

T. C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

MASTER TEZİ

144962

KIRIM - TATAR TÜRKÇESİ'NDE CÜMLE BAĞLAYICILARI

Hazırlayan
İhsan AKSEL

144962

Kabul edilmiştir.
G. Zerral

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Güzin TURAL

ANKARA - 2004

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İhsan AKSEL'e ait KIRIM – TATAR TÜRKÇESİ'NDE CÜMLE BAĞLAYICILARI adlı çalışma, jürimiz tarafından TÜRK DİLİ Anabilim / Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan.....

Prof. Dr. Leylâ KARAHAN

(İmza)

Üye.....

Yrd. Doç. Dr. Güzin TURAL (Danışman)

(İmza)

Üye.....

Doç. Dr. Çetin PEKACAR

ÖN SÖZ

Biz bu çalışmamızda, cümleler arasında anlam ilişkileri kurup, onları birbirine bağlayan “Cümle Bağlayıcıları”nın Kırım Tatar Türkçesi’ndeki kullanılış şekillerini tespit ederek; işlevlerine, yapılarına ve bağlama şekillerine göre tasnifini yapmaya çalıştık.

Araştırmamızda, Kırım Tatar Türkçesi’yle kaleme alınmış roman, hikâye(povest), masal, şiir, deneme(oçerk), makale(etüd) türünde eserler taradık. Taramalarımız sonucunda Kırım Tatar Türkçesi’nde kullanılan 351 tane cümle bağlayıcısı tespit ettik. Bunları örnekleriyle birlikte alfabetik olarak sıraladık. Farklı imlâ ile yazılanları aynı madde içinde ele aldık. Eserlerin taranması sırasında, anlamını bilemediğimiz kelimeler için, A. N. GARKAVETS tarafından hazırlanan “Qırımtatarca-Rusça Lüğat” adlı eserden yararlandık.⁽¹⁾ Ancak bu lüğat 20 000 kelimelik sınırlı bir lüğat olduğu için, zaman zaman çevremizden, özellikle de ailemizin Kırım-Tatar kültüründen, anlamlarını bilmediğimiz kelimelerin açıklanmasında, istifade ettik.

Cümle bağlayıcılarının örneklerini bulduğumuz eserleri, örnek cümlelerin sonunda, kısaltmalar halinde sayfa numaraları ile birlikte, parantez içinde gösterdik. Alıntılar sırasında, örnek cümlelerin imlâlarına dokunmadık.

Bulduğumuz örneklerden hareketle Kırım Tatar Türkçesi’nde kullanılan cümle bağlayıcılarının, cümleleri hangi işlevlerle bağladıklarını tespit etmeye çalıştık. Bunun neticesinde 35 tane işlev bulduk. Her işlev için

⁽¹⁾ GARKAVETS, A. N.; “Qırımtatarca-Rusça Lüğat”, 20 000’den ziyade söz, (Terceme etken) C. M. Üseyinov, GERNOPOL 1994

taradığımız eserlerden örnek cümleler aldık. Bu işlevleri ve her bir işlevdeki cümle bağlayıcılarını alfabetik düzen çerçevesinde sıraladık.

Daha sonra, tespit ettiğimiz cümle bağlayıcılarını, yapılarına ve bağlama şekillerine göre sıraladık.

Kırım Tatar Türkçesi'nde kullanılan cümle bağlayıcılarını, yapıları bakımından; 1. Tek kelime halinde olanlar, 2. Kelime grubu halinde olanlar, 3. Cümle halinde olanlar, şeklinde üç grupta topladık.

Bağlama şekillerine göre ise üç başlık altında tasnif ettik; 1. Başında bulunduğu cümleyi önceki cümleye bağlayanlar, 2. Başında bulunduğu cümleyi sonraki cümleye bağlayanlar, 3. Cümleleri tekrar yoluyla bağlayanlar.

Bizim "Kırım Tatar Türkçesi'nde Cümle Bağlayıcıları" olarak tespit ettiğimiz şekiller arasında, mutlaka değişik görev ve anlamları olanlar, farklı işlevleri bulunanlar vardır. Eğer daha çok eser taranırsa, Kırım Tatar Türkçesi'nde tespit edilen cümle bağlayıcılarının sayısı artacağını düşünüyoruz.

Bu çalışmanın eksiklik ve yanlışlıkları olacaktır. Bu eksiklik ve yanlışlıkların hoş görüleceği ve bizden sonra çalışma yapacaklar tarafından giderileceği ümit etmekteyiz.

Bu çalışma esnasında benden yardımlarını esirgemeyen hocam Yard. Doç. Dr. Güzin TURAL'a, bana her konuda destek olan Yard. Doç. Dr. Zühal YÜKSEL'e ve kitaplığından yararlanmamı sağlayan Doç. Dr. Hakan KIRIMLI'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Ihsan AKSEL

Kasım - 2003

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI.....	iv
TRANSKRİPSYON ALFABESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ	
Kırım.....	1
Kırım Türkleri.....	2
Kırım Tatar Dili ve Edebiyatı.....	6
Cümle Bağlayıcıları.....	8
BİRİNCİ BÖLÜM	
Kırım-Tatar Türkçesi'nde Cümle Bağlayıcıları ve İşlevleri.....	12
İKİNCİ BÖLÜM	
Cümle Bağlayıcılarının İşlevlerine Göre Tasnifi.....	277
Cümle Bağlayıcılarının Yapılarına Göre Tasnifi	
1. Tek Kelime Halinde Olanlar.....	291
2. Kelime Grubu Halinde Olanlar.....	293
3. Cümle Halinde Olanlar.....	295
Cümle Bağlayıcılarının Bağlama Şekillerine Göre Tasnifi	
1. Başında Bulunduğu Cümleyi Önceki Cümleye Bağlayanlar.....	298
2. Başında Bulunduğu Cümleyi Sonraki Cümleye Bağlayanlar.....	303
3. Cümleleri Tekrar Yoluyla Bağlayanlar.....	304
SONUÇ.....	305
KAYNAKÇA.....	311
ÖZET.....	319
ABSTRACT.....	320

TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI

- A** : **Anife**; (Roman), Yusuf BOLAT, Ğafur Ğulâm adına bediiy edebiyat Neşriyatı, TAŞKENT 1969
- AKAT** : **Akıllı Kirpinen Ayneci Tilki**; (Qırımtatar Halq Masalları), Toplağan işlegen ve tertip etken Ablâziz Veliyev, Çolpan Neşriyatı, TAŞKENT 1990
- AT** : **Ana Tilinde**; (Qırımtatar Tilini Fakültativ Ögengen 7.nci sınıf Talebeleri İçün Oquv Kitabı), Tertip etken A. N. Garkavets, KİEV 1988
- CS** : **Cebede Sınağanlar**; (Vesuçalı Povesmler), A. Emirov, C. Arifov, N. Emirov, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1990
- ES** : **Emceñden Selâm**; (Oçerkler), Ayder Osman, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1972
- GYA** : **Göñülge Yaqın Adamlar**; (Oçerkler), Safter Nagayev, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1972
- QE** : **Qoz Efsanesi**; (Efsaneler, Tezaytımlar, Tapmacalar), Tavriya Neşriyatı, AQMESÇIT 1995
- QQ** : **Quvetli Qollar**; (İkâyeler Cıyıntıǵı), Amet Mafayev, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1972

- MALE : Men Anamnen Laf Etem;** (Şiirler ve Yırlar), Seyran Üseyinov,
Ocaq Neşriyatı, AQMESCİT 2001
- ÖY : Ömürlük Yanımdasıñ;** (Povest), Uriye Adamova, Ğafur Ğulâm adına
edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1977
- RSF : Rüzğardan Sallañan Fenerler;** (Roman), Şamil Alâdin, Ğafur
Ğulâm adına bediyy edebiyat Neşriyatı, TAŞKENT 1969
- SE : Saylama Eserler;** (Şiirler ve Poezmalar), Remzi Burnaş, Tavriya
Neşriyatı, AQMESCİT 1994
- SY : Seniñ Yıldızıñ;** (Roman), Seyitümer Emin, Tavriya Neşriyatı,
AQMESCİT 1994
- T : Tüşünce;** (Şiirler, Tercimeler), Şakir Selim, Tavriya Neşriyatı,
SİMFEROPOL 1997
- TQ : Toğan Qar;** (Şiirler ve Poezmalar), Eşref Şemi-zade, Ğafur Ğulâm
adına bediyy edebiyat Neşriyatı, TAŞKENT 1969
- UD : Ufuqqa Doğru;** (Roman), Cemil Seydametov, Ğafur Ğulâm adına
bediyy edebiyat Neşriyatı, TAŞKENT 1973
- Y : Yıldız;** (Üzbekstan SSR Yazıcılar Birliginiñ Eki Aylıq Edebiy-Bediyy
ve İçtimaiy-Siyasiy Jurnalı), TAŞKENT
- YA : Yerilğanlar Açıqanda;** (İlkâyeler), Cevdet Ametov, Ğafur Ğulâm
adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1980

YD : **Yer Deliciler**; (Edebiy-Bediiy Maqaleler), Şamil Alâdin, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1991

Yİ : **Yılnamelerdeki İzler**; (Qırımtatar Edebiyatı Aqqında Etüdler), Safter Nagayev, Ğafur Ğulâm adına edebiyat ve sanat Neşriyatı, TAŞKENT 1991

TRANSKRIPSYON ALFABESI

<u>KIRIL</u>	<u>LÂTIN</u>	<u>LÂTIN (Romanya)</u>	<u>ARAP</u>
А а	A a		ا
Б б	B b		ب
В в	V v	W w	و
Г г	G g		گ
Гъ гъ	Ğ ğ		غ
Д д	D d		د
Дж дж	C c		ج
Е е	E e (ye)		ه (يه)
Ё ё	Yo yo (ö)		يو (و)
Ж ж	J j		ي
З з	Z z		ز
И и	I i	İ i (İi)	اي
Й й	Y y		ي
К к	K k		ك
Къ къ	Q q		ق
Л л	L l		ل
М м	M m		م
Н н	N n		ن
Нъ нъ	Ñ ñ	ñ	نن
О о	O o (Ö ö)		او
П п	P p		پ
Р р	R r		ر
С с	S s		س
Т т	T t		ت
У у	U u (Ü ü)		او
Ф ф	F f		ف
Х х	H h		ح
Ц ц	Ts ts		ج
Ч ч	Ç ç		چ
Ш ш	Ş ş		ش
Ы ы	I i		ي
Э э	E e		ه
Ю ю	Yu yu (ü)		يو (و)
Я я	Ya ya (Â â)		يا

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
ANK.	: Ankara
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Doç. Dr.	: Doçent Doktor
Ens.	: Enstitüsü
İST.	: İstanbul
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
Sos. Bil.	: Sosyal Bilgiler
s.	: Sayfa
TDAY	: Türk Dilleri Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ün.	: Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr.	: Yardımcı Doçent Doktor

GİRİŞ

KIRIM

Kırım Türklerinin ana vatanı olan Kırım, bugün Ukrayna sınırları içinde yer alan bir yarımadadır. Türkiye'nin kuzeyinde Karadeniz'e doğru uzanan yarımada, Avrupa kıtasına Orkapı (Perekop) geçidi ile bağlıdır. Uzunluğu 7 km olan geçidin doğusunda Azak Denizi yer alır. Tarihin ulaşılabilen en eski kaynaklarının "Atilla'nın dedesinden beri" Türk vatanı olduğunu yazdığı Kırım'ın kelime anlamı "kale, istihkâm"dır. Yüzölçümü 26140 km² olan yarımadanın kıyı uzunluğu 1000 km' yi bulur. Yalta, Aluşta, Akyar (Sivastopol) gibi limanlarıyla ünlü yarımadanın genişliği, doğudan batıya 320 km, kuzeyden güney ucuna 200 km' dir.

Halkı tarafından "Yeşil Ada" olarak adlandırılan Kırım'ın güney bölümünde, Kefe yakınlarından başlayarak güney-batı kıyılarının yakınlarına kadar uzanan dağlar, yarımadayı ikiye ayırır. Genişliği 10-40 km arasında değişen dağların en yüksek noktası 1543 m yüksekliğe sahip Çatırtav (Çadırdag) doruğudur. "Yalı Boyu" denilen güney kısımları dağlık ve ormanlık olup, Türkiye'nin Karadeniz kıyılarını andırır. Dağların kuzey ve güney eteklerinde bağlar, bahçelikler, buğday ve tütün tarlaları vardır. Üzüm bağlarından üretilen şarapları dünyaca meşhurdur. "Çöl" denilen orta, batı ve kuzeydoğu bölgeleri ovalıktır. Bu ovalarda her türlü ekin yetişir.

Kırım'ın ova kısmında kışlar şiddetli ve soğuk; yazlar da sıcak ve kurak geçer. Bu yüzden yeşillikler çabuk solar. Yaz kuraklığı su kuyularıyla kısmen

de olsa önlenir. Dağların güneyinde kalan kısmında, bilhassa Yalta şehri civarlarında kışlar çok yumuşak geçer. Sıradağlar buraları soğuk kuzey rüzgârlarından korur.

Kırım yarımadası, yer üstü ve yer altı zenginlikleri ile turistik güzellikleriyle dünyanın en gönül açıcı köşelerinden biridir. Zenginlikleri, halkını başka yerlere muhtaç bırakmadan rahatça besleyebilir.

Kırım, bugün Ukrayna'ya bağlı özerk bir cumhuriyet olup başkenti Akmescit' tir. 350 000 kişilik nüfusa sahip Akmescit, Kırım yarımadasının güneydoğusunda Yayla Dağı'nın eteklerinde kurulmuştur. Akmescit'in kuzeyinde Canköy, kuzeydoğusunda Karasubazar, güneybatısında ise Kırım Hanlığı'nın başkenti olan Bahçesaray yer alır. Sahil şehirleri ise batıdan doğuya doğru; Gözleve, Akyar (Sivastopol), Balaklava, Yalta, Sudak, Kefe ve Kerç' tir. ⁽¹⁾

KIRIM TÜRKLERİ

Müstecip ÜLKÜSAL, Kırım'ın tarihçesi hakkında şu bilgileri vermektedir; "Yunan tarihçisi Heredot'un bildirdiğine göre, M.Ö. VII. - XIII. yüzyıllarda Kırım yarımadasında Tavrılar, Kimmerler ve İskitler yaşıyorlardı. Yunanlılar M.Ö. I. yüzyıldan M.S. XI. yüzyıla kadar Kırım kıyılarında kurdukları şehir ve kasabalarda yaşamışlar, bu arada Sarmatlar ve Ostrogotlar da Kırım'a gelmişler ve Kırım dağlarında XIV. yüzyıla kadar hayat sürmüşlerdir. Kırım yarımadasına M.S. IV. yüzyılın sonlarından itibaren

⁽¹⁾ (Kırım'ın coğrafi açıdan tanıtıldığı bu bölüm için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: ÜLKÜSAL, Müstecip; "Kırım Türkleri, Türk Dünyası El Kitabı", TKAE Yay. ANK. 1976 s.1140

Alanlar, Hazarlar, Peçenekler ve Kumanlar gelip yerleşmişlerdir. Bu dönemde, Kırım'da özellikle Hazar Türklerinin kültürü yayılmış, devletleri genişlemiş ve Kırım, Küçük Hazaristan adını almıştır. M.S. XI. ve XII. yüzyıllarda Kıpçak Türklerinin eline geçen Kırım, kültür, sanat ve ticaret bakımından çok ilerlemiştir. Kıpçaklar eskiden beri burada yaşayan kavimleri eritip karıştırarak Türkleştirmişler ve kendileri de XIII. yüzyıldan itibaren Asya'dan gelen Moğol - Tatarlarla karışmışlardır. Böylece uzun yıllar boyunca Kırım coğrafyasında yaşamış olan Türk kavimlerinin karışması sonucunda Kırım Türk halkının milli nüvesi vücuda gelmiştir.”⁽²⁾

“Tatar” adı, Çinlilerin bu kavme verdikleri ve kendi kaynaklarında geçen “Ta-Ta” veya “Ta-ta-ır”dan gelmektedir.⁽³⁾ V. Thomsen, W. Barthold gibi etnologlar Tatarları Moğol menşeli olarak kabul etmişler; E. Pittard gibi bir kısım sosyologlar ise Tatarları antropolojik olarak Türk saymışlardır.⁽⁴⁾ “Tatar” adı Türkçe'nin, bir yazı dili şeklinde olgunlaşmış olarak, karşımıza çıkan ilk eserleri olan Orhun Kitabeleri'nde “Otuz Tatar, Tokuz Tatar” şeklinde geçer.⁽⁵⁾ Divanü Lûgat-it-Türk, Tatarların, Başkurtların komşusu olup, İrtiş Nehri'nin batısında yaşadıklarını vurgulayarak, onlardan “Türklerden bir zümre” olarak bahsetmektedir.⁽⁶⁾ Abdullah Battal Taymas, Zeki Velidi Togan'a dayanarak, “Tatar” adının Moğol hakimiyeti sırasında onlara verilen ad olduğunu, Kazan Tatarı, Kırım Tatarı gibi adların etnik münasebeti göstermeyeceğini, nitekim Kazan Türkleri'nin Bulgarlarla Kıpçakların karışmasından hasil olduğu halde “Tatar” adıyla anıldıklarını

- 1141; ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; “Kırımlı Bekir Sıtkı Çobanzade (Dilciliği ve Edebiyat Araştırmaları)”, TDK Yay. ANK. 2001, s. 1- 3)

⁽²⁾ (Bkz. ÜLKÜSAL, Müstecip; a.g.m.)

⁽³⁾ (Bkz. Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, Ek cilt (Haz. Prof. Dr. Nadir DEVLET), Çağ Yay. İST. 1993, s. 421)

⁽⁴⁾ (Bkz. ÜLKÜSAL, Müstecip; “Kırım Türk - Tatarları, İST. 1980, s. 8)

⁽⁵⁾ (Bkz. ORKUN, Hüseyin, Namık; “Eski Türk Yazıtları”, TDK Yay. ANK. 1994, s. 22- s. 64)

⁽⁶⁾ (Bkz. ATALAY, Besim; “Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi”, TDK Yay. ANK. 1998, C. I, s. 28- s. 441)

belirtiyor.⁽⁷⁾ Buradaki bilgilere göre Kazan Türkleri eskiden “Tatar” adını kabul etmezler, kendilerine “Müslüman” derlerdi. Buna karşılık, Kırım Türkleri ise bu adı onlardan çok daha önce benimsemişlerdir.

Kırım yarımadasının M.S. IV. yüzyılda Hun İmparatoru Atilla’nın hakimiyetindeki Alanlar’ın idaresine girdiği andan itibaren buraya yerleşmeye başlayan “Kırım Tatarlarının ataları” Kırım Hanlığı kurulana kadar Altın Ordu Hanlığı’nın bir unsuru olarak yaşamışlardır.⁽⁸⁾ Cengiz Han’ın torunu Batu Han’ın kurmuş olduğu Altın Ordu Hanlığı içinde Kırım, daima stratejik öneme haiz olarak mühim yer tutmuştur. XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Altın Ordu’da hüküm süren taht kavgaları sırasında Kırım, rakip beylerin ve hanların sığındıkları başlıca bölge olmuştur.⁽⁹⁾ Kırım, XV. yüzyılın ilk yarısında Altın Ordu Hanlığı’nın dağılma sürecine girmesiyle meydana gelen karışıklıklardan fazla etkilenmemiş, kısa bir kargaşalık devrinden sonra hemen toparlanmış ve müstakil bir hanlık şeklini almıştır. Hacı Giray Han’ın 1438 yılında kurduğu Kırım Hanlığı, kısa zamanda Kırım yarımadasının dışına taşmış ve I. Mengli Giray Han kendi arzusuyla Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı İmparatorluğu’na bağlanmıştır.⁽¹⁰⁾ 1783 tarihine kadar Osmanlı tebaası olarak yaşayan Kırım Tatarları, bu tarihten sonra Rus hakimiyetine girmişler ve kanla, acıyla, zulüm ve sürgünlerle yazılmış tarihleri başlamıştır.

On beş yüzyıldan beri çeşitli Türk kavimlerinin vatanı olan Kırım, bir kaç yüzyıllık Osmanlı himayesinin ardından, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan sonra Rus işgaline uğramış ve bu tarihten itibaren Kırım Tatarları için esaret yılları başlamıştır. Kırım’ın işgali ve Kırım Hanlığı’nın lağvedilmesinden sonra artan baskılara dayanamayan Kırım Tatarları,

⁽⁷⁾(Bkz. TAYMAS, Abdullah, Battal; “Kırımlı Filolog Şair Bekir Çobanzade’yi Tanıtma Tecrübesi”, TDAY-Belleten, 1954, TDK Yay. ANK. 1988, s. 235)

⁽⁸⁾ (Bkz. ÜLKÜSAL, Müstacip; a.g.e. s. 8)

⁽⁹⁾ (Bkz. İNALCIK, Prof. Dr. Halil; “Kırım Hanlığı”, Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yay. ANK. 1976 , s. 943)

⁽¹⁰⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 5)

hayatta kalmakla vatanları arasında tercih yapmak zorunda kalırlar. Büyük bir kısmı, "Ak Toprak" dedikleri Osmanlı topraklarına göç etmeye başlar.⁽¹¹⁾ Vatanda kalanlar II. Dünya Savaşı'na kadar azınlıkta olmalarına rağmen kendi dilleri ile faaliyet gösterebiliyorlardı. Savaş sırasında Almanlar Kırım'ı işgal ettiler. Bundan Kırım Türkleri de, Ukraynalılar da, diğer Rus esiri milletler de ümitlendiler. 1941 yılında Kırım'a giren Almanlar, iki buçuk yıllık işgal süresince yerli halkın sempatisini kazanacak şekilde davrandılar. Bunun neticesinde halkın bir kısmının Almanlara yardımcı olacak milis teşkilatlarına katılmaları, Almanların 1944 yılında savaşı kaybetmeleri üzerine, bütün Kırım Tatarlarının Ruslar tarafından hain ilân edilmelerine yol açtı. 18 Mayıs 1944 gecesini sabah namazı vakti vatanlarından sürgün edilen Kırım Tatarları, evlerini, mallarını, mülklerini ve her şeyden önemlisi vatanlarını geride bırakarak; havasız vagonlarda, hiç bir ihtiyaçlarını gideremeden bir hafta aralıksız yolculuk yapmak zorunda bırakıldılar. Urallar'a, Sibiry'a'ya, Kazakistan'a, büyük çoğunluğu da Özbekistan'a sürgün edilen Kırım Tatarlarının büyük bir çoğunluğu bu yolculuk sırasında hayatını kaybetti. 1954'te Kırım Tatarlarına uygulanan yasaklar kısmen de olsa kaldırıldı ve 1955'te mecburi yerleşme kaldırılarak Sovyetler Birliği içinde istedikleri yerde oturma hakkı tanındıysa da, Kırım'a yerleşmelerine izin verilmedi.⁽¹²⁾ Bundan sonra Kırım Tatarları birbirleri ile iletişim kurmaya ve teşkilatlı bir biçimde hareket etmeye başladılar. Mustafa Abdülcemil Kırimoğlu'nun önderliğinde Vatan Kırım'a dönmek için mücadele veren Kırım Tatarları, baskılarla yıldırılmaya çalışılsa da 1967'den itibaren Kırım'a yerleşmeye başladılar. 1989 yılına kadar parça parça Kırım'a dönen Kırım Tatarları, asıl dönüşlerini bu tarihten sonra gerçekleştirdiler⁽¹³⁾ ve 2 Mayıs 1989'da "Kırım-Tatar Milli

⁽¹¹⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; " Kırım, Kazan ve Başkurt Türkçeleri'nde Fııl", Gazi Ün. Sos. Bil. Ens. Doktora Tezi, (Tezi Yöneten Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN), ANK. 1992, s. XX)

⁽¹²⁾ (YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; a.g.e. s. XXII)

⁽¹³⁾ (ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; a.g.e. s. 8)

Hareketi"ni teşkil edip⁽¹⁴⁾ "Kırım-Tatar Milli Meclisi"ni kurarak başkanlığına Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu'nu getirdiler.⁽¹⁵⁾

Bugün, Kırım Türklerinin ancak yarısı sürgünden dönebilmiştir. Bu toplam Kırım nüfusu içinde ancak %10'luk bir yer tutmaktadır.⁽¹⁶⁾ Kırım dışındaki nüfusun vatanlarına dönebilmeleri için mücadeleler devam ederken, Kırım'da yaşayanlar, yavaş yavaş çeşitli iş yerleri açmak ve Türkiye'den getirdikleri malları satmak suretiyle Kırım'ın ekonomik ve sosyal hayatına adapte olmaktadır. Gerek Kırım dahilinde, gerekse Kırım dışında, "Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği" etrafında ülkü birliği yapmış Kırım Tatarları, Kırım'ı yeniden Kırım Tatarlarının müstakil vatanı yapmak için mücadelelerine devam etmektedirler.

KIRIM TATAR DİLİ VE EDEBİYATI

Kırım Türkçesi coğrafi açıdan şive tasnifi yapan Türkologlara göre Kuzey Türkçesi, fonetik değişimlere göre şive tasnifi yapan Türkologlara göre de tav grubu içinde yer alır.⁽¹⁷⁾ Doerfer'e göre Kırım'da konuşulan diyalektler; Kırım Osmanlıcası (güney), Merkezi Kırım Türkçesi (kuzey, güney, doğu), Kırım Tatarcası (kuzeybatı ve doğu), Kırım Nogaycası (kuzeydoğu)'dır.⁽¹⁸⁾ Altın Ordu Hanlığı'na bağlı iken, ondan ayrılıp müstakil bir hanlık kuran Kırım Tatarlarının dili Kıpçak Türkçesi'nin bir koludur; fakat,

⁽¹⁴⁾ (Bkz. ERCİLASUN, Prof. Dr. Ahmet B. ; Kırım, Kırım Türklerindir, Türk Kültürü, C. XXVII, s. 314)

⁽¹⁵⁾ (ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; a.g.e. s. 8)

⁽¹⁶⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 10)

⁽¹⁷⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; "Polatlı Kerç ve Çongar Ağzı", Gazi Ün. Sos. Bil. Ens. Master Tezi, (Tezi Yöneten Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN), ANK. 1985, s. 105)

⁽¹⁸⁾ (Bkz. DOERFER, Gerhard; "Kırım Tatarcası", (çev. Mustafa Argunşah), Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, (Şubat 1995), s. 177-203.)

yarımada'nın güney bölümünde Oğuz Türkçesi'nin etkisi çok fazladır. Özellikle Osmanlı himayesine girdikten sonra başlayan İstanbul'un kültürel etkisi kendini daha da fazla göstermeye başlar. Başlangıçta Kıpçak karakteri taşıyan Kırım Türkçesi'nin kelime hazinesine, daha sonra, temas edilen halkların dillerinden (Arapça, Farsça) çok sayıda kelime katılmıştır. ⁽¹⁹⁾

Kırım Türklerinin yaşadıkları kültürel ve siyasal hadiselerle paralel olarak, Kırım Türk Edebiyatını altı döneme ayırmak mümkündür. ⁽²⁰⁾ Birinci dönem olan "Hanlık Dönemi"nde Kırım'ı idare eden hanların ve girayların, şair ve edip kimlikleri ile ön plâna çıktıkları görülür. Kırım sarayı ile İstanbul sarayı arasındaki ilişkilerin sıklaşması ve sıcaklaşması neticesinde Osmanlı şairleri gibi güçlü şiirler yazan Mengli Giray, I. Devlet Giray, Bora Gazi Giray, Bahadır Giray v.b. şairler yetişmiştir. ⁽²¹⁾ İkinci dönem olan "Rus İstilas Dönemi"nde, Kırım Türkçesiyle edebî faaliyetler durmuştur. ⁽²²⁾ Edebî faaliyet olarak sadece halkın sıkıntılarını ve göçleri dile getiren mani ve yırlara rastlanır. Dönemin sonlarında, İsmail Gaspıralı yazılarıyla, Abdullah Özenbaşı şiirleriyle ve Bekir Sıtkı Çobanzade de halk kahramanı Halim Aydamak ile dikkat çeker. ⁽²³⁾ Üçüncü dönem olan "Tercüman Dönemi" 10 Nisan 1883 tarihinde Bahçesaray'da Tercüman gazetesinin yayımlanmasıyla başlar. Rusya'da Türkçe yayımlanan ilk gazete olan Tercüman, İsmail Gaspıralı'nın ideallerinin sesi olmakla kalmamış, sonraki dönemlerde Kırım Tatar Edebiyatı'na damgasını vuracak ekiplerin yetiştiği bir ocak olmuştur. ⁽²⁴⁾ Dördüncü dönem "1905 - 1917 Dönemi"dir. Bu dönem 1905 inkılâbının gelişmesine zemin hazırladığı Milli Edebiyat dönemidir. Bu dönemde Rusların açtıkları misyoner okullarında (Tatarskaya Şkola) yetişen Reşit Mediev, İlyas Boraganski, Osman Akçoraklı, Hüseyin Şamil Toktargazi, Hasan Çergeyev gibi isimler Rus şairlerini taklit ederek Kırım Türkçesi ile

⁽¹⁹⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 12)

⁽²⁰⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; "Kırım Türk Edebiyatı", Türk Düntası El Kitabı, TKAE Yay. , C. 3, 2. Baskı, ANK. 1992, s. 685)

⁽²¹⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; a.g.m. s. 686-687)

⁽²²⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 14)

⁽²³⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 14)

⁽²⁴⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 15)

eserler yazmışlardır.⁽²⁵⁾ İstanbul'da okuyan ve Türkiye'den gelen hocalardan yetişen Cafer Seyd Ahmet Kırimer, Hasan Sabri Ayvazov ve Cemil Germencikli gibi ikinci bir grup aydın da Osmanlı Türkçesi ile eserler yazmışlardır. "And Etkenmen" şiirinin yazarı Celebi Cihan'ın önderliğini yaptığı üçüncü bir grup aydın ise şiirlerini Kırım Türkçesi ile, makalelerini de Batı Türkçesi ile yazmıştır.⁽²⁶⁾ Beşinci dönem "1917-1944 Dönemi", "Kırım Muhtar Sovyet Cumhuriyeti"nin kurulmasıyla başlar ve bu dönemde, aralarında Hamdi Giraybay, Ömer İpçi, Bekir Çobanzade, Abdullah Latifzade, Eşref Şemizade gibi isimlerin bulunduğu aydınlar, muhtar da olsa müstakil Kırım düşüncesi ile yazdıkları yazılarla yeni sistemin yerleşmesine yardımcı olmuşlardır.⁽²⁷⁾ Ne yazık ki, bunların çoğu daha sonra destekledikleri Bolşevikler tarafından ya vatanlarından sürülecek, ya da öldürüleceklerdir.⁽²⁸⁾ Son dönem olan "1944 Sonrası Dönem"de edebî faaliyet gösteren aydınlardan bazıları, Şakir Selim, Yusuf Bolat, Osman Ayder, Şamil Alâaddin, Cevdet Amet, Abdullah Dermenci v.b.'dir. Bu dönemde, sürgün sonrası meydana gelen Kırım Tatar Edebiyatı çerçevesinde, komünizmi kuran sovyet insanını ele alan, halkı daha fazla çalışmaya teşvik eden konular ele alınmıştır.⁽²⁹⁾

CÜMLE BAĞLAYICILARI

Cümle bağlayıcıları, temel olarak bağlama görevi üstlenen dil birlikleridir. Türk Dili araştırmacıları, bağlama görevi üstlenen kelimeleri bağlaçlar ve edatlar üst başlığı altında, bağlama edatları içinde ele

⁽²⁵⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; a.g.m. s. 692)

⁽²⁶⁾ (Bkz. YÜKSEL, Yrd. Doç. Dr. Zühal; a.g.m. s. 692)

⁽²⁷⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 15)

⁽²⁸⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 15)

⁽²⁹⁾ (Bkz. ACAR, Yrd. Doç. Dr. Kenan; age. s. 15)

almaktadırlar. İster bağlaç olarak, isterse edat veya bağlama edatı olarak kabul edilsin, bağlama görevi üstlenen kelimeler, görevli kelimelerdir.

Prof. Dr. Muharrem ERGİN, kelimeyi “manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu”, şeklinde tanımlamaktadır.⁽³⁰⁾ Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ da, kelimeleri “bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan somut veya soyut söz kalıplarıdır; somut veya soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir. Bu da demektir ki, dilin kelimeleri ya anlamlı ya da görevli dil birimlerinden oluşmuştur.” şeklinde tanımlayarak, dilimizdeki kelime türlerini, aralarındaki birleştirici ortak özelliklerine ve birbirinden ayırıcı niteliklerine bakarak üç grupta sınıflandırmaktadır; Anlamlı Kelimeler (Asıl Kelimeler), Görevli Kelimeler (Yardımcı Kelimeler) ve Anlamlı - Görevli Kelimeler.⁽³¹⁾ M. ERGİN , görevli kelimeleri, edatlar içinde ele alıp, bağlama vazifesi görenlerini bağlama edatı olarak adlandırır.⁽³²⁾ ;“Bağlama edatları kelimedden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil ve mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında irtibat kuran edatlardır.”⁽³³⁾ Z. KORKMAZ ise görevli kelimeleri, “adlar ve fiiller gibi yalnız başlarına birer anlam taşımazlar. Bunlar, ancak eklendikleri kelime veya kelime grupları ve işlev bakımından bağlı bulundukları öteki kelimelerin yardımı ile anlam kazanan ve cümle içinde de geçici gramer vazifeleri yüklenmiş olan sözlerdir”⁽³⁴⁾ şeklinde tanımlayarak, kendi içinde iki alt bölüme ayırır; Edatlar ve Bağlaçlar.⁽³⁵⁾

Görülüyor ki, dil araştırmacıları, görevli kelimeler sınıfına soktukları bağlama görevi üstlenen dil birliklerini, edatlar (alt başlık bağlama edatları)

⁽³⁰⁾ (Bkz. ERGİN, Prof. Dr. Muharrem; “Türk Dil Bilgisi”, Bayrak Yay. 21. Baskı, İST. 1993, s. 91)

⁽³¹⁾ (Bkz. KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; “Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)”, TDK Yay. 827, ANK. 2003, s.6 - s.1049)

⁽³²⁾ (Bkz. ERGİN, Prof. Dr. Muharrem; age. s. 205)

⁽³³⁾ (ERGİN, Prof. Dr. Muharrem; age. s. 332)

⁽³⁴⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1049)

⁽³⁵⁾ (Bkz. KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1047)

veya bağlaçlar şeklinde ele almaktalar. Buna göre bağlaçlar; “kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yüklendikleri işlevleri ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir.”⁽³⁶⁾ “Bağlaçlarla bağlanan öğeler biçim ve anlam bakımından farklı işlevlerle söze bir takım anlam ve anlatım incelikleri de katarlar; bağlandıkları öğelerin anlam ve anlatım güçlerini genişletip zenginleştirirler.”⁽³⁷⁾

Bağlaçları bu şekilde tanımlayan Z. KORKMAZ, cümle bağlayıcılarını da bağlaçlar içerisine ele alıp şunları söylemektedir: “Cümle bağlayıcıları, doğrudan doğruya cümleleri birbirine bağlayan, cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlardır. Cümledeki yerleri bakımından genellikle cümle başında bulunurlar. Bu nedenle bazı gramerlerde, bunlar “cümle başı bağlaçları” diye de adlandırılmıştır.”⁽³⁸⁾, “...cümle başı edatları, cümleleri mana bakımından birbirine bağlayan edatlardır.”⁽³⁹⁾

“Cümle, bir düşüncüyü, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime ve kelime dizisidir.”⁽⁴⁰⁾ “Türkçe, genellikle basit cümleler kullanır.”⁽⁴¹⁾ Çünkü cümlelerin kurulabilmesi için, yargı bildiren çekimli bir fiil veya ek fiille çekimlenmiş bir isim yeterlidir. Bu yüzden en küçük cümleler, bu özelliğe sahip tek kelimelik cümlelerdir. Ancak, insanoğlunun düşünme ve düşündüklerini ifade etme yeteneği geliştikçe, tek tek kurulmuş basit cümlelerden, cümle bağlayıcılarıyla anlamca birbirine bağlanmış cümlelere geçiş kaçınılmaz olmuştur.”Hiç şüphe yok ki, duygu ve düşüncelerin parça parça ifadesi demek olan cümlelerin, anlamca birbiriyle bütünleşen bir yapıya dönüştürülebilmesi, bunların gerekli yerlerde birbirine bağlanma ihtiyacını doğurmuştur. İşte, söz içindeki cümlelerin çok yönlü

⁽³⁶⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1091)

⁽³⁷⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1094)

⁽³⁸⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1121)

⁽³⁹⁾ (ERGİN, Prof. Dr. Muharrem; age. s. 334)

⁽⁴⁰⁾ (KARAHAN, Prof. Dr. Leylâ ; “Türkçede Söz Dizimi”, Akçağ Yay. ANK. 1999, s. 44)

⁽⁴¹⁾ (ERGİN, Prof. Dr. Muharrem; “Üniversiteler için Türk Dil Bilgisi”, Bayarak Yay. İST. 1987, s. 404)

anlam ilişkileri ile birbirine bağlanarak aralarında bir anlam ağının kurulabilmesi, cümle bağlayıcılarının oluşmasına ve sayıca zengin bir kadroya ulaşmasına yol açmıştır.”⁽⁴²⁾

“Cümle bağlayıcılarının, Arap ve Fars dilinden gelenleri bir yana bırakılırsa, Türkçeleşmiş veya Türkçe’nin kendi söz yapısındaki değişme ve gelişmelerle oluşmuş bulunanların pek çoğu, ya bir kelime ile bir ekin, ya kelime gruplarının yahut da küçük cümle değerindeki sözlerin anlam kaymasına ve kalıplaşmaya uğramalarıyla ortaya çıkmıştır.”⁽⁴³⁾

Cümle bağlayıcılarını, kendi içlerinde bağlama biçimlerine göre, yapılarına göre ve işlevlerine göre sınıflandırmak mümkündür. Bağlama biçimlerine göre; başında bulunduğu cümleleri önceki cümle ile bağlayanlar, başında bulundukları cümleleri sonraki cümlelere bağlayanlar ve iki cümleyi tekrarlama yoluyla bağlayan cümle bağlayıcıları olarak üçe ayrılırlar.⁽⁴⁴⁾ Yapıları bakımından ise; tek kelime halinde olanlar, kelime grubu halinde olanlar ve cümle halinde olan cümle bağlayıcıları şeklinde tasnif edilebilir.⁽⁴⁵⁾ Bir kısmı Arapça ve Farsça kökenli, büyük bir kısmı da Türkçe kökenli olan cümle bağlayıcıları yer yer birbiriyle ortaklaşan işlevler gördükleri gibi, birbirlerinden çok farklı işlevleri de bulunabilmektedir. Açıklama, anlam güçlendirme, benzerlik gösterme, ekleme, öncelik verme, sonuç bildirme, soru yöneltme... gibi çok çeşitli işlevler üstlenen cümle bağlayıcılarının sayıca baskın olanları, “açıklama”, “sonuç bildirme” ve “üsteleme” niteliğinde olanlarıdır.⁽⁴⁶⁾ “Açıklama ve sonuç bildirme işlevlerinin sayılarındaki fazlalığa bakılarak, cümle bağlayıcıları niteliğindeki bağlaçların asıl işlevlerinin kendilerinden önce gelen cümleleri açıklama hedefinde yoğunlaştığı yargısına varılabilir.”⁽⁴⁷⁾

⁽⁴²⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1122)

⁽⁴³⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1122)

⁽⁴⁴⁾ (Bkz. KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1122)

⁽⁴⁵⁾ (Bkz. ÖKÜZCÜ, İbrahim; “Türkçe’de Cümle Bağlayıcıları”, Gazi Ün. Sos. Bil. En. Yüksek Lisans Tezi, ANK. 1989, XXIV + 232 s.)

⁽⁴⁶⁾ (Bkz. KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1124)

⁽⁴⁷⁾ (KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep; age. s. 1124)

BİRİNCİ BÖLÜM

KIRM TATAR TÜRKHESİ'NDE KULLANILAN

CÜMLE BAĞLAYICILARI

ACEBA:

1. Merak:

"Yatışqan, evelki halına kireyatqan yüreği onı halq arasında olmağa aşığırdı, oña evini hatırlattı. Aceba, Sündüs qartanay cenk bitkenini eşittimi eken?.." (A, 129)	"Yatışmış, önceki haline dönmek üzere olan yüreği ona halk arasında olmaya acele ettirdi, ona evini hatırlattı. Acaba, Sündüz ebe savaşın bittiğini işitmiş midir?.."
"Laqırdı bir kereden kesildi. İçerige gül bağçadan yel esken kibi oldu. Misafirler olarğa çevrildiler. Mahmud dede ise sabırlan skemlesinden turıp, bulanıq közlerini olarğa tiki. Aceba, bu qartnı ayaqqa turmağa ne mecbur etti? Yoqsa yaşlarını körerek yüz yıl evelisinde qalğan gençliğini hatırladı mı?" (A, 286)	"Konuşma bir anda kesildi. İçeriye gül bahçesinden bir rüzgâr esmiş gibi oldu. Misafirler onlara döndüler. Mahmud dede ise sabırla iskemlesinden kalkıp, bulanık gözlerini onlara dikti. Acaba, bu ihtiyarı ayağa kalkmaya ne mecbur etti? Yoksa, gençleri görüp yüz yıl öncesinde kalmış olan gençliğini mi hatırladı?"
"Akram davuşunu yükseltti. Lâkin zaldaki halq onıñ bu coşqun davuşına da cevapsız qaldı. İç kimse yerinden qıbirdamadı... Aceba, köz-qulaq olıp diñlenip turğan bu yaş-yavğa qartiy-qurtiy ondan ne bekley." (A, 122)	"Akram sesini yükseltti. Lâkin salondaki halk onun bu coşkun sesine de karşılık vermedi. Hiç kimse yerinden kıpırdamadı... Acaba, etrafa dikkat ederek dinlenen bu genç ihtiyar topluluğu ondan ne bekliyor?"

AHIR-SOÑU:

1. Sonuç Bildirme:

"Oğlan bu işke şaşa: <Bu	" Oğlan bu işe şaşırır: <Bu
--------------------------	-----------------------------

kimniñ işi eken?> — dey. <Aşnı aşayım mı, yoqsa yoqmı?!>, — dep düşüne. Ahır-soñu , yaş, ögünde turğan qavurmanı ötmekni aşay.” (AKAT, 44)	<i>kimin işiymiş?> — der. <Yemeği yiyeyim mi, yoksa, yemeyeyim mi?!>, — diye düşünür. Sonunda, genç önünde duran yemeği, ekmeği yer.”</i>
“Oturıp, bahşış kelgen qutudan bir papirüs yaqtım, soñ kene de yavlıqnı elime alıp yazılarını bir daa oqudım. Oylarım meni cenk arifesi, studentlik yıllarıma alıp ketti. Ahır-soñu , yavlıqtaki adreske bir kaç satırlar yazmaq qararına keldim. “ (YA, 45)	“Oturup, hediye olarak gelen kutudan bir sayfa yaktım, sonra gene de mendili elime alıp yazılarını bir daha okudum. Düşüncelerim beni savaş öncesine, öğrencilik yıllarıma götürdü. Sonunda , mendildeki adrese bir kaç satır yazmaya karar verdim.”
“Balalarını 70 kün Sudaq türmesiniñ ayrı kameralarında tutup, sorav yaptılar, qıynadılar. Ahır-soñu , iç bir türlü netice çıkarıp olamağan soñ, olarnı tekmiñ mecalsızlandırılğan bir alda boşadılar.” (ES, 46)	“ Çoçukları 70 gün Sudak Hapishanesi’nin ayrı odalarında tutup sorguladılar, işkence yaptılar. Sonunda , hiç bir netice alamayınca, onları çok perişan bir halde serbest bıraktılar.”

AKS ALDA:

1. Açıklama:

“Sen yürekniñ qayda ekenini er kesten yahşı bilesiñ, ebet. Tek qorkma. Şimdi istegeniñ qadar qorq, heyecanlan, ama atayatqanda qorqma, şaşmalama. Aks alda , yahşı közlep olamazsıñ.” (Y, 1985/110)	“Sen yüreğinin nerede olduğunu herkesten iyi biliyorsun, evet. Sadece korkma. Şimdi istediğin kadar kork, heyecanlan, ama atarken korkma, şaşmalama. Aksi halde , iyi nişan alıp atamazsın.”
“Toqtağan maşinalarnıñ birisi	“Duran araçlardan biri o an

şu an yerinden köçə və yüksək süratnən yaqınlay. Demək yigitlər elâk oldular, aks alda bu maşına onların yanından keçip olamaz edi, dep tüşüne Seyitibram.” (ES, 78)	yerinden kıpırdıyor ve hızla yaklaşıyor. Demek, delikanlılar helâk oldular, aksi halde bu araç onların yanından geçemezdi, diye düşünüyor Seyitibram.”
“Mülâyim tabiatlı Yusufnıñ bu areketine er kes şaştı. Qadınlar ise ğadaplandılar ve meseleniñ açıqlandırılmasını, yani o qadınnıñ kim olğanını ve Yusuf onı içün urğanı añlatılmasını talap ettiler.	“Sakin yaradılışlı Yusufun bu hareketine herkes şaştı. Kadınlar ise sinirlendiler ve meselenin açıklanmasını, yani o kadının kim olduğunun ve Yusufun onu neden vurduğunun anlatılmasını istediler.
Lâçare, nedir ayتماق gerek. Madam ki, mektüpte Musemmanın adı ayılmay, demek onı añmamaق gerek. Aks alda , Azize aqqındaki çirkin lafnı da ayتماق gerek olur.” (Y, 1987/56)	Çaresiz, nedir söylemek gerek. Madem ki, mektupta Müsemma'nın adı söylenmiyor, demek ki onu anmamak gerek. Aksi halde , Azize hakkındaki çirkin sözleri de söylemek gerekir.”
“—Men böyle belleyim; onları yaqınca yiberip, granatalarını taşılayıq da, yarıp keçeyik. Aks alda , bizni çibinni ezgen kibi ezerler. “ (CS, 141)	“—Ben şöyle düşünüyorum; onları yanlarına gönderip, bombaları bırakıp, onları yarıp geçelim. Aksi halde , bizi sineği ezemiş gibi ezerler. “

AKS TAQDİRDE:

1. Şart Bildirme:

“Biz özümüz aqqındaki aqiqatnı, tarihımıznı bilmege borclımız. Ziyalılarımıznıñ vazifelerini aqqında çoq oqumaq, yazmaq, qıdırmaq	“Biz kendimiz hakkındaki hakikatı, tarihimizi bilmek zorundayız. Aydınlarımızın görevleri hakkında çok okumamız, yazmamız, araştırma
---	--

kerekmiz. Aks taqdirde , elâk oluruz.” (Y, 1991/71)	yapmamız gerek. Aksi taktirde , helâk oluruz.”
--	---

AKSİNCE:

1. Zıtlık Bildirme:

“—Yoq, Asqarali Amanoviç, o siziñ oylağanıñız kibi uzaqta degil. Aksince, aldımızda, elimizni uzatsaq yetecek. Lâkin bizler uzanmağa istemeymiz. Daa da doğrusı ağırmağan başımızğa yavlıq ne gerek, — dep yüremiz.” (ÖY, 73)	“—Yok, Askarali Amanoviç, o sizin düşündüğünüz gibi uzakta değil. Aksine, önümüzde, elimizi uzatırsak yetişecek. Lâkin bizler uzanmak istemiyoruz. Daha da doğrusu, ağrımayan başımıza mendil ne gerek, — diye yaşıyoruz.”
“—Men oña bir vaqıt barğan edim, lâkin endi bu işni iç de yapalmam. Veladiyenen Sabohat siz aytqan derecede aciz mütehassıslar degiller. Aksince çalışmağa yahşı bilgen temiz yürekli adamlar. Doğru, çeşit hurnazlıqlarnen oğraşmaylar.” (ÖY, 38)	“—Ben ona bir ara gitmiştim, fakat artık bu işi hiç yapamam. Veladiye ile Sabahat sizin söylediğiniz kadar bilgisiz uzmanlar degiller. Aksine, çalışmayı iyi bilen, temiz yürekli insanlar. Doğru, çeşitli kurnazlıklarla uğraşmıyorlar.”
“Yigit kûlümsiredi: —Institutnı yañı bitirgen mütehassıs yer saylamay, aksince onı saylaylar. Qadın hoşnut alda ince qaşlarını köterdi: —Demek, misafirimiz iç bir türlü zorluqlardan qorqmay, aksince, onı seve öylemi?” (ÖY, 6)	“Delikanlı gülümsedi: —Üniversiteyi yeni bitirmiş olan uzman yer seçmez, aksine onu seçerler. Kadın hoşnut bir şekilde ince kaşlarını kaldırdı: —Demek, misafirimiz hiç bir türlü zorluklardan korkmuyor, aksine, onu seviyor öyle mi?”

AKSİNE:

1. Zıtlık Bildirme:

“—Asqarali Amanoviç, siz meni ya yañlış añlaysıñız, ya da añlamaq istemeysiñiz. Aksine, tecribeli mütehassıslar olğanıñızni yahşı añlayım.”(ÖY,74)	“—Askarali Amanoviç, siz beni ya <i>yanlış</i> anlıyorsunuz, ya da anlamak istemiyorsunuz. Aksine, <i>tecrübeli ustalar olduğunuzu iyi anlıyorum.</i>”
“Bugün o kene de öşek kâğıtı aldı. Onıñ içine ateş tüşti. Kimerde insannıñ yaşayışını bozmaq içün kiçkene bir olmaycaq şey yetişe. Aksine, kene de böyle kiçkene bir başqa şey, insannıñ yaşayışını baht ve seadetke çevire. “ (SY, 188)	“<i>Bugün o yine bilgi notu aldı. Onun içine ateş düştü. Bazen insanın yaşayışını bozmak için olmayacak küçük bir şey yetiyor. Aksine, yine böyle küçük başka bir şey, insanın yaşayışını mutluluk ve talihe çeviriyor.</i>”
“—Men ğaliba, başqa kombinatta çalışam. Anda olğan şeyni ayta bermek olamı? —Masal oquma. Bizim kombinatlar arasında gizli şey yoq. Aksine, biri-birimizge barmaq-kelmek kerekmiz. “ (SY, 189)	“— <i>Ben galiba başka fabrikada çalışıyorum. Orada olan şeyleri söyleyip durmak olur mu?</i> —<i>Masal okuma. Bizim fabrikalar arasında gizli şey yok. Aksine, birbirimize gidip gelmemiz gerek.</i>”

ALBU İSE:

1. Açıklama:

“1921 senesiniñ açlığı... İsmail Türkniñ endi 14 yaşını toldurğan qızı	“1921 senesinin açlığı...İsmail <i>Türk’ün artık 14 yaşını dolduran kızı</i>
---	---

Ediye, özü kibi bir kaç balanen ayaqlarına çarıq kiyip, Simferepolge - Qayabaşındaki Ülke numüme-tecribe mektebibe kettiler. Albu ise , mında tek bir kaç mektepniñ adı bar edi, oqumağa iç bir türlü şarait yoq edi.” (GYA, 94) .	<i>Ediye, kendi gibi bir kaç çocukla ayaklarına çarık giyip, Simferepol'e - Kayabaşı'ndaki Ülke yetiştirme okuluna gittiler. Hâlbuki, burada sadece bir kaç olulun adı vardı, okumak için imkân yoktu.”</i>
“Sen Ülkerni körgeninen tanığansıñ, kûlümsirep selâmlaşğansıñ. Ülkerni böyle ağır bir işte körseñ de taaciplenmegensıñ. Albu ise , o şimdi, sen bilgen studentka Ülker degil edi.” (QQ, 108)	<i>“Sen Ülker'i görür görmez tanımışsın, gülümseyip selâmlaşmışsın. Ülker'i böyle ağır bir işte görmene de şaşırmamışsın. Hâlbuki, o şimdi, senin bildiğin öğrenci Ülker değildi.”</i>

2. Zıtlık Bildirme:

“Kömür ocağı kenarlarında adsız-esapsız pırmaç topraq ziyan olup kete. Ondan nefis savutlar, süvenir yasap satmaq mümkün. Albu ise , idarede buña ititbar verilmey.” (RSF, 106)	<i>“Kömür ocağı kenarında uçsuz buçaksız çorak toprak ziyan olup gidiyor. Ondan nefis kap kakac yapıp satmak mümkün. Hâlbuki, idarede buna itibar edilmiyor.”</i>
--	--

ALBU Kİ:

1. Açıklama:

“Yaya Nacip Bayburtlı degende, bazı münever kişiler onı sade bir oca bellep, adını pek tez unutalar. Albu ki , Bayburtlı sade bir til ve edebiyat ocası degil de, o	<i>“Yahya Necip Bayburtlu denildiğinde, bazıları onu sadece bir öğretmen sanıp, adını çabucak unutuyorlar. Hâlbuki, Bayburtlu sadece bir dil ve edebiyat öğretmeni</i>
--	---

qırımtatar halqı içün tam bir tarih, bir medeniyet çoqrağı, terakiyet dünyası edi.” (YD, 64)	<i>değil, o Kırım-Tatar halkı için,tam bir tarih ve medeniyet kaynağı, gelişme dünyasıydı.”</i>
“İlkin eserlerde, kimniñki olsa-olsun, ille tecribesizlik sezile. Albu ki , o, ilki eserler diqqat ile oquyunca, kimerleriniñ asıl da edebiyatqa alâqası yoqluğı ve kimerleriniñ ise, ciddi nuqsanları olğanına baqmadan, küçlü qol ile yazılğanları biline.” (YD, 104)	<i>“Öncü eserlerde, kimin olursa olsun, mutlaka bir tecrübesizlik seziliyor. Hâlbuki, o, ilk eserler dikkatle okunduğunda, bazılarının edebiyatla ilgisinin olmadığı, bazılarının da, ciddi eksiklikleri oluşuna bakmadan, güçlü bir kalemle yazıldıkları anlaşılıyor.”</i>

2. Zıtlık Bildirme:

“—Menim Nazarovnen işim olmadı. İç bir vaqıt, — dedi Nalbandov. — Şimdi er kes onıñ aqqında laqırdı ete. Kim qabaatlı? Men senden sorayım. Sen menden. Albu ki , ekimiz de bilemiz. Öyle degilmi !” (RSF, 145)	<i>“—Benim Nazarov ile işim olmadı. Hiçbir zaman, — dedi Nalbandov. — Şimdi herkes onun hakkında konuşuyor. Kim suçlu? Ben senden soruyorum. Sen benden. Hâlbuki, ikimiz de biliyoruz. Öyle değil mi !”</i>
---	--

AMA, AMMA:

1. Açıklama:

“İnsan ölmek içün doğa, men de ölip keterim, Amma , inan, sır bermem men, biñ kere ant eterim.” (SE,23)	<i>“İnsan ölmek için doğar, ben de ölüp giderim, Ama, inan, sır vermem ben, bin kere yemin ederim.”</i>
“—Men de yalan olğanını istedim, amma , teessüf ki yañılğan	<i>“—Ben de yalan olmasını istedim, ama, maalesef ki</i>

ekenim." (ÖY, 93)	yanılmışım."
"—Kir, kir oğlum! — dedi o, kapıda toptalğan Aqseyitni körip. — Biraz keçiktiñ amma , müşterini qapıdan açtarmaq adetim degildir. " (A, 311)	"Kapıda duran Akseyit'i görünce, —Gir, gir oğlum! — dedi o. —Biraz geciktin ama , müşteriyi kapıdan çevirmek adetim değildir. "
"Lift bizni töpege alıp çıqtı. Temiz hava ve küneş şavleleri acayip şeyler ekeniñi taqdir ettim. Ama , yer astında büyük cesürliknen çalışqan o, küçlü ve yüksek iradeli adamları terk etkenime yazıqsındım. "(YD, 26)	"Asansör bizi yukarı çıkarttı. Temiz hava ve güneş ışınlarının enteresan şeyler olduklarını, takdir ettim. Ama , yer altında büyük cesaretle çalışqan o güçlü ve iradeli adamları terk ettiğim için pişman oldum."

2. İlave:

"Adile taaciqlengen alda közlerini tögereklendirdi, soñra özünü elge aldı. — Aysa babanı işten kелgence biz ekimiz bütün dersleriñni hazırlarmız. Yahşımı? — dedi. — Yahşı. — Amma , babana aytmaycaqmız. —Yahşı, aytmamız. Soñ aytırmız, yahşımı? " (SY, 99)	"Adile heyecanlanmış halde gözlerini patlattı, sonra kendine geldi. —Öyleyse baban işten gelinceye kadar biz ikimiz bütün derslerini hazırlarız. Tamam mı? — dedi. — Tamam. — Ama , babana söylemeyeceğiz. —Tamam, söylemeyiz. Sonra söyleriz, tamam mı? "
--	---

3. Sonuç Bildirme:

"Yüreginde başqası bar... — Kim o?.. —Aqayı... Cenkte ölgen aqayı.	"Yüreginde başqası var... — Kim o?.. —Kocası... Savaşta ölen
--	--

Belki endi kemikleri de çürigendir, amma unutamay, onu seve..."(A,304)	<i>kocası. Belki artık kemikleri de çürümüşdür, ama unutamıyor, onu seviyor."</i>
--	--

4. Üsteleme:

"—İşke degil, sizni Taşkentke özğarmağa keldim, — dedi Anife. — Hatırınızdami, işandırğan edim. Amma siz de söziñizde turıñız, onda aleket qoparmañız. "(A, 206)	"—İşe değil, sizi Taşkent'e geçirmeye geldim, — dedi Hanife. — Hatırlıyor musunuz, söz vermiştim. Ama siz de sözünüzde durunuz, kargaşa çıkarmayınız."
"Qartiy şu saat ciddi bir tavurğa kirdi. —Qanun bozucılardan degilmiz, açğan olsa sizge kelmege acet qalmaz edi. Hazineni hükümet adamlarına açtıрмаq isteymiz. Qanun öyle eken. Amma , başta şartımızı diñleñiz. " (A, 224)	"Yaşlı kadın o an ciddileşti. —Kanunu bozanlardan değiliz, açmış olsak size gelmeye gerek olmazdı. Hazineyi hükümet adamlarına açtırmak istiyoruz. Kanun öyleymiş. Ama , başta şartımızı dinleyiniz."

5. Zıtlık Bildirme:

"—Sen, aman-aman institut bitirdiñ. Bu, bayağı şey... Amma men kiramadım. " (SY, 30)	"—Sen, önemli bir enstitü bitirdin. Bu, bayağı önemli bir şey... Ama ben giremedim."
"Amethan şimdi kırq eki yaşında, ama esli-başlı adamğa benzey."(YD, 13)	"Ahmethan şimdi kırk iki yaşında, ama yaşlı-başlı adama benziyor."
"—Mina bostan! Mina meyva terekleri! Tezden asmalardaki üzümle de pişer. Patlağance aşañız. Amma qoparılıp taşlanğan ya da ayaqnen ezilgen bir alma, bir ösimlik	"—İşte bostan tarlası! İşte meyve ağaçları! Yakında asmalardaki üzümle de pişer. Olgunlaşınca yersiniz. Ama koparılıp bırakılmış ya da ayakla ezilmiş bir elma, bir meyve

körmeyim, ayaqlarınızı qırarım. “ (A, 229)	<i>görmeyeyim, ayaklarınızı kırarım. “</i>
“—Ayıp etme, qayınağam, sizni evge bir filcan qavege çağıracaq edim amma , niyetimden vazgeçtim. “ (A, 238)	<i>“—Ayıp etme, kayınbabam, sizi eve bir fincan kahve içmeye çağıracaktım ama, niyetimden vazgeçtim.”</i>

AMMA DA:

1. Hayret:

“Ganiev bu alni duydimı eken? Amma da iş oldu. Oña mında kelmege kerek edimi? “ (SY, 28)	<i>“Ganiev bu hali duymuş mudur? Amma da iş oldu. Onun buraya gelmesine gerek var mıydı?”</i>
---	--

AMMA NE ÇARE:

1. Kabullenme:

“—Mansurahov, yetti-yetti endi. Ağlamaqnen çare tapılsa edi, sovhoznıñ bütün adamlarını topla, Akram aqa içün gece-kündüz ağlatır edik. Ne demek olsun, yahşı adam, az bir vaqıtta sovhoznı köterdi, özünü sevdirdi. Amma ne çare , taliyi öyle eken.” (A, 40)	<i>“—Mansurahov, yetti yetti artık. Ağlamakla çare bulunsaydı, kolhozun bütün adamlarını toplayıp, Akram Ağa için gece gündüz ağlatırdık. Ne demek olsun, iyi adam, az bir zamanda kolhozu sırtladı, kendini sevdirdi. Amma ne çare, kader böyleymiş.”</i>
---	---

ANCA:

1. Sınırlama:

“Körüşmedi, çıqıp ketti. Anca, men onı aňlayım. Oña qıyın edi. Kemlikke qarşı eyilikten utanğandır. Ne yapacaqsıñ, ömürde kimerde bir öyle ola. “ (QQ, 126)	“Görüşmedi, çıkıp gitti. Sadece, onu ben anlıyorum. Ona zorluktu. Kemlik’e karşı iyilik yapmaktan utanmıştır. Ne yapacaksın, hayatta bazen öyle şeyler oluyor.”
--	---

ANCAQ:

1. Açıklama:

“—Qolunda silaň olsa, çarpışmağa ketmek qolay, amma bizim esas silamız - mına qıdırıcı, qısqa tutqaç ve kürek, — dep devam etti Üzeyir. —Ancaq, kimerde, bu sila da çarpışma vaqıtında semereli eşitle.”(CS, 141)	“—Elinde silahın olsa, savaşımaya gitmek kolay, ama bizim elimizdeki silahlarımız —işte bir arayıcı, bir kısa kürek —diye devam etti Üzeyir.—Ancak, bazen bu silahlar da savaş sırasında yararlı olabiliyor.”
---	---

ANDAN DA SOÑ:

1. İlave:

“Eger bir daa yapsa, o vaqıt biz onı fırqadan köterip ata bilemiz. Andan da soñ, Halil hoca fırqağa daa yaqında kirdi. Onı biz terbiye eterik belleyim. “(UD, 49)	“Eğer bir daha yaparsa,biz o zaman onu partiden atabiliriz. Ondan da sonra, Halil Hoca partiye daha yeni girdi. Onu terbiye edebileceğimizi düşünüyorum.”
---	---

AÑLADIÑIZMI:

1. Üsteleme:

“Bu qadar şey yaptırıp borcuy oldıñmı yoqsa? Paranı qaydan alacaqsıñ? —Oısı benim işim, qaydan alırım. Daa olmağanda yoldan taparım Añladiñizmi, yoldan taparım ! İstesem, üç fayton tutar da, birine qalpağımı, birine tayağımı qoyarım, üçüncisine de özüm minip, eski mırzalar kibi kezinirim.” (A, 79)	“Bu kadar şey yaptırıp, borçlandın mı yoksa? Parayı nereden bulacaksın? —Orası benim işim, nereden bulursam bulurum. Daha olmasa yoldan bulurum. Anlıyor musunuz, yoldan bulurum. İstersem, üç fayton tutarım da, birine şapkamı, birine bastonumu koyarım. Üçüncüsüne de kendim binip, eski beyler gibi gezinirim”
---	--

AÑLAĞANIMA KÖRE:

1. Açıklama:

“—Ma, baq, bu muqavele boyunca yapılacak işlerimiz daa çoq, — dedi. —Epiñiz özüñizni sıqmayıp yüresiñiz, amma pol tahtaları ne vaqıt yollanılacaq? Añlağanıma köre, binanıñ töpesi örtülgen, qapı-pencereleri qoyıla, polı aqqında kimse ağız açmay...” (Y, 1988/23)	“—işte, bak, bu sözleşme uyarınca yapılacak işlerimiz daha çok, —dedi.—Hepiniz gevşek duruyorsunuz, ama döşeme tahtaları ne zaman gönderilecek? Anladığımı göre, binanın tepesi kapatılmış, kapıları ve pencereleri takılıyor, döşemesi hakkında kimse ağızını açmıyor...”
--	--

AÑLAŞILA:

1. Açıqlama:

"<Ailesi kelir de, soñ çağırırmız> — dey. Menim sabırım tükendi. <Añlaşıla, bu - Borobeykinniñ anası, ya da qaynanası ...Yoq, anası olsa kerek, oña oşay...> — dep tüşündi Adamov." (SY, 41)	"<Ailesi gelir de, sonra çağırırız> — diyor. Benim sabrım tükendi. <Añlaşıldı, bu- Borobeykin'in annesi ya da kaynanası...Yok, annesi olsa gerek, ona benziyor...> — diye düşündü Adamov. "
--	---

AÑLAŞILDI:

1. Açıqlama:

"— Şimdi bizde saña kelişken iş yoq. —Niçün yoq? Men taş qazanlarında esapçı ola bilem. Andaki esapçı qadın dekretke çıqtı. —Añlaşıldı, sen endi episini bilgensiñ. Ya, onıñ nasıl iş olğanını bilesiñmi?" (SY, 58)	"—Şimdi bizde senin yapabileceğin iş yok. — Niçin yok?. Ben taş kazan şantiyesinde muhasebeci olabilirim. Oradaki hesap memuru kadın terfi etti. —Anlaşıldı, sen artık hepsini biliyorsun. Ya, o işin nasıl bir iş olduğunu biliyor musun?"
--	--

AÑLAŞILĞANINA KÖRE:

1.Açıqlama:

"Eyüp Ablazizov siladaş dostı Fedot Silkanen birlikte Jagareniñ şarq tarafındaki Jeymelis köyüne gelip, nemselerniñ sağ tarafındaki Şaulay	"Eyüp Ablazizov silah arkadaşı Fedot Silka ile birlikte Jagare'nin doğu tarafındaki Jeymelis köyüne gelerek, düşmanın sağ tarafındaki
---	--

şeeriniñ bizimkilerniñ elinde ekenini, şarqiy Prussiyadan çıqqan bir qaç düşman qısını Jagareden keçip şimalge doğru keteyatqanını bildi. Añlaşılğanına köre, düşman ince bir yolaqnen ögge kete. Bu yolaqnı birde-bir yerinden bozıp Şaulaynen qoşulmaq mümkün.” (ES, 61)	<i>şehrin bizimkilerin eline geçtiğini, Doğu Prusya’dan çıkan bir düşman birliğinin Jagare’den geçip kuzeye doğru gitmekte olduğunu öğrendi.</i> Anlaşıldığına göre, düşman ince bir planla ileliyor. Bu planı bir yerinden bozup Şaulay ile birleşmek mümkün.”
“—Biz yatqan at aranıñda qararnen üç-dört yüz adam bar edi, — dep hatırlay, Seyitibram ağa. — Olar esasen şu yerli köylüler ediler. Qamaçovda qalıp, yaralanğan daa bir qaç yaralı asker bar edi. Añlaşılğanına köre, nemseler adamlarnı cedvelge alacaq soñ lagerlerge yollaycaq, kommünist ve komsomallarını ise bir sözsiz qurşuna tizecek ediler. “ (ES, 64)	“—Bizim kaldığımız at harasında yaklaşık üç dört yüz adam vardı, — diye hatırlıyor Seyit İbrahim Ağa. —Onlar aslında oranın yerlileriydi. Kamaçov’da kalıp yaralanan daha bir kaç asker de vardı. Anlaşıldığına göre, düşmanlar adamları ayıracak, kamplara yollayacak, kommünistleri ve yandaşlarını ise sorgusuz sualsiz kurşuna dizeceklerdi.”
“Hepisiniñ qolları bağlandı. Onı ştabğa doğru süyreklediler. Añlaşılğanına köre, bu gece düşman öz uçastkasında yalnız közetici postlar qaldırğan. “ (CS, 213)	“Hepsinin elleri kolları bağlandı. Onı karargâha doğru sürüklediler. Anlaşıldığına göre, bu gece düşman kendi siperlerinde sadece gözcüleri bırakmış. “

AÑLAYSIZMI:

1. Üsteleme:

“Tuvar degil, insansiñ, ebet sögüşnen degil, vicdan talabınen çalışmağa alışqansıñ. Añlaysızımı, insanlarnı aydap degil, ohşap, nazlap işletmek gerek.” (A, 93)	“<i>Duvar değilsin, insansın, evet azarla değil, içinden gelerek çalışmaya alışmışsın. Anlıyor musunuz, insanları hayvan gibi davranarak değil güzel sözle, anlayışla çalıştırmak gerekir.</i> “
---	--

ARTIQ:

1. Açıqlama:

“Azad aqiqaten işniñ farqına bardı. Artıq, başqa lafnıñ kerekligi de yoq.” (SY, 10)	“<i>Azad hakikaten işin farkına vardı. Artık, başka söze de gerek yok.</i>”
Tilki nege oğrağanını bilmey, çuqur içinde şaşıp qala. Artıq, saba da yaqınlaşa.” (AKAT, 13)	“<i>Tilki neye uğradığını bilemiyor, çukur içinde şaşırıp kalıyor. Artık, sabah da olmakta.</i>”
“Capeş özü bir uçastkadan digesine keçe, ağreğatnı özü yürsetip, çalışuvnı teşkere, vaqıtını qaçırmmamaq kerekligini aytıp, kene yoluna devam ete. Artıq, bazı kartalardaki pamuqnıñ qararıp başlağanını körıp, Capeş tekml qasevetke daldı.” (ES, 11)	“<i>Capeş, kendisi bir bölükten digesine koşuyor, çalışmaları kendisi planlayıp işleyişini yönetiyor, zamanını kaybetmemek gerektiğini söylüyor, yine yoluna devam ediyor. Artık, bazı tarlalardaki pamuğun kararmaya başladığını gören Capeş, daha da karamsarlığa kapıldı.</i>”

AQIQATEN:

1. Açıqlama:

“Kollektivniñ teşebbüsüne ministrlik de qol tuttı, yardım işandırıdı. Em aqiqaten, birici kelgen maşinalardan on altı traktor ve yedi dane yük maşinası bu teşebbüşçi sovhozğa berildi.” (A, 197)	“Şirketin teşebbüsüne, müdürlük de destek verdi, yardım teklif etti. Hem, gerçekten, ilk olarak gelen makinalardan on altı traktör ve yedi yük komyonunu bu müteşebbüs kolhoza verdi.”
“Bekmuratuv yañılğan adam degildir, onıñ ğayri tabiiy közleri er şeyni köre, köznen seçilmez şeyni de köre, onıñ içini-bağrını da körgendir. Em, aqiqaten, onı gece-kündüz raatsızlağan bu öksürük nasıl bir marazdır? Sabaları tomar-tomar balqam tüküre.” (A, 63)	“Bekmuratov kolay kolay yanılmaz, onun değişik gözleri her şeyi görür, gözle görülemeyecek şeyleri de görür. Hem, gerçekten, onu gece gündüz sürekli rahatsız eden bu öksürük nasıl bir hastalıktır? Sabahları tomar tomar balgam tükürüyor.”
“Endi çille sıcakları başlağan edi. Dağlarda irigen qar ve buzalarınñ salqın suvları Degirmen derede gürültü qoparıp, büyük bir öktem ve açuvnen aqmaqta edi. O vaqıt Ayşeni qıdırıp kelgen Hasap Hüseynniñ aqlına kelgen birinci fikir <qızım boğulğandır> qorqısı oldı. Em, aqiqaten, yalıları tim-tikine köterilgen bu dereniñ kenarından ayağıñ taydımı, mıtlaq onıñ qurbanı olursıñ.” (A, 174)	“Artık boğucu sıcaklar başlamıştı. Dağlarda eriyen kar ve buzların serin suları Degirmen Dere de gürültü koparıp büyük bir hızla ve öfkeyle akıyordu. O vakit Ayşe’yi arayıp gelmiş olan Hasap Hüseyn’in aqlına gelen ilk fikir <kızım boğulmuştur> oldu. Hem, gerçekten, kenarları dimdik olan bu derenin yanında ayağın bir kayd mı, mutlaka ırmağın kurbanı olursun.”

AQIQATEN DE:

1. Açıklama:

"Bu arada bütün askerler o qayanın yanından çapıp keçən edilər. Aqiqatən de, arası çox keçmeden, artıq askerlərimizniñ artında qalğan o qayanın artından bir qaç pulemöt ve avtomat qurşun yağdırıp başladı." (ES, 58)	"Bu arada bütün askerler o kayanın yanından keçip gitmişlerdi. Gerçekten de, çok geçmeden, artık askerlərimizin arkasında kalmış olan o kayanın arkasından, bir kaç makinalı tüfek kurşun yağdırmaya başladı."
--	--

AQIQATTA:

1.Açıqlama:

"Men Şahtörniñ hizmetini romanlarda yazılğan kibi tasavur ettim. Aqiqatta, iş başqaca eken. Yerniñ bu qadar terenliginde, sağır, qaranlıq quvuşlarda gece demey, gündüz demey, kömür qazmaq, vagonetqalarğa yüklmek..." (YD,24)	"Ben Şahtör'ün hizmetini romanlarda yazıldığı gibi tasavvur ediyordum. Gerçekte, iş başkaymış. Yerin bu kadar derinliğinde, sessiz, karanlık koğuşlarda gece demeden, gündüz demeden, kömür kazmak, vagonlara yüklmek..."
"Şeerden kelgen yol, qayanıñ astında bitip ketken kibi keke. Aqiqatta, öyle degil. Yol aşağı sarıp, qayanıñ qaburğasına burula." (RSF, 46)	"Şehirden gelen yol, kayanın altında bitiyormuş gibi geliyor. Gerçekte, öyle değil. yol aşağıya inip, kayanın etrafına kıvrılıyor."
"Ayşe acaip qız. Lâkin o, kimni seve? Kimni sevecek? Kimni bahtlı etecek? Kimse bilmey. Er alda, bilmegen kibi körüne. Aqiqatta, galiba, öyle degil." (RSF, 208)	"Ayşe acayip kız. Lâkin o, kimi seviyor? Kimi sevecek? Kimi şanslı yapacak? Kimse bilmiyor. Herhalde, bilmiyor gibi görünüyor. Gerçekte, galiba, öyle değil."

ASIL:

1. Açıqlama:

“Kombinatnıñ azbarında daa cenk yıllarından qalğan eki barak tura. Başta olarnı yıqmaq istediler, lâkin ev-barq yetmegeninden sebep, qaldırılğan edi. Anda yaşağanlar da yañı evlerge avuştırılmaqlar. Yetişmey. Amma şikayetlerniñ sayısı arta. Olarnı teşkeren komissialarnıñ artı kesilmey. Mında bular da hepisi onıñ-Adamovnıñ ensesine yüklenip tura. Asıl, bütün qavğa yorğan üstünde denilgeni kibi, bütün şikayetler yetişmemezlikniñ sebebi.” (SY, 101)	“Fabrikanın bahçesinde daha savaş yıllarından kalmış iki tane baraka duruyor. Önceleri onları yıkmak istediler, lâkin çalışanlara ev yetmediği için yerlerinde bırakılmıştı. Orada yaşayanlar da yeni evlere dağıtılmıyorlar. Yetmiyor. Ama şikayetlerin sayısı artıyor. Onlara ilgilenen bölümün ihtiyaçlarının arkası kesilmiyor. Burada bütün bunlar onun-Adamov'un başına yükleniyor. Asıl, bütün kavga ve şikayetler parasızlık yüzünden.”
---	---

ASIL DA:

1. Açıqlama:

“— Million kubometr, — dedi Adamov. — Million. Büyük raqam! Asıl da, bizler endi çoq şeylerni millionnen ölçmege alıştıq. “(SY,124)	“— Milyon metreküp — dedi Adamov. — Milyon. Büyük rakam ! Aslında, bizler artık pek çok şeyi milyonlarla ölçmeye alıştık.”
“Anasınıñ evde olmağanı onı pek raatsızlay. Oña ağır. Bundan da başqa, onı Adile de heyecanlandıra. Asıl da, Adile oña kim ola? Ne içün	“Annesinin evde olmaması onu çok rahatsız etti. Ona zor geldi. Bundan da başqa, onu Adile de heyecanlandırıyor. Aslında, Adile

Fedanenen böyle yaqınlaştı? “ (SY, 122)	<i>onun nesi oluyor? Ne için Fedane ile böyle yaqınlaştı?”</i>
--	--

2. Üsteleme:

“Onıñ közü ögünde yañı direktor peyda oldı... İradeli. Quvetli . Öyle ayılacaq kibi, dülber adam degil, amma , tabiatlı ve körümlı. Asıl da , aqayıñnıñ dülber olmağanı, bu büyük hata degil. Aqay içün bunıñ kerkligi de yoq.” (SY, 38)	“Onun gözü önüne yeni yönetici geldi... İradeli. Kuvvetli. Öyle söylenecek gibi bir yakışıklılığı yok, ama etkileyici ve gürmüş geçirmiş. Aslında , adamın yakışıklı olmaması büyük sorun değil. Erkek için bunun gereği de yok. “
--	---

ASILINI ALĞANDA:

1. Açıklama:

“Endi er şeyni onıñ üstüne yüklemeye tırışalar. Lâkin, asılını alğanda , esas qabaat glavkanıñ başı Martinovda. Bıtır bu kombinatnı başqa ministrlikniñ imayesine bermekniñ imkânı bar edi. Men ne qadar aytsam da, diñlegen olmadı.” (SY, 49)	“Artık her şeyi onun üstüne yıkmaya çalışıyorlar. Lâkin, asılını aldiğında , esas kabahat bölümün başı Martinov'da. Geçen yıl, bu fabrikayı başqa müdürlüğün yönetimine vermek mümkündü. Ben ne kadar söylesem de dinleyen olmadı.”
---	--

ASILINDA:

1. Açıklama:

“— Etini de, mayını da, cigerini de qazanğa toldır ! — dedi ondan	“—Etini de, yağını da, ciğerini de bir kazana doldur ! — dedi, ondan
---	--

közünü almağan Barat. —Saña baqıp toyamağanım kibi, pişirgen aşına da toymam belleyim. Aslında, sen aşçı olacaq degil de erkeklerniñ közlerini suqlandırmaq içün doğğansıñ. El üstünde köterilip yürsetilecek bir civansıñ. “ (A, 27)	<i>gözünü alamayan Barat. — Sana baqıp doyamadığım gibi, pişirdiğin yemeğe de doyamam biliyorum. Aslında, sen aşçı olacak kadın değilsin, sen erkeklerin gözlerini şenlendirmek için doğmuşsun. El üstünde tutulacak bir güzelsin.”</i>
“Yaraları savuldu, lâkin, köz nurunu ebediy olaraq yarı-yarığa ğayıp etti. Bunıñnen de deñiz boşluqlarına qayıp barmaq, deñizniñ tuz qoqulı avasinen nefes almaq qismeti kesildi. Aslında o <deñiz balası> degil de, <qara toprak evladı> edi. Deñizden çoq uzaqlarda bulunğan Taşkent şeerinde doğıp östi.” (A,66)	“Yaraları iyileşti, lâkin, bir gözünü kaybetti. Bununla da açık denizlere gidip gelmek, denizin tuz kokulu havasını solumak şansını kaybetti. Aslında o <deniz çocuğu> değil de, <kara toprak evladıydı>. Denizden çok uzaklarda bulunan Taşkent şehrinde doğup büyüdü.”
“Mirza İsmail Çelebinin bu vahşiliği aqqında haber bütün Qırımğa darğadı. Aslında temiz qalpli, merametli halkımız aman şu künü etraf köylerde Köprülüköy zalisine maddiy yardım teşkil etti, er kes elinden kelgen eyilikni yaptı.” (YD, 81)	“Mirza İsmail Çelebinin bu insafsızlığı hakkındaki haber bütün Kırım’a yayıldı. Aslında temiz kalpli, merhametli halkımız, şu zorlu günlerde Köprülüköy ahalisine maddi yardım topladı, herkes elinden gelen iyiliği yaptı.”

ASLI:

1. Açıklama:

“Menim Bekir Çoban-zadeniñ	“Benim Bekir Çobanzade'nin
----------------------------	----------------------------

icadınen oğraşıp başlağanımnı eşitip, memnunlığını şöyle ifaadeledi: —Hayırlı, sevap iş. Aslı ,keçiktirilmaz iş. Mıtlaqa kerekli iş. Saña muvafaqiyet tileyim. “ (Yİ, 132)	yenilikleriyle ilgilendiğimi işitip memnuniyetini şöyle ifade etti. —Hayırlı, yararlı iş. Aslı , geciktirilmemesi gerekli bir iş. Mutlaka yapılması gereken bir iş. Sana başarılar dilerim. “
--	---

ATTA:

1. Üsteleme:

“Yoq, Nusret bunu şimdi yahşı hatırladı. Anda tereklerini yapraqları daa öyle çok dökülmediler. Atta üstlerinde yeşil soyları da barlar.” (ÖY, 83)	“Yok, Nusret bunu şimdi iyi hatırladı. Orada ağaçların yaprakları daha öyle çok dökülmediler. Hatta , üstlerde yeşil olanları da var.”
“İç kimseden haberim yoq, qardaş, yaki ağadan. Qaysı yerden olğanını, bilmey eken o civan. Atta ana tilindeki, öz adını em coyğan.” (SE, 8)	“Hiç kimseden haberim yok, kardeş, ve babadan. Hangi yerden olduğunu, bilmiyormuş o genç. Hatta kendi dilindeki, adını da unutmuş.”
“Bekir eki afta evde bulundu. Çobanlık yapqan yaylaları kezindi. Atta bir kün babasinen qoy da baqtı.” (Yİ, 111)	“Bekir iki hafta evde kaldı. Çobanlık yaptığı yaylalarda gezindi. Hatta babasıyla koyun otlattı.”
“Çevre toz-topraq oldu, Terge battı, Ayaq taldı, Atta taşlar çatladı.” (QE, 100	“Çevre toz toprak oldu, Çamura bulandı, Ayaklar takıldı, Hatta taşlar çaladı.”
“Olar masada yayılğan, kök	“Onlar masaya yayılmış olan

tüste qattı kâğıt üstüne egildiler...Onıñ üstünde öyle meraqlı işlediler ki, atta odağa qaranlıq tüşkenini duymay qaldılar.” (SY, 53)	<i>mavi renkli önemli kağıtların üzerine eğildiler...Onun üstünde öyle ilgiyle çalıştılar ki, hatta odaya karanlık düştüğünü anlamadılar.”</i>
--	---

AYDI:

1. Teklif:

“Qızlar Bolodyanı severler. Onıñ artından yüreler. Aydi , onı Bolodyanıñ özü baqar. Yür, biraz barıp qapınayıq - Azad oña tüşünceli köründi.” (SY, 19)	<i>“Kızlar Bolodya’yı seviyorlar. Onun arkasından gidiyorlar. Haydi, onunla Bolodya’nın kendisi ilgilenir. Yürü, biraz gidip bir şeyler yiyelim - Azad ona düşünceli göründü.”</i>
---	---

AYNI ZAMANDA:

1. Beraberlik:

“Onı bitigen soñ, oquvni qoy hozaystvosı institutında devam ettirdi. Aynı zamanda , muzıkanen oğraşmanı, milliy halq yırlarını öğrenmekni biraqmadı.” (ES, 46)	<i>“Onu bitirdikten sonra, eğitimine köy işletmesi enstitüsünde devam etti. Aynı zamanda, müzikle uğraşmayı, milli halk şarkılarını öğrenmeyi bırakmadı.”</i>
“1922 senesinde men Aqmescitte oqup başladığım yılları Bekir Çoban-zadeni avlaqtan-klublarda, ayditoriyalarda körip tanır edim. Niçündür bilmem, men onı köz ögüme bugün bile ketirmek istesem, evelâ başında qatlama tepe qalpaq	<i>“1922 senesinde ben Akmeçit’te okumaya başladığım yıllarda, Bekir Çobanzâde’yi kulüplerde, konferans salonlarında görüp tanımıştım. Niçindir bilmem, ben onu bugün bile gözümün önüne getirmeye çalışsam, evvelâ başında</i>

biçiminde qumral buhar terisinden tikilgen qalpağı, sıcaq qanlı toq betinde gür qaşları altındaki yıldırağan ötkür közleri canlana... Ve, aynı zamanda , yürüşünde özünə emin ve qattı atqan adımları..." (YI, 133)	<i>katlama kalpak biçiminde kumral astragan derisinden dikilmiş kalpağı, sıcaq kanlı yüzünde gür kaşları altındaki parlak, kararlı gözleri canlanıyor...Ve, aynı zamanda, yürüyüşündeki kendine güvenli ve emin adımları..."</i>
"Şimdilik biz romanıñ yalınız birinci qısınıñı oqudıq. Onıñ içün de, eser hususunda ciddi fikir yürsetmek qıyın. Aynı zamanda vaqialarınñ inkişafında ozara bağıñıñ zayıflığı, qaramanlarınñ areketlerinde işançsızlıq sezile." (YI, 48)	<i>"Şimdilik biz romanın yalnız ilk bölümünü okuduk. Onun için de eser hakkında kesin fikirler edinmek zor. Aynı zamanda olayların gerçekteşme sırası arasındaki bağlantılarında zayıflık, kahramanların hareketlerinde tutarsızlık seziliyor."</i>
"Gülsüm apte özünüñ vatan cenk ateşlerinde elde etken tecribesini, bilgisini, ısrarlıqnen yaşlarğa aşnay. Aynı zamanda cemaat işlerinde de iştirak etmege vaqıt tapa." (ES, 42)	<i>"Gülsüm Kadın vatan savunması sırasında elde ettiğı tecrübelerini, bilgisini, ısrarla gençlere aşıyor. Aynı zamanda, cemaat işlerine de katılmak için zaman buluyor."</i>

AYSA:

1. Sonuç Bildirme:

"—Men çaqıl almağa kelmedim. İşke kirmek isteyim ! Adile oña eyecanlı baqqan kibi keldi. — Aysa , bekleñiz !" (SY, 12)	"—Ben çakıl almaya gelmedim. İşe girmek istiyorum ! Adile, ona heyecanlı bakıyormuş gibi gekdi. — Öyleyse , bekleyiniz !" (SY, 12)
"—Qapını örtüñiz, — dedi o, —	"—Kapıyı kapatın, — dedi o,

Barat aqanıñ acele işi bar. — Halqı bekletip, tıraş olmaq iş sayılma? Aysa, işiñiz qolay kelsin ! — Anife qapını artınacek açıp, qabinetke kirdi ve yazı stolı başına kelip toqtadı.” (A, 12)	— <i>Barat Ağanın aceke işi var.</i> — <i>Halkı bekletip, tıraş olmak iş mi sayılıyor? Öyleyse, işiniz kolay gelsin !</i> — <i>Hanife kapıyı ardına dek açıp, odaya girdi ve yazı masasının başına gelip dikildi.”</i>
“Temiz cıya, az töke...Qızınıñ eli oğurlı eken. Bu sözlerni eşitken Üsein aqay mıyıqlarını burdı ve erkesten aldın çıqıp maşınanıñ peşinden ketti. Aysa, o ketmey daa kim ketecek.” (A, 275)	“<i>Temiz yıkıyor, az döküyor... Kızın eli uğurluymuş.</i> <i>Bu sözleri işitmiş olan Hüseyin Ağa bıyıklarını burdu ve herkesten önce arabanın arkasından gitti. Öyleyse, o gitmeyecek de kim gidecek.”</i>
“—Onı bu gece acele yardım maşinasinen hastahanege alıp kettiler. — Aysa, oturiñiz...” (SY, 34)	“— <i>Onu bu gece ambulansla hastaneye götürdüler.</i> — Öyleyse, oturunuz...”

AYTMAQ İSTEĞENİM:

1. Özetleme

“Bizim evimizde de şay, çoqusı balalar mında aşçı kadın Trofimovanıñ familiyasını taşıylar, benim familiyamı taşığanlar da bar, terbiyeci olıp çalışğan Gaynulına da öz familiyasında bir çoq balalarnı yazdırdı, aytmaq istegenim, siz kibi bizge muracaat etip kelgenlerniñ çoqusı şu sebepten balalarnı	“<i>Bizim kimsesizler evinde, çoğu çocuk, burada aşçı olarak çalışan Trofimovanın ailesinin adını taşıyor, benim ailemin adını taşıyanlar da var, bakıcı olarak çalışan Gaynulına da bir çok çocuğa kendi ailesinin adını verdi, söylemek istediğim, sizin gibi bize gelenlerin çoğu bu yüzden çocuklarını</i>
--	--

tapalmay qayttılar.” (YA, 109)	<i>bulamadan geri döndüler.”</i>
----------------------------------	----------------------------------

AZ QALA:

1. Yaklaşma:

“Gemi saibi balanıñ sözüne emiyet bermey. Lâkin bir qaç saatten soñ öyle bir furtuna köterile ki, geminiñ yelkenlerini parça-kesek ete, az qala gemini batırayaza. Kene hayırlısı olıp gemi de, adamları da sağ qalalar.”(AKAT, 58)	<i>“Gemi sahibi çocuğun sözüne önem vermedi. Lâkin bir kaç saatten sonra öyle bir fırtına koptu ki, geminin yelkenlerini paramparça yaptı, az kalsın gemiyi batırıyordu. Gene hayırlısı oldu, gemi kurtuldu, adamlar da sağ kaldılar.”</i>
--	---

BAQASIÑ:

1. Açıklama:

“—Taaciplenmeñiz, — dedi Kalanov. — Ayat öyle. Kişi eyilik bekley. Baqasıñ , zeval sürüp kele.” (RSF, 5)	<i>“—Üzölmeyiniz, — dedi Kalanov. — Hayat böyle. İnsan iyilik bekliyor. Bakıyorsun, kötölük sürüp gidiyor.”</i>
---	--

BAQAYIM:

1. Merak:

“İnsanlar traktorçı olıp doğmaylar, onı soñundan öğreneler. Bar-yoq men de öğrenirim. Nişanlım,	<i>“İnsanlar traktörcü olarak doğmuyorlar, sonradan öğreniyorlar. Eninde sonunda ben de öğrenirim.</i>
---	--

eki söznin birinde, Ödekov sasiysın, aqayğa degil, cilveli apaqayğa oşaysın dey. Endi neft qoqıp maylı paslı aqaylarğa oşaycam. Baqayım, bundan soñ ne der.” (A, 78)	<i>Nışanlım, iki sözün birinde, Ödekov kokuyorsun, adama değil, cilveli kadınlara benziyorsun, diyor. Artık neft yağı kokarak yağlı paslı adamlara benzeyeceğim. Bakayım, bundan sonra ne diyecek.”</i>
--	---

BAQSA:

1. Açıklama:

“Azad turdı, özünü suvğa attı. Suv túbünden yoldap ketti ve birazdan soñ çıktı. Baqsa, yanında Feride kûlümsirep tura. “ (SY, 96)	<i>“Azad kalktı, suya atladı. Suyun dibinden yüzdü ve biraz sonra su yüzüne çıktı. Baksa, yanında Feride gülümsüyor.”</i>
“Baratnıñ telaşlı yüregi barıp-kelmege yer tapmadı, saat kibi urdı. Bu qorqunç körünişten qurtulmaq içün bir kaç kere başını silkitti, közlerini yumup aldı. Baqsa, aldındaki kölge boşluqqa siñgen, közden çekilgen.” (A, 63)	<i>“Barat’ın telaşlı yüreği gidip gelmeye yer bulamadı, saat gibi vurdu. Bu korkunç durumdan kurtulmak için bir kaç kere başını salladı, gözlerini yumdu. Baksa, önündeki gölge boşluğa sinmiş, gözden kaybolmuş...”</i>

BAQSA NE KÖRSİN:

1. Açıklama:

“Arslannıñ indemey turğanından yüreklengen kömirci qart, <baqaçımçı, bu ayvannıñ ayağına ne olğan eken> dep, yerge	<i>“Aslanın hareketsiz durmasından cesaretlenen kömürcü ihtiyar, <bakayım, bu hayvanın ayağına ne olmuş> diye, yere</i>
---	--

egile, arslannıñ pancasını qoluna ala. Baqsa ne körsin , arslannıñ ayağına balaban bir yarçıq kirgen, şişip, irinleşip başlağan.” (AKAT, 64)	<i>eğiliyor, aslanın pençesini eline alıyor. Baksa ne görsün, aslanın ayağına büyük bir kıymık batmış, ayağı şişip, iltihap toplamış.”</i>
“Tamam qırq kün degende, kömürçi qart qayıp kele. Baqsa ne körsin , arslannıñ başındaki yara bir tamam savulğan, yaradan iz bile qalmağan. “ (AKAT, 66)	<i>“Tam kırk gün sonra, kömürcü ihtiyar dönüp geliyor. Baksa ne görsün, aslanın başındaki yara bir güzel iyileşmiş, yaradan iz bile kalmamış.”</i>
“Qart yerdeki balanı eline alıp, evge qayta. Saba ola. Baqsa ne körsin , o ketirgen bala öz apayınıñ eski yamalı urbalarına sarılğan.” (AT, 170)	<i>“Yaşlı adam, yerdeki çocuğu kuvağına alıp, eve dönüyor. Sabah oluyor. Baksa ne görsün, onun eve getirdiği çocuk, hanımını eski, yamalı giysilerine sarılmış.”</i>
“Zavallı Köse, aç qarnını qadınıñ nasihatlerinden toydırıp, gecenıñ der maalinde zar-zorunen eve qayıp kele. Baqsa ne körsin , degil sarma, tepsideki toy şorbasından da eser qalmağan.” (AKAT, 157)	<i>“Zavallı Köse, aç karnını kadının nasihatlarıyla doldurup, gecenin geç vaktinde zar zor eve dönüp gelir. Baksa ne görsün, değil sarma tepsideki düğün çorbasından da eser kalmamış.”</i>

BAQSAM:

1. Açıqlama:

“Hepimiz özençik içine sıçradıq. Baqsam , suv üstünde qalın bir terek asılıp qalğan.” (CS, 141)	<i>“Hepimiz suyun içine atladık. Baksam, suyun üstünde kalın bir ağaç yüzüyor.”</i>
“Men merdivenlerden köterileyatqanda yaqın yerde snaryad	<i>“Ben merdivenlerden çıkarken, yakın bir yerde tüfek patladı. Kimdir</i>

patladı. Kimdir, benim ayağıma yapışıp mağazğa çekti. Baqsam , anavı bem-beyaz saqallı qartçıq edi.” (CS, 175)	<i>benim ayağıma yapışıp, beni aşağıya çekti. Baksam, o bembeyaz sakallı bir ihtiyarmış.”</i>
---	--

BAQ SEN:

1. Hayret:

“Bir kere studiyada bulunğanda, oğlum rejisser Emir Fayıqnıñ filmini seslendireyatqanını ayttı. Muhtar Ayezov aqqında bu filmniñ rejisseri Emir İbraimoviç Fayıq eken. Baq sen , Abaynıñ ilki kitabını çıkarğan da Qırımtatarı Ayezov aqqında filmniñ müellifi de Qırımtatarı.” (Yİ, 236)	<i>“Bir defasında stüdyoda bulunduğunda, oğlum yönetmen Emir Fayık’ın filmini seslendirdiğini söyledi. Muhtar Ayazov hakkındaki bu filmin yönetmeni Emir İbrahimoviç Fayıkmış. Bak sen, Abay’ın ilk kitabını yayımlayan kişi de, Ayazov hakkındaki filmin yapımcısı da Kırım Tatarı.”</i>
--	--

2. Sonuç Bildirme:

“O teklif etkende neler-neler işandırmadı ! Baq sen , bütün ömürü ğayıp oldı...” (SY, 37)	<i>“O teklifte bulunduğunda neler neler anlattı, neler neler hatırlattı ! Bak sen, bütün ömrü kayıp olmuş...”</i>
--	--

BARİ:

1. İstek:

“—Qızım, saña çeçek ketirdim, — dedi. — Neyleyim, seni kiyindirmek, betiñe, sırlı közlerine	<i>“—Kızım, sana çiçek getirdim, — dedi. — Neyleyim, seni giyindirmek, yüzüne, soylu gözlerine</i>
---	--

baqıp suqlanmaq imkânından âcizim. Bari mezarlığını bezendireyim..."(A, 132)	<i>bakıp seni özlemek imkânından âcizim. Bari mezarını süsleyeyim..."</i>
---	--

BARSIN:

1. Kabullenme:

"Bu plan boyu: Halil oca partiyadan çıkarılğan dep toplaşuvğa kelmeycek, Kefeli ise toplaşuvda köyniñ alı aqqında iç bir şey aytmaycaq. — Barsın , olar aytsınlar, sen sesiñni, çıkarma, seniñ çıkışın işi bozar." (UD, 109)	" <i>Plana göre: Halil Hoca, partiden çıkarıldım diyerek toplantıya gelmeyecek, Kefeli ise toplantıda köyün hali hakkında hiç bir şey söylemeyecek.</i> — Varsın , onlar konuşsunlar, sen sesini çıkarma, senin çıkışın işi bozar."
"—Doğru, balalar. Moskvağa bizim çayırlarımıznıñ acayıp qoqulu piçeni yiberilmekte. Barsın , sergini ziyaret etkenler ayvanasrancılarımıznıñ çoq süt sağıp aluvlarınıñ <sırı> nede ekenini bilsinler." (CS, 18)	"—Doğru, çocuklar. Moskova'ya bizim çayırlarımızın güzel kokulu yonca gönderilmekte. Varsın , sergiyi ziyaret edenler hayvancılarımızın çok süt elde etmelerinin <sırri>'nın ne olduğunu bilsinler."
"Seyt-nebi sevindi. Böyle tabiiy yolaqтан gizlenip ve iç bir sessiz maqsada doğru ketmek onaytlı. Barsın , nemseler fişenklerni atabersinler, hepsi bir bizni körüp olamazlar." (CS, 187)	" <i>Seyit Nebi sevindi. Böyle doğal bir siperden gizlenerek sessizce hedefe doğru ilerlemek daha iyi. Varsın, düşmanlar kurşunlarını ata dursunlar, hiçbiri bizi göremez.</i> "

BAŞQACA SÖYLEGENDE:

1. Açıqlama:

“Bugünkü kadrlar siyaseti, yaşlıqnı zenaatına köre işnen teminlemek, emek ceryanında kendi yerini tapmaq, işine musaviysizlikni bitirmek ve er türlü <itibarı>, <qolaylıqnı>, <vazifege tez köterilüvni> em de buña beñzegen digər menfiy allarnı yoq etmək borclu. Başqaca söylegende, kadrlar siyaseti zenaat seçip aluvğa ve benimsevgə, işke yerleştirüvge şərait yaratsın.” (Y, 1988/17)	“Şimdiki kadrolar siyasete, gençliğe gereğine uygun işler temin etmək, çalışma hayatında kendi yerlerini oluşturmak, işte eşitsizliği bitirmek ve her türlü <ayrıcalığı>, <torpili>, <göreve gelirken kolaylık sağlanmasını> hem de buna benzer diğer olumsuz hâlleri bitirmek zorundalar. Başka bir deyişle, kadrolar siyasetin meslek olarak seçilmesine ve benimsenmesine, işe alınmasına imkân yaratsın.”
---	---

BAŞTA:

1. Öncelik Verme:

“—Sorumaq ayıp olmasın, Adamov arkadaş, siz kombinatta daa çalışmaqni düşünesizmi?! Adamov cevap bermedi, dinledi. — Siz meni eşitesizmi? Ne için cevap bermeysiz? —Başta, bağışlañız, bu sualni ne manada bergeniñizni bilmek mümkünmi?” (SY, 113)	“—Sormak ayıp olmazsa, Adamov arkadaş, siz fabrikada daha çalışmayı düşünüyor musunuz?! Adamov cevap vermedi, dinledi. —Siz beni duymadınız mı? Neden cevap vermiyorsunuz? —Başta, beni bağışlayınız, bu soruyu hangi anlamda sorduğunuzu bilmem mümkün mü?”
“Biz Pinsk bataqlıqlarından	“Biz Pinsk bataklıklarından

keçip, Elsk rayonuna keldik. Gnaynoe köyünde yerli partizanlaren bağlandıq. Olar qararlen qırq adam ediler. Başta bizlerge şübenen baqtilar ve sinamaq içün vazife berdiler.” (ES, 70)	<i>geçip Elsk bölgesine geldik. Gnaynoe köyünde yerli çetecilerle birleştik. Onlar kırk kişi kadarlardı. Başta bizlere şüpheyle baktılar ve bizi sinamak için görev verdiler.”</i>
“Qartiy şu saat ciddi bir tavurğa kirdi. —Qanun bozucılardan degilmiz, açğan olsaq sizge kelmege acet qalmaz edi. Hazineni hükümet adamlarına açtırmak isteymiz. Qanun öyle eken. Amma, başta şartımızı diñleñiz. “ (A, 224)	“Yaşlı kadın o an ciddileşti. —Kanunu bozanlardan değiliz, açmış olsak size gelmeye gerek olmazdı. Hazineyi hükümet adamlarına açtırmak istiyoruz. Kanun öyleymiş. Ama, başta şartımızı dinleyiniz.”

BELKİ:

1. İhtimal:

“—Feruzeni qurtarıñız, yolda yañğız qalmasın, Belki tapar, büyük olsa, baba, yaki ağasın...” (SE, 7)	“—Fırzeyi kurtarınız, yolda yalnız kalmasın, Belki bulur, büyük olsa, babası yahut ağasını...”
“Biz kimiz? Süratlı ayattan neler, Bekleyemiz? Belki qırq yıldan soñ ulu, Edipler olurumuz?!...kim bilir, Belki bu qafalar istidat tolu!” (YD,97)	“Biz kimiz? Hızlı hayattan neler, Bekliyoruz? Belki kırk yıl sonunda ulu, Yazarlar oluruz?!... kim bilir, Belki bu kafalar başarı dolu!”
“Seyitveliyevniñ arbiy hızmeti devam etti. Uruşlar... Olar ne qadar edi, esaptan soñına çıqmaq mümkünmi? Atta qaysı biriniñ eñ ağır	“Seyitveliyev’in harb hizmetleri devam etti. Çarpışmalar... Onlar ne kadardı, hesaplamak mümkün mü? Hatta hangisinin en ağır çarpışma

uruş olğanını aytmak qıyın. Belki Kerç yalısında doğrudan-doğru gemiden suvğa tüşip, tişlerini sıqıp, ateşke qarşı adımlağanlarıdır? Ya da, Orol yaqınındaki uruşlardır, yahut, daa olmaganda, onıñ yüzüne teren tamğa qaldırğan şrapnel yarasıdır, kim bilsin?” (Y, 1985/19)	<i>olduğunu söylemek bile zor. Belki, Kerç limanında doğrudan doğruya suya atlayıp, soğuğa dayanarak sabredip, ateşe karşı yürümesidir? Ya da, Ural yakınlarındaki çarpışmalardır, yahut, daha olmazsa, onun yüzünde iz bırakan şarapnel yarasıdır, kim bilir?”</i>
“Soraştırsa, sübesiz, tanışları tapılır. Belki soylar da çıkar...”(SY,6)	<i>“Araştırsa, şüphesiz, tanıdıkları bulunur. Belki akrabaları da çıkar...”</i>

BELKİ DE:

1. İhtimal:

“—Ya sen onıñ qadınıni körmey tura ne aytasıñ? Belki de o qadın seni barğaninen köteklep başlaycaq?” (YA, 110)	<i>“—Ya sen onun karısını görmeden onun hakkında niye konuşuyorsun? Belki de, o kadın seni, yanına gidince dövmeye başlayacak?”</i>
--	---

BELKİ.....BELKİ DE.....:

1. İhtimal:

“Seytnafe sılaq yolçıqta yorğalap yuvurdi. Oña aqıqiy hücümge keçken kibi keldi. O belki ölecek, belki de yaralanacaq. Ne olsa-olsun o emiri ille yerine ketirecek. “ (CS, 38)	<i>“Seyitnafe ıslak yolda alelâcele kotu. Ona gerçek hücumu geçilmiş gibi geldi. O belki ölecek, belki de yaralanacak. Ne olursa olsun o emri yerine getirecek.”</i>
---	---

BELKİM:

1. İhtimal:

“Tamilla silkindi, çıqıp ketti. —Berdikul, ya sen Tamillağa ne içün şay ayttıñ? Belkim, Bolodya Feridege ketmegendir. Qadını da olmasa kerek.” (SY, 54)	“<i>Tamilla silkindi, çıkıp gitti.</i> — <i>Berdikul, ya sen Tamilla’ga neden bir şey söyledin? Belki, Bolodya Feride’ ye gitmemiştir. Onun kadını da değildir.”</i>
“Adam olsa, ailesini sevip-sayıp yaşasa, o babanı kim sevmez? O aqaynı kim sevmez!? Belkim, men er kesten ziyade severim...” (SY,38)	“<i>Adam olsa, ailesini sevip-sayıp yaşasa, o babayı kim sevmez? O kocayı kim sevmez!? Belki, ben herkesten çok severim...”</i>
“Mında çoq şeyler ayttılar ve daa , belkim, ayttılar. Men ise, mına ne aytmaq isterim : bizim işçi quvetimiz ve başqa vasıtalarımız - bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bularğa qoşma olacaq esas meselelerden biri daa olsa, o da, kombinatnıñ ritmik çalışvunu elde etmek kerek. Daa soñ, nizam ve intizam.” (SY, 79)	“<i>Burada çok şeyler söylediler ve daha, belki söylemeye devam edeceklerdir. Ben ise şunları söylüyorum : bizim yeterince işçimiz ve başka imkânlarımız, bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bunlardan daha önemlisi, fabrikanın uyumlu çalışmasını sağlamaktır. Daha sonra, düzen ve intizam.”</i>

BELLİ Kİ:

1. Açıklama:

“İlyas Borağanskiyniñ Ufağa avuşması munasebetinen tatar tilide	“<i>İlyas Borağanski’ nin Ufa’ya gitmesi münasebetiyle Tatarca</i>
--	---

neşir etileyatqan <Yañı avul> gazetası onıñ aqqında maqale derc etti. Belli ki , onıñ türkiy halqlar edebiyatını neşir etüv saasındaki işlerini tatar ziyalıları yahşı bile ve hürmetley, emegine yüksek qıymet kese ediler.” (Yİ, 276)	yayınlanmakta olan <Yañı avul> gazetesi onun hakkında makale yayınladı. Belli ki , onun Türk Halkları Edebiyatını sahasındaki çalışmalarını Tatar aydınları iyi biliyor ve takdir ediyor, çalışmalarına büyük önem veriyorlardı.”
--	--

BELLİ OLĞANI KİBİ:

1. Açıklama:

“<Terciman> uzun yıllar devamında Rusiyede türkiy tilde çıqqan yekâne neşir edi. Gazetanıñ özüne has hususiyeti şundan ibaret ki, o çoq vaqıt rus ve qırımtatar tillerinde derc etildi. Belli olğanı kibi , <Terciman> Gaspriskiyniñ vefatından soñ da, 1917 senesinece çıkıp turdı.” (Y, 1991/93)	“<Tercüman> uzun yıllar süresince Rusya’da Türk dilinde yayınlanan yegâne yayındı. Gezetenin kendine has özelliği şuradadır ki, o uzun süre Rus ve Kırım-Tatar Dillerinde yayınlandı. Bilindiği gibi , <Tercüman> Gaspralı’nın ölümünden sonra da, 1917 senesine kadar yayınlandı.”
---	--

BELLİ YA:

1. Açıklama:

“Şu an stol tedarigi başladı. <Ekstra> tökilip içilgen sayın, laf qızgınlıştı, o şişelerniñ tübünde pek çoq laf bar, degenleri doğru eken. Belli ya , Belli ya , eki cenkçi bir yerge kelseler,	“Şu an yemek yenmeye başlandı. Fazlasıyla içki içildikçe laf kızgınlıştı, o şişelerin dibinde pek çok söz var dedikleri doğruymuş. Belli ya , Belli ya , iki asker bir araya gelseler, sözün de
---	---

laqırdılarının da soñu olmay, hatırlavlar biri-birine baylanıp kete.” (YE, 122)	<i>sonu gelmiyor, hatıralar biri birine karışıp gidiyor.”</i>
“Han abdırıp uyana ve qorqudan aqlını qaçıracaq derecege keke. Belli ya , hanlar tıştan baqqanda qaraman, batır olıp körünseler de, aslında pek qorqaq olğanlar.” (AKAT, 62)	<i>“Han şaşırıp uyanıyor ve aqlını kaçıracak dereceye geliyor. Belli ya, hanlar dışarıdan bakıldığında kahraman, cesur görünseler de, aslında pek korkak olurlar.”</i>
“Anife bugünkü işi bitkendir belledi. Demek, oña da soyunmaq, yatmaq, raatlanmaq mümkün. Belli ya , iş künüñ semereli olsa, onıñ yuqusı da tatlı ve tıñç ola, yapılmağan işçün azap çekmeysin.” (A, 97)	<i>“Hanife bugünkü işinin bittiğini düşündü. Demek, onun da soyunması, yatması, rahatlaması mümkün. Belli ya, iş günü zahmetli olursa, onun uykusu da tatlı ve dinç oluyor, yapılmayan iş için sıkıntı duymuyorsun.”</i>

BEREKET BERSİN:

1. Açıqlama:

“Üç yıldan soñra kene şu sovhozğa qayıp keldim, üzümciler brigadasının reberi oldum. Bereket bersin , Efendi köyde babam maña bu zenaatnı yahşı öğretken ve onı sevdirtken edi !” (YD, 20)	<i>“Üç yıldan sonra gene bu kolhoza dönüp geldim, üzümcüler birliğinin rehberi oldum. Bereket versin, Efendi köyde babam bana bu zanaatı iyi öğretmiş ve sevdirmişti.”</i>
---	---

BESBELLİ:

1. Açıklama:

“Birden hahanen bağırip yiberdi. Bizim qıyış köz Akeksey elinden çaynikni köterip attı. Besbelli , matrosniñ hahıldap külgeniñden qorqqan.” (UD, 21)	“ <i>Birden kahkahayla bağırdı. Bizim şaşsı göz Aleksey, elinden çaydanlığı attı. Besbelli, deniz piyadesinin kahkahayla gülmesinden korktu.</i> ”
---	---

BESE-BELLİ:

1. Açıklama:

“Hirurg közlerini kısıp, başını ise biraz egilip, pencerege baqa, hep sigar içe. Bese-belli , o şimdi olup keçken operatsiyanıñ nasıl netice berevegi aqqında tüşüne.” (CS,223)	“ <i>Cerrah, gözlerini kısıp, başını biraz öne eğip, pencereden bakarak sigara içiyor. Besbelli, o şimdi devam eden ameliyatın nasıl sonuçlanacağını düşünüyor.</i> ”
“Yer pulemotniñ yanında blindac qazılğan. Yükseklik tel qoranden çıрманlanğan. Şusu yahşı ki, yerler minalanmağan, bese-belli faşistler bu işlerni daa yapıp yetiştirmegenler...” (CS, 190)	“ <i>Yer makinalı tüfeğin yanında siper kazılmış. Yüksek tel örgülerle çevrilmiş. Şurası iyi ki, yerler mayınlanmamış, besbelli faşistler bu işi daha yapıp yetiştirememişler...</i> ”

BİLE:

1. Sonuç Bildirme:

“Yatmağa yer tapılmasa bile , bu şeerden ketmeyecek.” (SY, 19)	“ <i>Yatmaya yer bulamazsa bile, bu şehirden gitmeyecek.</i> ”
“Qızımni alıp, er şeyni taşlap, başımni alıp çıqip ketsem, kimse	“ <i>Kızımı alıp, herşeyi bırakıp, başımı alıp gitsem, kimse nerede</i>

qayda olğanımnı bilmese, ne olur? Ya da, bu pyansanı quvıp yibersem? Amma, onı quvıp olursıñmı? O ketermi? Ketse bile , qayıp keler.” (SY, 38)	<i>olduğumu bilmese, ne olur? Ya da, bu sarhoş kovup göndersem? Ama, onu kovabilir misin? O gider mi? Gitse bile, dönüp gelir.”</i>
“Azad ne aytacağını bilmedi. Misafirhaneye barmağa parası yoq. Olsa bile , onıñ kibilerini misafirhaneye yollamaycaqlarını bile.” (SY, 8)	“Azad ne söyleyeceğini <i>bilemedi. Misafirhaneye gitmeye parası yok. Olsa bile, onun gibileri misafirhaneye almayacaklarını biliyor.”</i>

BİLEM:

1. Açıqlama:

“—Barat aqa alâ daa qaytmadı, — dep başladı o. — Bilem , yarın özüm baracaq edim. İşniñ ketişatını ayt.” (A, 85)	“Barat Ağa hâlâ daha gelmedi, — diye başladı o. — Biliyorum , yarın kendim gidecektim. İşin gidişatını anlat.”
“— Atnı da çoq semirtmeñiz, ağırlıq eter, çapamaz. — Bilem , Kuzma Afanaseviç, pek yahşı bilem. Maddesine köre yem berseñ, dünyanı aşar, beş-on künde soyumluq malğa aylanır.” (A, 157)	“—Atı da çok şişmanlatmayın, ağırlık yapar, tarlada çalışamaz. — Biliyorum , Kuzma Afanaseviç, çok iyi biliyorum. Fazla yem verirsen, dünyayı aşar, beş on günde kesilecek hayvana dönüşür.”
“—Sen endi yigirmi yaşındasıñ. Eskicesine de, yañıcasına da evlenmek vaqtıñ kelip yetti ve keçip keteyatır. Bu işte ehmallıq etmek olmaz. Men de seniñ toyuñnı körmek isteyim. Bilem , sen Azizeni	“—Sen artık yirmi yaşındasın. Eskilere göre de, yenilere göre de evlenmek vaktin geldi ve geçiyor. Bu işi ihm'al etmek olmaz. Ben de senin düğününü görmek istiyorum. Biliyorum , sen Azize'yi

begenesiñ. Zanimca, o da saña farqsız baqmay.” (Y, 1987/65)	beğeniyorsun. Zannımca, o da sana farklı şekilde bakmıyor.”
“Tez ol, Anife, yañğızlıqтан qurtul, qışlaqta seni tiriler bekley. Sündüs qartiynen Asançıq bekley. Bilem , daa yigirmi beške kirmediñ, ilk sevgiñe toymadıñ, qanıqmadıñ, başqasını da sevemediñ, sevgi arzlağan saf yüregiñ boş ve yañğız qaldı...” (A, 244)	“Çabuk ol, Hanife, yalnızlıktan kurtul, seni evde yaşayanlar bekliyor, Sübdüz ebe ile küçük Hasan bekliyor. Biliyorum , daha yirmi beşine girmedin, ilk sevgiye doymadın, kanamadın, başkasını da sevemedin, sevgi arzulayan saf yüreğın boş ve yalnız kaldı...”

BİLESİÑMİ - BİLESİÑİZMİ:

1. Açıqlama:

“Sustılar. Laf ketmey. Soñ Julgin, dayanalmay devam etti. — Bilesiñmi, biz seni yoq etecek edik, lâkin bu sefer degil. — Men ne içün olğanını qaydan bileyim, aytsañ bilirim” (SY, 120)	“Sustular. Konuşma devam etmiyor. Sonra Julgin dayanamayıp devam etti. — Biliyor musun, biz seni yok edecektik, lâkin bu sefer değil. — Ben ne için olduğunu nereden bileyim, söylersen bilirim.”
“—Oy, Azad, sen bir sey bilmeysiñ, men endi bir özüm yaşayım, maña bir oda taptılar. Bugün birinci kere işke bardım. Bilesiñmi, meni kim qarşıladı? Julgin.” (SY, 119)	“—Oy, Azad, sen bir şey bilmiyorsun, ben artık bir kendim yaşıyorum, bana bir oda buldular. Bugün ilk defa işe başladım. Biliyor musun, beni kim qarşıladı? Julgin.”
“—Çalışqanımıznı duyarmız, işlerni sırasına qoyarmız. —Ya o qadar taşnı qaydan	“—Çalışmamızı planlar, işleri sırasına koyarız. — Ya o kadar taşı nereden

alacaqsız? —Taparmız. — Bilesiñizmi , sekizinci nomeralı maşınanı kombinatnıñ isteginen sizden alğan ediler. Endi naryad kim berecek?" (SY, 60)	bulacaksınız? — Buluruz. — Biliyor musun , sekiz numaralı makinayı fabrikanın isteğiyle sizden almıştık. Artık ekibi kim verecek?"
---	--

BİLİÑİZ Kİ:

1. Açıklama:

“—Demek, tehnika kelip, yıllarnen azbar içinde totlanıp-ipranıp yatqan soñ laf etecekmi. Plan tolmay, iş böyle kete berecekmi? — Biz yetiştiramamız. —Bu korpusnıñ quruculuğı bu yıl bitmek ve işke başlamaq gerek. İsteseñiz de, istemeseniz de, - bu esas obekt. Biliñiz ki, bu obektin işini özüm baqacağım.” (SY, 53)	“—Demek, tekniker olarak gelip, yıllarca bahçe içinde yatıp yıprandıktan sonra söz söyleyecek miyiz? İş yetişmiyor, bu iş böyle gidecek mi? — Biz yetiştiremeyiz. — Bu binanın yapılması ve bu yıl işe başlaması gerek. İsteseniz de, istemeseniz de, - bu esas hedef. Biliniz ki, bu hedefe ulaşılmasını kendim sağlayacağım.”
---	---

BİLMİŞ OLUÑ:

1. Açıklama:

“—Kene toplaşuvımı? Bilmiş oluñ, toplaşuvğa kimse kelmez. —Niçün? —Niçün olsun, toplaşuvlarda	“—Gene toplantı mı? Bilmiş olun, toplantıya kimse gelmez. —Niçin? —Niçin olsun, toplantılarda
---	---

Barat aqanıñ sögüşlerini eşitip, halqıñ canı tönüldi.” (A, 93)	<i>Barat Ağanın azarlamalarını işittikçe halkın toplantıya gelme isteği azaldı.”</i>
--	--

BİR BAQASIÑBİR DAA BAQASIÑ:

1. Açıklama:

“Hayal-perest,-dep külümsiredi Taşpulatov. — Aşıqa. Oña bir ömür gegil, yüz ömür de azlıq eter... Hucur adam ! Bir baqasıñ , yerden ayattan alıp, pek aqıllı şeyler ayta. Bir daa baqasıñ , yüzlerden yıl ögge çapıp, masal oquy.” (A, 117)	<i>“Hayalperest,—diye gülümsedi Taşpulatov.—Abartıyor. Ona bir ömür değil, yüz ömür de yetmez...Garip adam! Bir bakıyorsun, günlük hayatla ilgili pek mantıklı şeyler söylüyor. Bir daha bakıyorsun, yüzlerce yıl öncesine gidip masal anlatıyor.”</i>
---	--

BİR DE:

1. İlave:

“Defterge imza qoysın. Bir de , bir qaza-belâ olsa, kim cevap berecegini bilesiñmi?!” (SY, 29)	<i>“Deftere imza atsın. Bir de, bir kaza belâ olduğunda kimin yardım edeceğini biliyor musun?!”</i>
---	--

2. Tamamlama:

“Feride qolunu aldı, keri çekildi. Hayal deryasına çamdı. Azad eyecanlandı. Bir de bir kimseni incıtsa o pek yanıqlana edi. Şimdi de yapqanlarına peşman oldu.” (SY, 98)	<i>“Feride kolunu aldı, geri çekildi. Hayal deryasına daldı. Azad heyecanlandı. Bir de bir kimseyi incitse o çok üzülüyordu. Şimdi de yaptıklarına pişman oldu.”</i>
--	---

“Seni biz de hayırlaymız, Bir de yırçıq bağışlaymız, O seni quvandırsın, Aqlında çoqqa qalsın.” (MALE, 30)	“<i>Seni biz de tebrik ediyoruz,</i> <i>Bir de</i> şarkı hediye ediyoruz, <i>O seni sevindirsin,</i> <i>Aklında uzun süre kalsın.”</i>
---	---

BİR TARAFTA.....EKİNCİ TARAFTA.....:

1. Sıralama:

“Olar stollar arasındaki meydanlıqqa tüştiler. Bir tarafta uzun boylu, tegiz endamlı Akram, ekinci tarafta ufaq miçeli, çal başlı Asan ağa. Mina, çığırğanlar çalgıcılar da keldiler.” (A, 267)	“<i>Onlar masalar arasındaki meydanlığa indiler. Bir tarafta uzun boylu, düzgün endamlı Akram, ikinci tarafta ufak bedenli, kel başlı Hasan Ağa. İşte, şarkıcılar, çalgıcılar da geldiler.”</i>
--	--

BİR TARAFTAN.....BİR TARAFTAN İSE....:

1. Beraberlik:

“—Mence arkadaşlar, Halil oca bir taraftan qabaatsız, bir taraftan ise qabaatlı. Neçün deseñiz, Halil ocanı toplaşuvğa başqaları çağırıp alıp ketkenler. Bu ceetten, Halil ocanıñ bir qabahatı yoq. Diğer taraftan ise, Halil oca qabaatlı.” (UD, 48)	“—<i>Bence arkadaşlar, Halil Hoca bir taraftan suçlu, bir taraftan da suçsuz. Neden derseniz, Halil Hocayı toplantıya başqaları götürmüş. Bu bakımdan, Halil Hoca'nın bir suçu yok. Diğer taraftan ise, Halil Hoca suçlu.”</i>
--	---

BİZ İSE:

1. Karşılaştırma:

“—Mına bizim qomşu Morhodka taş ocağı bizden çok teknikalı. Planı ise bizden beş kere eksik. Olar planlarını er yıl toldırdılar. Biz ise, bu soñki beş yıl içinde bir yıl bile toldıramadıq.” (SY, 40)	“—<i>İşte bizim komşu Morhodka taş ocağının teknik imkânları bizden daha fazla. Bitirdikleri iş ise bizden beş kez eksik. Onlar işlerini her yıl bitirdiler. Biz ise, bu son beş yıl içinde bir yılı bile tamamlayamadık.</i>”
--	--

BİZGE İSE:

1. Karşılaştırma:

“Olar torba, çuval ya da korzinkalarını alıp evge kireler, bitamnen ya da anamnen selâmlaşalar. Bizge ise, qardaşımnen maña, boyalğan yımirtalar bereler.” (QQ, 4)	“Onlar torba, çuval ya da sepetlerini alıp eve giriyorlar, ninemle ya da annemle selâmlaşıyorlar. Bize ise, kardeşimle bana, boyalı yumurta veriyorlar.”
--	--

BİZGE MALUM OLDUĞU KİBİ:

1. Açıklama:

“Şiir, Amdi Giray beyniñ tuvğanı Reşid Murad tarafından tüzeltilgeni de sübe doğurmay. Aynı bir şey hususunda da ayتماق lâzımdır. Mesele şunda ki, <Cigitke> şiiri 1918 senesi yazılğanı ve o <Qırım şiirleri> mecmuasında basılğanını şairimiz	“Şiirin, Hamdi Giray Beyin kardeşi Reşid Murad Bey tarafından düzeltildiğinin şüphe uyandırmadığını söylemek lâzımdır. Mesele şundadır ki, <Yığide> şiirinin 1918 senesinde yazıldığını ve <Kırım şiirleri> mecmuasında basıldığını şairimiz
--	---

Reşid Murad bile tura, onı aselet boza da, bunıñnen klassik edebimiziñ ruhuna ve onıñ eñ yahşı şiirlerini oquyıcığa olğanı kibi taqdim etmey.	<i>Reşid Murad bilmektedir, onu kasıtlı olarak bilmemezlikten gelerek, bu şiiri klasik edebiyatımızın ruhundan ve şairin en güzel şiirlerinden biri saymıyor.</i>
Bizge malum olduğu kibi, Amdi Giray bey bu şiirinde inqilâbdan soñki ilki yıllarda Qırımda at oynatqan aksinqılâb qalıntılarını közde tutaraq, Bekir Çoban-zadeniñ Budapeştete bulundığı devirinde vatan asretliginen bağılı ğamlı şiirlerine cevap tarzında bere. “ (YI, 189-190)	Bize malum olduğu gibi, <i>Hamdi Giray Bey bu şiirinde devrimden sonraki ilk yıllarda Kırım’da yaşamış devrim karşıtlarını ele alarak, Bekir Çobanzade’nin Budapeşte’de bulunduğu yıllarda vatan hasretiyle yazmış olduğu şiirlerine cevap veriyor.”</i>

BİZNİ İSE:

1. Karşılaştırma:

“Aş vaqıtında laqırdı eteler, çeşit haberler aytalar. Bizni ise, qardaşımnı meni, bitam aş başında laf ettirmey.” (QQ, 4)	“Yemek vaktinde konuşuyorlar, çeşitli haberler veriyorlar. Bizi ise, kardeşimle beni, kardeşim yemek başında konuşturmuyor.”
--	---

BÖYLE VAQITLARDA:

1. Açıklama:

“Nemselerniñ şaşmalağanları körinip tura. Kimerde, işler turğanda çapıp-çapqalap esirlerini lagerge aydap ketireler, appelge çıkarıp	“Düşmanların şaşırdıkları görölüyor. Bazen, işleri bittiğinde esirleri zorla kamplara götürüyorlar, onları saatlarca sorguluyor ve onlara
--	---

saatlernen teşkere ve sayalar; baraqlarğa kirip, esirlerniñ çul-çuburlarnı tinte, obalap qoyalar. Böyle vaqıtlarda , politsiyalar lager naçalnigine özlerini köstermek içün, nafiye yerde, esirlerni ura, olarnıñ üstlerine bağırıqlay.” (YA, 21)	<i>küfürler ediyorlar; barakalara girip esirlernin torbalarını dağıtıyor, etrafa saçıyorlar. Böyle vakitlerde, polisler kamp amirlerine kendilerini beğendirmek için, boş yere esirlere vuruyor ve onlara bağıırıyorlar.”</i>
--	--

BÖYLE YAPSA:

1. Açıqlama:

“Kimerde, hayal hüküminden qurtulıp, real dünyağa qaytqan vaqıtları da ola. Böyle zamanlarda onıñ aqlına hazinesini devlet orğanlarına barıp bildirmek fikri kele. Böyle yapsa , hazinesindeki baylıqnıñ yigirmi beş protseht qıymeti özüne tüşecek.” (A, 74)	<i>“Bazen, hayal dünyasından kurtulup gerçek hayata döndüğü de oluyor. Böyle zamanlarda onun aklına hazinesini devlet yetkililerine bildirmek fikri geliyor. Böyle yaparsa, hazinesindeki zenginliğin yüzde yirmi beşlik kısmı kendisine kalacak.”</i>
--	---

BÖYLE ZAMANLARDA:

1. Açıqlama:

“Kimerde, hayal hüküminden qurtulıp, real dünyağa qaytqan vaqıtları da ola. Böyle zamanlarda onıñ aqlına hazinesini devlet orğanlarına barıp bildirmek fikri kele. Böyle yapsa, hazinesindeki baylıqnıñ	<i>“Bazen, hayal dünyasından kurtulup gerçek hayata döndüğü de oluyor. Böyle zamanlarda onun aklına hazinesini devlet yetkililerine bildirmek fikri geliyor. Böyle yaparsa, hazinesindeki zenginliğin yüzde yirmi</i>
--	--

yigirmi beş protseht qıymeti özüne tüşecek." (A, 74)	beşlik kısmı kendisine kalacak."
--	----------------------------------

BÖYLECE:

1. Sonuç Bildirme:

"Cenkten soñ Taşpulatovniñ bölüğünde kesek-kesek topraqları qamışlıqlar esirliğinden tutıp aluv küreşi başladı. Bu misal üçünci bölükniñ sınırlarından çıqıp, diğər bölüklerge cayradı. Böylece , sovhoznıñ eki meydanı em enine, em boyuna keñişlep bu yıl beş biñ sekiz yüz gektarğa yetti." (A, 270)	"Savaştan sonra Taşpulatov'un bölüğünde kamışlıklardan toprak parçaları toplama işi başladı. Bu iş üçüncü bölükten diğər bölüklere sıçradı. Böylece , kolhozun iki meydanı, hem enine, hem boyuna genişleyip bu yıl beş bin sekiz yüz hektara ulaştı."
"Şu künü Anife, özünü biñ türlü günahta qabaatlap, aqşamğace azaplanıp yürdi. Aqşamında ise qartıynıñ evine bardı, onıñ bir baş yastıqtan ve minderden ibaret mal-mülqünü qoltuğı astına qıstı, özünü de elinden cetip, mına bu odacıqqa alıp keldi. Böylece , sozhonıñ ikinci bölüğünde yañı bir aile peyda oldı: qartana ana ve oğlu !" (A, 97)	"O gün Hanife kendini suçlayıp akşama kadar üzülerek dolaştı. Akşam ise yaşlı kadının evine gitti, onun bir yastık ve minderden ibaret olan eşyasını koltuğunun altına kıştırıp, ihtiyarı da elinden tutup işte bu odacığa getirdi. Böylece , kolhozun ikinci bölüğünde yeni bir aile doğmuş oldu: ihtiyar anne ve oğlu !"
"Bütün ömürini halqıñ cealeten, sefaletten qurtıluvı işine bağışlağan Toqtargazı soñunda vahşice öldürile. Böylece , bizim elimizge, facialı tarihiy vaqia	"Bütün hayatını halkın cehalet ve sefaletten kurtarılması işine bağışlamış olan Toktargazi, en sonunda vahşice öldürülüyor. Böylece , bizim elimize bu facialı olay

haqqında psixologik eser kelip tüşə.” (YD, 52)	<i>hakkindaki psikolojik eser ulaşıyor.”</i>
---	--

BÖYLELİKLE:

1. Sonuç Bildirme:

“Gaspirinskiy çeşit ölkelerden Bağçasarayğa kelgen hocalar için mahsus seminar açıp, olarğa yeni usulnı öğretti, olar ise qayıp barğan yerlerinde bu usulnı başqalarğa öğretiler. Böylelikle , usul cedid geniş mıqyas aldı.” (YD, 9)	“Gaspıralı çeşitli ölkelerden Bahçesaray’a gelen hocalar için seminer düzenledi ve onlara yeni fikirlerini anlattı, onlar da gittikleri yerlerde bu fikirleri yaydılar. Böylelikle , yeni fikirler geniş kitlelere yayıldı.”
“Tezyaları közden keçirdi, kerek olğanda tamir etti. Böylelikle , Abduramanova ipek sanayisinde çoqları ayretke qaldırıp, beş tezyada çalışmağa başladı.” (GYA, 8)	“Tazgâhları gözden geçirdi, gerekli olanları tamir etti. Böylelikle , Abduramanova, ipek sanayisinde, herkesi hayrette bırakarak, beş tane tazgâhla çalışmaya başladı.”

BÖYLELİKNEN:

1. Sonuç Bildirme:

“—Sen qıdırğan şeylerni, Nusret, şimdi tapmaq qolay degil, tapqan taqdirde bile olardan fayda çıqması qıyın. —Er alda, olğanlarından faydalanmaq kerekmiz, — dedi Nusret yavaştan.	“—Senin aradığın şeyleri, Nusret, şimdi bulmak kolay değil, bulsak bile onlardan yarar sağlamak zor. —Her şekilde, onlardan yararlanmamız gerek, — dedi Nusret yavaşça.
---	--

Böyleliknen, Veladiye onıñ kim ve nasıl adam ekenini, özüniñ ise keregi kibi çalışmağanını duydı, yımşadı.” (ÖY, 26)	Böylelikle, Veladiye onun kim olduğunu ve nasıl bir insan olduğunu ve kendisinin de gereği gibi çalışmadığını anladı, sakinleşti.”
“Nusret endi Nadire yuqudan uyanğace dayanmağa qarar berdi. Televizor túbündeki şahmat tahtasını alıp, Feratnıñ ögüne sürdi. Böyleliknen, olar öz evlerine qaytqanda endi avanıñ arareti eksilgen, yavaştan serin yelçik esmekte edi.” (ÖY, 135)	“Nusret artık Nadire uykudan uyanana kadar beklemeye karar verdi. Televizyon dibindeki satranç tahtasını alıp, Ferhat’ın önüne sürdü. Böylelikle, onlar kendi evlerine döndüklerinde artık havanın sıcağı azalmış, yavaşça rüzgar esmeye başlamıştı.”
“Çünkü olar köpür endi, Keçe belley o yerden. Er birisi olmağanıñ, Tek yıqılğan soñ köre. Böyleliknen, bütün devler, Uçurımdan atıla.” (QE, 107)	“Çünkü onlar köprüydü, Geçiyor sandılar o yerden. Her birisi olmadığını, Yıkıldıktan sonra görüyor. Böylelikle, bütün devler, Uçurumdan atılıyor.”
“<Roza Qırımçanka>olğan, onıñ adı, ya yolu, İç bir yerde rastkelmegen aqrabası, ya soyu, Böyleliknen, o taraftan qayıp keldi Mustafa.” (SE, 8)	“<Roza Kırımçanka> olmuş, onun adı ve yolu, Hiçbir yerde rastlamamış, akrabası ve tanıdığı, Böylelikle, o taraftan, dönüp geldi Mustafa.”

BU ARADA:

1. Açıklama:

“—Ne yapmalı? Ayatta insannıñ başına çoq felaketler kele.	“—Ne yapmalı? Hayatta insanın başına çok felaketler geliyor.
--	---

Nasıl qabaat işlediniz? Bu arada adamnıñ lafını bölgen kibi, iri pencerelerden olarnıñ közlerine maşına yarığı urdı, közlerini qamaştırdı.” (SY, 9)	Nasıl bir suç işlediniz? Bu arada adamın lafını bölmiş gibi, büyük pencerelerden onların gözlerine araba ışığı vurdu, gözlerini kamaştırdı.”
“Olar şaqıldap külüştiler. Bu arada odağa, büyük işler yapqan adam kibi, burnunu tikletip, bölük müdürü kirdi. Er kes özüniñ işini devam etti.” (ÖY, 27)	“Onlar yüksek sesle güldüler. Bu arada odaya, büyük işler yapmış bir adam gibi, burnunu dikleştirerek, bölük müdürü girdi. Herkes kendi işine devam etti.”
“Bu zaman onıñ hayalını Ferat böldi: — Nusret, sen sesiñni çıqarmaysıñ, beğenmeysiñmi yoqsa? — dedi istehzanen. Bu arada sözge kene Seyyare qoşıldı.” (ÖY, 135)	“O vakıtı onun hayalini Ferhat böldü: — Nusret, sen sesini çıqarmıyorsun, beğenmiyor musun yoksa? — dedi alınganlıqla. Bu arada söze yine Seyyare katıldı.”
“Asqarali iş saasında Nusret kibi tedbirkar, cesaretli olmağanına özü de açuvdandı. Bu arada onıñ elemli hayalını stolu üzerinde üst-üste sabırsızlıqlan çıñıladağan telefonnıñ sesi böldi.” (ÖY, 151)	“Askarali iş sahasında Nusret gibi tedbirli ve cesarteli olmamasına kendi de üzöldü. Bu arada onun üzüntülü hayalini, masası üzerinde sabırsızlıkla çınlayan telefonun sesi böldü.”
“Terek ucundan daa çoq kurşun yağdı. Lâkin saporlar qıbırdamayıp yattılar. Bu arada ziyade qanı yetken Yaqub can berdi.” (ES, 29)	“Ağaç üzerinden daha çok kurşun yağdı. Lâkin askerler yerlerinden kıpırdamayıp yattılar. Bu arada çok kan kaybetmiş olan Yakup can verdi.”

2. İlave:

“Azadnıñ bütün muçesinden qaltıravuq keçti. Boğazını bir şey sıqtı. Özünü elge almağa tırıştı.	“Azad’ın bütün bedeninden korku, titreme keçti. Boğazını bir şey sıktı. Kendine gelmeye çalıştı.
---	---

Bu arada kabinetniñ qapısı açıldı." (SY, 15)	Bu arada odanın kapısı açıldı."
"Dağlar dağlarnen körüşmey, lâkin insanlar erte-keç illa biri-birinen körüşe ekenler. Bu arada tıñlıqnı Ganievin sesi bozdu." (SY, 28)	"Dağlar dağlarla kavuşmuyor, lâkin insanlar eninde sonunda birbirine kavuşuyorlar. Bu arada sessizliğı Ganiev'in sesi bozdu."
"— Özüne keldimi ? — dep yavaştan soradı Adamov. — Keldi. — Meni soradı, — dedi Jülgün. — O çoq şey bilmey. Şunıñ içün meni soray. Yoq, o alicenap insan, men soñundan er seyni aytırım... —Yahşı. Lâkin şimdi raatlan. Başına esiñni topla. Daa işlemek, yaşamaq kerek. —Ebet, men endi çoq şey añladım. Bu arada , açıq pencereden terek töpesinden Berdiqulnıñ başı köründi." (SY, 117)	"— Kendine geldin mi? — diye yavaşça sordu Adamov. — Geldi. Beni sordu, — dedi Jülgün. — O herşeyi bilmiyor. Bunun için beni soruyor. Yok, o alcenap insan, ben en sonunda her şeyi anlatacağım. — İyi. Lâkin şimdi rahatla. Aklını başına topla. Daha çalışmak, yaşamak zorundasın. — Evet, ben artık çok şeyi anladım. Bu arada , açık pencereden ağaçların üzerinden Berdikul'un başı göründü."

BU CEETTEN:

1. Açıklama:

"—Mence arkadaşlar, Halil oca bir taraftan qabaatsız, bir taraftan ise qabaatlı. Neçün deseñiz, Halil ocanı	"—Bence arkadaşlar, Halil Hoca bir taraftan suçlu, bir taraftan da suçsuz. neden dersenziz, Halil Hocayı
---	--

toplaşuvğa başqaları çağırıp alıp ketkenler. Bu ceetten , Halil ocanıñ bir qabaatı yoq. Diğər taraftan ise, Halil oca qabaatlı.” (UD, 48)	<i>toplantıya başqaları götürmüşlər. Bu bakımdan, Halil Hoca'nın bir suçu yok. diğər taraftan ise, Halil Hoca suçlu.”</i>
--	--

2. Sonuç Bildirme:

“Romannıñ sujeti içün esas olğan vaqia, onıñ diğər hususiyetinen de karakterlidir. Bu qurucılıqta özbeknen yan-yanaşa rus, tatar, ukrayin ve saire milletlerniñ vekilleri iştirak ettiler, atta tış memleketlerden kelgen incener ve tehnikler çalıştılar. Bu ceetten , böyle qurucılıqlar özleriniñ internasional ruhunen şimdiki büyük qurucılıqlarnıñ başlanğıcı edi.” (YI, 33)	<i>“Romanın konusu için önemli olan olaylar, onun diğər özellikleri için de önemlidir. Bu roman yazılırken Özbeklerle birlikte Ruslar, Tatarlar, Ukrayinler ve diğər milletlerden temsilciler iştirak ettiler, hatta yabancı memleketlerden temsilci ve gözlemciler gelip çalıştılar. Bu bakımdan, bu şekilde çalışma şimdiki uluslararası ruhun başlanğıcı oldu.”</i>
---	---

BU DA YETMEGENİ KİBİ:

1. İlave:

“— Barat aqa, mında keliñ, urbalarıñız yana ! Baratnıñ turmasinen azbarğa çapıp çıqması bir oldu. Ebet, alevlenip yanğan onıñ urbaları edi ! Burnına qavurılayatqan çızmalarınñ kebab qoqusı urdı. Bu da yetmegeni kibi , Ava apansızdan onıñ üstüne	<i>“—Barat Ağa, buraya gelin, giysileriniz yanıyor ! Barat Ağanın kalkmasıyla bahçeye girmesi bir oldu. Evet, alev alıp yanan onun giysileriydi ! Burnuna kavrulmaya başlamış çizmelerinin yanık kokusu geldi. Bu da yetmezmiş gibi, Havva ansızın onun</i>
--	--

tenekede qalğan kerösinni tökti, sernik çertti." (A, 293)	üstüne tenekede kalmış olan gazı döktü, kibriti çaktı."
---	---

2. Tamamlama:

"Şükürler olsun, Aciniñ meramı başqa eken. Çuqurğa Osmannı degil de, anavı dörtköşe qutun köme. Kömgen soñ, topraq abasını çuqur üstüne kürekley, onı ayaqlarınen taptay. Bu da yetmegeni kibi , bir kaç kürek kübre ketirip çuqur üstüne sepe." (A, 219)	"Şükürler olsun, Hacinın amacı başkaymış. Çukura Osmanı değil de, o dört köşe kutuyu gömüyor. Gömdükten sonra, toprağı üzerine kürekliyor, ayakları ile üzerine basıyor. Bu da yetmezmiş gibi , bir kaç kürek gübre getirip çukur üstüne döküyor."
--	---

3. Üsteleme:

"Bekmuratov tarlalarğa yerli kübre çıkaruv, arıqzaurlarını temizlev müddetleri aqqında, traktorcularnıñ ve tarla işçileriniñ iş normaları ve aylıqları aqqında ayta başladı. Bölük müdirleri agronomlar ve brigadirler kayıt defterlerini çıkarıp, zarur qaytları yaptılar. Başını egip oturğan Barat de meşin qaplı defterini eline aldı, onı tizi üstüne qoydı. Lâkin yuqu sarğan közleriniñ qapaqları onıñ itaatından çıqıp, qapala berdiler. Bir kaç kere çırım-çırım yuquğa dalıp, yavaştan huruldap aldı ve er keresinde öz huruldısından seskenip uyandı. Bu da yetmegeni kibi , uyqu bayğainlığınan taqatsızlanğan eli tizi	"Bekmuratov tarlalara gübre dökme, pislikleri temizleme zamanları hakkında, traktörcülerin ve tarla işlerinin çalışma şartları ve ücretleri hakkında konuşmaya başladı. Bölük müdürleri, tarım bilimciler ve ekip başları kayıt defterlerini çıkarıp önemli yerleri not ettiler. Başını eğip oturmuş olan Barat da deri kaplı defterini eline aldı, dizi üstüne koydu. Lâkin uyku sarmış olan göz kapakları kontrolünden çıkıp kapandılar. Bir kaç kere azar azar uykuya dalıp, yavaşça horlamaya başladı ve her seferinde kendi horultusundan kendisi rahatsız olup uyandı. Bu da yetmezmiş gibi , uyku
--	---

üstünden tayıp, defteri polğa tüşti." (A, 54)	<i>baygınlığıyla güçsüzleşmiş eli dizi üstünden kaydı, defteri yere düştü."</i>
---	---

BU İSE:

1. Açıklama:

"Çaqılınıñ qıymetini o yahşı bile. Şimdiki zamanda iç bir qurucılıq, beton zavodları, yol qurucıları ve daa başqaları çaqılsız iş yapmaylar. Bu ise, aman-aman bedava çaqıl." (SY, 53)	<i>"Çakılın değerini o iyi biliyor. Şimdi hiç bir iş yeri, beton işçileri, yol işçileri ve daha başkaları çakılsız iş yapmıyorlar. Bu ise, aman aman bedava çakıl."</i>
"Azad yerinden qıbirdamadı. O yançıq Borobeykin aytqan quyular aqqında tüşünip qaldı. Ya evelsi, bu quyular aqqında Borobeykin ne içün bir şey aytmadı? Ebet, olarnı qazmaq kerek olacaq. Bu ise, yapılacaq işlerniñ kölemini çoqlaştıracaq. Demek, para da çoq masraf olunacaq." (SY, 92)	<i>"Azad yerinden kıpırdamadı. O yanındaki Borobeykin'in söylediği kuyular hakkında düşünüyor. Ya öncesi, bu kuyular hakkında Borobeykin niçin bir şey söylemedi? Evet, onları kazmak gerekecek. Bu ise, yapılacak işleri arttıracak. Demek, masraf da çok olacak."</i>
"Bu işnen oğraşmak içün, yalınız yañı taş qazan açmaq kerek. Bu ise qolay iş degil. <Yoq, biz bu işni yapamaymız desek, nasıl olur?> Amma red etmek, er şeyden qolay. Ondan da ğayrı <siz nasıl qararğa kelseñiz, öyle de olur>, — dedi." (SY, 135)	<i>"Bu işle uğraşmak için, yalnızca yeni taş kazanı açmak gerekli. Bu ise kolay iş değil. <Yok, biz bu işi yapamıyoruz desek, nasıl olur?> Ama reddetmek her şeyden kolay. Ondan da başka <siz nasıl karar vererseniz, öyle de olur>, — dedi."</i>

BU KERESİ:

1. Açıklama:

“O Minskte Avropa çempianatında üçüncü yerni qazanıp, cez madalnen mükafatlandı. Soñra kene seferge ketti. Bu keresi , o Tokioğa barıp, Jponiyanıñ birinciliginde iştirak etti.” (GYA, 83)	“O Minskte Avropa şampiyonasında üçüncü oldu, bronz madalya kazandı. Sonra gene yolculuğa çıktı. Bu sefer , o Tokyo’ya gidip, Japonya’nın şampiyonasına katıldı.”
---	--

BU KERESİNDE:

1. Açıklama:

“Rüstem birinci kere dünya çempionı olğanda, yigirmi eki yaşında edi. Aradan eki yıl keçken soñ o öz muhlislerini kene sevindirdi : ekici kere çempion unvanını qazandı. Bu keresinde onı Bulgar pelivanları tebriklediler.” (GYA, 85)	“Rüstem ilk defa dünya şampiyonu olduğunda yirmi iki yaşındaydı. Aradan iki yıl geçtikten sonra, o kendi taraftarlarını gene sevindirdi : ikinci defa şampiyon ünvanı aldı. Bu sefer onu Bulgar pehlivanları kutladılar.”
---	--

BU MAALDE:

1. Açıklama:

“Qabulhanade şimdi kimse yoq, çünki daa erte. Kabinette, masa üzerindeki türlü biçimli ve renkli	“Kabul odasında şimdi kimse yok, çünkü daha erken. Odada, masa üstündeki türlü biçimli ve renkli
--	--

telefon aparatları asabilenip cuvuldaşmaqtalar. Biri tındı degende, digeri cekirip yibere. Kimerde üçü-dördü birden öküreler. Bu maalde , coğrafiy ceetten alğanda, ne Avrupa, ne de Asiyada iş künü daa başlamay.” (YD, 159)	<i>telefonlar sabırsızlıkla çalıyorlar. Biri sustu dediğinde, diğeri çalmaya başlıyor. Bazen üçü dördü birden çalıyor. Bu bakımdan, coğrafi açıdan bakıldığında ne Avrupa’da, ne de Asya’da iş günü henüz başlamadı.”</i>
--	--

BU MÜNASEBETLE:

1. Açıqlama:

“1979 senesi Gasprinskiy Bağçasarayda Belediye başkanı saylanılğan vaqıttı ealiniñ turmuşını eyileştirüvde müim tedbirler kördi, lâkin mekteplerde ders berüv usulını deñiştirüv zarureti hususındaki fikir hatirinden çıqmadı, yaşlıq içün dünyaviy fenler öğretici mektepler açılmasına ısrar etti, bu mekteplerde, adeti üzre, beş yılda keçilgen diniy dersler programması yerine, eki yılda keçilmesi mümkün dünyaviy fenler programması teklif etti, qalğan üç yıl içinde qoşma olaraq başqa ilimler ve zanaatlar öğretilmesine imkân berici tertipler icad ederek, ders berüvde eñ usul işler çıqardı. Bu münasebetle , ta Paricde ekende qafasını yoruğan fikrine qayıp, 1881 senesinde	“1979 senesi Gaspıralı Bahçesaray’da Belediye başkanı olduğı zamanda ahalinin durumunu iyileştirmek için önemli tedbirler düşündü, lâkin bu arada okullardaki ders işleme metodlarının değıştirilmesi gerektiğini aklından çıkarmadı, gençler için modern ilimler öğreten okullar açılmasında ısrar etti, bu okullarda beş yılda bitirilen dini dersler terine, iki yılda bitirilen bir program önerdi, kalan üç yıl içinde de başka dersler öğretilmesine imkân sağlayan düzenlemeler yaparak, ders işlemede en yeni metodlar geliştirdi. Bu münasebetle , Paris’te iken kafasında sekillendirdiğı fikirleriyle, 1881 senesinde <Rusya müslümanlığı> adlı büyük eserini
--	---

<Rusiye müsülmanlığı> adlı büyük acimli ilmiy-içtimaiy eser yazıp, Aqmescidde neşir olunğan <Tavrida> gazetasında derc ettirdi...” (YD, 7)	yazıp, Akmesçit'te çıkan <Tavrida> gazetesinde yayınladı...”
--	--

BU MÜNASEBETNEN:

1. Açıklama:

“O yaşayışını bütün barlığınen sevgen adam edi. Bu münasebetnen men onıñ Aqmescitte 1922 senesi Tatar klubında oquğan bir lektsiyasından soñ, bir qız tarafından berilgen sualge cevabını hatırlayım.” (YI, 133)	“O yaşamı bütün varlığıyla seven bir adamdı. Bu münasebetle, ben onun Akmesçit'te 1922 senesinde Tatar klübünde yaptığı bir konferansından sonra, bir kız tarafından sorulan soruya verdiği cevabını hatırlıyorum.”
---	--

BU SEBEPTEN:

1. Sonuç Bildirme:

“Elbet, dramaturiyada karakter yaratuv usulları, personaj laqırdısı ve qaramanların hareketleri nesirnen sıqı bağılı olmaqla, bu iş büyük nesirde çalışacaq edip içün yahşı mektep ayatınıñ hizmetini köre edi. Bu sebepten, dramaturgiya yañı ayatnıñ üstünligini kütlege tez yetiştirüvniñ onaytlı şekili olaraq edipke daa yuqarı menzilni elde	“Elbette, dram sanatında karakter yaratma yöntemleri, repliklerin ve kahramanların hareketlerinin nesirle yakın ilişkili olması, nesir yazarlar için bir okul gibi yararlı olmaktadır. Bu sebepten, drama hayatın üstünlüğünü geniş kitlelere çabuk ulaştırması bakımından yazara çok önemli hizmetlerde bulundu.”
---	---

etmege hizmet etti.” (Yİ, 27)	
---------------------------------	--

BU SEFER İSE:

1. Karşılaştırma:

“Nemseler eki kere Seyitibramnıñ atını qurşunladılar. Bu sefer ise , özü ayağından yaralandı. Arqadaşları onı bataqlıqnıñ o bir tarafına alıp keçtiler.” (ES, 62)	“ <i>Düşmanlar iki kere Seyitibrahim’in atını kurşunladılar. Bu sefer ise, kendi ayağından vuruldu. Arkadaşları onu bataqlığın öbür tarafına geçirdiler.</i> ”
--	---

BUÑA BAQMADAN:

1. Zıtlık Bildirme:

“<Alim> romanı, bazı nuqsanlıqlarına baqmadan, umumen edebiyatımızda qayd edilecek kibi müim vaqiadır. Lâkin bu eserniñ müellifi de diger romancılar kibi, qıynılıqlara rastkeldi, tarihiy roman janrında tecribesi yeterlik olmağanı sebebinden, halq milliy karakteriniñ şekillenüvini şu milliy hususiyetlernen açıq berüvge nail olmadı. Buña baqmadan , milliy harakterniñ şekillenüvinde müim rol oynağan ve milliy harakterni açıq kösterüvge hizmet etken maalliy şarait hususiyetlerini kösterüvde belli bir	“<Alim> romanı, bazı <i>eksiklerine bakılmaksızın edbiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Lâkin, bu eserin yazarı da diğer yazarlar gibi, zorluklarla uğraştı, tarihi roman alanında tecrübesinin yeterli olmaması sebebiyle, halkın milli karakterini, milli özelliklerini tam olarak yansıtamadı. Buna bakmadan, milli karakterin oluşmasında mühim rol oynayan ve bunu ortaya koymaya hizmet eden yerel özellikleri göstermede belli bir derece başarı elde etmiş olan Yusuf Polat, tarihi roman sahamızda önemli</i>
--	---

derece muvafaqiyet elde etken Yusuf Bolat tarixiy romancılığımızda yañı adım attı." (Yİ, 32)	adımlar attı."
"— Bu felsefeniñ özüne köre ihtarı bar, aqiqaten, medistina ilimi bazı hastalıqlarnı tekmiil tedavilerde şimdilik acizlik köstere. Böyle bir acizlik hususan hastalıq keçikkende peyda ola. Buña baqmadan , hekimler hastanıñ ömrünü uzatmaq içün küreşeler: insan bedeniniñ qaysı bir yerinde hastalıq peyda olmasın, onı şu yerde buğavlamaq, başqa muçelerine darqalmasına yol bermemek çarelerini köreler." (A, 145)	"— <i>Bu düşüncenin kendine göre bazı özellikleri var, gerçekten, tıp ilmi bazı hastalıkların tedavisinde yetersiz kalıyor. Bu yetersizlik genellikle hastalık ilerlediğinde görülüyor. Buna bakmadan, hekimler hastanın ömrünü uzatmak için uğraşıyorlar; insan bedeninin neresinde bir hastalık oluşsa, onu o yerde tedavi etmek, başka organlarına sıçramasını önlemek için çeşitli çareler arıyorlar.</i> "

BUÑA SEBEP:

1. Sebep Bildirme:

"Eserge adiy emek adamlarınıñ obrazları da kirsetilgen, olar Toqtargazınıñ terakiyat fikirlerine qoşulalar, lâkin zalımlarğa qarşı, bu cümleden, edipni öldürgen bayğa qarşı sıla köterip çıqmaylar. Buña sebep , halqta revolistion uzun müddetli cenklerden, zulumdan ve dayanılması qıyın qırğınlıqtan ziyade yorğınlıq ola." (YD, 48)	" <i>Eser</i> sıradan insanların hayat tarzları da sokulmuş, onlar Toktargazi'nin yenilik isteyen fikirlerine katılıyorlar, lâkin zalımlara karşı, yazarı öldürenlere karşı çıkmıyorlar. Buna sebep , halkın uzun süren savaşıardan, zulümlerden dolayı ve dayanılması zor acılar nedeniyle fazlasıyla yorgun olmasıdır."
--	--

BUÑA SEBEBİ:

1. Açıklama:

“Şu devir içinde bir Arsennen yaqından dostlaştıq. Buña sebebi, bergen dersini temelinden bilgeni ve öz işini de yürekten sevgeni olsa, ekincide, o edebiyat saasında çoq oquğanı ve çoq bilgeni, menimnen öz fikirlerini daima bölüşip turğanı sebep oldı.” (YA, 13)	“Bu zaman içinde Arsen ile <i>yakın dost olduk. Buna sebep, verdiği dersi temelinden bilmesi ve işini de yürekten sevmesi olsa, ikincisi de, edebiyat hakkında çok okuyup, bildiklerini benimle paylaşması olmuştur.</i>”
---	---

BUNDAN DA BAŞQA:

1. İlave:

“Anasınıñ evde olmağanı onı pek raatsızlay. Oña ağır. Bundan da başqa, onı Adile de eyecanlandıra. Asıl da, Adile oña kim ola? Ne içün Fedanenen böyle yaqınlaştı? “ (SY, 122)	“Annesinin evde olmaması onu <i>çok rahatsız etti. Ona zor geldi. Bundan da başka, onu Adile de heyecanlandırıyor. Aslında, Adile onun nesi oluyor? Ne için Fedane ile böyle yakınlaştı?</i>”
“—O evelleri edi. Şimdi sen onıñ eñ hürmet etken adamısıñ. Bundan da başqa, içmese altın kibi oğlan, ah onıñ içkisi...” (ÖY, 132)	“—O önceleriydi. Şimdi sen onun en çok sevip saydığı adamısın. Bundan da başka, içki içmese altın gibi çocuk, ah onun içkisi...”
“Bizge çalışmağa adam gerek. O ise, yahşı işçi, yahşı yigitke oşay. Bundan da başqa, onıñ elinde	“Bize çalışmaya adam gerekli. O ise, iyi işçiye, iyi adama benziyor. Bundan da başka, onun elinde

direktornin imzanen emiri bar.” (SY, 29)	müdürün yazılı emri var.”
--	---------------------------

BUNDAN ĞAYRI:

1. İlave:

“Mürşide kimsenen laqırdı etmey, daima çırayını sıtıp yüre eken. O işke ketkende Ekrem bitasinen evde qala eken. Servernin bir zamanlar özü quvulğan evge barmağa cesareti yetmedi. Barsa, kene qavğa başlansa... Bundan ğayrı , Ekrem onı körse, balanın yüregi bozulır. Şimdi onı unutqandır.” (Y, 1991/47)	“Mürşide kimseyle konuşmuyor, daima suratını asıp geziyormuş. O işe gittiğinde Ekrem ninesiyle evde kalıyormuş. Server’in bir zamanlar kovulduğu eve gitmeye cesareti yok. Gitse, gene kavga başlansa... Bundan başka , Ekrem onu görürse, çocuk üzülür. Şimdi onu unutmuştur.”
“Bekir Çoban-zade ilmiy teşviqat lektsiyalarinen Qırımın bir çoq rayonlarında mutamadiyen çıkar edi. Bundan ğayrı , o Taşkent, Fergana, Baku ve diger şeerlerdeki aliy mekteplerde çoqtan-çoq teren mündericeli lektsiyalar oquğanı malümdir.” (Yİ, 131)	“Bekir Çobanzade ilmi teşvik konferanslarıyla Kırım’ın bir çok yerinde devamlı olarak okunurdu. Bundan başka , onun Taşkent, Fergana, Bakü ve diğer şehirlerdeki yüksek okullarda çoktandır içerikli konferanslar verdiği bilinmektedir.”

BUNDAN DA ĞAYRI:

1. İlave:

“Yazıcı rus ve diger halklar	“Yazar Rus ve diğer halkların
------------------------------	-------------------------------

edipleriniñ yaratıcılıqları ile qırımtatar oquyıcılarını tanış etüv maqsadinen <Qaynar çoqraq başında> ve <Sabalar hayır> şiirler cıyıntıqlarını çıqardı. Bundan da ğayrı, Şakir Selimov ile beraber belli özbek edibi Hamid Ğulamnıñ <Ebediylik> romanını bizim tilimizge çevirdi.” (Y, 1985/ 128)	ediplerini Kırım-Tatar okuyucularına tanıtmak amacıyla <Kaynar çokrak başında> ve <Sabahlar hayır> adlı şiir antolojilerini yayınladı. Bundan da başka, Şakir Selimov ile birlikte ünlü Özbek yazarı Hamid Ğulam’nın <Ebedilik> adlı romanını dilimize çevirdi.”
---	--

BUNDAN SOÑ:

1. İlave:

“Bekmuratvonen sovhoznı oña teslim etkende tanış olğan edi. Bundan soñ, onıñnen bir qaç kere Taşkentte müşaverelerde körişti.” (A, 155)	“Bekmuratov ile kolhozu ona teslim ederken tanışmışlardı. Bundan sonra, onunla Taşkent’te toplantılarda görüştü.”
“Barat tavlı. Daa demin aranına kirip Şamalnıñ ağzına yarım şişe raqı tökti, yarisını da özü içti. Zakuska yerine atqa bir qaç dane tögerek konfet qaptırdı, özü ise köküs tolusinen nefes olup, aran avasinen kifayetlendi. Bundan soñ, alaşasınıñ sırtına minip, toy azbarına çaptırıp kirdi, raqıdan başını coyğan atını sekirtip, art ayaqları üstüne tursatıp, bala-çağanı qorquzdı.” (A, 263)	“Barat keyifli. Daha demin haraya girip atının ağzına yarım şişe raqı döktü, yarisını da kendi içti. Çerez yerine ata bir kaç tane yuvarlak şekerleme yedirdi, kendi de göğüs dolusu nefes alıp haranın havasıyla keyiflendi. Bundan sonra, al atının sırtına binip düğün bahçesine hızla girdi, rakıdan başı dönmüş atını zıplatıp, arka ayakları üzerine kaldırıp, çoluk çocuğu korkuttu.”
“Kene küliştiler. Bundan soñ,	“Gene gülüştüler. Bundan

lağırdı yatıştı.” (YA, 10)	sonra , konuşma yavaşladı.”
------------------------------	------------------------------------

BUNİŇ İÇÜN:

1. Sebep Bildirme:

“—Aydar ! — dedi, Anife. — Aydamaq gerek ! Şöferlerden para tilene, qabar ala ekensiniz. Yuvarlana-yuvarlana tap bu rezilikke yettiniz. Buniň içün, sizni sud etmek, qapatmaq gerek... Bir ocaq balañız bar, olarnı tüşünesizmi?” (A, 288)	“—Haydar ! — dedi Hanife. — Sürmek gerek ! Şöförlerden para dileniyormuşsunuz, haraç alıyormuşsunuz. Düşse düşse bu rezil hale geldiniz. Bunun için sizi hapsetmeli, kapatmalı... Bir ev dolusu çocuğunuz var, onları düşünüyor musunuz?”
“Yusuf Bolat yalnız Alimniň qorantasinen degil, o devirniň muitinen bağı dramatik levhalar da yarata. Buniň içün, personajlarnıň areketine emiyet bere ve obrazlarnı eki gruppada etrafında birleşdire.” (Yİ, 28)	“Yusuf Polat sadece Alimle ilgili değil, o dönemin çevresiyle ilgili tablolar da oluşturuyor. Bunun için, kahramanların hareketlerine önem veriyor ve hikâyenin bölümlerini iki gruba ayırıyor.”

BUNİŇ İÇÜN DE:

1. Sebep Bildirme:

“1928 senesi A. Odabaş <Veli İbraimovniň işi>nen yaqalanıp, Moskvada Butırka türmesinde bir kaç vaqıt yata. 1934 senesi o, qorantasinen körüşe. Şundan soñ,	“1928 yılında A. Odabaş <Veli İbrahimov’un Görevi> ile yakalanarak, Moskova’da Butırka hapishanesinde bir süre yatar. 1934 yılında o, ailesi ile görüşür. Bundan sonra, ailesi Orta
--	--

qorantası Orta Asiyağa köçip kete. 1937 senesi Ayşe hanım qocası vefat etkeni aqqında haber ala. Amma alâ daa bu küngece bu hususta iç bir türlü resmiy haber yoq. Buniñ içün de , onıñ ilmiy bibliografiyasını yazğanlar çoq yañı malümatlarğa rastkele bileler.” (Y, 1991/86)	<i>Asya’ya göç eder. 1937 yılında Ayşe Hanım kocasının vefat ettiğinin haberini alır. Ama daha hâlâ bu güne kadar bu hususta hiç bir resmî haber çıkmadı. Bunun için de, onun ilmî bibliyografyasını yazarlar çok yeni bilgilere rastlayabiliyorlar.”</i>
---	--

BUNİÑ İÇÜN İSE:

1. Açıklama:

“Nadire endi olarğa yardım etmek istemey, böyle adamlarğa iş kesken dostu, ömür arkadaşı Nusret kibi çalışmağa arzu ete. Buniñ içün ise, oqumaq, bilgi almaq kerek.” (ÖY, 188)	“Nadire artık bu onlara yardım etmek istemiyor, böyle adamlara iş veren kişi olmak, yakın arkadaşı Nusret’in çalıştığı gibi çalışmak istiyor. Bunun içinse , okumak, bilgili olmak gerek.”
---	---

BUNİÑ KİBİ DE:

1. İlave:

“İsmail Bey Gasprinskiy <Yazma bildirüvi>nde teklif etken neşiriniñ pek zarur olğanını isbat etici fikir ve gayelerini beyan ete. İdare hizmetçileriniñ vesika üstünde qaldırğan bir çoq qaydları ise gazetanı çıkaruv yolunda rastkelgen	“İsmail gaspıralı <Yazılı bildirisi>nde, teklif ettiği neşriyatın çok önemli olduğunu ispat eden fikirlerini ve gayelerini açıklıyor. Yöneticilerin vesika üzerinde bıraktıkları bir çok not ise, gazeteyi çıkarma yolunda karşılaşılan zorlukları ispat ediyor.
---	--

qıyınıqlardan delâlet bere. Bunıñ kibi de, biz <SPb. Tsenzura Komiteti işi>nden alınğan <Perevodçik> (Terciman) gazetası programmasınıñ nushasını da diqqatınızğa teklif etemiz. O sizni gazetada derc etmek içün qararlaştırılğan materiallarınñ mevzularinen tanış eter.”(Y, 1991/93)	Bunun gibi de, biz <SPb. Sansür Komitesi Görevi>nden alınan <Perevodçik> (Tercüman) gazetesı programının hüşhalarını da dikkatinize sunuyoruz. O sizleri gazetede yayınlanmak için karar verilen örneklerin mevzularıyla tanıştırıyor.”
--	---

BUNİÑ NETİCESİNDE:

1. Sonuç Bildirme:

“Bir çoq şairler Mayakovskiyniñ novatorlığını şiirlerinde kördiler. Bunıñ neticesinde, oña taqlid etüvden merdiven şeklinde yazılğan şiir peyda oldı.” (YI, 222)	“Bir çok şair Mayakovski’nin yenilikçiliğini şiirlerinde kullandılar. Bunun sonucunda, onu taklit etmelerinden dolayı, merdiven şeklinde yazılmış şiirler doğdu.”
“Yazıcı, evelâ, eser yaratmaq içün mevzunı tayinlese, soñ ğaye haqqında tüşüne. İşte bu ğayeni tasdıqlamaq içün qaraman saylanıla. Niayet, mevzu, ğaye, qaraman areketi dairesine köre janrını seçe, bunıñ neticesinde könkret bir edebiy şekildeki eser doğa.” (YI, 65)	“Yazar, evvelâ, eseri yazmaq için bir konu belirlemeli, sonra amaç hakkında düşünmeli. İşte bu amacı gerçekleştirmek için kahraman yaratmalı. Nihayet, konu, amaç ve kahramanlara göre romanın türünü belirlemeli, bunun sonucunda somut bir edebi eser doğmaktadır.”

BUNİŇ SEBEBİ:

1. Açıklama:

“Anife evge qayıp kirdi. Ne içündir bilmem, yüreğinde Şayıppen ilk körüşken künlerindeki duygular kozğaldı. Buniň sebebi, Şamratnıñ tili ucunda qalğan sözlerge özünce belli bir mana bermesinde olsa gerek.”(A, 102)	“<i>Hanife eve gelip içeri girdi. Ne içindir bilmem, yüreğinde Şuayip ile ilk görüştüklerinde hissettiği duygular canlandı. Bunun sebebi, Şamrat'ın dilinin ucunda kalmış olan sözlerine kendince bir anlam vermesi olsa gerek.</i>”
“Qırq beş - elli yaşlarında, tolu miçeli, qansıcaq qadın. Lâkin bu tolulıq onıñ dülber kıyafetine iç de keder etmey., aksince oña tendürislik tazelik bağışlatmaqta.Buniň sebebi, özüniñ yaşına, miçesine köre kiyinüvinde olsa gerek.” (ÖY, 6)	“<i>Kırk beş - elli yaşlarında, şişmanca, sıcakkanlı bir kadın. Lâkin bu şişmanlık onun güzel kıyafetine yakışıyor, ona sağlık ve tazelik veriyor. Bunun sebebi, kendi yaşına ve vücuduna uygun giyinmesinde olsa gerek.</i>”

BUNİŇ ÜSTÜNE:

1. İlave:

“Davranmasa, ola bilir, işten quvarlar. Buniň üstüne Mansuranıñ hekimge barıp kelüvü de çıktı. Aceba bu seyatnıñ sebebi ne eken? “(A,30)	“<i>Çalışmasa, olabilir, işten kovarlar. Bunun üstüne Mansura'nın doktora gidip gelmesi işi de çıktı. Acaba bu seyahatin sebebi ne imiş?</i>”
---	---

2. Sonuç Bildirme:

“Baratnıñ coşkunlığı bir kereden qorquğa, hafsıravğa oylanğan edi. Buniň üstüne, arası dört-beş kün keçmden, yañı direktor	“<i>Barat'ın coşkunluğu zamanla korkuya ve endişeye dönüştü. Bunun üstüne, dört beş gün geçmeden, yeni müdür onun bölümüne tayin oldu.</i>”
--	---

onıñ bölüğine sürüp keldi.” (A, 34)

BUNİŃLE BERABER:

1. Zıtlık Bildirme:

“O, Settar acınıñ evine, sabıq beyazlardan Enver baynen qıyış köz Alekseyniñ sıq-sıq qatnağanlarını, biri-birinen bağıları olğanını, Settar acı türmeden çıqqan soñ daa kene tınmağanını, kommunistlerge qarşı teşviqat yapqanını ve onıñ telükeli sınıfıy duşman olğanını yazdı. Diğer taraftan, Aygırbaş Mambet, Şahmatov ve Turancınıñ ikinci bir tükân açqanlarını, tükânlarında manufakturadan ve galantereyadan ğayrı el astından, gizli bir şeyler de satqanlarını lâkin ne olğanını bu küne qadar bilip olmağanını yazdı. Bunıñle beraber, Aygırbaş Mambetniñ Şahmatovniñ ve Turancınıñ Sobet hükümetine qarşı şimdiki vaqıtta açıq çıqışlardan özlerini tutqanlarını ve bunıñ sebebi ne olğanını bilmegenini qayd etti.” (UD, 116)	“O, Settar Hacıñın evine Enver Beyle şaşı göz Aleksey’in sık sık gittiklerini, birbirleriyle ilişkili olduklarını, Settar Hacıñın hapishaneden çıktıktan sonra gene durulmadığını, koministler aleyhine çalıştığını ve onun tehlikeli duşmanlardan oduğunu yazdı. Diğer taraftan, Aygırbaş Mambet, Şahmatov ve Turacınıñ ikinci bir dükkân açtıklarını, dükkânlarında manifaturadan ve tuhafiyeden başka el altından gizli bir şeyler de sattıklarını, lâkin ne olduğunu bilmediğini yazdı. Bununla beraber, Aygırbaş Mambet’in, Şahmatov’un ve Turancı’nın Sovyet hükümetine qarşı şimdilik seslerini yükseltmediklerini ve bunun sebebinin ne olduğunu bilmediğini söyledi.”
--	---

BUNİNNEN DE:

1. İlave:

“Yaraları savuldu, lâkin, köz nurunu ebediy olaraq yarı-yarığa gəyıp etti. Bunıñnen de deñiz boşluqlarına qayıp barmaq, deñizniñ tuz qoqulu avasinen nefes almaq qismeti kesildi. Aslında o <deñiz balası> değıl de, <qara toprak evladı> edi. Deñizden çoq uzaqlarda bulunğan Taşkent şeerinde doğıp östi.” (A, 66)	“Yaraları iyileşti, lâkin, bir gözünü kaybetti. Bununla da açık denizlere gidip gelmek, denizin tuz kokulu havasını solumak şansını kaybetti. Aslında o <deniz çocuğı> değıl de, <kara toprak evladı> idi. Denizden çok uzaklarda bulunan Taşkent şeğinde doğup büyüdü.”
--	---

CANIM:

1. Üsteleme:

“Bu şeyler hayal degildir, yaqın keleceknıñ işidir. Bunı öz ellerinen yaratacaqlar. Elbet, yaratacaqlar. Topraq işi de, şairlerniñ ressamlarınñ işleri kibi icadiy bir iştir, onıñ sanatçısı insandır. Canım, istek olsun, bir qaç yıldan ayaqqa turarmız, beş-on yıldan maqsatqa irişirmiz.” (A, 172)	“Bu şeyler hayal değıldir, yaqın gelecekte gerçekteşecek şeylerdir. Bunu kendileri yaratacaklar. Elbet, yaratacaklar. Toprak işi de, şairlerin, ressamların işleri gibi bir iştir, onun sanatçısı da insandır. Canım, istekli olunsun da bir kaç yılda ayağa kalkarız, beş on yılda amacımıza ulaşırız.”
---	---

ÇOQTAN:

1. Anlam Güçlendirme:

“—Böyle taşları yüklegence, yüklegeniniz yahşıdır ! Añlaşıldımı? — Añlaşıldı. Çoqtan añlaşıldı.” (SY, 56)	—Bu şekildeki taşları yükleyebildiğiniz kadar yükleyin. Anlaşıldı mı? — Anlaşıldı. Çoktan anlaşıldı.”
---	---

ÇOQ YAHŞI Kİ:

1. Anlam Güçlendirme:

“Ömür ve analıq qayğusu öz hizmetini yaptı. Çoq yahşı ki, Azamatovaniñ qurucılıq tehnikumında oquğan arqadaşı Seferova olğanını eki kün evel İsidor Maksimoviçniñ qadını Lizadan añladım.” (QQ, 125)	“Hayat kaygısı ve analık duygusu üzerine düşeni yaptı. Çok iyi ki, Azamatova’nın kuruculuk teknik okulunda okuyan arkadaşının Seferova olduğunu, iki gün önce İsidor Maksimoviç’in hanımı Liza’dan öğrenmiştim.”
--	--

ÇOQ YAZIQ Kİ:

1. Olumsuzluk Bildirme:

“Er söz, er satır öz yerinde, öz hızmetinde. Enver Selâmet az, ama yahşı yazdı. Çoq yazıq ki, merhum şairimiz az yazdı.” (YD, 104)	“Her söz, her satır kendi yerinde, kendi bulunması gereken yerde. Enver Selâmet az, ama güzel yazdı. Çok yazık ki, rahmetli şairimiz az yazdı.”
“Onıñ ilmiy eserlerini neşriyatlarıñ planlarından alıp taşlandı. Çoq yazıq ki, alim çoq yıllık emeginiñ yeküni olğan <Qırımtatar tiliniñ tavsilatlı	“Onun ilmi eserleri, yayınlanacak eserler arasından çıkarıldı. Çok yazık ki, alimin uzun yıllık emeğinin bütününi oluşturan <Kırım-Tatar dilinin ayrıntılı grameri>

grammatikası>-nın coyuldu..." (Yİ, 166)	elyazması -nin el yazması koyboldu..."
--	---

ÇÜNKİ:

1. Açıklama:

"Osmannın qulaqlarına nasıldır bir pışıldılar eşitse de, quş sesimi, canavarmı, insanımı farkına baramadı, çünkü onun qafatası fikir etmek, etrafındaki adiselerni biri-birine bağlamaq imkânında değil edi." (A, 223)	"Osman'ın kulaklarına bazı fısıltılar gelse de, kuş sesi mi, canavar mı, insan mı farkına varamadı, çünkü onun kafası düşünme, etrafındaki olayları birbirinden ayırma imkânına sahip değildi."
"Akşam işten qayıtqan babası azbar qapıdan quvançnen kirdi. Nusretin institutqa kirgenini eşitken. Çünkü böyle haber tez darğay, ille de deseñ köy yerlerinde." (ÖY, 13)	"Akşam işten dönen babası bahçe kapısından sevinçle girdi. Nusret'in okula girdiğini duymuştu. Çünkü böyle haber tez yayılır, hele de köy yerlerinde."
"Nusret ona baqıp başını salladı. — Sen böyle sözlerni ne vaqıt öğrendiñ? Çünkü Ferat öyle rastkelgen qızğa, güzelge laf qatqan puştlardan degil edi." (ÖY, 34)	"Nusret ona bakıp başını salladı. — Sen böyle sözleri ne zaman öğrendin? Çünkü Ferhat öyle rastladığı kıza, güzele laf atan adamlardan değildi."
"Üst-başı yıpranğan halqımızni kiyindirmek bizim borcımızdır, çünkü pamuqnı bizim küneşli ölkemiz yetiştire." (A, 54)	"Üstü başı yıpranmış halkımızı giyindirmek bizim boynumuzun borcudur, çünkü pamuğu bizim güneşli ölkemiz yetiştiriyor."
"Yaşlıqta er şey qolay olıp	"Gençlikte herşey kolay gelir,

körüne, çünkü damarlarında qan qaynay, vucudında dünyanı alt-üst etmege qabiliyyətli bir ğayret is etesiñ...” (A, 57)	çünkü damarlarında kan kaynar, vucudunda dünyayı alt üst etmeye yetecek bir güç hissedersin...”
--	--

2. Sebep Bildirme:

“Men çox biley, deme aslı, ilim-bu öskən terek, Bilgeniñe yorulmayıp yañılıq qoşmaq kerek. Çünkü ilim teregi er an soza boyunu, Oqumasañ, öğrenmeseñ qalırsıñ ondan erek.” (SE, 36)	“Ben çok biliyorum, deme aslında, ilim bu büyüyen ağaç, Bildiğine güvenmeyip yenilik peşinde koşmak gerek. Çünkü ilim ağacı her an boyunu uzatıyor, Okumazsan, öğrenmezsen kalırsın ondan kısa.”
“Rus çarlığı milliy ölkelerini ilimde ve fende ilerilegenlerini istemey, çünkü bilgili olsalar, zalım padişalıqqa qulluqıñ zararını añlaycaqlar.”(YD, 6)	“Rus Çarlığı milli ölkelerin ilimde ve fende ilerlemelerini istemiyor, çünkü bilgili olurlarsa, zalım padişahlığın zararlarını anlayacaklar.”
“Nusret özünü müdafa ete bile. Çünkü, institutta oquğanda boksqa qatnay edi.” (ÖY, 65)	“Nusret kendini savunabiliyor. Çünkü, okulda okurken boksqa devam etti.”
“Kündüzki qazançı aqşam eğlencelerinde tükene edi. Para toplamadı, qazanğanını künü-kününe sarf etti, çünkü, qara künü içün yer túbünde saqlı hazinesi bar edi. Kerçekten altın hazine !” (A, 73)	“Gündüz kazandıklarını akşam eğlencelerinde tüketiyordu. Para toplamadı, kazandığını günü gününe harcadı, çünkü, kara gün için yer altında saklı hazinesi vardı. Gerçekten altın hazine ! “
“Yaşamaq ! Dünyada ondan daa qıymetli ne bar? Akramnıñ ömürü daa da qıymetli olsa kerek, çünkü	“Yaşamak ! Dünyada ondan daha değerli ne var? Akram'ın ömrü daha da değerli olsa gerek, çünkü

onıñ ayatı bölünse Mansura da sağ qalmaz.” (A, 239)	<i>onun hayatı biterse, Mansura da sağ kalmaz.”</i>
---	---

DA, DE:

1. İlave:

“Anası oğlunu asretli közyaşlarından qarşıladi, quçaqladı. Öpti, öpti de , onıñ evelyat onıñ kökregine tayanıp qaldı. —Mına biz keldik, oğlum ! — dedi.” (SY, 74)	“Annesi oğlunu hasretli göz yaşlarıyla qarşıladi, kucakladı. Öptü, öptü de , onun önce göğsüne dayanıp kaldı. — İşte biz geldik, oğlum ! — dedi.”
“O mında da birevni tapacaqmı? Tapsa da , iş olcaqmı?” (SY, 11)	“O burada da birini bilecek mi? Balsa da , iş bulacak mı?”
“<Ailesi kelir de , soñ çağırırmız>—dey.Menim sabırım tükendi.”(SY, 41)	“<Ailesi gelir de , sonra çağırırız> — diyor. Benim sabrım tükendi.”
“Borobeykin kûlümsiredi, altın tişleri yalqıldap aldı. Anasına taba aylandı da : — Anam, — dedi. Soñ, güzel yaş qadınını kösterip: — Qadınım, Alya, — dedi.” (SY, 49)	“Borobeykin gülümsedi, altın dişleri parladi. Annesi tarafına döndü de : — Annem — dedi. Sonra, güzel genç kadını gösterip: —Eşim, Alya, — dedi.”

2. Sonuç Bildirme:

“Alya pek razı olmasa da , Yusuf onı qandırdı.” (SY, 46)	“Alya pek razı olmasa da , Yusuf onu kandırdı.”
“Parmaq uçlarında yürdi. Ne qadar muqayt olsa da , negedir	“Parmak uçlarında yürüdü. Ne kadar dikkatli olsa da , bir şeye

süründü tasırdı çıktı..." (SY, 22)	süründü ses çıktı..."
"Uzun boylu adam yavaştan yerinden turdı: —Siz, özüñiz pek yahşı bilesiñiz de , bizni balaban taşlarnen boğalar." (SY, 16)	"Uzun boylu adam yavaşça yerinden kalktı: —Siz, kendiniz çok iyi biliyorsunuz da , bizi büyük taşlarla boğuyorlar."
"Bu düşünceler Azadnıñ başını eppeyi aylandırsalar da , omuzlarını oturgıçnıñ arqasına yahşıca tirep, közlerini yumdı, yuqlap qaldı."(SY,9)	"Bu düşünceler Azad'ın başını bayağı döndürseler de , omuzlarını sandalye arkasına iyice yerleştirip, gözlerini yumdu, uyuyup kaldı."

3. Üsteleme:

"— Laf işte...Aqça çarpsın meni. — dep burçalandı. — Ayttım da sizge, traktorcu olacağım, yer süreceğim..." (A, 79)	"—Laf işte...Para çarpsın beni. — diye homurdandı. — Söyledim de size, traktörcü olacağım, yer süreceğim..."
"Sabağa qadar yuqladı. Puf töşek içinde olmasa da , er alda raatlandı." (SY, 7)	"Sabaha kadar uyudu. Yumuşak yatak içinde olmasa da , yine de rahatladı."
"Ganiev ise, bir şeyler sezse de , olarnıñ artlarından baqıp qaldı." (SY, 29)	"Ganiev ise, bir şeyler sezse de , onların arkasından bakıp kaldı."
"Azad bütün kün aşamağan olsa da , quvançtan aş meselesini unutqan edi." (SY, 20)	"Azad bütün gün yemek yememiş olsa da , sevinçten yemek yemeyi unutmuştu."
"—Beklediñmi?! —Beklemedim... —Beklemeseñ de keldim ! Nege şaşmaladıñ?!" (SY, 28)	"—Bekledin mi?! —Beklemedim... —Beklemesen de geldim ! Niye şaşırdın?!"

4. Zıtlık Bildirme:

“Smirnov Türk tilinen tatar tiliniñ yaqın olğanını yahşı bilgeni sebebinden, tatarca yazılğan eserlerniñ manasını tolu añlamasa da, olarnıñ neşirini yasaq etkenini tsenzura dökümentleri tasdıqlay.” (Yİ, 291)	“Smirnov Türk Diliyle Tatar Dilinin yakın olduğunu bildiği için, Tatarca yazılmış eserlerin manasını tam olarak anlamasa da, onların yayınlanmasının yasak edildiğini sansür dökümanları doğruluyor.”
“Yımşaq ve miskin tabiatlı bu adam pamuq tarlalarında ösip büyüse de, teşkilatçılıq meselelerinde onıñ özü başqalarınıñ emirine ve yardımına muhtac edi.” (A, 82)	“Yumuşak ve miskin tabiatlı bu adam pamuk tarlaları doğup büyüse de, teşkilatlanmada başkalarının yardımına muhtaçtı.”
“—Bağışla kelin, er şeye qatlansam da, sabiy-sübyannıñ bu qara künlerde çekken horluğına dayanamayım — dedi.” (A, 6)	“—Bağışla gelin, herşeye dayansam da, coluk çocuğun bu kara günlerde çektiklerine dayanamıyorum.”
“Tınıqtan eşitilgen bu qarıq davuş tanış kibi kelse de, Anife onıñ kim olğanını birden aldıramadı.”(A 5)	“Yavaştan işitilen bu kartlaşmış ses tanıdık gibi gelse de, Hanife onun kimin sesi olduğunu birden anlayamadı.”
“—Kerekmey dostım. Sen güzel kiyinmesen de kızları özüñe celp etesiñ. “ (ÖY, 53)	“—Gerekmiyor dostum. Sen güzel giyinmesen de kızları kendine çekiyorsun.”

DAA:

1. Açıklama:

“— Bizge eki müfettişiñiz keldi, — dedi ministr muavinine. — Daa teftişke başlağanları yoq...” (YD,159)	“— Bize iki müfettişiniz geldi, — dedi müdür mavinine. — Daha teftişe başladıkları yok...”
--	--

2. İlave:

“— Yoq ! Siz biraz beklərsiniz. Meni Natan Markoviç özü çağırıldı. — dep seslendi digər birisi. —Men sizdən soñım, — dedi birisi daa.” (SY, 13)	“— Yok ! Siz biraz beklərsiniz. Beni Natan Markoviç kendisi çağırıldı. — diye seslendi digər birisi. —Ben sizdən sonrayım, — dedi birisi daha.”
“Mında çox şeylər aytdılar ve daa , belkim, aytdılar. Men ise, mına ne ayتماق isterim : bizim işçi quvetimiz ve başqa vasıtalarımız - bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bularğa qoşma olacaq esas meselelerden biri daa olsa, o da, kombinatnıñ ritmik çalışvunu elde etmək kerek. Daa soñ, nizam ve intizam.” (SY, 79)	“Burada çok şeyler söylediler ve daha,belki söylemeye devam edeceklerdir. Ben ise şunları söylüyorum : bizim yeterince işçimiz ve başka imkânlarımız, bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bunlardan daha önemlisi, fabrikanın uyumlu çalışmasını sağlamaktır. Daha sonra, düzen ve intizam.”

DAA BİRİSİ:

1. Üsteleme:

“Yaşayıştə, ömürde çeşit allar ola. Kimerde, adam ketip oturğanda, bir kereden artına aylanıp baqmağa istey, onı nasıldır bir quvet: — Aylan da baq ! — dey. O, birden aylanıp baqa ve otuz yıl körmegen soyunu ya da dostunu köre ! Şaşılacaq al. Daa birisi, ensesine, arqasına tikilgen pistovnu ya da sançılayım dep turğan	“Hayatta, çeşitli şeyler oluyor. Bazen insan öylece otururken onu bir defa arkasına bakmak istiyor, onu nasıldır bir kuvvet:—Dön arkana bak — diyor! O birden dönüp bakıyor ve otuz yıldır görmediği bir dostunu görüyor! Şaşılacak şey! Daha başka, arkasına dikilmiş olan silahı ya da hançeri görüyor, birden dönüyor ve
---	---

hancerni köre, birden aylana ve qurşun çabikliginen düşmannıñ elinden silanı çekip ala !" (SY, 61)	çabuklukla düşmanın elinden silahını alıyor."
--	---

DAA DOĞRUSI:

1. Açıklama:

"—Bu nasıl şey?.. Men toyğa ketemmi yoqsa? —Qızıışmañız, rica etem! — dedi Katya. —Böyle deycegiñizni bile edik. Mesele şunda ki, milliy urba adamnıñ yüzündeki çizgileri eksilte, daa doğrusı, olarnı ikinci planğa keçire." (Y, 1985/111)	"—Bu nasıl şey?.. Ben düğüne mi gidiyorum yoksa? —Sinirlenmeyiniz, rica ediyorum! — dedi Katya. —Böyle diyeceğınızı biliyorduk. Mesele şuradadır ki, milli kıyafetler insanların yüzlerindeki çizgileri azaltıyor, daha doğrusu, onları ikinci plâna atıyor."
"Borobeykin bir şey aytmay. Pek <miskin> adam. Daa doğrusı, özünü tutmağa bilgen adam." (SY, 196)	"Borobeykin bir şey söylemiyor. Pek <tembel> adam. Daha doğrusu, kendisine hakim olmayı bilen adam."
"<Eğer Sevseñ> romanında Şamil Aladin öz ömürini de köstere. Daa doğrusı, romannıñ sujetini Şamil Aladiniñ qurucılıqta çalışqan vaqıtlarında öz körgeñ ve başından keçirken vaqıalar teşkil eteler." (YI, 33)	"<Eğer Sevseñ> romanında Şamil Alaaddin kendi hayatını da anlatıyor. Daha doğrusu, romanın konusunu, Şamil Alaaddin'in işletmede çalıştığı zamanlarda kendi gördüğü ve başından geçen olaylar teşkil ediyor."
"—Meni bağışlañız, direktor arkadaş — dedi, cesaretlenip o, — Biz böyle çalışamız. Çalışmaymız, daa doğrusı, çekişemiz. Onıñ içün	"—Beni bağışlayın müdür arkadaş — dedi, o cesaretlenip. — Biz böyle çalışıyoruz. Daha doğrusu, çalışmıyoruz, çekişiyoruz. Onun için

de, planımız tolmay. Bu qayalar menim maşınamnın ağzına sığmaylar.”(SY, 56)	de işlərimiz yetişmiyor. Bu kayalar bizim makinaların ağzına sığmıyorlar.”
--	---

DAA DA DOĞRUSI:

1. Açıqlama:

“—Yoq, Asqarali Amanoviç, o siziñ oylağanınız kibi uzaqta degil. Aksince, aldımızda, elimizni uzatsaq yetecek. Lâkin bizler uzanmağa istemeymiz. Daa da doğrusı ağıрмаğan başımızğa yavlıq ne kerek, — dep yüremiz.” (ÖY,73)	“—Yok, Askarali Amanoviç, o sizin düşündüğünüz gibi uzakta değil. Aksine, önümüzde, elimizi uzatırsak yetişecek. Lâkin bizler uzanmak istemiyoruz. Daha da doğrusu , ağırmayan başımıza mendil ne gerek, — diye yaşıyoruz.”
---	--

DAA DOĞRUSINI BİLMEK İSTESEÑ:

1. Açıqlama:

“—Ya, Bolodya qayda, bilmeysiñizmi? —Bolodya? Feridede olsa kerek. —Berdikul, sen baş kütme. Bilmeseñ, söyleme. —Men bilmesem, aytmam. Daa doğrusını bilmek isteseñ, onıñ qadını ve eki balası bar.” (SY, 54)	“—Ya, Bolodya nerede, bilmiyor musunuz? — Bolodya? Feride'de olsa gerek. —Berdikul, sen karşı çıkma. Bilmiyorsan, konuşma. —Ben bilmeden konuşmam. Daha doğrusunu bilmek istersen, onun eşi ve iki çocuğu var.”
--	--

DAA OLMAĞANDA:

1. İlave:

“Seyitveliyevniñ arbiy hızmeti devam etti. Uruşlar... Olar ne qadar edi, esaptan soñına çıqmaq mümkünmi? Atta qaysı biriniñ eñ ağır uruş olğanını ayتماق qıyın. Belki Kerç yalısında doğrudan-doğru gemiden suvğa tüşip, tişlerini sıqıp, ateşke qarşı adımlağanlarıdır? Ya da, Orol yaqınındaki uruşlardır, yahut, daa olmağanda, onıñ yüzüne teren tamğa qaldırğan şrapnel yarasıdır, kim bilsin?” (Y, 1985/19)	“Seyitveliyev’in harb hizmetleri devam etti. Çarpışmalar... Onlar ne kadardı, hesaplamaq mümkün mü? Hatta hangisinin en ağır çarpışma olduğunu söylemek bile zor. Belki, Kerç limanında doğrudan doğruya suya atlayıp, soğuğa dayanarak sabredip, ateşe karşı yürümesidir? Ya da, Ural yakınlarındaki çarpışmalardır, yahut, daha olmazsa, onun yüzünde iz bırakan şrapnel yarasıdır, kim bilir?”
“Bu qadar şey yaptırıp borcuy oldıñmı yoqsa? Paranı qaydan alacaqsıñ? —Osı benim işim, qaydan alırım. Daa olmağanda yoldan taparım ! Añladıñızımı, yoldan taparım ! İstesem, üç fayton tutar da, birine qalpağımı, birine tayağımı qoyarım, üçüncisine de özüm minip, eski mirzalar kibi kezinirim.” (A, 79)	“Bu kadar şey yaptırıp, borçlandın mı yoksa? Parayı nereden bulacaksın? —Orası benim işim, nereden bulursam bulurum. Daha olmasa yoldan bulurum. Anlıyor musunuz, yoldan bulurum. İstersem, üç fayton tutarım da, birine şapkamı, birine bastonumu koyarım. Üçüncüsüne de kendim binip, eski beyler gibi gezinirim”

DAA OLMASA:

1. İlave:

“Çaqıl keregi mıqtarda temiz degil eken. Bir parça qaçırsaq kerek. Onı barıp yatıştırmasaq olmaz. Pek ciddi mesele. —O anda bir şey yapip olurmu? —Laborant-incener de ketecek. Daa olmasa, men de...” (SY, 173)	“Çakıl gerektiği derece temiz değılmiş. Bir parçasını gözden kaçırmış olmalıyız. Onu gidip temizleyip yetiştirmeliyiz. Pek önemli mesele. —Orada bir şey yapılamaz mı? —Laborant ve kontrolcü de gidecek. Daha olmasa, ben de...”
---	---

DAA SOÑ:

1. İlave:

“Biz keçken sene planı toldurmadiq. Lâkin bizge taş parçalağan maşına berdiler. Yañı maşına. Borobeykin buna işanıp, iş kördi. Daa soñ, üç smenağa keçtik.” (SY, 34)	“Biz geçen sene işi yetiştiremedik. Lâkin bize taş parçalayan makine verdiler. Yeni makine. Borobeykin buna güvenip iş yaptı. Daha sonra, üçüncü vardiyaya geçtik.”
“Mında çoq şeyler ayttılar ve daa , belkim, aytırlar. Men ise, mına ne aytmaq isterim : bizim işçi quvetimiz ve başqa vasıtalarımız - bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bularğa qoşma olacaq esas meselelerden biri daa olsa, o da, kombinatnıñ ritmik çalışuvını elde etmek kerek. Daa soñ, nizam ve intizam.” (SY, 79)	“Burada çok şeyler söylediler ve daha, söylemeye devam edeceklerdir. Ben ise şunları söylüyorum : bizim işçimiz ve başka imkânlarımız bitmez ve tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bunlardan daha önemlisi, fabrikanın uyumlu çalışmasını sağlamaktır. Daha sonra, düzen ve intizam.”
“Seniñ başıñ kimseden eksik olmağanını ve añlamağa iqtidarıñ bar	“Senin aklının kimseden eksik olmadığını ve anlama kabiliyetinin

ekenini tüşündim. Daa soñ , men anda özüm de oldım, anda tüşken soñ, biraz ağırca ola.” (SY, 121)	<i>olduğunu düşündüm. Daha sonra, ben orada kendim de kaldım, oraya düşmek insana ağır geliyor.”</i>
--	---

DE.....DE.....:

1. Beraberlik:

“Toyda kelin olup oturuwı birinci kere olmasa da, utana, közlerini stoldan alamay. Osman deseñ, kökniñ yedinci qatında ! De tura, de otura.” (A, 264)	<i>“Düğünde gelin olup oturması ilk defa olmasa da, utanıyor, gözlerini yerden kaldıramıyor. Osman derseni, göğün yedinci katında ! De kalkıyor, de oturuyor.”</i>
“Titis, qorqunç bu oylarnı, Atmaq içün başından, De içinden yırlamağa Başlay, sevgen yırların, De hatırlay ağılamsırap Tüyülüp köz yaşına...” (TQ, 90)	<i>“Titis, bu korkunç düşünceleri, Atmak için başından, De içinden söylemeye, Başlıyor bildiği şarkıları, De hatırlıyor ağlamaklı, Bulanıp göz yaşına...”</i>

2. Anlam Güçlendirme:

“Kalanov tunçıqtı. Öksüre başladı. Kambarov özünü sıqmadı. — Ebet, pek qıyın. De öyle. De böyle.” (RSF, 24)	<i>“Kalanov tıkanı. Öksürmeye başladı. Kambarov umursamadı. — Evet, çok zor. De öyle. De böyle.”</i>
“—Apay, bu bizim kiçkenege ne oldı ya, qaçan baqsam közgülü ögünde aylana. De yaqın keles, de artına çekilip, oñuna-soluna burula, bir şeyler coyğan kibi baqa...”(YA,80)	<i>“—Hanım, bu bizim küçüğe ne oldu ya, ne zaman baksam göz önünde dolanıp duruyor. De yakına geliyor, de uzağa gidip sağına soluna dönüyor, bir şeyler hatırlamış gibi bakıyor...”</i>

3. Sıralama:

“Telefonlarını çınıldısı çıqıp alıp tura. De birisi, de başqası...” (SY, 12)	“ <i>Telefonlar sürekli olarak çalıyor. De birisi, de başkası..</i> ”
“—Nasıl dedim sizge? — Omuzlarını oynattı. — Hizmeti öyle. Emek ve maaş meseleleri. De şahtkomda mecliste. De şeer icra komitetinde. Ondən ğayrı, partiya işleri. Kabinetniñ qapısı daima açıq.” (RSF, 126)	“—Nasıl demiştım size? — Omuzlarını oynattı. — <i>Çalışması</i> öyle. Emek ve maaş meseleri. De maden ocağında mecliste. De şehir icra komitesinde. Ondən başka, parti işleri. Ofisinin kapısı daima açık.”

DEĞİL Kİ:

1. Anlam Güçlendirme:

“Orta dülberlikte aqay kişi, tabiatlı ve insaniyetli olsa daa ne kerek ! Aqay - mına böyle olmak kerek. Böylesini Naile sever ve sayar edi...Böylesinen ateşler içine kirer edi. Lâkin, mına bu yerde, insan şeklinde, ayvanğa oşap yatqan soyunen nasıl yaşamaq mümkün?! Değil ki , sevmek!” (SY, 38)	“ <i>Fazla yakışıklı olmayan erkek, iyi ve insaniyetli olsa daha ne gerek ! Erkeğin böyle olması gerekli. Böylesini Naile sever ve sayardı... Böylesiyle ateşler içine bile atılırdı. Lâkin, işte burada, insan kılığındaki hayvanla yaşamak ne mümkün ! Değil ki, sevmek ! “</i>
--	--

DEMEK:

1. Açıklama:

"Akramnıñ cevabı Osmannı yedi qat köknüñ töpesine köterdi. Demek, Osman çalacaq, direktor yırlaycaq !" (A, 242)	"Akram'ın cevabı Osman'ı yedi kat göğün tepesine çıkarttı. Demek, Osman çalacak, Müdür söyleyecek ! "
"Qızların ekisi de, Nusretni beklemeden olsa gerek, onı körgerlerinden taaciqlengen kibi birbirlerine baqıp aldılar. Demek Nusretniñ keleşegini qızlar bilmey." (ÖY, 54)	"Kızların ikisi de Nusret'i beklemiyor olsa gerek, onu görünce şaşırması gibi birbirlerine baktılar. Demek Nusret'in geleceğinden kızların haberi yok."
"Aqiqiy roman halqıñ keçmiş yahut bugünkü küne ait müim ve zarur vaqiaları ifadeley. Ömürniñ ilerilev adımlarını, mürekkep meselelerini talil ete. Demek, roman tarihi - halq tarihidir." (Yİ, 5)	"Gerçek roman halkın geçmişini ve bugünkü olaylarını anlatır. Hayatın merhalelerini, önemli meselelerini tahlil eder. Demek, roman tarihi, halkın tarihidir."
"Qızların areketlerinden, özlerini tutuşlarından ve meselede acemi olğanları körünip tura edi. Demek, şeerde össeler de böyle yerlerde çoq bulunmağanlar." (ÖY,55)	"Kızların hareketlerinden, çekinmelerinden bu konuda acemi oldukları anlaşılıyordu. Demek, şehirde büyüseler de böyle yerlerde çok bulunmamışlar."

2. Hayret:

"Sen de olar kibi olsañ, taş qazanğa ya da kotlovanğa yollar ediler... Demek, sen onlardan değilsin. Öyleleriniñ yeri anda." (SY, 21)	"Sen onlar gibi olsaydın, taş kazanına ya da temel çukuruna yollarlardı. Demek, sen onlardan değilsin. Öylelerinin yeri orada."
"Qaşları eki quş qanatı kibi qalın ve siyalar. —Demek, beraber	" Kaşları iki kuşun kanadı gibi kalın ve siyahlar. —Demek, beraber

yaşaycaqmız. Tanış olayıq.”(SY, 19)	yaşayacağız. Tanışalım.”
— Meni quruculuqqa aldılar. —Demek, Panivde işleyceksiñ. Men de andayım.” (SY, 20)	— <i>Beni kuruculuğa aldılar.</i> —Demek, <i>Paniv’de çalışacaksın. Ben de oradayım”</i>

3. Tahminde Bulunma:

“Cınlı Aci Osmannı ğaliba tir-tiri kömecek. Baq oña, avuçlarını beti öğüne ketirip dua oquy. Cenaze duası, ebet. Demek, Osmannıñ soñu yetti...”(A, 219)	“<i>Cınlı, Hacı Osman’ı galiba diri diri gömecek. Bak ona, avuçlarını yüzü önüne getirip dua okuyor. Cenaze duası, evet. Demek, Osman’ın sonu geldi.”</i>
“Nusret qarşıdaki tereklerge bir daa diqqatnen tikildi. —Demek, mında qış bu sene keç başlaycaq ve qattı olcaq...” (ÖY, 84)	“<i>Nusret qarşıdaki ağaçlara diqqatle baktı.</i> —Demek, burada kış bu yıl geç başlayacak ve zorlu olacak...”
“Anife gecenıñ keç vaqıtlarında evine qayıp keldi. Baqsa, penceresinde yarıq yana. Demek, evde onı bekleyler.” (A, 95)	“<i>Hanife, gecenin geç vaktinde evine döndü. Baksa, penceresinde ışık yanıyor. Demek, evde onu bekliyorlar.”</i>

4. Üsteleme:

“—Siziñ kaç quruculuq meydanıñız bar? — dep soradı, Hayri Osmanoviç. — Altı. —Yedi degilmi? —Eger birinci taş parlav korpusınıñ quruculuğını saymasaq, altı - dedi, Prorab. —Demek, yedi. Eñ esas	“—<i>Sizin kaç tane kuruculuk meydanınız var? — diye sordu, Hayri Osmanoviç.</i> — <i>Altı.</i> — <i>Yedi değil mi?</i> —<i>Eğer birinci taş kırma bölüğünü saymazsak, altı — dedi, Prorab.</i> —Demek, yedi. En önemli
---	---

obektne aytmağa unuttıñız...” (SY,53)	tesisi saymayı unuttunuz...”
“— Men sizni añlap olamayım. Em obekt degeniñiz ne? Oña daa tehnika bermediler. Em bereceklerine de eki şaatnen bir vekil kerek. Bu aqta laf çoqtan kete, lâkin olğan şey yoq... —Demek, tehnika kelip, yıllarnen azbar içinde totlanıp-yıpranıp yatqan soñ laf etecekmiñizmi.” (SY, 53)	“—Ben sizi anlayamıyorum. Hem tesis dediğiniz de ne? Ona daha tekniker vermediler. Hem vereceklerine de bir şahitle bir vekil gerekli. Bunun hakkında çok konuşuluyor, lâkin olan bir şey yok... —Demek, tekniker gelip, yıllarca bahçe içinde tozlanıp yıpranıp yattıktan sonra söz söyleyecek miyiz.”

5. Sonuç Bildirme:

“Asqarali Nazim ağasinen beraber yan-yanaşa ayaqlarını biri-biri üstüne qaçlap oturalar. Sözge çıqqanlarınñ aytqanlarından ğayet hoşnut olğanları çerelerinden körünip tura. Demek, dostları onıñ ne demek istegenini keregi kibi añlağanlar.” (ÖY, 43)	“Askarali Nazim ağasıyla beraber yanyana ayak ayaküstüne atıp oturuyorlar. Konuşanların söylediklerinden hoşlandıkları yüzlerinden anlaşılıyor. Demek, dostları onun ne demek istediğini gereği gibi anlamışlar.”
“Etraftakiler küleştiler ve çuvuldaştılar. Üsein aqay da cılmaydı, memnuniyetinen mıyıqlarını burdı ve bu arada cılp etip, Anifege baqtı. O, başını salladı. Demek, Anife de razı.” (A, 241)	“Etraftakiler gülüştiler ve sevindiler. Hüseyin Ağa da sevindi, memnuniyetle bıyıklarını burdu ve bu arada gözlerini kırpıştırıp, Hanife'ye baktı. O, başını salladı. Demek, Hanife de razı oldu.”
“Nusret birden Ferat bularnıñ qaysı birini avlağan eken, dep tüşündi, Feratqa baqtı. O bütün	“Nusret birden Ferhat bunlardan hangisini ikna etmiş, diye düşündü, Ferhat'a baktı. O bütün

dünyasını unutqan, Seyyareniñ qoltuğına kirgen, qızniñ qulağına nelerdir fısıldamaqta. Mesele belli. Demek , Ferat bu qızğa vurulğan. " (ÖY, 54)	dünyasını unutmuş, Seyyare'ye yanaşmış, kızın kulağına kim bilir neler söylüyor. Mesele belli. Demek , Ferhat bu kıza vurulmuş."
---	---

DEMEK İSTEĞENİM:

1. Özetleme:

"Bu yerde eli ayağı daa tutqanlardan biz üçümüz qaldıq, qalğanlarnıñ allarını özüñ köresiñ! Demek istegenim , bizge de tekmiñ yıqılıp qalmazdan öğüne, bu yerden qaçmaq yollarını aramaq kerekmiñ, sen eger de bize işansañ, birlikte areket eteyik." (YA, 153)	"Burada eli ayağı daha tutanlardan biz üçümüz kaldık, kalanlarımızın halini görüyorsun! Demek istediğim , biz de tamamen yıqılıp gitmeden önce buradan kaçma yollarını araştıralım, eğer sen de bize inanırsan, birlikte hareket ederiz."
--	--

DEMEK Kİ:

1. Sonuç Bildirme:

"Birinci eseriñiz <Tañ bülbüli> şiiri 1927 senesi aprelde Qırımda <Yaş quvet> gazetasında derc etildi. Şimdi 1987 senesi, iyül. Demek ki , Şamil ağa, siz qırımtatar sovet edebiyatında altmış yıl hizmet ettiñiz." (YD, 65)	"İlk eseriniz olan <Tan Bülbülü> şiiriniz 1927 senesi Nisan ayında Kırım'da <Genç Kuvvet> gazetesinde yayınlandı. Şimdi 1987 senesi, Eylül ayı. Demek ki , Şamil Ağa, siz Kırım-Tatar edebiyatına altmış yıl hizmet ettiniz."
"Bayburtlınıñ elinde oquğanlar	"Bayburtlunun elinde okumuş

soñunda türlü meslek saipleri oldılar, ama tilni, edebiyatni unutmadılar. Demek ki , yazıcılığım muallim Yaya Nacipniñ hediyesidir.” (YD, 64)	<i>olanlar sonunda çeşitli meslek sahipleri oldular, ama dillerini ve edebiyatlarını unutmadılar. Demek ki, yazarlığım öğretmen Yahya Necip’in hediyesidir.”</i>
--	---

DEMEK MÜMKÜN Kİ:

1. Açıklama:

“Eger biz bugünkü milliy edebiyatlarğa, misal içün, özbek edebiyatına, ya da qırımtatar edebiyatına nazar taşlasaq, anda Tarac Şevçenkoni, Lesya Ukrainkanı, Mikola Bajannı, Pavlo Tıçınanı ve digerlerini körmiz. Olar bu edebiyatlarğa doğrudan-doğru kirip keldi ve bir kereden yaqın ve qıymetli olup qaldılar. Demek mümkün ki , olar öz vaqıtında özbeklerniñ ve qaraqalpaqlarnıñ, qırımtatarlarınıñ ve uygurlarnıñ arzy-isteklerini beyan etip eserler yazdılar.” (Y, 1987/28)	“Eğer, biz, bugünkü milli edebiyatlara örnek vermek için, Özbek edebiyatına ya da Kırım-Tatar edebiyatına bakarsak, orada Tarac Şevşenko’yu, Lesya Ukrainka’yı, Mikola Bajan’ı, Pavlo Tıçına’yı ve diğerlerini görürüz. Onlar bu edebiyatlara doğrudan doğruya girdiler ve kısa sürede önemli oldular. Diyebiliriz ki , onlar kendi zamanlarında Özbekler’in ve Kırım-Tatarları’nın ve Uygurlar’ın arzu ve isteklerini beyan ederek eserler yazdılar.”
--	---

DERSİÑ:

1. Farz Etme:

“Bütün gece qarlı, boran üfürdi. Dersin , o iç de toqtamaycaq.” (SY,	“Bütün gece karlı fırtına sürdü. Dersin , o hiç bitmeyecek.”
--	---

159)	
“Nusret o zaman özünü ucsız-bucaqsız derya içinde, onıñ qasırgalı dalğaları arasında is etti. Dersiñ qıbirdansa gemi avdarıcaq, dalğalar içine ğarq olacaq.” (ÖY, 14)	“ <i>Nusret o zaman kendini uçsuz bucaksız deniz ortasında, onun kasırgaları, dalgaları içinde hissetti. Dersin, kıpırdasa gemi havalanacak, dalgalar içinde kaybolacak.</i> ”
“—Akramnı baqqan doktornıñ özü çağırdı. Cigerini rak biylegen, dey. Yaşasa-yaşasa - Mansura sözünü bölip öyle bir ah çekti ki, dersiñ bağırina ateş küsevi tüştü.” (A, 40)	“—Akram’ı tedavi eden doktorun kendisi çağırdı. Çiğerini kanser mahvetmiş, diyor. Yaşasa yaşasa.... - Mansura sözünü bölüp öyle bir ah çekti ki, dersin bağırina ateş düştü.”

DESENE:

1. Sonuç Bildirme:

“Aqseyit de şaşmaladı. Asançıqnıñ elinde öz saatini körgeninen, nege oğrağanını bilmedi. Demek misafir adam mında Anife ve mına bu bala içün kelgen ! Ya Asançıq Şamratnıñ oğlu olğanını eşitmedimi? Desene onı öz babası belledi?..” (A, 317)	“Akseyit de şaşırdı. Hasancığın elinde kendi saatini görünce neye uğradığını şaşırdı. Demek misafir buraya Hanife ve işte bu çocuk için gelmiş ! Ya Hasan Şamrat’ın oğlu olduğunu duymadı mı? Desene onu kendi babası zannetti.”
---	---

DEYCEGİM, DEYECEGİM:

1. Özetleme:

"Bütün orman ayvanları bunu yahşı bileler, Deyceğim, Şerhan ağa, uzun lafnıñ kelamı- Sığınlarınıñ özüne has bar öz Yurt-Selâmlı..." (T, 40)	"Bütün orman hayvanları bunu iyi bilirlər, Diyeceğim, Şerhan Ağa, uzun lafın kısası - Geyiklerin kendine has var kendi Yurtları-Selâmları..."
"Gece-kündüz iş peşinden çapqalap yürem. Maña bir yardımcı kerek: evde sobamı yaqsın, çayımni qaynatsın, aşımni pişirsın, urbamı yıqasın...Deyceğim, qadınlıq etsin. Bedava degil, ebeñ, oña aylıq bağlarım." (A, 14)	"Gece gündüz iş peşinde koşuyorum. Bana bir yardımcı gerekli: evde sobamı yaksın, çayımı kaynatsın, yemeğimi pişirsın, elbiselerimi yıkasın...Diyeceğim, kadınlık yapsın. Bedava değıl, evet, ona aylık bağlarım."
"Yanımda bir defter, bir de qarındaşım bar. Olarnı cebimde tutarım. Bizim qardaş içün bu eki şey kafi. Deyceğim, men er hizmetke azır edim." (YD, 150)	"Yanımda bir defter, bir de kardeşim var. Onları cebimde taşırım. Bizim kardeş için bu iki şey yeterli. Diyeceğim, ben her hizmete hazırdım."

DİĞER TARAFTAN:

1. Tamamlama:

"O, Settar acınıñ evine, sabıq beyazlardan Enver baynen qıyış köz Alekseniñ sıq-sıq qatnağanlarını, biri-birinen bağları olğanını, Settar acı türmeden çıqqan soñ daa kene tınmağanını, kommunistlerge qarşı teşviqat yapqanını ve onıñ telükeli sınıfiy duşman olğanını yazdı.	"O, Settar Hacıñın evine Enver Beyle şaşsı göz Aleksey'in sık sık gittiklerini, birbirleriyle ilişkil olduklarını, Settar Hacıñın hapishaneden çıktıktan sonra gene durulmadığını, komünistler aleyhine çalıştığını ve onun tehlikeli düşmanlardan oduğunu yazdı.
--	--

DİĞER taraftan, Aygırbaş Mambet, Şahmatov ve Turancının ikinci bir tükân açqanlarını, tükânlarında manufakturadan ve galantereyadan ğayrı el astından, gizli bir şeyler de satqanlarını lâkin ne olğanını bu küne qadar bilip olmağanını yazdı. Buniñle beraber, Aygırbaş Mambetniñ Şahmatovniñ ve Turancının Sobet hükümetine qarşı şimdiki vaqıtta açıq çıqışlardan özlerini tutqanlarını ve bunıñ sebebi ne olğanını bilmegenini qayt ett.” (UD, 116)	DİĞER taraftan, Aygırbaş Mambet, Şahmatov ve Turacının ikinci bir dükkân açtıklarını, dükkânlarında manifaturadan ve tuhafiyeden başqa el altından gizli bir şeyler de sattıklarını, lâkin ne olduğunu bilmediğini yazdı. Bununla beraber, Aygırbaş Mambet’in, Şahmatov’un ve Turancının sovyet hükümetine qarşı şimdilik seslerini yükseltmediklerini ve bunun sebebinin ne olduğunu bilmediğini söyledi.”
“Eserniñ süjeti esas itibarinen eki müsbet şahs arasında inkişaf ete: Anife, onıñ etrafındaki adamlar ve sovhoznıñ yañı direktörü Akram. DİĞER taraftan, menfiy personajlar Osman ve Barat.” (YI,38)	“Eserin konusu esas itibariyle iki iyi şahsiyet arasında gelişiyor: Hanife, onun etrafındaki adamlar ve kolhozun yeni müdürü Akram. DİĞER taraftan, diğerk kişiler Osman ve Barat.”
“Halil oca tüşüñdi, elbette, apaqayı balalar bağçasında çalışa, maddiy ceetten er şey yerinde. Lâkin eki yıl ailesinden ayrı yaşamaq zor. DİĞER taraftan partiya onıñ siyasiy ceetten ösmesini talap ete.”(UD,121)	“Halil Hoca düşüñdü, elbette, karısı çocuk bakım evinde çalışıyor, maddi açıdan her şey iyi. Lâkin iki yıl ailesinden ayrı yaşamak zor. DİĞER taraftan parti onun siyasi hayatta söz sahibi olmasını istiyor.”

DİĞER TARAFTAN İSE:

1. Tamamlama:

“—Mence arkadaşlar, Halil oca bir taraftan qabaatsız, bir taraftan ise qabaatlı. Neçün desəniz, Halil ocanı toplaşuvğa başqaları çağırıp alıp ketkenler. Bu ceetten, Halil ocanın bir qabaatı yoq. Diğer taraftan ise, Halil oca qabaatlı.” (UD, 48)	“—<i>Bence arkadaşlar, Halil Hoca bir taraftan suçlu, bir taraftan da sucsuz. Neden dersəniz, Halil Hocayı toplantıya başqaları götürmüşler. Bu bakımdan, Halil Hocanın bir suçu yok. Diğer taraftan ise, Halil Hoca suçlu.</i>”
“Pek sağıngan bir musafirimni bekley kibi olam, ya da uzaq yolğa ketecek kibi, qasavetlenip başlayım, barmağa yer tapalmay yüregim. Qısqaşı, şu künlerde men özümni taraftan bahtlı ve diger taraftan ise bahıtsız sayam.” (YA, 28)	“<i>Çok özlediğim bir misafirimni görmüş gibi oluyorum, ya da uzak yola gidecekmiş gibi üzölmeye başlıyorum, gitmeye yer bulamıyor yüregim. Kısacası, bu günlerde ben kendimi şanslı ve diger taraftan ise şansız görüyorum</i>”

DOĞRU:

1. Açıklama:

“— Nusret, siz qardaşım, yahşı işler yapmaysınız. Qaç yıllardan berli doğru, yavaş-yavaş keteyatqan arabamızıñ köpçegine tayaq tıqasınız. Onı çanalatasınız. Adamlarmızı şaşmalatasınız. Doğru, siz daa yaş olsanız da, zamane bilgisinen silalanğansınız, lâkin ğayet tecribesiz mutehassıssınız.” (ÖY, 37)	“—<i>Nusret, siz kardeşim, iyi işler yapmıyorsunuz. Uzun yıllardır yolunda gitmekte olan arabamızın tekerine çomak sokuyorsunuz. Onu yavaşlatıyorsunuz. Adamlarımızı şaşırtıyorsunuz. Doğru, siz daha genç olsanız da, zamane bilgisiyle donanmışsınız, lâkin çok tecrübesizsiniz.</i>”
“—Men oña bir vaqıt bargan	“—<i>Ben ona bir ara gitmiştim,</i>

edim, lâkin endi bu işni iç de yapalmam. Veladiyenen Sabohat siz aytqan derecede aciz mütehassıslar degiller. Aksince çalışmağa yahşı bilgen temiz yürekli adamlar. Doğru , çeşit hurnazlıqlarnen oğraşmaylar.” (ÖY, 38)	<i>lâkin artık bu işi hiç yapamam. Veladiye ile Sabahat sizin söylediğiniz kadar bilgisiz uzmanlar degiller. Aksine, çalışmayı iyi bilen, temiz yürekli adamlar. Doğru, çeşitli kurnazlıklarla uğraşmıyorlar.”</i>
---	---

2. Onaylama:

“Bekmuratov Mansuranı yerli hekimlerge kösterdi, lâkin onda iç bir hastalıq tapamadılar. Aysa, ondaki ruhiy azapnıñ sebebi nede eken? Aqayını tap bu qadar qayğırmağa ne bar? Doğru, Akramnıñ sağlığı maqtacaq kibi degil. Bunu özü de bile.” (A, 91)	<i>“Bekmuratov Mansura'yı yerli doktorlara gösterdi, lâkin onda hiçbir hastalık bulamadılar. Öyleyse, ondaki bu ruh azabının sebebi ne? Kocasının bu kadar üzerine düşmesinin sebebi ne?</i> <i>Doğru, Akram'ın sağlığı övünülecek gibi değil. Bunu kendi de biliyor.”</i>
“— Baklanov ve Dolgov bazı şeylerni doğru qayt ettiler, — dedi kâtip Bosirov. — Doğru, bu qolay iş degil. Biz bu soñki yıl içinde ne qadar büyük işlerniñ tübünden çıqtıq.” (SY, 138)	<i>“— Baklanov ve Dolgov bazı şeyleri doğru söylediler, — dedi kâtip Bosirov.</i> <i>— Doğru, bu kolay iş değil. Biz bu son yılda na kadar zor işlerin üstesinden geldik.”</i>
“Üç smena çalışqanda nevbetteki smena için azırlık olmay. İş başlağancek, eki-üç saat vaqıt kete. Eki smena yahşı çalışsa yetti. — Doğru, ya böyle eken, üçünci smenaya ne için yol berdiñiz?” (SY, 35)	<i>“Üç vardiya çalıştığında bir sonraki vardiya için hazırlık yapılamıyor. İş başlayana kadar iki üç saat kayboluyor. İki vardiya iyi çalışsa yeter.</i> <i>— Doğru, ya böyleydi, üçüncü vardiyayı neden işe gönderdiniz?”</i>

DOĞRU AYTASIÑ, DOĞRU AYTASIÑIZ:

1. Onaylama:

“Mon başını kötermedi. Sıtılğan qaşları astındaki qısıq közleri tez-tez açılıp-qımıldadılar. — Doğru aytasıñ, Memet ağa — dedi o niayet, — Barat qayıp kelse de endi dört köpçeginen sazlıqqa batqan arabanı onıñ özü de koçüramaz.”(A, 83)	“<i>Mon başını kaldırmadı. Kısılmış kaşları altındaki kısıq gözleri çabuk çabuk açılıp kapandı.</i> —Doğru söylüyorsun, Mehmet Ağa — dedi o nihayet, — Barat dönüp gelse de artık bu dört güçsüz atla salzığa batmış arabasını kendisi de çıkaramaz.”
“Laqırdıñnen razı degilim. Ana-baba içün evlat yanığınan, evlat quvancından daa büyük bir yanıq ya da quvanç olmadı, em olmaz da. — Doğru aytasıñız, Akram İkramoviç, ana-babalarımız evel-evelden berli evlat azizdir, dep kelgenler.” (A, 56)	“<i>Konuşmanı beğenmedim. Ana babalar için evlat üzüntüsünden, evlat sevincinden daha büyük bir üzüntü ya da sevinç olmamıştır, hem olmaz da.</i> —Doğru söylüyorsunuz, Akram İkramoviç, ana babalarımız eskiden beri evlat azizdir diyegelmişlerdir.”

DOĞRU QAYT ETMELİ Kİ:

1. Açıklama:

“—Maña bir türkşnas olaraq, hizmet mucibi defalarca Türkiyede olmaq sırası keldi. Anda da Bekir Çoban-zadeni yaqından bilgenlerini,	“—<i>Ben bir Türk aşığı olarak, hizmetim dolayısıyla defalarca Türkiye’de bulundum. Orada da Bekir Çobanzade’yi yakından tanıdıklarına,</i>
--	--

onıñ eserleri meraqnen oqulğanınıñ şaati oldım. Doğru qayt etmeli ki, Bekir Çoban-zadeniñ ömürü ğayet ağır tarihiy devirge rastkeldi ki, bu onıñ ilmiy ve icadiy faaliyetine tesir etmey qalmadı.” (YI, 185)	<i>onun eserlerini merakla okuduklarına şahit oldum. Doğru ifade etmeli ki, Bekir Çobanzade'nin ömrü gayet zor bir tarihi devire rastlar ki, bu onun ilmi ve fikri çalışmalarına tesir etmiştir.”</i>
---	--

DOĞRUDAN DA:

1. Açıklama:

“Bekir Çoban-zade, Azərbaycan ve umumen türk halq edebiyatlarınıñ ilki nümuleleri kibi, orhon-yenisey ebidelerinde aks ettirilmiş qadim türklerin aşiret devir yaratıcılığını qabul ete. Doğrudan da, bu abidelerge qadar türk halqlarınıñ edebiy nümunelerine rastkelmeymiz.” (YI, 152)	<i>“Bekir Çobanzade, Azərbaycan ve umumi Türk Halk Edebiyatlarının ilk örneklerinde olduğu gibi Orhun-Yenisey Abidelerinde olduğu gibi, eski Türk haklarının aşiret devri yaratıcılıklarının yansıtıldığını düşünüyor. Doğrusu da, bu abidelere kadar Türk halklarının edebi örneklerine rastlamıyoruz.”</i>
---	---

DOĞRUSI:

1.Açıklama:

“Laqırdı gecenıñ keç maallerinece devam etti. Doğrusı, tek Akram söylendi, Mansura ise çoq yıllardan soñ asretine qavuşqan aşıq kibi közlerini aqayından ayıramadı, onıñ büllür kibi aydın közlerine,	<i>“Konuşma gecenin geç vakitlerine kadar sürdü. Doğrusu, sadece Akram konuştu, Mansura ise uzun yıllardan sonra sevdiğine kavuşmuş aşık gibi gözlerini kocasından ayıramadı, onun billur</i>
--	--

dudaqlarınandaki daimiy tebessümge baqa-baqa toyamadı, qocasının şadlığına, şenligine sevindi." (A,172)	<i>gibi parlak gözlerine, dudaklarındaki tebessümüne baka baka doyamadı, kocasının iyiliğine, sevinçli oluşuna sevindi."</i>
"Umut etilmegen zamanda Nadirelerniñ tükânına bastırıp kirdi. Onıñ böyle yapmasına Svetlananiñ anası da sebepçi oldu. O Nusretni işke ketkende, yol içinde rastketirdi. Doğrusı , onı aselet beklep turmaqta edi." (ÖY, 174)	<i>"Beklenilmeyen zamanda Nadire'nin dükkânına girdi. Onun böyle yapmasına Svetlana'nın annesi sebec oldu. O Nusret'e işe giderken yolda rast geldi. Doğrusu, onu kasıtlı olarak yolda bekliyordu."</i>

DOĞRUSI İSE:

1. Açıklama:

"Onıñ qarısı Mosne bizim köyde balalar bağçasında çalışa, balalar bağçasına berilgen şeylerni evine taşıp sata. Bu aile bugün de qulaqlarnen bağlı. Fikrimizce böyle adamğa ne kommünist partiyasında, ne de partiya mektebinde yer yoqtır. Doğrusı ise Halil ocanıñ babası köyniñ orta allılarından olup, er vaqıt milliy fırqağa ve onıñ tarafdarlarına qarşı küreşip kelgen ileri köylülerden biri edi." (UD, 142)	<i>"Onun karısı Mosne bizim köyde çocuk bakım evinde çalışıyor, bakım evine verilmiş olan şeyleri evine taşıyıp satıyordu. Bu aile bugün de kulaklarından bağlı. Fikrimizce böyle adamın ne komünist partisinde ne de partinin okulunda yeri yoktu. Doğrusu ise Halil Hoca'nın babası köyün orta hallilerinden olup, her zaman milli hareket ve onun tarafdarlarına karşı çalışanların ileri gelenlerdendi."</i>
---	---

DOĞRUSINI AYTACAQ OLSAM:

1. Açıqlama:

“—Siz er şeyni düşünüb-taşındıñız mı? Yahşı zenaatñız bar. Siz bizge taş qazanda da kereksiz. Bundan da başqa, anda qazanç az, işler daa sırasına qoyulmadı. — Doğrusını aytacaq olsam, men sud olğanda er şeyni aytmadım. Eski dostlarımni ve özümni acırım. Lâkin Azadnıñ ögünde borcumni ödemege azırım” (SY, 147)	“—Siz herşeyi düşünüb-taşındınız mı? Güzel zanaatınız var. Siz bize taş kazanında lâzımsınız. Bundan da başqa, orada qazanç az, işler daha sırasına koyulmadı. —Doğrusunu söyleyecek olsam, ben razı olduğum için herşeyi söyleyemedim. Eski dostlarıma ve kendime acıyorum. Lâkin Azad'ın karşısında bütün borcumu ödemeye hazırım.”
--	--

DOĞRUSINI AYTAM:

1. Açıqlama:

“Azad kederler içinde qaldı. —Yoo, bu doğru degil yalan ! — dep yürek ağrısınen qıçırıp yiberdi. —Doğrusını aytam, Azad ! Men bir mektupcık bile almadım, — dedi Alya.” (SY, 72)	“Azad üzüntüler içinde kaldı. —Yok, bu doğru olamaz ! — diye yürek ağrısıyla hıçkırdı. —Doğru söylüyorum, Azad ! Ben bir küçük mektup bile almadım, — dedi Alya.”
--	---

DOĞRUSINI AYTQANDA:

1. Açıqlama:

“—Kombinatnıñ yıl-yıldan artta qalğanınıñ sebebi nede olğanını ayta	“—Fabrikanın yıldan yıla geride kalmasının sebebinin ne
--	--

bilesinizmi? — dedi birden. —Bunun sebepleri çok. Eñ esası, bugüğe qadar kombinatta yahşı yolbaşçı olmadı. Taş döğgen maşinalarınñ eski ve qudretsiz olğanları. O maşinalar bizim taş qazannıñ taşlarını abrap alamaylar. Sıq-sıq işten çıqalar. Yañı taş döğgen maşinalar kerek. Olar bar. Eski yolbaşçılar olarnı qoymağa tırışmadılar. Doğrusını aytqanda, istemediler.” (SY, 52)	<i>olduğunu söyleyebilir misin? — dedi birden.</i> <i>—Bunun sebepleri çok. En başta,fabrikaya bugüne kadar iyi bir şef gelmedi. Taş parçalayan makinalar eski ve güçsüz. O makinalar bizim taş kazanının taşlarını parçalayamıyor. Sık sık bozuluyorlar. Yeni makinalar gerekli. Onlar da var. Eski şefler onları kurmaya çalışmadılar. Doğrusunu söylersek, istemediler.”</i>
“Adamov baş incenernen beraber quruculuqqa ketti. Başta, birinci korpusta, taşları birinci defa döğgen-parçalağan maşinalar yanında toqtadılar. Doğrusını aytqanda, mında daa iç bir türlü bina yoq.” (SY, 39)	<i>“Adamov baş müfettişle birlikte işletmeye gitti.</i> <i>Başta, birinci binada, taşları ilk defa dövüp parçalayan makinaların yanında dırdular. Doğrusunu söylersek, burada hiç bir çeşit bina yok.”</i>
“Açlıq ve yorğulıq köz qapaqlarından basa. İş tapamadı. Doğrusını aytqanda, iş bar...onu almaylar.” (SY, 7)	<i>“Açlık ve yorgunluktan gözleri kapanıyor. İş bulamadı. Doğrusunu söylersek, iş var...onu almıyorlar.”</i>

DOĞRUSUNİ AYTSAM:

1. Açıklama:

“Mında kelgende vaziyetiñ pek ağır edi. Doğrusını aytsam, seni sağ qalır dep iç ümüt etmedik.” (QQ, 88)	<i>“Buraya geldiğinde durumun çok ağırdı. Doğrusunu söylersem, seni yaşar diye ümit etmiyorduk”</i>
--	---

“O, qışlaqdan-qışlaqqa, toydan-toyğa yürən, Moskvağa üç aftadan soñ qayıp keldi. Doğrusunu aytsam, o vaqıtlarda Orta Asiyada qırım tatarlarınıñ iqtisadiy ve ruhiy vaziyeti meşəqatlı edi. Öyle olsa da, tatarlar Danilovnı qırımğa qabul ettiler.” (YD, 23)	“O, evden eve, düğünden düğünə gezip, Moskava'ya üç haftadan sonra geldi. Doğrusunu söylersem, o zamanda Orta Asya'da Kırım-Tatarlarınıñ maddi ve manevi durumları zorluydu. Öyle de olsa, Tatarlar Danilov'ı Kırım'a kabul ettiler.”
--	---

E - E - E :

1. Tereddüt:

“—Şeer icra komitetiniñ kâtibi, müddetinden evel şartlı olaraq apstan azad olunğan adamları işke alınız, dep teklif ete. Sizler bu teklifke nasıl baqasız? Ne yapayıq? — E - e - e, bu biraz pıtraqlı amma, işçi quvetimiz yetişmese, almaq kerek olur. Lâkin olarnıñ arasında zenaatları olğan soyları azdır. Bizge ise, zenaatı olğanlar kerek.” (SY, 139)	“—Şehir yönetim kurulunun kâtibi, zamanından önce şartlı olarak salıverilen adamları işe almamızı teklif ediyor. Sizler bu teklife nasıl bakıyorsunuz? Ne yapalım? — E - e - e, bu biraz sorunlu ama, işçi sayımız yetişmezse almak gerekir. Lâkin onların arasında mesleği olanların sayıları azdır. Bize ise, meslek sahibi olanlar gerekli.”
--	---

EBET:

1. Açıqlama:

“O nasıl bir qapığa kirse adamlar ondan fenalıq degil de,	“O hangi işe girse adamlar ondan fenalık değil de iyilik
--	---

yalnız yahşılıq köre ediler. Ebet , içken adeti de bar edi. Bu oña babasınıñ asabalığı olsa kerek..." (ÖY, 31)	<i>görüyorlardı. Evet, içki içme âdeti de vardı. Bu ona babasının bir mirası olsa gerek..."</i>
"Baratnıñ el-ayağı qaltıradı. Ardı kesilmeden biri-birine urunğan tişleri dömbelek çaldı. Suvuqtanmı? Ebet , ortalıq buzlap qalğanday oldu. Yelsiz rüzgarsız çatlatıcı suvuq." (A, 63)	<i>"Barat'ın eli ayağı dondu. Ardı kesilmeden titremeye başlayan dişleri birbirine vurmaya başladı. Soğuktan mı? Evet, ortalık buzlamış gibi oldu. Rüzgarsız, ayazsız çatlatıcı soğuk."</i>
"— Barat aqa, mında keliñ, urbalarıñız yana ! Baratnıñ turmasinen azbarğa çapıp çıqması bir oldu. Ebet , alevlenip yanğan onıñ urbaları edi ! Burnına qavurılayatqan çizmalarınıñ kebab qoqusı urdı. Bu da yetmegeni kibi, Ava apansızdan onıñ üstüne tenekede qalğan kerösinni tökti, sernik çertti." (A, 293)	<i>"—Barat Ağa, buraya gelin, giysileriniz yanıyor ! Barat Ağanın kalkmasıyla bahçeye girmesi bir oldu. Evet, alev alıp yanan onun giysileriydi ! Burnuna kavrulmaya başlamış çizmelerinin yanık kokusu geldi. Bu da yetmezmiş gibi, Havva ansızın onun üstüne tenekede kalmış olan gazı döktü, kibriti çaktı."</i>

2. Kabullenme:

"Ya atı?..Özü çekilip ketken olsa, bu gece bürülerniñ aşısı olur, yarın qaburğalarını say...Aqılsız ayvan, canıñdan tönüldiñmi? Can!.. Ebet , doktorğa körülmek kerek. Eñ büyük doktorğa, professörğa." (A,63)	<i>"Ya atı?.. Kendiliğimden çözülp gitmiş olsa, bu gece kurtların yemeği olur, yarın kemiklerini say... Akılsız hayvan, canından mı bezdin? Can!... Evet, doktora gitmek gerek. En büyük doktora, profesöre."</i>
"O ne vaqıt ketti? Bugünmi? Bugün olsa, Hayri, endi bugün qaytam dep telefon yaptı. Tönevin	<i>"O ne zaman gitti? Bugün mü? Bugün olsa, Hayri, artık bugün dönüyorum diye telefon etti. Dün</i>

<yarın qayıtam> dep ayttı. Bu haber Naile Bekirovnağa raatlıq bermedi. Ebet, telefon etken qadın, onıñ yüregini qırmamaq içün tırıştı. O bunu bile.” (SY, 161)	<yarın dönüyorum> dedi. Bu haber Naile Bekirova’nın yüreğine rahatlık vermedi. Evet, telefon eden kadın onu kırmamaya çalıştı. O bunu biliyor.”
“Kene ağladı. Ökündi. Dalğalar onıñ sesini uzaqlara alıp kettiler. Lâkin, soñki peşman başqa düşman. İş keçken soñ, ağlamaq ne fayda ! Ebet, Alya qabaatlı.” (SY, 48)	“Gene ağladı. Dalgalar onun sesini uzaklara alıp gittiler. Lâkin sonradan pişman olmak bir düşmandır. İş işten geçtikten sonra ağlamak na fayda getirir ! Evet, Alya suçlu.”

3. Onaylama:

“O Naileni seve. Qadın da, añlaşılğanına köre, onı seve. Aqayinen çoqtan bağıını kesti. Qanun boyunca, er şeyni çözmek kerek. Çoq çıbalğan işniñ soñu, yahşı olıp çıqmay. Ebet, bu pek qolay iş degil. Aqayinen münasebeti bitse de, ortada bala bar.” (SY, 107)	“O Naileyi seviyor. Kadın da anlaşıldığı kadaryla onu seviyor. Kocasıyla bağıını çoktan kopardı. Kanun önünde herşeyi halletmek gerek. Çok uzayan işin sonu iyi olmaz. Evet, bu iş zor. Kocasıyla ilişkisini bitirmiş olsa da, ortada bir çocuk var.”
“Azad yerinden qıbırdamadı. O yançıq Borobeykin aytdan quyular aqqında tüşünip qaldı. Ya evelsi, bu quyular aqqında Borobeykin ne içün bir şey aytmadı? Ebet, olarnı qazmaq kerek olacaq. Bu ise, yapılacaq işlerniñ kölemini çoqlaştıracaq. Demek, para da çoq masraf olunacaq.” (SY, 92)	“Azad yerinden kıpırdamadı. O yanındaki Borobeykin’in söylediği kuyular hakkında düşünüyor. Ya öncesi, bu kuyular hakkında Borobeykin niçin bir şey söylemedi? Evet, onları kazmak gerekecek. Bu ise, yapılacak işleri arttıracak. Demek, masraf da çok olacak.”
“—Bu yıl, — dedi o, çıkışınıñ	“—Bu yıl, — dedi o, çıkışın

sonunda, - sekizincini yerleştirüvniñ adını bile anmak mümkün degil. Endi er bir iş planlaştırıldı. Paranı qaydan alacağımız? Men, ebet , onıñ yerleştirilgeniniñ tarafdarım, lâkin, bu işni yalnız yañı yıldan başlamaq mümkün.” (SY, 75)	sonunda, - sekizinciye yerleştirmenin adını anmak bile mümkün değil. Artık, herbir iş planlandı. Parayı nereden alacağız? Ben, evet , onun yerleştirilmesine taraftarım, lâkin, bu işi yalnız yeni yıldan başlatmaq mümkün.”
---	---

4. Üsteleme:

“Tütünden sorağan qalın parmaqlarınen sigar üstüne sigar sardı, alçaq tavanlı dam evini mahorka tütünine bonattı, hep Ayşesiniñ taliyini tüşündi. Tüşünceleri gece qaranlığı kibi sıtq, basıq ve qorqunç ediler. Ebet , Ayşe qız baladır, ne deseñ olur, dep, kene ğam-kederli oylarına daldı.” (A, 174)	“Tütünden sararmış kalın parmaklarıyla sigara üstüne sigara sardı, alçak tavanlı evini tütüne boğdu, hep Ayşe’nin talihini düşündü. Düşünceleri gece karanlığı gibi kısıq, basık ve korkunçtu. Evet , Ayşe kız çocuğudur, ne desen olur, diye, gene gamlı kederli düşüncelerine daldı.”
--	--

EGER:

1.İhtimal:

“Adamov tüşüncege daldı. Ya bu öşekler şikayetler onı nasıl aqıllandıra bile ediler? Eger , ğayrı baştan başlap çalışmaq kerek olsa, kene de, şimdi çalışqanı kibi çalışır edi.” (SY, 217)	“Adamov düşüncelere daldı. Ya bu söylentiler şikayetler onu nasıl akıllandırıyorlardı? Eğer , artık baştan çalışmaya başlasa gene böyle çalışırdı.”
“Şaşam saña bir ocaq balañ bar da, olardan ayrı başıñda	“Şaşıyorum sana, bir ev dolusu çocuğun var da, onlardan ayrı

yaşaysıñ. Sağınmaysıñmı? Eger kederin qoranta meselesi olsa, yarından keçi yoq, bar, çarelerini kör, ya da olarnı mında köçür.” (A, 56)	yaşıyorsun. Özlemiyor musun? Eğer endişen para ve yemek meselesiyse, yarından tezi yok, git, gereğini yap, ya da onları buraya getir.”
“Berdikul Azadnıñ keteceğine can-köñülden yanıqlandı. Onı quçaqladı, bar quvetinen kökregine bastı. — Yoq, dostım, sen bir yaqqa ketmezsiñ. Mında çalışırsıñ. Institut meseleñni yoluna qoyarmız. Eger ketseñ, men de artına taqılırım.” (SY, 66)	“Berdikul Azad’ın gideceğine canı gönülden üzüldü. Onu kucakladı, var kuvvetiyle bağrına bastı. — Yok, dostum, sen bir yerlere gidemezsin. Burada çalışırsın. Okul meseleni yoluna koyarız. Eğer gidersen, ben de arkandan gelirim.”

2. Şart Bildirme:

“Sen, yigitim, boş vaqıtlarında benim bölüğüme kel. Saña Şamalni beririm, toğayğa çaptırıp eglenirsiñ. Eger at çaptırmağa ustalığ kösterseñ, at qoşusunda onıñ telbevlerini saña işanırım.” (A, 42)	“Sen, yiğidim, boş vakitlerinde benim bölüğüme gel. Sana Şamal’i veririm, ovaya çıkıp eğlenirsin. Eğer at binmede ustalığ gösterirsen, at koşusunda ona seni bindiririm.”
“Anda özümni ve benimle beraber bu deşetli çatışuvlarda devletni qorçalağan dostlarımı tasvir etecegim. Eger sağ qalsam ! Ama düşman qurşunu hatir-göñül baqmay.” (YD, 28)	“Orada kendimi ve benimle beraber bu zorlu çatışmalarda devleti koruyan dostlarımı anlatacağım. Eğer sağ kalırsam ! Ama düşman kurşunu hatıra gönüle bakmıyor.”
“Taş çuqurlarındaki kök yüzüne köterilgen tozlu çaqıl obaları Azadqa iç de raatlıq bermediler. Qarar esasinen bu obalarda million	“Taş çukurlarındaki gökyüzüne uzanmış tozlu çakıl öbekleri Azad’ın yüreğine rahatlık vermediler. Bu öbeklerde yaklaşık olarak milyon

kubqa yaqın tozlu çaqıl boş-boşuna yata. Eger temizlense, kombinatnıñ yıllık planı içün fayda ketirir ve buña çoq masraf ketmese kerek.” (SY, 53)	<i>metrekübe yakın tozlu çakıl boşu boşuna yatıyor. Eğer temizlenirse, fabrikanın yıllık ihtiyacına fayda sağlar ve bunlar için çok fazla masraf etmek gerekmez herhalde.”</i>
---	---

EGER DE:

1. İhtimal:

“Azad Jülgin köstergen tarafqa baqtı. Anda, qaya üstünde, Alya oturmaqta. Azadnıñ yüreginde ağrı peyda oldı. <Bu şey er kün böyle olcaqmı? Eger de o, Alyanıñ Jülginlerde çalışqanını bilgen olsa, belki, mında avuşmaz edi.>” (SY, 84)	“Azad Jülgin’in gösterdiği tarafa baktı. Orada, kayanın üzerinde, Alya otumakta. Azad’ın yüreginde bir ağrı peyda oldu. <Bu şey her gün böyle mi devam edecek? Eğer de o, Alya’nın Jülginlerde çalıştığını bilseydi, buraya hiç gelmezdi.>”
“Adamov yolnıñ o tarafına keçti. Bayağı ketken soñ, adamlar içine qarıştı. Er kes patlatuv aqqında laqırdı ete. O bunu eşite. Bu patlatuv kombinatqa bayağı çoq şey borclu. Bunu er kes añlay. Onıñ neticesi er kesni raatsızlay. Eger de , bu tecribeviy patlatmanıñ neticesi yahşı çıqsa, kombinat biñlernen kubometr mermer taşı berecek.” (SY, 184)	“Adamov yolun o tarafına geçti. Bayağı gittikten sonra, adamların arasına karıştı. Herkes patlatma hakkında konuşuyor. O bunu duyuyor. Bu patlatmanın fabrikaya çok yarar sağlaması gerek. Bunu herkes biliyor. Onun neticesi herkesi ilgilendiriyor. Eğer de , bu denemenin neticesi iyi olursa, fabrika binlerce metreküp mermer taşı üretebilecek.”
“—Menim añlağanıma köre, siz er kesten aqıllısız, qalğanlar ahmaq,	“—Benim anladığıma göre, siz herkesten akıllısınız, kalanlar ahmak,

şaymı? Kombinaniñ astını-üstke çevirmek isteysiz, bütün adetlerni bozmaq isteysiz...	öyle mi? işletmenin altını üstüne getirmek istiyorsunuz, bütün âdetlerini bozmak istiyorsunuz...
— Eger de , o adetler bizge ögge ketmege keder etseler bozarmız, ebet.” (SY, 113)	— Eğer de , o âdetler bizim ilerlememize engel oluyorsa bozarız, evet.”

2. Şart Bildirme:

“Bugün üçüncü tamir smenası birincige iş yerini ve tehnikanı azırlap yetiştiramadı. Birinci smena taş döğüvni vaqıtında başlamadı. Bundan haberi olğan Adamov çabikliknen taş döğgen zavodqa ketti. Eger de , iş yerine qoyulmasa, bütün kombinatnıñ yürek uruvı bozulacaq.” (SY, 55)	“Bugün üçüncü tamir vardiyası, birinciye iş yerini ve aletlerini hazırlayıp yetiştiremedi. Birinci vardiya taş parçalamaya vaktinde başlayamadı. Bundan haberi olan Adamov aceleyle taş parçalayan bölüğe gitti. Eğer de , iş yoluna kayulmazsa bütün fabrikanın uyumu bozulacak.”
“—Portlandda benim işim yoq. —Añlamayım. —Episi taş parlağan maşınalar işten çıqtılar. Eger de sekizinci nomerli taş parlağan maşınanı bermezseñiz , zavodnı toqtatmaq gerek olacaq. “ (SY, 60)	“—Portland’da benim işim yok. —Anlamıyorum. —Taş parçalayan makinaların hepsini işten çıkardılar. Eğer de , sekizinci makinayı bize vermezseniz, bölüğü kapatmak zorunda kalacağız.”

EH:

1. Açıklama:

“İlyas tükânıñ çet köşesine barıp, bıçağını çıkardı, qayıqlarını sol	“İlyas dükkânın sakın köşesine gidip, bıçağını çıkardı, kayışlarını sol
--	---

omuzundan keçirip, sağ yanbaşına çektirip, toğanen sıqıp bağladı. Pıştavnı sol qoltığı astındaki qın içine qoydı. Şaşılacaq şey. Tamam ordudaki kibi. Qayışlar teqaran sıqa, sol yanbaşı biraz qabarıq tura. Eh , şimdi orduda olsa edi, bütün qasavetlerinden bir kereden arınır edi.” (Y, 1988/32)	omuzundan keçirip, sağ yanına çektirip, tokayla sıqıp bağladı. Tabancayı sol koltuğunun altındaki kılıfı içine koydu. Şaşılacaq şey. Aynı ordudaki gibi. Kayışlar azıcık sıkıyor, sol yanı biraz kabarık duruyor. Eh , şimdi orduda olsaydı, bütün dertlerinden bir kerede arınırdı.”
---	--

ELBET:

1. Açıqlama:

“Endi doğmaқта olğan yaş sovet ediplerine klassik mirasnıñ bu janrdaki eserlerine arqa tayap iş körmelerine imkân olmadı. Elbet , ilki romancılarımıznıñ eserlerinde bir çoq nuqsanlıqlar olsa da, bizim içün olar müim degil, ediplerniñ elde etken muvafaqiyetleri qıymetlidir.” (Yİ, 22)	“Artık yeni doğmakta olan genç sovyet yazarlarının eski eserlerin bu alandaki örneklerinden farklı eserler vermeleri gerekmektedir. Elbette , ilk romancılarımızın eserlerinde bazı eksiklikler olsa da, bizim için onlar önemli değil, yazarlarımızın elde ettikleri başarılar önemlidir.”
“Şamrat yaşlanayım, dep turğan bunarlı közlerini Anifeden alıp, başını kenarğa çevirdi. Elbet , onıñ balasına ana kerek. Sevgen ana ! “ (A, 22)	“Şamrat yaşlanıyorum diye buğulu gözlerini Hanife'den alıp, başını kenara çevirdi. Elbette , onun çocuğuna anne gerek. Seven anne.”
“Ana-bala Nusretni çoq vaqıt kezintige yürgende, azbar içinde qarşılap alalar. Revide apte de çoq vaqıt olarnıñ evinde ola. Nadirege	“Anne ve çocuk Nusret'i çoğu zaman gezintiden geldiğinde bahçede karşıılıyorlar. Revide kadın da çoğu zaman onların evinde oluyor.

yardım ete. Elbet , Nadire daa genç, ilkin balası. Onda bala baqmağa tecrube olmağanını, anası da yahşı bile.” (ÖY, 157)	<i>Nadire’ye yardım ediyor. Elbette, Nadire daha genç, ilk çocuğu. Onda çocuk bakma tecrübesi olmadığını annesi de iyi biliyor.”</i>
---	---

2. Onaylama:

“—Sen berbersiñ ğaliba? — Elbet, berberim, Akram aqa, birinci klass maestro !” (A, 160)	“—<i>Sen berbersin galiba?</i> — <i>Elbette, berberim, Akram Ağa, birinci sınıf usta !</i>”
---	---

3. Üsteleme:

“Bu şeyler hayal degildir, yaqın kelecekniñ işidir. Bunı öz ellerinen yaratacaqlar. Elbet, yaratacaqlar. Topraq işi de, şairlerniñ ressamların işleri kibi icadiy bir iştir, onıñ sanatçısı insandır. Canım, istek olsun, bir qaç yıldan ayaqqa turarmız, beş-on yıldan maqsatqa irişirmiz.” (A, 172)	“<i>Bu şeyler hayal değildir, yakın gelecekte gerçekleşecek şeylerdir. Bunu kendileri yaratacaklar. Elbet, yaratacaklar. Toprak işi de, şairlerin, ressamların işleri gibi bir iştir, onun sanatçısı da insandır. Canım, istekli olunsun da bir kaç yılda ayağa kalkarız, beş on yılda amacımıza ulaşırız.</i>”
---	---

ELBETTE, ELBET DE:

1. Açıklama:

“Er toyup, al güller gülemez, Yağmasa yağmurnıñ tamçısı. Elbette, közlerni köz sevmez, Olmasa onıñ ilhamcısı.” (SE, 62)	“<i>Her doyan, al güller gülemez, Yağmasa yağmurun damlası. Elbette, gözleri göz sevmez, Olmasa onun ilhamcısı.”</i>
“Er bir halqıñ tarihini onıñ yaratqan tarihiy yırların esasında	“<i>Her bir halkın tarihini, onun yarattığı tarihi şarkıların esasında</i>

öğrenmək, o aqta geniş tasavur elde etmək mümkün. Elbette, bunu ilmiy ceetten yañlış degen adamlar da tapılır. Em, olar belki de, aqlı eken. Öyle olsa da, men “Şompol” yırınıñ nasıl peyda olğanı ve onıñ ne vaqıttan başlap yırlanğanı aqqında öz bilgenlerimi aytmmaq isteyim.” (AT, 54)	öğrenmək, onun hakkında geniş bilgi almak mümkün. Elbette, bunun ilmi açıdan yanlış olduğunu söyleyenler de vardır. Hem, onlar, belki de haklılardır. Öyle olsa da, ben “Şompol” şarkısının nasıl yaratıldığı ve onun ne zamandır söylendiği hakkında bildiklerimi söylemek istiyorum.”
“—Nasıl tüşünesiz, bizim ortalıqlarda çoq eglenirsizmi? — dep soradı kelgenlerden. — Biz eglenmege kelmedik, işlemege keldik. — Bizler qurucıarmız. Bizge iş olsa - bu esas mesele. Elbette, yahşı qızlar olğan obektlerde işlemek sefali.” (SY, 146)	“—Ne düşünüyorsunuz, bizim buralarda çok eğlenebilir misiniz? — diye sordu gelenlerden. — Biz eğlenmeye gelmedik, çalışmaya geldik. — Bizler kurucuyuz. Bize iş olsa - bu esas mesele. Elbette, güzel kızların olduğu tesislerde çalışmak iyidir.”
“Baratqa aqrabalıq meselesini hatırlattı ve o, bundan faydalanıp, Mansuranıñ arqasinen Akram İkramoviçniñ közüne kirmek qararına keldi. Elbet de, bu tanışlıq bugün degil, oñaytı kelgende, kelişikli bir şarait çıqıp qalğanda olacaq edi.” (A, 30)	“Barat’a akrabalık meselesini hatırlattı ve o, bundan yararlanıp, Mansura’nın sayesinde Akram İkramoviç’in gözüne girmek kararını verdi. Elbette, bu tanışma bugün değil, uygun zamanı geldiğinde olacaktı.”

2. Kabullenme:

“Cenk bitti, adamlarımız qayta başladılar. Yavaş-yavaş tehnika da artar. Daa yaqında sovhozğa on altı	“Savaş bitti, adamlarımız dönmeye başladılar. Yavaş yavaş teknik imkânlar da artar. Daha
--	---

dane traktör yolladıq. Elbet de , birinci ilları zor olur. Lâkin, ne yapmalı, gecelerni kûndüz etip çalışmaqdan başqa çare qalmadı.” (A, 156)	<i>yakında kolhoza on altı tane traktör gönderdik. Elbette, ilk illar zor olacak. Lâkin, ne yapmalı, geceleri gündüz yapıp çalışmaktan başqa çare kalmadı.”</i>
--	--

3. Onaylama:

“Tap soñu, eki zembilni de alıp, yerinden turdı... Elbette , Azadnıñ qıyafeti saqıñılmaycaq kibi degil edi.” (SY, 33)	<i>“En sonunda, iki torbasını da alıp yerinden kalktı... Elbette, Azad’ın kıyafeti utanılmayacak gibi değildi.”</i>
--	--

EM:

1. Açıklama:

“Endi çille sıcaqları başlağan edi. Dağlarda irigen qar ve buzaların salqın suvları Degirmen derede gürülti qoparıp, büyük bir ökem ve açuvnen aqmaqta edi. O vaqıt Ayşeni qıdırıp kelgen Hasap Hüseynniñ aqlına kelgen birinci fikir <qızım boğulğandır> qorqusı oldu. Em , aqiqaten, yalılarnı tim-tikine köterilgen bu derenıñ kenarından ayağıñ taydımı, mitlaq onıñ qurbanı olursıñ.” (A, 174)	<i>“Artık boğucu sıcaqlar başlamıştı. Dağlarda eriyen kar ve buzların serin suları Değirmen Derede gürültü koparıp büyük bir hızla akıyordu. O vakit Ayşe’yi arayıp gelmiş olan Hasap Hüseyn’in aqlına gelen ilk fikir <kızım boğulmuştur> oldu. Hem, gerçekten, kenarları dimdik olan bu derenin yanında ayağın bir kaydı mı, mutlaka ırmağın kurbanı olursun.”</i>
“Kollektivniñ teşebbüsüne ministrlik de qol tuttı, yardım işandırdı. Em aqiqaten, birici kelgen	<i>“Şirketin teşebbüsüne, müdürlük de destek verdi, yardım teklif etti. Hem, gerçekten, ilk olarak</i>

maşinalardan on altı traktor ve yedi dane yük maşinası bu teşebbüşçi sovhozğa berildi." (A, 197)	<i>gelen makinalardan on altı traktör ve yedi yük komyonunu bu müteşebbüs kolhoza verdi."</i>
"Bekmuratov yañılğan adam degildir, onıñ ğayri tabiiy közleri er şeyni köre, köznen seçilmez şeyni de köre, onıñ içini-bağrını da körgendir. Em , aqiqaten, onı gece-kündüz raatsızlağan bu öksürük nasıl bir marazdır? Sabaları tomar-tomar balqam tüküre." (A, 63)	<i>"Bekmuratov kolay kolay yanılmaz, onun değişik gözleri her şeyi görür, gözle görülemeyecek şeyleri de gürür. Hem, gerçekten, onu gece gündüz sürekli rahatsız eden bu öksürük nasıl bir beladır? Sabahları tomar tomar balgam tükürüyor."</i>

2. İlave:

"Onıñ dülber müçesine baqmaq, Azadqa qıvanç bere. Eger saçları kesilmegen olsa, daa da dülber körünir edi... Em , qaş-köz boyasinen de oğraşmağan." (SY,13)	<i>"Onun güzel bedenine bakmak, Azad'a mutluluk veriyor. Eğer saçları kesilmemiş olsaydı, daha da güzel görünürdü.... Hem makyaj da yapmamış."</i>
"Er bir horaz forsa sata, Tavuqlarınıñ aldında, Horazlana em qabara, Hayır yoqtır aqlında." (MALE, 20)	<i>"Her bir horoz çaka satıyor, Tavukların önünde, Horozlanıyor hem de kabarıyor, Hayır yoktur hiç birinin aklında."</i>
"Er bir halqnıñ tarihini onıñ yaratqan tarihiy yırlarn esasında öğrenmek, o aqta keniş tacavur elde etmek mümkün. Elbette, bunu ilmiy ceetten yañılış degen adamlar da tapılır. Em , olar belki de, aqlı eken. Öyle olsa da, men "Şompol" yırınıñ nasıl peyda olğanı ve onıñ ne vaqıttan başlap yırılanğanı aqqında öz	<i>"Her bir halkın tarihini, onun yarattığı tarihi şarkıların esasında öğrenmek, onun hakkında geniş bilgi almak mümkün. Elbette, bunun ilmî açıdan yanlış olduğunu söyleyenler de vardır. Hem, onlar, belki de haklılardır. Öyle olsa da, ben "Şompol" şarkısının nasıl yaratıldığı ve onun ne zamandır söylendiği</i>

bilgenlerimi ayتماق isteyim.” (AT, 54)	<i>hakkında bildiklerimi söylemek istiyorum.”</i>
“—Bar oğlum bugünkü ötmegimizni alıp kel ! — dedi. — Em tezce ol, tükân qapalıdır.” (A, 38)	“— <i>Git oğlum, bugünkü ekmeğimizi al da gel ! — dedi. — Hem çabuk ol, dükkân kapanır.”</i>

3. Sonuç Bildirme:

“O Nusretke hucüm etmek için, büyük azırlıq kördi. Lâkin açıqtan-açıq bir söz bile aytmadı. Qalğanını başqaları da yapabilirler, dep düşündi. Em aqiqaten öyle oldu.” (ÖY, 43)	“O Nusret’e saldırmak için hazırlık yaptı. Lâkin açıktan açığa hiçbir şey söylemedi. Kalanını başqaları da yapabilir, diye düşündü. Hem gerçekten öyle oldu.”
“Menim için beş yıl ceza aldı. Em kene maña dönüp keldi.”(SY, 45)	“Benim için beş yıl ceza aldı. Hem gene bana gönüp geldi.”
“—Teklifleriñiz doğru. Em endi olarnı yerine getirmek vaqtı keldi.” (ÖY, 81)	“—Teklifleriniz, doğru. Hem artık onları yerine getirmenin zamanı geldi.”

4. Üsteleme:

“O öz ailesini seve. Em bu muqaddes duygunı ondan iç kimse tartıp alamaz.” (ÖY, 92)	“O kendi ailesini seviyor. Hem bu mukaddes duyguyu ondan hiç kimse çekip alamaz.”
“—Yaparmız, — dedi Fokin. — Em bu gece yaparmız.” (A, 277)	“—Yaparız, — dedi Fokin. — Hem bu gece yaparız.”
“Bütün vücudı, bedeni taqatnen, küçnen tolıp taşqan bir yigit olup, beştaqta artına keçip qadın urbası: kölmegi, donı satacaq... Bunu	“Bütün vücudu, bedeni enerjiyle, güçle tolup taşan bir delikanlı olup, tazgâh arkasına geçip kadın giysisi: gömleği, çamaşırı

qızlar da yapar ediler. Em biñ kere güzel...” (ÖY, 10)	satacak... Bunu kızlar da yaparlardı. Hem bin defa güzel...”
“Şu köyden bayağı ziyalılar ösip çıqqan ediler. Lâkin ziyalı olmaq, adamlar arasından yer almaq içün para kerek edi. Em az para degil.” (AT, 85)	“Bu köyden bayağı aydın yetişmişti. Lâkin okumak, aydın olmak, okumuş adamlar arasında yer almak için para gerekiyordu. Hem az para da değıl.”
“—Er bir aytlğan söznîñ esası bar. Em yapqan degil de, er vaqt aytqan qabaatlı ola...” (ÖY, 27)	“—Her bir söylenen sözün esası var. Hem yapan değıl de, her zaman söyleyen kabahatli olur.”

EM....EM..:

1. Beraberlik:

“Biz böyle balalarmız, Em oynar ve em yırlarmız, Şenliksiz bir kün keçmez, Oyun-külkü iç bitmez.” (MALE, 29)	“Biz böyle çocuklarız, Hem oynar ve hem şarkı söyleriz, Şenliksiz bir günümüz geçmez, Oyun eğlence hiç bitmez.”
“Çare yoq, onıñ artından çıqtım. Em qorqam, em sevinem...” (Yİ, 121)	“Çare yok, onun arkasından çıktım. Hem korkuyorum, hem seviniyorum...”
“—Torunımnen iftihar etem. Em oqudı, em çalıştı. Anasına büyük yardım etti.” (GYA, 94)	“—Torunumla gudur duyuyorum. Hem okudu, hem çalıştı. Annesine büyük yardımı oldu.”

EM DE:

1. İlave:

“Burunından çıqqan arareti ava onıñ pos mıyıqlarına qırav olıp qona, etli burunı, qalın dudaları, caqları kögerdi. Em de terledi...” (A, 64)	<i>“Burnundan çıkan sıcak hava onun pos bıyıqları üzerinde damlalar bırakıyor, etli burnu, kalın dudakları, yanakları morardı. Hem de terledi.”</i>
“Süt içken-sağlam olur, Quvetli, küçlü olur, Menim sütüm faydalı, Em de pek de şifalı.” (MALE, 12)	<i>“Süt içen sağlam olur, Kuvvetli, güçlü olur, Benim sütüm faydalı, Hem de çok şifalı.”</i>

2. Üsteleme:

“Doğru sızıq eger sızsam, Onı cedvel qoyıp sızam, Sızıqçılar doğru ola, Em de sızmaq qolay ola.” (MALE,24)	<i>“Eğer doğru çizgi çizeceksem, Onu cetvel koyup çiziyorum, Çizgi çizenler doğru olur, Hem de çizmek kolay olur.”</i>
“Qısqa toplaşuv bite. Başqa çare yoq. Ekimlerniñ fikirleri qattiy, operatsiya yapmaq kerek. Em de tezce. Er bir saniye paalı.” (GYA, 59)	<i>“Kısa süren toplantı sona eriyor. Başka çare yok. doktorların kararları kesin, ameliyat yapılması gerek. Hem de çabucak. Her saniye değerli.”</i>

EM..... EM DE....:

1. Beraberlik:

“Taş qazanlarda ilk defa işletilecek, yani, kullanılacaq bu tezyalar ğayet murekkep ve paalı maşınalar. Olarnıñ yapacaq işleri de qıymetli. Mında tezyalar em işleycek ve em de imtian keçecekler.”	<i>“Taş kazanında ilk defa işletilecek, yani kullanılacak olan bu tezgâhlar gayet karışık ve pahalı. Onların yapacakları işler de kıymetli. Burada tazgâhlar hem çalışacaklar ve hem de sınavdan geçecekler.”</i>
--	--

(SY, 175)	
“Bu bina yuqarıda ańılğan Mullaşev qurğan cami eken. Em qartların suallerine cevap berem, em de caminiñ divarlarındaki örneklerge baqam.” (YI, 257)	“ <i>Bu bina daha önce bahsedilmiş olan Mullaşev’in yaptırdığı camiymiş. Hem yaşlıların sorularına cevap veriyorum, hem de caminin duvarındaki örneklere bakıyorum.</i> ”
“Qardaşım meni yuvundırdı, kiyindirdi, maña sofra qoydı. Men ketmege aşıqam, lâkin, o özünü sıqmay. Em sevine, em de kederlene.” (ÖY, 93)	“ <i>Kardeşim beni yıkadı, giyindirdi, bana sofra hazırladı. Ben gitmeye hazırlanıyorum, lâkin, o umursamıyor. Hem seviniyor, hem de üzülüyor.</i> ”

EM KERÇEK DE:

1. Üsteleme:

“Anife Şamratnıñ oğlu Asançıqnı öz evine alıp kelgende ev qarçıǵasında başını salındırıp oturğan bu qartiy oña elemnen baqqanday körüldi. Güya bu baqışınen: qomşuñ turğanda ne içün çetten alıp keldiñ, demek istedi. Em kerçek de , Süñdüs qartiy de, bir sabiy degilmi?” (A, 97)	“ <i>Hanife Şamrat’ın oğlu Hasancıǵı kendi evine alıp getirdiğinde evin terasında başını sallayıp oturan bu ihtiyar kadın, ona elemle bakmış gibi göründü. Güya bu bakışıyla: komşun yaşarken ne için yabancından çocuk alıp geldin, demek istedi. Hem gerçekte, Sündüz ebe de, bir çocuk değil mi?</i> ”
--	---

EM KERÇEKTEN DE:

1. Üsteleme:

“Biz İnyetnen özümüzni o vaqıt dünyada eñ bahtlı insanlar dep zan ettik. Em kerçekten de, şay edi. Lâkin, bahtımız, köbelek ömürü kibi, pek qısqa oldı.” (YA, 11)	“<i>Biz İnyet ile kendimizi dünyanın en şanslı insanları olarak gördük. Hem gerçekten de, öyleydik. Lâkin, şansımız, kelebek ömrü gibi, pek kısa sürdü.</i>”
“Yanaşamdaki hastalardan biri: —Aytasız amma, Sofya İvanovna, yenişkece de daa vaqıt çoq, — dep divarğa aylandı ve başını yastıq altına kömdi. Em kerçekten de, yenişke o vaqıt daa uzaq edi.” (YA, 14)	“<i>Yanımdaki hastalardan biri: —Öyle söylüyorsunuz ama, Sofya İvanovna, yemek yemeğe daha çok zaman var, — diye duvara döndü ve başını yastık altına soktu. Hem gerçekten de, yemek vaktine daha çok vardı.</i>”

EMİNİM Kİ:

1. Anlam Güçlendirme:

“Baskıncıların Qırımdan çıqıp, keri çekilüv yolları kesildi. Olarnıñ sayılı künleri qaldı. Eminim ki, biz faşistlerden temizlengen ülkede körüşürüz.” (Y, 1985/ 11)	“<i>Baskıncıların Kırım’dan çıqıp, geri çekilme yolları kesildi. Onların sayılı günleri kaldı. Eminim ki, biz faşistlerden temizlenmiş ülkede görüşebiliriz.</i>”
“Yoq yüregimde yer alğan Edemniñ simasını, oña olğan sevgimni tamırinen qopardım. Edem men içün endi dünyada yoq. Öyle adamnen aile qurmağanıma şükür etem. Eminim ki, baht yıldızım endi doğacaq.” (Y, 1985/139)	“<i>Yok, yüreğimde yer etmiş olan Edem’in simasını, ona olan sevgimi tamamen yok ettim. Edem benim için artık dünyada yok. öyle adamlar aile kurmadığıma şükrediyorum. Eminim ki, şans yıldızım artık doğacak.</i>”
“Mina men olarnı sizge olğanı	“<i>İşte ben onları size olduğu gibi</i>

kibi təvsiyə etəm, sizlər də vaxtınızı aymay oquñ, eminim ki , olar sizləni də eyecanlandırırlar, uzaq keçmişni hatırlatırlar.” (YA, 47)	<i>təvsiyə ediyorum, sizlər də vaktinizi boşə harcamayıp okuyun, eminim ki, onlar sizləri də heyecanlandırır, eskiyi hatırlatırlar.”</i>
---	---

ENDİ:

1. Açıqlama:

“Ağlar. Yalvarır... Ondan ayrılıp ketmədən başqa çare yox. Endi , halqdan ayıp.” (SY, 38)	“Ağlar. Yalvarır... Ondan ayrılıp <i>gitmədən başqa çare yox. Artık, başkalarından ayıp.”</i>
“Onıñ şaşmalavında bir ille bar amma, manasını añlap olamayım. Endi , qozucığım, öz ağızıña şap qıstırsañ da hayır etmez.” (A, 79)	“Onun şaşırmasında bir hile var ama, aslını anlayamadım. Artık , kuzucuğum, kendi ağzına şap sürsən de hayır gelmez.”
“Saba Azadnıñ aqlına bu kelmedi. Endi qaytmağa acet yox.” (SY, 11)	“Sabah Azad’ın aqlına bu gelmedi. Artık dönməyə gerek yox.”
“Yaşlıq etmege bilmediñiz. Qartlarğa hürmet etüvde, qadın-qız meselesinde günəñiz çox edi. Endi , belden urulğan yilanday olıp qalğan soñ, siz qartlıqqa hürmet qıdırıp çıqqansız.” (QQ, 63)	“Gençliğinizi yaşamayı <i>bilemediniz. Yaşlılara hürmet etmede, kadın kız meselesinde suçunuz çok. Artık, belinden vurulmuş yılan gibi olduktan son, siz ihtiyarlığınızda saygı bekliyorsunuz.”</i>

ENDİDEN SON:

1. Açıqlama:

“Bir qaç künden soñ İlyas	“Bir qaç gün sonra İlyas ambar
---------------------------	--------------------------------

anbar müdürü olaraq işe tayinlendi. O başta istemedi. Amma ürmetli direktor, onun muavini ve baş incener pek yalvardılar. Endiden soñ İlyas kolhazlara kurucılıq teşkilâtına kelgen ve bundan ketken bütün mahsullar için mesul.” (Y, 1988/20)	<i>müdürü olarak işe tayin edildi. O önce istemedi. Ama hürmetli müdür, onun muavini ve baş müfettiş çok ısrar ettiler. Bundan sonra, İlyas kolhozlara kuruculuk teşkilâtına gelmiş olan ve buradan gidecek olan bütün mahsülden sorumlu.”</i>
--	---

EÑ ESASI:

1. Açıklama:

“O aqiqaten de böyle işançnı aqlay bilecek ciddiyy yigit edi. Başları adiy bir mütehassıs olup körünse de, vaqıtınıñ keçmesinen östi, işinde kamilleşti ve pişkenleşti. Eñ esası aqiqiy kommunistlerni qorçalamağa, sözünde qattı turmağa bile.” (ÖY, 181)	“O gerçekten de böyle bir inancı yok edecek bir delikanlıydı. <i>Başta sıradan bir usta gibi görünse de, zamanla gelişti, işinde ustalaştı ve pişti. En önemlisi, gerçek komünistleri rahatsız etmeyi ve sözünde durmayı biliyor.”</i>
“—Şaqa etem, oğlum. Qurabiyelerin pek lezzetli olğanlar. Maşalla. Eñ esası , qoluna zenaat alğansıñ.” (CS, 103)	“—Şaka yapıyorum, oğlum. <i>Kurabiyelerin pek lezzetli olmuş. Maşallah. En önemlisi, eline bir meslek almışsın.”</i>

EÑ MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“Bilmeyim ekimlerniñ ğayretimi, ya da yaşlığım yendimi, ne de olsa,	“ <i>Bilmiyorum doktorların çabası mı, ya da genç olmam kurtardı mı, ne</i>
---	---

meni ğayrıdan ayaqqa tursattılar, adam ettiler. Amma eñ meraqlı yeri şunda ki , men o yerde tek ayaqtañ değıl yürekten de uruldım, yalnız şu yerni tilnen tarif etmek pek küç mesele.” (YA, 168)	<i>olsa da, beni ayağa kaldırdılar, adam ettiler. Ama en önemlisi şu ki, ben o yerde sadece ayağımdan değıl, yüreğimden de vuruldum, yalnız o yeri sözle anlatmak çok zor.”</i>
---	--

EÑ MERAQLI YERİ DE ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“—Soñ, soñ seni yürekten kim yaraladı ve kim tedaviyledi? — dedim, men qadelerge işmar etip. — Eñ meraqlı yeri de şunda ki , meni yaralağan Larisa adlı meditsina Emşiresi edi.” (YA, 169)	“—Sonra, sonra seni kalbinden yaralayan ve iyileştiren kimdi? — dedim, ben kadehleri işaret edip. — En önemlisi de şu ki , beni yaralayan Larisa adlı sağlık hemşiresiydi.”
--	---

EÑ MERAQLISI ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“Seyitveliyev derslerde arbiy nazariyeni ameliyatnen bağlay edi. Eñ meraqlısı şunda ki , talebeler Seyitveliyevniñ etekçigi altında tir qurmağa qarar berdiler.” (CS, 90)	“Seyitveliyev derslerde savaşıla ilgili anlattıklarını ameliyatla bitiriyordu. En önemlisi şu ki , öğrenciler Seyitveliev’in himayesi altında hekimlik okulu açmaya karar verdiler.”
--	---

EÑ MÜİMİ:

1. Öncelik Verme:

“Resimdeki beşaret qiyafetli adamnı hatırladı. Endi ne olur? Aytqan soñ ne olacaq? Onıñ yanındaki gestapocılardan nasıl etip qurtulacaq? Bunı , tasavur etip olamadı. Fikirleri qarıştı ve bu aqta tüşünmemeye karar berdi. Eñ müimi, vazifeni eda etmek. Eñ müimi - bu!” (Y, 1985/110)	“Resimdeki günlük kıyafetli adamı hatırladı. Artık ne olur? Söyledikten sonra ne olcak? Onun yanındaki askerî polislerden ne yapıp kurtulabilecek? Bunu tasavvur edemedi. Akı karıştı ve bu konuda düşünmemeye karar verdi. En önemlisi, görevi yerine getirmek. En önemlisi - bu !”
--	---

EÑ MÜİMİ ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“—Tanılmaysıñ, bam-başqa adam olğansıñ, — dedi. — Sen de tanımaysıñ. —Menmi? — dep soradı Çernov. — Ebet, sen. — Eñ müimi şunda ki, meni tanış qızım tanısin. Qalğanı qolay.” (CS, 29)	“—Tanınamıyorsun, bambaşka bir adam olmuşsun, — dedi. — Sen de tanınamıyorsun. —Ben mi? — diye sordu Çernov. — Evet, sen. — En önemlisi şu ki, beni, benim kızım tanısin. Kalanı önemli değil.”
--	---

ER ALDA:

1. Sonuç Bildirme:

“—Sen qıdırğan şeylerni,	“—Senin aradığın şeyleri,
--------------------------	---------------------------

Nusret, şimdi tapmaq qolay degil, tapqan taqdirde bile olardan fayda cıqması qıyın. —Er alda, olğanlarından faydalanmaq kerekimiz, — dedi Nusret yavaştan. Böyleliknen, Veladiye onıñ kim ve nasıl adam ekenini, özünüñ ise keregi kibi çalışmağanını duydu, yımşadı.” (ÖY, 26)	<i>Nusret, şimdi bulmak kolay değil, bulsan bile onlardan yarar sağlamak zor.</i> —Her şekilde, onlardan yararlanmamız gerek, — dedi Nusret yavaşça. <i>Böylelikle, Veladiye onun kim olduğunu ve nasıl bir insan olduğunu ve kendisinin de gereği gibi çalışmadığını anladı, sakinleşti.”</i>
“—Yigirmi altıncıda qûlledeki açıq çeşmeniñ areketi adetiye degilligini bu yerde oturğan mütehassısların episi sezdi. Ocaqtan cıqqan gaznıñ tüşü, davuşı buna saat. Er alda, men özüm ameliyatımda böylesine raskelmedim.” (YD, 181)	“—Yirmi altıncı kuledeki açık çeşmenin hareketinin normal olmadığını burada bulunan mühendislerin hepsi sezdi. Ocaktan çıkan gazın dumanı, sesi bunun en önemli göstergesi. Her şekilde, ben kendi çalışmalarımnda böylesine rastlamadım.”

ER ALDE:

1. Tahminde Bulunma:

“Siz Zahid Pulatoviç, partiya reberisiñiz. Meseleni kişilerge añlatmaq kereksiñiz. Kerçek, şeer bir aftada yaşalmay. Onıñ içün vaqt kerek. Er alde, buña yigirminci asır deyler.” (RSF, 106)	“Siz, Zahid Pulatoviç, parti rehberisiniz. Konuyu kişilere anlatmalısınız. Gerçekte, şehir bir haftada öğrenilemiyor. Onun için zaman gerekli. Her halde, buna yirminci yüzyıl diyorlar.”
--	---

ER ŞEYDEN EVELİ:

1. Öncelik Verme:

“Birinci yanvarğa qadar bu işler bitirilmek gerek. Eger biz sizge istegen maşinañızni bersek bile, siz onı yerleştirip olamazsıñız. Er şeyden eveli , siz bilesiz ki, bu yılñıñ planını toldırmaq gerek.” (SY, 60)	“İlk Ocak ayına kadar bu işlerin bitirilmesi gerek. Eğer biz size istediğiniz makinaları versek bile siz onu yerleştiremezsiniz. Her şeyden evvel , siz biliyorsunuz ki, bu yılın işini bitirmek gerek.”
---	---

ESASEN:

1. Açıqlama:

“Adamov kombinat ögünde turğan esas vazifeler aqqında tolusinen ayttı, misaller ketirdi, olarğa añlaşılaçaq kibi qısqa, aydın fikirlerni ögge sürdi. Esasen , olar çalışqan taş qazannıñ vazifesini añlattı.” (SY, 79)	“Adamov fabrikanın önünde duran esas vazifeler hakkında fazlasıyla konuştu, örnekler verdi, onlara anlayabilecekleri kısa, açık düşünceleri söyledi. Esasen , onların çalışacakları taş kazanının görevini anlattı.”
“Terbiyeviy işlerni qaviyleştirdik. Er smena, özünden soñ gelecek smenağa iş başlamaq içün azırlıq alıp bardı. Esasen yaşlarnen çalışuv işleri ögge sürüldi.” (SY, 23)	“Düzenleme işlerini yoluna koyduk. Her vardiya, kendinden sonra gelecek olan vardıyanın işe başlaması için hazırlık yapıyor. Esasen gençlerin çalışmasına önem verip, onlara öncelik verdik.”
“Olarğa sıq-sıq musafir kele. Esasen , bir er kişi, saçları qadın saçlarına oşay, uzun.” (SY, 144)	“Onlara sık sık misafir geliyor. Esasen , bir adam, saçları kadın saçlarına benziyor, uzun.”

ESASI:**1. Açıqlama:**

"Martinov uzaqqa baqqan yolbaşçı eken — dep tüşündi, Adamov. — O endi, benim cevabımı almasa da, kombinatnıñ direktorını da azarlağan. Naile, elbette, Moskvağa razı olur edi. Quvanır. Morhodka taş qazanından qurtulur edi. Esası, sersem aqayından." (SY, 238)	<i>"Martinov uzağı görebilen bir şefmiş — diye düşündü, Adamov. — O artık, benim cevabımı almasa da, fabrikanın müdürünü de azarlamış. Naile, elbette, Moskova'ya razı olurdu. Sevinir. Morhoca taş kazanından kurtulurdu. Esası, sersem kocasından."</i>
---	---

EVELÂ:**1. Öncelik Verme:**

"Ellinci yıllarnıñ köylüleri ayatından yazılğan bu eserde bazı eksiklikler yoq degil. Evelâ, kitapnıñ birinci ve ikinci qısımları arasındaki bağ zayıf." (YI, 39)	<i>"Ellili yılların köylü hayatından esinlenilerek yazılmış olan bu eserde bazı eksiklikler yok değil. Evvelâ, kitabın birinci ve ikinci bölümleri arasınadki bağ zayıf."</i>
"Evde işlerim çoq, ama olarnen oğraşmağa vaqıt yoq. Evelâ, sahra hizmetlerini bitirmek kerek, şu sebepten vaqıtını nafile sarf etmek mümkün degil." (YD, 165)	<i>"Evde işlerim çok, ama onlarla uğraşmaya vakit yok. Evvelâ, çölle ilgili işleri bitirmek gerek, bu sebepten zamanı boşa harcamak mümkün değil."</i>
"Şimdi Seyitveliyev ve Çernov aşhaneden qayıp kelgen soñ soyundu, Lenin odasına kirdi, köşede şahmat tahtası başında oturdılar.	<i>"Şimdi Seyitveliyev ve Çernov lokantadan dönüp geldikten sonra soyundular, Lenin odasına girdiler, köşede duran satranç tahtası başına</i>

Lâkin oynamadılar. Evelâ taze gazetalarını közden keçirdiler.” (CS, 41)	<i>oturdular. Lâkin oynamadılar. Evvelâ günlük gazeteleri okudular.”</i>
---	---

EY- EY:

1. Beğenme:

“Yusuf ve Azize töpege aşıqtılar. Sefer Bahtiyaroviç bar sesinen telefon trubkasına qıçırmıqta: —Allo, Soyuzpeçat, diñleñiz, bugünkü gazeta dağıtıldı mı? Ey-ey , episi dağıtıldı mı? — O trubkanı tars etip qoydı.” (Y, 1987/71)	“Yusuf ve Azize tepeye koştular. Sefer Bahtiyâroviç var kuvetiyle telefona bağırımaqta: —Alo, Soyuzpeçat, dinleyiniz, bugünkü gazete dağıtıldı mı? Hey-hey , hepsi dağıtıldı mı? — O ahizeyi çat edip yerine koydu.”
“Server soñki yıllarda tek bir şey aqqında - yañgızlıq aqqında tüşüne. Onıñ öz kvartirası olsa, içine kirip, qapını kirtlese, öz töşegine sozulıp yatsa... Ey-ey , bütün dünyanı unutır, kimseni körmez, kimsenen işi olmaz, yatqan yerinde yataberer edi.”(Y, 1991/45)	“Server son yıllarda tek bir şey hakkında - yalnızlık hakkında düşünüyor. Onun kendi dairesi olsa, içine girip, kapıyı kirtlese, yatağına uzanıp yatsa... Hey-hey , bütün dünyayı unutur, kimseyi görmez, kimseyle işi olmaz, yattığı yerinde yatar dururdu.”
“—Men engil iş qıdırmayım, ağır işten de qorqmayım. Şeker degilim, irimem. — Ey-ey , laqırdığa usta ekensiñ, — dedi Barat ve mamur közlerini Anifege tiktı.” (A, 13)	“—Ben rahat iş aramıyorum, ağır işten de korkmuyorum. Şeker degilim, erimem. — Hey-hey , konuşmakta ustaymışsın, — dedi Barat ve mamur gözlerini Anife'ye dikti.”

EYİSİ:

1. Sonuç Bildirme:

“—Sen qarışma! Böyle laflarğa aqlıñ yetmez. Diñlep tursañ da olur. Ne aytğanımnı özüm bilem. Eyisi, içki qade teklif et, musafirniñ közleri banklarda qaldı.” (A, 78)	“—Sen karışma! Böyle konuşmalara aqlın ermez. Dinleyip dursan da olur. Ne söylediğimi ben biliyorum. İyisi, içki teklif et, misafirin gözleri vitrinde kaldı.”
“—Delirmek bir tarafat tursın, - özümniñ qolaysız areketlerimnen halqıñ bayramını bozarım, yüreklerini muğaytırım... Eyisi aradan çıxayım... Olar şimdi benim sıtığ cırayıma muhtac degiller.” (A, 127)	“—Delirmek bir tarafa, kontrolsüz hareketlerimle halkın bayramını zehir ederim, kalplerini kırarım... İyisi aradan çekileyim... Onların şimdi benim asık yüzüme ihtiyaçları yok.”
“Oña yahşı aşamaq, baqıñmaq ve eñ müimi, raatlıq kerek. Bölük-bölükten çapqalap yürmesin, bunıñ içün müdürler agronomlar, teknikler bar. Eyisi, taşlasın şu işni, engil ve elverişli bir işke keçsin...” (A, 41)	“Ona iyi yemekler yemek, bakılmak ve en önemlisi rahatlık gerek. Bölük bölük uğraşıp yürümesin, bunun için müdürler, tarım bilimciler, teknikerler var. İyisi, bıraksın şu işi, rahat ve uygun bir işe geçsin...”

FARZ ETEYİK:

1. Farz Etme:

“Defterni tekrar cebine qoydı. Qabulov egilip onıñ qulağına bir şeyler fısıldadı. Kişi küldi. Eñsesiñi qaşdı.	“Defterini tekrar cebine koydu. Kabulov eğilip onun kulağına bir şeyler fısıldadı. Adam güldü. Ensesini kaşdı.
--	---

— Farz eteyik , yañı şeer May-Tenada quruldı, — dedi o. Şahtör, kömür ocağına kaç daqiqada bara bilecek?” (RSF, 97)	— Farzedelim , yeni şehir May-Tena'da kuruldu, — dedi o. Şahtör, kömür ocağına kaç dakikada varabilecek.”
--	--

GALİBA:

1. Tahminde Bulunma:

“O, İkmetnen yan-yanışa kele yata. Besedka tarafqa sıq-sıq köz ete. Ğaliba , evdeki kişı kim dep soray.” (RSF, 181)	“O, <i>Hikmetle yan yana geliyor. Besedka tarafına sık sık bakıyor. Galiba, evdeki kişinin kim olduğunu soruyor.</i> ”
“Lâkin erkekni ve qadınını ğaip etti. Köpürgece yuvurdı. Kimse yoq. Keri qayttı. Soñ aralıqqa kirdi. Eki esli qadınğa rast keldi. Ğaliba , oçapçeler. Öglerine çıqmaq istedi soñ toqtadı.” (RSF, 148)	“Lâkin <i>erkeğı ve kadını kaybetti. Köprüye koştı. Kimse yok. Geri döndü. Sonra aralığa girdi. İki yaşlı kadına rastladı. Galiba, sokak kadınılar. Önlerine çıkmak istedi, sonra durdu.</i> ”
— Kim ruhset etti? — Siz. — Men? - nedir, gürsüldedi. Ğaliba , çekmecesini açtı. Qağıtlarınñ şırtırdısı işitildi.” (RSF, 164)	— Kim <i>izin verdi?</i> — Siz. — Ben? - nedir, bir şey gürüldedi. Galiba , çekmecesini açtı. <i>Kağıtların hışırtısı işitildi.</i> ”
“Ayşe acaip qız. Lâkin o, kimni seve? Kimni sevecek? Kimni bahtlı etecek? Kimse bilmey. Er alda, bilmegen kibi körüne. Aqiqatta, ğaliba , öyle degil.” (RSF, 208)	“Ayşe acayip kız. Lâkin o, <i>kimi seviyor? Kimi sevecek? Kimi şanslı yapacak? Kimse bilmiyor. Herhalde, bilmiyor gibi görünüyor. Gerçekte, galiba, öyle değil.</i> ”

GÜYA:

1. Benzerlik Gösterme:

“—Tünevın neşriyattan ketirdiler, — dedi o maña kitaplarnı uzatıp. — Qartlıq hucur şey eken. Güya birinci kere kitap çıkarğan adam kibi yürekten sevindim.” (YD, 70)	“—<i>Dün yayınevinden getirdiler, — dedi o bana kitapları uzatıp. — Yaşlılık kötü şeymiş. Güya ilk defa kitap çıkaran adam gibi yürekten sevindim.</i>”
“Özüniñ qaraqalpaq ana tilinde ve rusça pek güzel söylene, atta onıñ aqqında ne tüşünmekni de bilmeysiñ. Güya, bütün ayatnı büyük tarihiy şeerde keçirgen, tış memleketlerde bulunğan ve qalın romanlar oquğan adam kibi fikir ete.” (YD, 45)	“<i>Kendisinin Karakalpak dilinde ve Rusça çok güzel söyleniyor, hatta onun hakkında ne düşüneceğini de bilemiyorsun. Güya, bütün hayatını büyük şehirlerde geçirmiş, dış memleketlerde bulunmuş ve kalın romanlar okumuş adam gibi düşünüyor.</i>”
“Yaznıñ soñki ayı. Lâkin daa araretniñ küçü eksilmedi. Üyleden soñ küneş nırı o qadar keskin olmasa da, ortalıq kene tandır kibi qızğan ola. Güya, sabadan ülegece küneşten sepilgen araretniñ nur kelip yığılğan da, üyleden soñ olar yerden biraz dımlıq olıp, artqa qaytmaqta.” (ÖY, 186)	“<i>Yazın son ayı. Lâkin daha sıcaklar azalmadı. Öğleden sonra güneş ışığı o kadar keskin olmasa da, ortalık gene tandır gibi ısınmış oluyor. Güya, sabahtan öğleye kadar güneşten çıkan sıcak hava gelip yıkılmış da, öğleden sonra onlar yerden biraz yükselip, uzağa gitmekte.</i>”

2. Farz Etme:

“Yüreginde şuvultı çoq. Şimdi Umida öz odasında. Yorğannıñ üstünde yata. Urbasinen. Güya dört	“<i>Yüreginde endişe çok. şimdi Umida kendi odasında. Yorganın üzerinde yatıyor. Elbisesiyle. Güya</i>
---	--

dağıqadan, tekrar turup ketecek.” (RSF, 173)	dört dakika sonra, tekrar gidecek.”
“Asan ağa omuzları üstüne bıçağını alıp, yigitke açuvlanğanını bildirmege bile istemegen kibi pervasız körünüşte azbarğa çıqtı. Nusret ise çar-çabik soyundu, raskladoşka üzerine sozuldu. Üstündeki Çarşafını omuzlarınace köterdi. Güya , yepkin sportçını aındırğan, dülber, sağlam kevdesini Asan ağadan gizlemekte edi.” (ÖY, 11)	“ <i>Hasan Ağa omuzlarının üstünden bıçağını alıp, delikanlıya sinirlendiğini bildirmek ister gibi pervasız bir şekilde bahçeye çıktı. Nusret ise çabucak soyundu, yatağın üzerine uzandı. Güya, usta sporcuyla andıran, sağlam, güçlü gövdesini Hasan Ağadan gizlemekteydi.</i> ”

HUSUSAN:

1. Açıklama:

“Maña ciandaki bir çoq büyük türkşnas alimlerden körüşmek nasip oldu. Hususan , dünyaca belli alim, vengr türkşnası Dyula Nemetnen çoq kereler qonuştım.” (YI, 147)	“ <i>Bana ciandaki bir çoq büyük Türk dostuyla tanışmak kısmet oldu. Özellikle, dünyaca tanınan alim, Macar Türkoloğu Dyüla Nemet ile bir çok kereker konuştum.</i> ”
“Çeltek ne olğanın, ebet, bilesiz; Hususan , çöl bette ola turğan şey, Eger şimdi olsa, onıñ ile siz Kene bazı şeyni çeltey bilesiz...” (T, 62)	“ <i>Çeltiğin ne olduğunu, evet, biliyorsunuz: Özellikle, çöl tarafında olan bir şey, Eğer şimdi burda olsa, onunla siz Gene bazı şeyleri çeltik sanırsınız...</i> ”
“Olar insanlarğa tuvğan yurtunu, onıñ variyetini ve nesilleriniñ devamiyliğini aındırıp turalar. Adamlar	“ <i>Onlar insanlara doğdukları yerleri, onun doğasını ve nesillerinin devam edeceğini hatırlatıyorlar.</i>

bunu bilmek borclular. Hususan , qalem saipleri tabiat dölberliklerinden ilham almağa, ruhlanmağa öğrenmek kerekler.” (YD, 62)	<i>İnsanların bunu bilmesi gerek. Özellikle, yazarlar doğa güzelliklerinden ilham almayı öğrenmeliler.”</i>
---	--

2. Üsteleme:

“Lezzetli aşların qoqusı çıqa. Bu qoqu burnının deliklerine kire... Hususan , özün biraz aç olsañ.... Güya başın aylana.” (SY, 6)	<i>“Lezzetli yemeklerin kokusu geliyor. Bu koku burnunun deliklerinden giriyor... Özellikle, biraz aç olsan...Güya başın dönüyor.”</i>
“Er şeyden ağırı yuqu. Hususan , yolculıqta.” (SY, 7)	<i>“Herşeyden zor olanı uyumak. Özellikle, yolculukta.”</i>

İÇ OLMAĞANDA:

1. Açıklama:

“O onı çoqtan körmek istey edi. Ama o Leninni iç bir yerde rastketirmedi. Keyfi bozılıp Kreml berberhanesine kirdi. İç olmağanda , saçımni qırqtırıp, tıraş olayım da, evge temiz-pak, cıynaqlı olıp qaytırım dedi.” (Y, 1987/11)	<i>“O, onu çoktandır görmek istiyordu. Ama o, Lenin’i hiç bir yerde bulamadı. Keyfi bozulup Kreml berberine girdi. Hiç olmazsa, saçımı kestirip, traş olayım de, eve temiz pak, yakışıklı olup dönerim dedi.”</i>
“Naile Bekirovna Adileniñ yanından indemey keçip ketti, oña aylanıp bile baqmadı. Naile, Hayri Osmanoviç oña ne içün telefon etmegenini bilmek istey. Onıñ işi qalabalıq olsa da, Naileni körmeye vaqıt tapmaq kerek. İç olmağanda ,	<i>“Naile Bekirovna Adile’nin yanından hiç bir sey söylemeden geçti, ona dönüp bakmadı bile. Naile, Hayri Osmanoviç’in kendisine neden telefon etmediğini merak ediyor. Onun işi yoğun olsa bile, Naile’yi görmeye zaman bulurdu. Hiç</i>

telefon yapa bile edi." (SY, 114)	<i>almazsa, telefon ederdi."</i>
-------------------------------------	----------------------------------

İSTER.....İSTER..:

1. Tercih:

"Anife Baratnı mına böyle bir alda buldı. İster ağla, ister kül ! Sovhozda aytqanları kibi, <Baratnıñ barotı bitken> " (A, 287)	<i>"Hanife Barat'ı işte böyle bir halde buldu. İster ağla, ister gül ! Kolhozda dedikleri gibi, <Barat'ın barutu bitmiş>"</i>
---	---

İSTER-İSTEMEZ:

1.Sonuç Bildirme:

"Olarnıñ nazarları bir-birine çatıştı. Bekmuratov diqqatnen baqsa da, qarşısındaki adamnıñ közlerinde qandil yarığını añdırğan acizlik, manasızlıq ve ğamsızlıq ışığından başqa iç bir şey sezmedi. Şunıñ içün de, Baratnıñ ciddi bir tavurnen indemey oturuvına şu derece hoşlandı ki, ister-istemez qağıldap külip yiberdi." (A, 57)	<i>"Onların bakışları birbirlerine değdi. Bekmuratov dikkatle baksa da, karşısındaki adamın gözlerinde kandil parlaklığını andıran, âcizlik, anlamsızlık ve gamsızlık ışığından başka bir şey sezmedi. Onun için de, Barat'ın ciddi tavırla sessizce oturmasından öyle hoşlandı ki, ister istemez yüksek sesle güldü."</i>
---	---

İSTESE:

1. Açıklama:

"Anifeni hatırlaması, onıñ	<i>"Haife'yi hatırlamak, onun</i>
----------------------------	-----------------------------------

açuvını qaytadan qozğaydı. Yumruqları sıqıldı, tişleri qayradı. Yoq, Üsein aqaynen şaqa olmaz, istese, tilsiz taşnı da tilge getirir, onı bülbül kibi söylendirir. Qana, baqayıq, bu qısqaayaqlı yaşlıknen sözge kelirmi-yoqmı. Kelmese, ne çare, Üsein aqay onı zornen söylendirir. (A, 176)	<i>sinirini tekrardan arttırdı. Yumruqları sıkıldı, dişleri kamaştı. Yok, Hüseyin Ağayla şaka olmaz, isterse, dilsiz taşı bile dile getirir, onu bülbül gibi konuşturur. Hadi bakalım, bu kısa ayaklı gençliğiyle yola gelir mi, gelmez mi. Gelmezse, ne çare, Hüseyin Ağa onı zorla konuşturur."</i>
---	---

2. Teklif:

"—Mustafa, oğlum, — dep Bekmuratov adamlarını artında yaşırınğan balağa muracaat etti. — Otlaktaki çoban qartqa çapıp bar da, oña cenk bitkenini ayt. Quvansın zavallı. İstese, mallarını aydap köyge qaytsın. Bugün bayram !" (A, 126)	<i>"—Mustafa oğlum, — diye Bekmuratov adamların arkasında kalmış olan çocuğa seslendi. — Otlaktaki çoban ihtiyara git de, savaşın bittiğini söyle. Sevinsin zavallı. İsterse, hayvanlarını çevirip köye dönsün. Bugün bayram !"</i>
---	---

İSTESE DE, İSTEMESE DE:

1. Sonuç Bildirme:

"Mında çalışanların içinde taş döggen zavodnıñ adamları da barlar. Baklonov, biraz qızıışsa da, öz adamlarından quruculuqqa yolladı. İstese de, istemese de, bu işni yapmaq kerek olduğunu añladı." (SY, 205)	<i>"Burada çalışanların içinde taş parçalayan bölümün adamları da var. Baklanov biraz sinirlense de, kendi adamlarından bazılarını kuruculuğa yolladı. İstese de, istemese de, bu işin yapılması gerektiğini anladı."</i>
---	---

İSTESEM:

1. Açıqlama:

“Bu qadar şey yaptırıp borcuy oldıñmı yoqsa? Paranı qaydan alacaqsıñ? — Osi benim işim, qaydan alır-alırım. Daa olmağanda yoldan taparım ! Añladıñızımı, yoldan taparım ! İstesem, üç fayton tutar da, birine qalpağımı, birine tayağımı qoyarım, üçüncisine de özüm minip, eski mırzalar kibi kezinirim.” (A, 79)	“Bu kadar şey yaptırıp, borçlandın mı yoksa? Parayı nereden bulacaksın? — Orası benim işim, nereden bulur bulurum. Daha olmasa yoldan bulurun. Anlıyor musunuz, yoldan bulurum. İstersem, üç fayton tutarım da, birine şapkamı, birine bastonumu koyarım. Üçüncüsüne de kendim binip, eski beyler gibi gezinirim.”
“—Nasıl taş? - taaciplendik biz. — Adiy taş, yalı boyunda yatqan taşlardan. İstesem, sabağa qadar o, bir çuval taş ketirip qapı öğüne töker...” (QQ, 100)	“—Nasıl taş?-heyecanlandık biz. — Değersiz taş, yalı boyunca yatan taşlardan. İstersem, sabaha kadar o, bir çuval taş getirip qapı önüne döker...”

İSTESEÑ.....İSTEMESEÑ..:

1. Tercih:

“—Sen ket ! — dedi, Daniyar, Seyit Velige, - Maşınanı qoy. İsteseñ, anda qal. İstemeseñ, mında kel. Biz restorandan yaqında çıqmamız.” (RSF, 142)	“—Sen git ! — dedi, Daniyar, Seyit Veli'ye, - Makinayı bırak. İstersen, orada kal. İstemezsən, buraya gel. Biz restorandan hemen çıkmayız.”
--	--

İSTESEÑ DE, İSTEMESEÑ DE:

1. Sonuç Bildirme:

"Hayri Osmanoviç, birinci kere Naileni evden öpmey çıqtı. Yolğa çıqqan soñ evge telefon yapmaq kerek, <men yahşı iş yapmadım> — dep tüşündi. Lâkin soñundan telefon meselesini unuttu. <Trubanı qaydan tapmaq mümkün? İsteseñ de, istemesen de, Moskvağa haber etmek kerek>." (SY, 178)	<i>"Hayri Osmanoviç, ilk defa evden Naile'yi öpmeden çıqtı. Yola çıtıktan sonra, eve telefon etmek gerek, <ben iyi bir şey yapmadım> — diye düşündü.</i> <i>Lâkin sonradan telefon meselesini unuttu.</i> <i><Boruları nereden bulmak mümkün olur? İstesen de, istemesen de, Moskova'ya haber vermek gerek>."</i>
---	---

İSTESEÑİZ, İSTESEÑ:

1. Teklif:

"—İsteseñ, ödünçke aqça bere bilem, — dedi oña dostu Regina. Reginanıñ qocası yaqında nasıldır bir yañı işke avuşqan soñra, onda aqça peyda oldı. Baştaları o da Esmâ kibi saçmalap yüre edi. Ne vaqıt baqsañ, qocasınen davalasha edi. Qocasınıñ paralı işke avuşuvı ailedeki vaziyetini bir tamam deñiştirdi." (Y, 1991/67)	<i>"—İstersen, para ödünç verebilirim, — dedi ona dostu Regina. Regina'nın kocası yakında, nasıldır, bir yeni işe girdikten sonra, o paralandı. Önceleri o da Esmâ gibi saçmayalıp duruyordu. Ne zaman baksan, kocasıyla tartışıyordu. Kocasının paralı işe girmesi ailedeki durumunu tamamiyle deñiştirdi."</i>
"—Bizde bu mesele öyle ağır	<i>"—Bizde bu konu öyle zor</i>

değil. Lâkin, doğrusını aytqanda, engil demek de olmaz. Bir kaç yıl evel bu yerni bir qasaba demek mümkün edi. Şimdi quruculuq işi yahşı genişledi. Dülber şeer meydanğa kelmekte. İsteseñiz şimdilik şu yañı evlerdeki yataqhanelerden birine yerleşe bilesiñiz. Eki ya da üç adamlıq odalar çoq.” (ÖY, 17)	<i>değil. lâkin, doğrusunu söylemek gerekirse, rahat da değil. Bir kaç yıl önce bu yere kasaba demek mümkündü. Şimdi kuruculuk işi bayağı gelişti. Güzel şehir meydana gelmekte. İsterseniz şimdilik şu yeni evlerdeki yatakhanelerden birine yerleşebilirsiniz. İki ya da üç kişilik odalar çok.”</i>
--	--

İSTESEÑİZ DE, İSTEMESEÑİZ DE:

1. Sonuç Bildirme:

“—Demek, tehnika kelip, yıllarnen azbar içinde totlanıp-yıpranıp yatqan soñ laf etecekmizmi. Plan tolmay, iş böyle kete berecekmi? — Biz yetiştiramamız. — Bu korpusnıñ quruculuğı bu yıl bitmek ve işke başlamaq kerek. İsteseñiz de, istemeseniz de, - bu esas obekt. Biliñiz ki, bu obektniñ işini özüm baqacağım.” (SY, 53)	“—Demek, tekniker olarak gelip, yıllarca bahçe içinde yatıp yıprandıktan sonra söz söyleyecek miyiz. İş yetişmiyor, bu iş böyle gidecek mi? — Biz yetiştiremeyiz. — Bu binanın yapılması ve bu yıl işe başlaması gerek. İsteseniz de istemeseniz de, - bu esas hedef Biliniz ki, bu hedefe ulaşılmasını kendim sağlayacağım.”
---	---

İŞTE:

1. Açıklama:

"Edebiyatımızda roman janrının doğuvı nasıl menbaalarğa esaslana? Klassik edebiyatımızda roman olğanmı? İşte bu meselelerni közden keçirmeden, romanlarımıznıñ tarihiy inkişaf yolunu ilmiy esasta bilmek mümkün degil !" (Yİ, 7)	"Edebiyatımızda roman türünün doğuşu hangi esaslarla meydana geldi? Klasik edebiyatımızda roman var mıydı? İşte bu meseleleri gözden keçirmeden, romanlarımızın tarihi gelişim yolunu ilmen belirlemek mümkün değildir."
"Bekir Çoban-zade Budapeştete bulunğan vaqıtında ana-babasını unutmay. İşte, o vaqıt Qırımda derc olunğan gazetalarda onıñ bir sıra şiirleri basıla." (Yİ, 98)	"Bekir Çobanzade Budapeşte'de bulunduğı zaman anne ve babasını unutmuyor. İşte, o vakitler, Kırım'da yayınlanan gazetelerde onun bir çok şiiri basılıyor."
"Keniş bina. Tezyalarnıñ şamatası. Acemilik. Men bu işni becerip olamam, dep oylandı. İşte böyle oylarnen tezyalarğa barıp turğanda yanına kombinatnıñ aytuvlı toqumacısı Merem Bilalova keldi." (GYA, 7)	"Geniş bina. Tazgâhların gürültüsü. Acemilik. Ben bu işi beceremem, diye düşündü. İşte bu düşüncelerle tazgâhlara doğru gittiğinde, yanına fabrikanın ünlü dokumacısı Meryem Bilalova geldi."

2. Sonuç Bildirme:

"—Evçigimniñ töpesi teşildi. Yağmur yağsa, aqa. Özüm ise körgeñiñiz kibi, mecalsızım. İşte, alım böyle..." (SY, 33)	"—Evcığimin tepesi delindi. Yağmur yağsa akıyor. Kendim ise, gördüğünüz gibi güçsüzüm. İşte, hâlim böyle..."
"Alışkanlıqnıñ soñu adet, zametniñ soñu seadet, deyler. İşte, biz bu seadetli yaşayışımızğa fedakar emegimiz sayesinde iriştik, — dep	"Alışkanlığın sonu âdet, zahmetin sonu saadet, derler. İşte, biz bu mutlu yaşantımıza fedakar emeğimiz sayesinde eriştik, — diye

sözünü bitire Capeş Halit.” (ES, 13)	sözünü bitirdi Capeş Halit.”
--	------------------------------

İTİMAL:

1. İhtimal:

“Hucur şey, rak meselesi qaydan kelip çıktı? Özü uydurmağandır, ebet. İhtimal , hastalığımı menden gizlegendirler...” (A, 60)	“Kötü şey, kanser meselesi de nereden çıktı? Kendi uydurmamıştır, evet. İhtimal , hastalığımı benden gizlemişlerdir.”
“—Çoq şaqiy adam ekensiz, Akram İkramoviç, çoqtan böyle külmegen edim. Olucı şeydir, belki yañılığandırım yañılmağan bir Alla. İhtimal , ağası ya da qardaşıdır.”(A,89)	“—Çok şakacı adammışsınız, Akram İkramoviç, çoktan beri böyle gülmemiştım. Olabilir, belki yanılmışımıdır, yanılmayan bir Allah. İhtimal , ağabeyi ya da kardeşidir.”
“Keçken sene qışta Amethan dahi bu sene Özbekstanda musafir olmaq niyeti barlığını aytqan edi. İhtimal , bu sene Taşkentte bu eki büyük uçucı körüşürler.” (YD, 17)	“Geçen sene kışta Ahmethan, bu sene Özbekistan’da misafir olma isteğinden bahsetmişti. İhtimal , bu sene Taşkent’te bu iki büyük pilot görüşürler.”
“Yazıq, yol-izlerde adam oğlu adam qalmağan. İhtimal , onıñ traktornen köyge kelip kirgenini iç bir kimse eslemez. Olsa-olsa, Memet ağa çapıp çıkar közlerini fırlandırıp, şaşıp qalır.” (A, 131)	“Yazık, yollarda,etrafta adam gibi adam kalmamış. İhtimal , onun traktörle köye gelip girdiğini hiç kimse fark etmez. Olsa olsa, Mehmet Ağa aceleyle çıkar, gözlerini patlatıp, şaşırır kalır.”

KEL:

1. Teklif:

“Adile masanın artından turdı ve selâmlaşdı. Lâkin, Baklanov onı selâmını bile almadı. Birden cümlege keçti: —Adile Asanova arkadaş, benim, planımı siz tolduracaqsız mı? Kel, işlarni qabul et, taş doğra, çaqıl yap.” (SY, 148)	“<i>Adile masanın arkasından kalktı ve selâm verdi. Lâkin, Baklanov onun selâmını bile almadı. Birden söze başladı:</i> —<i>Adile Hasanova arkadaş, benim işimi yapabilecek misiniz? Gelin, işi kabul edin, taş parçalayın, çakıl yapın.</i>”
“Bu hizmetimiz için o, bizge er kün birer dane kiyik bere. Kel, birlikte hizmet eteyik, şorbacımız seni de boş etmez.” (AKAT, 189)	“<i>Bu hizmetimiz karşılığında o, bize her gün birer tane börek veriyor. Gel, birlikte çalışalım, çorbacımız seni de boş çevirmez.</i>”

KELİŇ:

1. Teklif:

“Sovhozda Bekmuratov olmasa, direktorlıqqa başqa birisi tapılır. Onda yerli kadrlar az mı? Keliň, Akram İkramoviçni nafile yerge zoruqtırmayıq, raatlıqqa ketsin, evinde otursın.” (A, 154)	“<i>Kolhozda Bekmuratov olmasa, müdürlüğe başqa birisi bulunur. Orada yerli kadrolar az mı? Gelin, Akram İkramoviç'i boş yere zora sokmayalım, rahatlığa ersin, evinde otursun.</i>”
---	--

KENE:

1. Tekrar:

“Soňra Ganievge böyle işlarni incenerge aytmaq kerekligini bildirdi.	“<i>Sonra Ganiev'e böyle işleri müfettişe söylemek gerektiğini anlattı.</i>
---	--

Kene masanın üstündeki kâğıtları qarıştırip başladı.” (SY, 33)	Gene masanın üzerindeki kâğıtları karıştırmaya başladı.”
“Şimdi, qaya qarşısına tayanıp turğanda, bütün adise Alyanın közü ögünden bir daa kelip keçti. Tarsıqtı... Kene ağladı.” (SY, 48)	“Şümdi, kayanın kenarına dayanıp otururken, bütün olay Alya’nın gözü önünden bir daha keçti. Üzüldü... Gene ağladı.”

2. Sonuç Bildirme:

“Gemi saibi balanıñ sözüne emiyet bermey. Lâkin bir kaç saatten soñ öyle bir furtuna köterile ki, geminiñ yelkenlerini parça-kesek ete, az qala gemini batırayaza. Kene hayırlısı olup gemi de, adamları da sağ qalalar.”(AKAT, 58)	“Gemi sahibi çocuğun sözüne önem vermedi. Lâkin bir kaç saatten sonra öyle bir fırtına koptu ki, geminin yelkenlerini paramparça yaptı, az kalsın gemiyi batırıyordu. Gene hayırlısı oldu, gemi kurtuldu, adamlar da sağ kaldılar.”
--	--

KENE DE:

1. Zıtlık Bildirme:

“Var quvetimnen rastkelgen yerine qamçınen urmaya başladım amma, aslı özünü sıqsın daa. Soñ vintovkanıñ qundağınen urmağa başladım. Kene de , yıqılmay, em de durmadan söğüne <siz böylesiz, siz şöylesiz> — dey. (UD, 20)	“Var kuvvetimle rastgelen yerine kamçıyla vurmaya başladım ama, daha hâlâ kendini koruyor. Sonra tüfeğin dipçiğiyle vurmaya başladım. Gene de , yıkılmıyor, hem de durmadan söyleniyor <siz şöylesiniz, siz böylesiniz> diyor.”
---	--

2. Üsteleme:

“Başları biz bu işlennen oğraşıp olamadıq, sebebi er keske	“Önceleri biz bu işlerle uğraşamadık, sebebini herkes biliyor:
--	--

belli: kombinatnıñ işleri martabal edi. Şimdi ise, işlerimizi sırasına qoydıq ve ciddiylken işleyimiz. Kene de , böyle bir işke daa başlamağa quvetimiz yete. Yahşı cıyıışınsaq öz quvetimiznen bile bu işni yapa bilemiz.” (SY, 138)	<i>fabrikanın işleri karışıkı. Şimdi ise, işlerimizi sırasına koyduk ve güzelce çalışıyoruz. Gene de, böyle bir işe gücümüz yetiyor. İyi paylaşırsak kendi gücümüzle bile bu işi yapabiliriz.”</i>
--	---

KERÇEK:

1. Açıklama:

“—Vay, canım Memet, o adam bu ekenmi? — Men senden sorayım. —Qaydan bileyim... Kerçek, bile edim amma, anavı yavurnıñ balası onı maña köz qıyısından bile köstermedi...” (A, 203)	“—Vay, canım Mehmet, o adam bu muymuş? — Ben senden soruyorum. —Ben nereden bileyim... Gerçek, biliyordum ama, o yavurun çocuğu onu bana göz ucuyla bile göstermedi...”
“Onı birevlerine oşatsa da, tanıp olamadı. Sesi de tanış kibi keldi. Kerçek, bu adam kırq bir senesiniñ qış gecesi onıñ evine sürüp kelgen qayınağasını añdıra.” (A,236)	“Onu birilerine benzetse de, tanıyamadı. Sesi de tanıdık geldi. Gerçek, bu adam kırk bir senesinin bir qış akşamı evine gelen kayınbabasına benziyor.”
“Soñra siz: <Toqtarğazı halqını küreşke çağırmadı> deysiñiz. Kerçek, çarizm zulmı altındaki maarifçiler arasında zalım padişaha qarşı küreşke, revolüstiyağa çağırılğanlar olmadı.” (YD, 49)	“Sonra siz <Toktargazi halkı mücadeleye çağırmadı> diyorsunuz. Gerçek, çarlık zulmü altındaki aydınlar arasında zalım padişaha karşı mücedeleye, ihlâle çağırılanlar olmadı.”

“Ekim bu hayırsız aqiqatnı oña işanğan edi. Şimdilik ekisi bileler. Kerçek, soñundan üçünci bir adam daa bildi.” (A, 169)	“Doktor bu hayırsız haberi ona söylemişti. Şimdilik ikisi de biliyor. Gerçek, sonradan üçüncü bir adam daha öğrendi.”
---	---

KERÇEKTEN:

1. Açıqlama:

“—Ayttıñmı sen, Mustafa ! Matros eken, asker eken, özü de qorqaq tavşanlar kibi bularnıñ evinde gizlengen. Öyle matrosnıñ kıymeti bir kapik. Kerçekten matroslar nemselerniñ üstüne çapıp bara da, olarnıñ qursaqlarını süngülerinen teşe ediler.” (A, 43)	“—Sen mi söyledin, Mustafa ! Deniz piyadesiymiş, kendi de korkak tavşanlar gibi bunların evinde gizlenmiş. Öyle deniz piyadesinin kıymeti var mı? Gerçekten deniz piyadeleri düşmanların üstüne gidip de, onların boğazlarını süngüleriyle deşiyorlardı.”
“—Baq onıñ küçüne ! Qarşısına dağ rast kelse, onı da sürüp taşılaycaq. Baraqalla ! Onı yapqan işçilerge de baraqalla. Quvandırdılar. Kerçekten quvandırdılar ! “(A, 84)	“—Bak onun gücüne ! Karşısına dağ çıksa, onu da sürükleyip götürcek. Bravo ! Onu yapan işçilere de bravo. Sevindirdiler. Gerçekten sevindirdiler !”
“Kündüzki qazançı aqşam eğlencelerinde tükene edi. Para toplamadı, qazanğanını künü-kününe sarf etti, çünki, qara künü için yer túbünde saqlı hazinesi bar edi. Kerçekten altın hazine !” (A, 73)	“Gündüz kazandıklarını akşam eğlencelerinde tüketiyordu. Para toplamadı, kazandığını günü gününe harcadı, çünkü, kara gün için yer altında saklı hazinesi vardı. Gerçekten altın hazine ! “

KERÇEKTEN DE:

1. Açıqlama:

“Er bayramda ketirdiler Oña poşu-anterlik. Kerçekten de pek şaylı qız, boydaqların közündə, — Tek bir emcem bar benim — dey, er bir aytqan sözündə.” (SE, 71)	“Her bayramda getirdiler Ona örtü giysilik. Gerçekten de pek güzel kız, hemşerilerinin gözündə, —Tek bir tana amcam ver benim— diyor, her bir söylediği sözündə.”
“Eppeyi yürgen soñra:< Men qayda ketem?> — dep taaciplendi. Kerçekten de, Azad qayda kete? Onıñ bu şeerge birinci kere kelişi.” (SY,6)	“Epey gittikten sonra:< Ben nereye gidiyorum?> — diye düşündü. Gerçekten de, Azad nereye gidiyor? Onun bu şehire ilk gelişi.”
“—Ne qaçasınıñmı? Qorqtınıñmı? — dep qıçırdı onıñ artından Muratov. Adamov üçünci qatqa çıqqan soñ, toqtadı. Kerçekten de, qaçtımmı, dep oylandı.” (SY, 166)	“—Ne o kaçıyor musun? Korktun mu? — diye bağırdı onun arkasından Muratov. Adamov üçüncü kata çıktıktan sonra, durdu. Gerçekten de, kaçtımmı, diye düşündü.”

2. Üsteleme:

“—Böyle olamı? — Ya ne için olmay? Sen sev, vesselâm ! Men seni pek begenem, Azad ! Sevem....pek sevem ! Men, kerçekten de, seni körgende, başımı coyam. Bütün vaqıt seni körmek isteyim.” (SY, 98)	“—Böyle oluyor mu? — Ya ne için olması? Sen sev, vesselâm! Ben seni çok beğeniyorum, Azad ! Seviyorum...çok seviyorum! Ben, gerçekten de, seni görünce kendimden geçiyorum. Bütün gün seni görmek istiyorum.”
“İşenkonıñ aytqanını	“İşenko'nun söylediğini

hatırladı:<Ne aşağı teşkilatlarda ve ne de yuqarıda şikayetlerni sevmeyler... Seniñ üstüne ise şikayetler töküldiler...> Kerçekten de, yañı ev qurulıp bitken soñ, şikayetlerniñ sayısı arttı.” (SY, 101)	hatırladı:<Ne aşağı teşkilatlarda ve ne de yukarıda şikâyetleri sevmezler...Senin için ise şikâyetler arttı...> Gerçekten de, yeni ev kurulduktan sonra, şikayetlerin sayısı arttı.”
“—Hayri Osmanoviç, men ariza ketirdim. İşten ketmek isteyim, — dedi. — Bir qolaylıca iş taparım. Taş qazanda işimni pek yahşı uyduramayım. Patlatuv işleri için bütün vaqıt sögesiz. Kerçekten de, işke keçmegen balaban taşlar çoq çıqa ve olarnı doğramaq çoq vaqıt ala. Şimdi ise, yañı bir iş daa çıktı. Yañı taş qazan.” (SY, 139)	“—Hayri Osmanoviç, ben dilekçe getirdim. İşten çıkmak isteyim, — dedi. — Bir kolay iş bulurum. Taş kazanında işimi çok iyi yapamıyorum. Patlatma işi için her zaman kızıyorsunuz. Gerçekten de, işe yaramayan büyük taşlar çok çıkıyor ve onları doğramak çok vakit alıyor. Şimdi ise, bir yenisi daha çıktı. Yeni taş kazanı.”

Kİ:

1. Açıklama:

“<Künlerden bir kün, köpekler tilkini öyle bir taladılar ki, o endi ömür billa kümeske yolını unutır dediler. Em böyle de oldı.” (SY, 122)	“<Günlerden bir gün, köpekler tilkiyi öyle bir kovaladılar ki, o artık ömür billah kümesin yolunu unutur dediler. Hem öyle de oldu.”
“—Akramnı baqqan doktorniñ özü çağırdı. Cigerini rak biylegen, dey. Yaşasa-yaşasa - Mansura sözünü bölüp öyle bir ah çekti ki, dersin bağına ateş küsevi tüştü.” (A, 40)	“—Akram’ı tedavi eden doktorun kendisi çağırdı. Çiğerini kanser mahvetmiş, diyor. Yaşasa yaşasa.... - Mansura sözünü bölüp öyle bir ah çekti ki, dersin bağına ateş düştü.”

"Gasprinskiyniñ eserleri bu ceetten öyle emiyetli ki, o qırımtatar edebiyatında nesir eserlerni janrğa bölüvni başladı ve Ş. Toqtarğazi, M. Nuzet ve O. Aqçoraqlı onıñ ananelerini devam ettirerek, realistik romancılıq temelini qoydılar." (YI,14)	<i>"Gaspıralı'nın eserleri bu bakımdan öyle önemli ki, o Kırım-Tatar edebiyatında nesir yazılarını türlere ayırmayı başlattı ve Ş. Toktargazi, M. Nuzhet ve O. Akçoraklı onun yolundan devam ederek, realistik romancılığın temelini attılar."</i>
"Yaqubnıñ çatışuv faaliyeti ve ögündeki düşmanğa açuvı öyle yüksek seviyeye köterildi ki, urmaq, öldürmek, ezmek intiqamı bütün sabır hudütlerini aştı." (YD, 37)	<i>"Yakup'un savaşıma hızı ve önündeki düşmana öfkesi öyle yüksek bir seviyeye çıktı ki, vurmak, öldürmek, ezmek isteği bütün sabır sınırlarını aştı."</i>

2. Gaye:

"Halqta ulu adamlarnıñ şahsiyeti ve faaliyeti hususunda türlü efsaneler yaratuv adeti bar. Amethan Sultan siması da bu ceetten istisna degil. O sebepten adise üstünde toqtamaq isteyim ki, Amethan hususındaki dumanlıca fikir tekmiñ açıq olsun." (YD, 11)	<i>"Halkta büyük insanların kişilikleri ve faaliyetleri ile ilgili çeşitli efsaneler yaratma âdeti var. Ahmethan Sultan da bu açıdan istisna değil. O sebepten bu konu üzerinde durmak istiyorum ki, Ahmethan konusundaki bilinmeyenler ortaya çıksın."</i>
--	---

3. Sebep Bildirme:

"<Lenin bayrağı>nda bu eser aqqında amansız fikirler yazğanımnıñ diger bir sebebi de şunda ki, edebiyatımız aqqında ciddi laqırdı etüv içün endi vaqıt keldi. Artıq susmaq mümkün degil." (YD, 41)	<i>"<Lenin bayrağı>nda bu eser hakkında acımasız fikirler yazmamın bir sebebi de şu ki, edebiyatımız hakkında ciddi söz etmek için artık vakit geldi. Artık susmak mümkün değil."</i>
--	---

4. Sonuç Bildirme:

“Olar masada yayılğan, kök tüste qattı kâğıt üstüne egildiler...Onıñ üstünde öyle meraqlı işlediler ki, attı odağa qaranlıq tüşkenini duymay qaldılar.” (SY, 53)	“Onlar masaya yayılmış olan mavi renkli önemli kağıtların üzerine eğildiler...Onun üstünde öyle ilgiyle çalışılar ki, hatta odaya karanlık düştüğünü anlamadılar.”
“Ekimizde bu rastkelişten özlerimizni öyle memnun, öyle saadetli is ettik ki, qonuşmaq içün hususiy uyğunlıq qıdırıp oturma, körüşken yerimizde lavaş tükânı qarşısındaki skemlege oturdıq.” (YD, 28)	“İkimiz de bu karşılaşmadan öyle memnun olduk ki, konuşmak için uygun anı bekleyip, karşılaştığımız yerdeki ekmek dükkânı karşıındaki iskemleye oturduk.”
“Olarnıñ nazarları bir-birine çatıştı. Bekmuratov diqqatnen baqsa da, qarşısındaki adamnıñ közlerinde qandil yarığını aındırğan acizlik, manasızlıq ve ğamsızlıq ışığından başqa iç bir şey sezmedi. Şunıñ içün de, Baratnıñ ciddi bir tavurnen indemey oturuvına şu derece hoşlandı ki, ister-istemez qağıldap külip yiberdi.” (A, 57)	“Onların bakışları birbirlerine değdi. Bekmuratov dikkatle baksa da, qarşısındaki adamın gözlerinde kandil parlaklığını andıran, âcizlik, anlamsızlık ve gamsızlık ışığından başka bir şey sezmedi. Onun için de, Barat'ın ciddi tavırla sessizce oturmasından öyle hoşlandı ki, ister istemez yüksek sesle güldü.”

KİM....KİM...:

1. Tereddüt:

“Laqırdı - laqırdı...sılana bergenlerini sezmediler. Yürdi-toqtadılar. Yürdi-toqtadılar. Kim aqlı,	“Komuşma, konuşma... ıslandıklarını anlamadılar. Yürüdüler durdular. Yürüdüler durdular. Kim
--	--

kim aqsız?" (RSF, 7)	<i>haklı kim haksız?"</i>
"—Kördik, - Qabulov köküs keçirdi. — Evler daa suvdan boşanmadılar. Boşansalar belli olacaq. Kim öldi. Kim qaldı. " (RSF, 240)	"—Gördük, - Kabulov göğüs keçirdi. — Evlerden sular daha boşalmadı. Boşalsalar belli olacak. Kim öldü. Kim kaldı."

KİM BİLE:

1. Tahminde Bulunma:

"Stol üstünde kök papkanıñ içinden qaşlarını kısıp, bir şeyler araştıra, çiray bir şeyge qızğan kibi körüne. Kim bile , belki de qızğandır." (UD, 46)	"Masa üstünde gök rengi başlığı içinden kaşlarını kısıp, bir şeyler araştırıyor, yüzü bir şeye sinirlenmiş gibi görünüyor. Kim bilir , belki de kızmıştır."
" Kim bile , bu dyadya Vasil, Çalışmağa bu yerge Belki ötmek hatırıçün, Mecbur olıp keligendir..." (TQ, 75)	" Kim bilir , bu amca Vasil, Çalışmak için bu yere Belki ekmek hatırı için, Mecbur oldu gelmeye."

2. Tereddüt:

"Menim eñ sevgen çeçegim aqbardağ edi, neçündür, men balalıqtan şu çeçekni baar elçisi, dep pek seve edim. Ricam, qabirim üstüne öz qoluñnen bir qaç aqbardağ ketirip qoyarsıñ. Kim bile , belki bir daa olarnıñ nazik qoqusını..." (YA, 56)	"Benim en sevdiğim çiçek akbardaktı, ne içindir, ben çocukluktan beri, bu çiçeği baharın habercisi diye, çok severim. Ricam, mezarımın üstüne kendi ellerinle bir kaç akbardak çiçeği getirip koymandır. Kim bilir , belki bir daha onların nazik kokusunu...."
"Bu vaqiadan soñ men o	"Bu olaydan sonra ben o

emşireni ne qadar qıdırsam da, fayda bermedi. Cenk öyle şey. Kim bile , sağ qaldımı? Elâq oldımı? Ne de olsa, şu emşirenen beraber balaçiq da coyuldu.” (CS, 98)	<i>hemşireyi çok arasm da fayda etmedi. Kim bilir, öldü mü? Kaldı mı? Ne olsa da, o hemşireyle birlikte çocuk da kayboldu.”</i>
“Ne yapsın? Taqdiri öyle eken ! Bugün Azad bu alda. Yarın, kim bile , başka adam nasıl alğa qalacaq.” (SY, 55)	<i>“Ne yapsın? Kaderi öyleymiş ! Bugün Azad bu halde. Yarın, kim bilir, başkaları nasıl bir halde olacaklar.”</i>

KİM BİLİR:

1. Şüphe Bildirme:

“Köyde bazı evlerde:<Aqayıñız ya da oğluñız cenkte qaramanca elâk oldu.> ya da <belgisiz qayıp oldu>, degen haberler kele ediler, bu gariplerge ise öyle haber de kelmedi, merkezge yazğan mektüplerine de, ya o, ya bu adreske yazıp soratıñ, degen cevaplardan başka iç bir söz olmadı. Kim bilir , yarı dünyanı basıp alğan cenk ateşinde yandımı, elâk oldımı?” (YA, 100)	<i>“Köyde bazı evlere:<Kocanız ya da oğlunuz savaştı kahramanca öldü> ya da <bilinmeyen bir şekilde kayboldu>, şeklinde haberler geliyordu, bu gariplere ise öyle haber de gelmedi, merkeze yazdıkları mektuplarda da, ya o, ya bu yerlere yazıp sordurun, denilen cevaplardan başka bir şey gelmedi. Kim bilir, dünyanın yarısını kaplayan savaş ateşinde yandı mı, öldü mü?”</i>
--	---

2. Tereddüt:

“—Men seni pek çoq arap yürdim, ne yerlerde olmadım, amma baq, sen mında ekensin, kene yahşı Mevluda apteñ seni mında alıp qaldı	<i>“—Ben seni pek çok arayıp gezdim, nerelere gitmedim, ama bak, sen buradaymışsın, gene iyi Mevluda teyzen seni burada alıkoymuş da,</i>
--	---

da, soñ maña haber etti, ondan başqa, men seni daa, kim bilir , ne yerlerde arap yürecek edim...” (YA, 117)	<i>daha sonra bana haber vermiş, ondan başka, ben seni, kim bilir, nerelerde arayacaktım...”</i>
“—Ya ne içün siz o medallarleriñizni bir vaqıt taqmaysız? Kim bilir , ne yerde yatadır, siziñ cenk iştirakçisi ekeniñizni halq qaydan bilsin?” (YA, 123)	“—Ya neden siz o <i>madalyalarınızı bir süre takmıyorsunuz? Kim bilir, nerededir, sizin savaşa katıldığınızı halk nereden bilsin?”</i>

KİM DE OLSA:

1. Boş Verme:

“Seyit Veliniñ özü, turuşı, külüşü acaip bir ayat, bir saadet edi. Onıñ qarısı kim olacaq? Kimse bilmey. Kim de olsa , bu adamnen bahtlı ömür körecek.” (RSF, 324)	“Seyit Veli’nin kendisi, duruşu, gülüşü çok güzel bir zevk, bir mutluluktur. Onun karısı kim olacak? Kimse bilmiyor. Kim olursa olsun , bu adamla mutlu bir ömür sürecektir.”
---	--

KİM OLSUN:

1. Hayret:

“Anife alal-acele anterisini iliklep qapını aralıq etip baqtı. Kim olsun , kene Şamrat ! Lâkin böyle keç maalde onı mında nasıl bir sebep ketirdi?” (A, 98)	“Hanife alalâcele elbisesinin önünü ilikleyip kapıyı aralayıp baktı. Kim olsun , gene Şamrat ! Lâkin böyle geç vakitte onu buraya hangi sebep getirmiş olabilir?”
--	--

KİMERDE:

1. Açıqlama:

“—Elbette, dostlar, — dedi o, — cenk meydanında insan yalnız olmay, aqiqiy arqadaşlıq o yerde ola, lâkin evde, seni daima hatırlap turğan aileñ, doğmuşlarıñ olğanını hatırlasañ, front meşaatlarına çıdamaq biraz engil ola. Kimerde, öz başına qalğanda, olarnen aqıl danışa, ümitlerini pekitesin.” (YA,14)	“—<i>Elbette, dostlar, — dedi o, — savaş meydanında insan yalnız olmuyor, gerçek arkadaşlık orada oluyor, lâkin evde seni daima hatırlayan ailen, kardeşlerin olduğunu hatırladığında, cephe zorluklarına dayanmak daha kolay oluyor. Bazen, kendi başına kaldığında, onlarla konuşuyor, ümitlerini tazeliyorsun.</i>”
“Açlıq, suvuq, yuqusızlıq ve nemselernen daimiy olıp turğan çarpışmalar bizlerni kettikçe mecalsızlandırıd. Kene qulaqlarım ağıra başladı. Kimerde bir tarafım cansızlanğan kibi ola, yürgende bir coruq biraz oturğan soñ, tursam, eki adımda bir yıqılam.” (YA, 16)	“<i>Açlık, soğuk, uykusuzluk ve düşmanlarla sürekli olan çarpışmalar, bizi gittikçe mecalsizleştirdi. Gene kulaklarım ağrımaya başladı. Bazen bir tarafım cansızlaşıyor gibi oluyor, yürüdüğümde biraz oturduktan sonra kalktığımda iki adımda bir yere yıkılıyorum.</i>”
“Rakibler topnı ustalıqnen biri-birinden çekip alalar. Seytnafeniñ komandasınıñ müdafasında zayıflıq olğanı añaşıldı. İlyas o yaqqa - bu yaqqa fırlandı. Kimerde cöreme meydanında qalabalıq asıl ola.” (CS, 19)	“<i>Rakipler topu ustalıkla birbirlerinden çekip alıyorlar. Seyitnafe'nin takımının savunmasında zayıflık olduğu görülüyor. İlyas o yana, bu yana koşup duruyor. Bazen müsabaka meydanı kalabalıklaşıyor.</i>”
“Nemselerniñ şaşmalağanları körinip tura. Kimerde, işler turğanda çapıp-çapqalap esirlerini lagerge aydap ketireler, appelge çıkarıp	“<i>Düşmanların şaşırdıkları görülüyor. Bazen, işleri bittiğinde esirleri zorla kamplara götürüyorlar, onlara saatlerce sorguluyor ve onlara</i>

saatlernen teşkere ve sayalar; baraqlarğa kirip, esirlerniñ çul-çuburlarnı tinte, obalap qoyalar. Böyle vaqıtlarda, politsiyalar lager naçalnigine özlerini köstermek içün, nafile yerde, esirlerni ura, olarnıñ üstlerine bağırıqlay.” (YA, 21)	<i>küfürler ediyorlar; barakalara girip esirlerin torbalarını dağıtıyor, etrafa saçıyorlar. Böyle vakitlerde, polisler kamp amirlerine kendilerini beğendirmek için, boş yere esirlere vuruyor ve onlara bağıırıyorlar.”</i>
--	--

KİMDİR:

1. Soru:

“Men merdivenlerden köterileyatqanda yaqın yerde snaryad patladı. Kimdir , benim ayağıma yapışıp mağazğa çekti. Baqsam, anavı bem-beyaz saqallı qartçıq edi.” (CS, 175)	<i>“Ben merdivenlerden çıkarken, yaqın bir yerde tüfek patladı. Kimdir benim ayağıma yapışıp, beni aşağıya çekti. Baksam, o bembeyaz sakallı bir ihtiyarmış.”</i>
“Şortan qapı ögünde. Bir özü. Kimdir , içeriden mandalını pekitken. O, tışta qalğan.” (RSF, 189)	<i>“Şortan kapı önünde. Bir kendisi. Kimdir, içeriden kapının mandalını çeken. O, dışarıda kalmış.”</i>
“Fakinniñ közleri yumuq olsa da, fikirleri aydınlıqta edi. Onıñ qulaqlarına qapı artından kelgen sesler çalındı. Kimdir , ikinci birine içeri kirmesini zorlay.” (A, 67)	<i>“Fakin’nin gözleri kapalı olsa da, düşünceleri açık. Onun kulaklarına kapı arkasından sesler çalındı. Kimdir, birisi ikinci birisini içeri girmeye zorluyor.”</i>

KÖREM:

1. Açıklama:

“Merem apte, qollarını elindeki paçavrağa sile-sile, oğluna yaqınlaştı: —Sen maña bir şeyler aytmaz isteysiñmi, oğlum? —Ebet, ana... —Körem, barmağa yer tapamaysıñ! Anañnen er şey aqqında söyleşmek mümkün.”(SY, 140)	“Meryem ebe, kollarını elindeki peçeteye silerek oğluna yanaştı: —Sen bana bir şey mi, söylemek istiyorsun, oğlum? — Evet, anne... —Görüyorum, gitmeye yer bulamıyorsun ! Annenle her şey hakkında konuşabilirsin.”
---	--

KÖRESİÑMİ, KÖRESİZMİ:

1. Açıklama:

“—Yuqlamağa yattı. Men ondan, belki menden babaña keteceksiñ? Meni sevmeydirdiñ ? — dep sorayım. O maña:<Qanun boyunca mümkün degil, lâkin, babam incener olğan soñ, Sibirge ketecekmiz> — dey. Köresiñmi, balanen neler aqqında laqırdı ete?” (SY, 200)	“—Uykuya yattı. Ben ondan, belki benden ayrılıp babana gideceksin? Beni o zaman sevmeyecek misin? — diye soruyorum. O bana:<Kanunlara göre mümkün değıl, lâkin, babam müfettiş olduktan sonra, Sibirya'ya gideceğız> — diyor. Görüyor musun, çocukla neler hakkında konuşuyor.”
“—Üç adam degen ediñiz, köresizmi, berberiñizge barğance traktorcu olmaq istey, — dedi Maksim Petroviç Baratqa. — Köşedeki balaları saymasaq, sekiz adam.” (A, 70)	“—Üç adam demiştiniz, görüyor musunuz, berbere gidinceye kadar traktörcü olmak istediler, — dedi Maksim Petroviç Barat'a. — Köşedeki çocukları saymazsak, sekiz adam.”

KÖRDİŇMİ:

1. Açıklama:

“—Yalan ! Yalan aytasıñ ! — dep bağırdı Şamrat. — Eger Şayıp Odamanov men ve sen kibi adiy bir adam olğan olsa, Anife onu iç bir vaqıt sevmez edi. Kördiñmi, onı ölgen soñ da unutamay.” (A, 305)	“—Yalan ! Yalan söylüyorsun ! — diye bağırdı Şamrat. — Eğer Şuayip Odamanov benim ve senin gibi adî bir adam olsaydı, Hanife onu hiç bir zaman sevmezdi. Gördün mü, onu öldükten sonra da unutamıyor.”
“Anife ellerini kökregine haçlap, parmaqlarını gizledi. <Kene erkek-qadın lafı çıktı, — dep ökelendi. — Menim erkeklerden bir çalışacağıma bu da köz tuttıramay. Kördiñmi, qalğanını özü qazıp taşlaycaq eken.” (A, 22)	“Hanife ellerini göğsü üzerinde bağlayıp, parmaklarını gizledi. <Gene erkek kadın lafı ediliyor, — diye öfkelendi. — Benim erkeklerle birlikte çalışacağıma bu da inanmıyor. Gördün mü, kalanını kendi kazıp bırakacakmış.”

LÂÇARE:

1. Açıklama:

“Arabalar köyden çıqayatqanda, politsiya formasındaki eki adam rastkele. Olar partizanlarğa qurşun açalar. Lâçare, böyle bir sıqlet vaqıtta, cevap ateşi açmaq kerek ola. Politsiyacılarınñ birisi yaralanıp yıqıla, ekincisi ise qaça.” (ES, 76)	“Arabalar köyden çıkarken, polis üniformalı iki adam rast geliyor. Onlar partizanlara ateş açıyorlar. Çaresiz, böyle bir zamanda cevap ateşi açmak gerek oluyor. Polislerden birisi yaralanıp yıkılıyor, ikincisi kaçıyor.”
“—Qızım sen bizni afu et. Biz uzaq yol yürüp, açıqıp keldik.	“—Kızım sen bizi affet. Biz uzak yoldan yürüyüp geldik. Evinizde

Eviñizde de kimse yoq. Lâçare , qoyunuñızni soymağa mecbur oldıq.” (AKAT, 117)	de kimse yok. Çaresiz , koyununuzu kesmeye mecbur olduk.”
“Mülâyim tabiatlı Yusufnıñ bu areketine er kes şaştı. Qadınlar ise ğadaplandılar ve meseleniñ açıqlandırılmasını, yani o qadınnıñ kim olğanını ve Yusuf onı içün urğanı añlatılmasını talap ettiler. Lâçare , nedir ayتماق gerek. Madam ki, mektüpte Musemmanıñ adı ayılmay, demek onı añmamaق gerek. Aks alda, Azize aqqındaki çirkin lafnı da ayتماق gerek olur.” (Y, 1987/56)	“Sakin yaradılışlı Yusufun bu hareketine herkes şaştı. Kadınlar ise sinirlendiler ve meselenin açıklanmasını, yani o kadının kim olduğunun ve Yusufun onu neden vurduğunun anlatılmasını istediler. Çaresiz , nedir söylemek gerek. Madem ki, mektupta Müsemma’nın adı söylenmiyor, demek ki onu anmamak gerek. Aksi halde, Azize hakkındaki çirkin sözleri de söylemek gerekir.”
“Künler keçken sayın Çirençege sevgisi arta. Baarde özenler, tolıp-taşqanı kibi, göñlü sevgige tolıp taşa. Lâçare , tap soñunda gizliden, iç kimsege bildirmeden, bir hüner, bir zenaat öğrenmek qararına kele ve belli ustalarnen körüşe.” (AKAT, 125)	“Günler geçtikçe Çirençe’ye sevgisi artıyor. Baharda göllerin dolması gibi, onun gönlü de sevgiyle dolup taşıyor. Çaresiz , en sonunda, hiç kimseye haber vermeden, bir hüner, bir meslek öğrenmeye karar veriyor ve bazı ustalarla görüşüyor.”

LÂKİN:

1. Açıklama:

“1979 senesi Gasprinskiy Bağçasarayda Belediye başqanı saylanılğan vaqıtta ealiniñ turmuşını	“1979 senesi Gaspıralı Bahçesaray’da Belediye başkanı olduğu zamanda ahalinin durumunu
--	--

eyileştirüvde müim tedbirler kördi, lâkin mekteplerde ders berüv usulını deñiştirüv zarureti hususındaki fikir hatirinden çıqmadı, yaşlıq içün dünyaviy fenler öğretici mektepler açılmasına ısrar etti, bu mekteplerde, adeti üzre, beş yılda keçilgen diniy dersler programması yerine, eki yılda keçilmesi mümkün dünyaviy fenler programması teklif etti, qalğan üç yıl içinde qoşma olaraq başqa ilimler ve zanaatlar öğretilmesine imkân berici tertipler icad ederek, ders berüvde eñ usul işler çıqardı. Bu münasebetle, ta Paricde ekende qafasını yoruğan fikrine qayıp, 1881 senesinde <Rusiye müsülmanlığı> adlı büyük acimli ilmiy-içtimaiy eser yazıp, Aqmescidde neşir olunğan <Tavrida> gazetasında derc ettirdi..." (YD, 7)	<i>iyileştirmek için önemli tedbirler düşündü, lâkin bu arada okullardaki ders işleme metodlarının değiştirilmesi gerektiğini aklından çıkarmadı, gençler için modern ilimler öğreten okullar aşılmasında ısrar etti, bu okullarda beş yılda bitirilen dini dersler yerine, iki yılda bitirilen bir program önerdi, kalan üç yıl içinde de başka dersler öğretilmesine imkân sağlayan düzenlemeler yaparak, ders işlemede yeni metod geliştirdi. Bu münasebetle, Paris'te iken kafasında sekillendirdiği fikirleriyle, 1881 senesinde <Rusya müslümanlığı> adlı büyük eserini yazıp, Akmesçit'te çıkan <Tavrida> gazetesinde yayınlattı..."</i>
"Cenk bitti, adamlarımız qayta başladılar. Yavaş-yavaş tehnika da artar. Daa yaqında sovhozğa on altı dane traktör yolladıq. Elbet de, birinci yılları zor olur. Lâkin, ne yapmalı, gecelerni kündüz etip çalışmaqтан başka çare qalmadı." (A, 156)	<i>"Savaş bitti, adamlarımız dönmeye başladılar. Yavaş yavaş teknik imkânlar da artar. Daha yakında kolhoza on altı tane traktör gönderdik. Elbette, ilk yıllar zor olacak. Lâkin, ne yapmalı, geceleri gündüz yapıp çalışmaktan başka çare kalmadı."</i>
"Paçenko aytacaq şeylerniñ soñuna çıqmadı, onı telefonğa çağırdılar. Lâkin o, çoq eglenmey	<i>"Paçenko söyleyeceklerinin sonunu getiremedi, onu telefona çağırdılar. Lâkin o, çok geçmeden</i>

qayıp keldi.” (SY, 24)	dönüp geldi.”
“Şarq halqlarının edebiyatlarında realistik romanların peyda olmasında özünə has xüsusiyyətlər var. Bu, evelâ, onların xalq ağız yaradıcılığının epik destanları və yazma edebiyatından bağlıdır. Lâkin , şarq edebiyatlarında bir xalqın tili mənasında da 19. Asırğa qədər rastkəlinmədi.” (Yİ, 6)	“Doğu xalqlarının edebiyatlarında realistik romanın doğmasının kəndinə xas xüsusiyyətləri vardır. Bu, öncelikle, onların xalq ağızları yaradıcılığı ilə yaxından ilişkilidir. Lâkin , doğu edebiyatında romana bir xalq söyləvi anlamında 19. Asra qədər rastlanmaz.”

2. Merak:

“Anife aləl-acele antrisini ilikləp qapını aralıq etip baqdı. Kim olsun, kene Şamrat ! Lâkin böyle keç maaledə onı mında nasıl bir səbəp ketirdi?” (A, 98)	“ <i>Hanife aləlâcele elbisesinin önünü ilikləyib kapıyı aralayıp baktı. Kim olsun, gene Şamrat ! Lâkin böyle geç vaxttdə onu buraya hangi səbəp gətirmiş ola bilər?</i> ”
---	---

3. Sonuç

“Böyle tertipni, Borobeykin arqadaş kombinatta yapmaq lâzım edı, - demək istedi Hayri Osmanoviç. Lâkin sustu.” (SY, 50)	“Böyle bir düzənlemeyi, Borobeykin arkadaş, fabrikada yapmak lâzımdı, - demək istedi. Lâkin sustu.”
“Bekmuratov Mansuranı yerli ekimlere kösterdi, lâkin onda iç bir xəstəlik tapamadılar.” (A, 91)	“Bekmuratov Mansura'yı yerli doktorlara göstərdi, lâkin onda hiç bir xəstəlik bulamadılar.”
“Köyde aleket qoptı. Gestapocılar bütün cəməatnı ayaqqa tursattılar, evlərni tinttilər, beş-on adamnı bastırıqqa qapatıp çekiştirdilər, lâkin <cinayətçi>	“Köyde hərəkət koptu. Askeri polis bütün köyü ayağa kaldırdı, evləri aradı, beş on kişiyi həpishanəyə kəpatıp sorguladı, lâkin <katil> bulunmadı.”

tapılmadı.” (A, 5)	
----------------------	--

4. Zıtlık Bildirme:

“Azad, Berdiqułğa kûlûmsirep baqtı. Bir şeyler aytacaq kibi oldı. Lâkin aytmadı.” (SY, 21)	“Azad, <i>Bedikul’a gülümseyip baktı. Bir şeyler söyleyecek gibi oldu. Lâkin söylemedi</i> ”
“Baba oğlunuñ ne degenini birden añlap olamadı. —Añlat maña, o nasıl institut, sen andan kim olıp çıqacaqsıñ? —Malşnaslıq fakültetine kirdim, — dedi Nusret. Lâkin onıñ tam manasını daa özü de añlamay edi.” (ÖY, 14)	“Baba oğlunun ne dediğini birden anlayamadı. —Anlat bana, o nasıl bir okulmuş, sen oradan ne olup çıkacaksın? —Ticaret fakültesine girdim, — dedi Nusret. Lâkin onun tam olarak anlamını kendi de bilmiyordu.”
“Adamlar çım-çirt olıp onıñ ağızına bakıp qaldılar. Boyunlarını sozıp, ağızlarını açıp diñleyler. Lâkin , yazıq ki, bizim de rusça añlamaymız.” (AT, 75)	“Adamlar susup onun ağızına bakmaya başladılar. Bayunlarını uzatıp, ağızlarını açıp dinliyorlar. Lâkin , ne yazık ki, hiçbirimiz Rusça anlamıyoruz.”
“Köpür túbünde yatar. Dağ içine ketip keceler. Lâkin mindan ketmez ! İlle iş tapar !” (SY, 10)	“Köprü altında yatar. Mağrada geceler. Lâkin buradan gitmez ! Mutlaka iş bulur !”
“Memet Çınay afaqanlı közlerini Anifege aqayttı, sögünecek oldı, lâkin halq ortasında qısqa-ayaqlınen tutuşmaqñı şanına sığdıramadı.” (A,9)	“Metmet Çınay sinirli gözlerini Hanife’ye dikti, söylenecek oldu, lâkin bu kadınla halk ortasında kavga etmeyi şanına yediremedi.”
“Soraştırsa, şübesiz tanışları tapılır. Belki soylar da çıkar... Lâkin o şimdi kimseniñ qapusını qakmaz.” (SY, 6)	“Araştırsa, şüphesiz tanıdıkları bulunur. belki akrabalar çıkar... Lâkin o şimdi kimsenin kapısını çalmaz.”

MADAM Kİ:

1. Sebep Bildirme:

“Büğünden itibaren özüm sevgen zenaatı - hirurglıq ilmini benimsemege belsendim, dese... Madam ki, oğlumız öyle yapmağa qarar bergen, büğünden soñ men de oña razılığımı bildirem.” (ÖY, 13)	“<i>Büğünden itibaren kendimin sevdiğim mesleği - cerrahlık ilmini benimsemeye karar verdim, desene...Madem ki, oğlumuz öyle yapmaya karar vermiş, bugünden itibaren ben de ona razı olduğumu bildiriyorum.</i>”
“Yigit sözünüñ soñuna çıqıp olamadı. Qadın külümsiredi, nezaketnen: —Baş üstüne yerimiz bar. Madam ki, bizim şeerçigimizni saylağansınız...” (ÖY, 6)	“<i>Genç sözünün sonunu getiremedi. Kadın gülümsedi, nezaketle: — Başımız üstünde yeriniz var. Madem ki, bizim şehrimizi seçmişsiniz...</i>”
“—Men mında keleyatqanda, qardaşım, — dedi, — Siznen qolay-qolay açıqtan-açıq lağırdı eterim bellegen edim. Lâkin kene yañılğaım. Bu da qolay şey olıp çıqmadı. Madam ki, keldim, aytmak keregim. Yani men Veladiyeni sevem.” (ÖY, 91)	“—Ben buraya gelirken, kardeşim, — dedi, — Sizinle kolayca açıkça konuşurum diye düşünüyordum. Lâkin gene yanılmışım. Bu kolay olmadı. Madem ki, geldim, söylemem gerek. Yani ben Veladiye’yi seviyorum.”
“Mülâyim tabiatlı Yusufnıñ bu areketine er kes şaştı. Qadınlar ise ğadaplandılar ve meseleniñ açıqlandırılmasını, yani o qadının kim olğanını ve Yusuf onu içün urğanı	“<i>Sakin yaradılışlı Yusufun bu hareketine herkes şaştı. Kadınlar ise sinirlendiler ve meselenin açıklanmasını, yani o kadının kim olduğunun ve Yusufun onu neden</i>

añlatılmasını talap ettiler. Lâçare, nedir aytmaq kerek. Madam ki, mektüpte Musemmaniñ adı aytilmay, demek onı añmamaq kerek. Aks alda, Azize aqqındaki çirkin lafnı da aytmaq kerek olur.” (Y, 1987/56)	vurduğunun anlatılmasını istediler. Çaresiz, nedir söylemek gerek. Madem ki, mektupta Müsemma'nın adı söylenmiyor, demek ki onu anmamak gerek. Aksi halde, Azize hakkındaki çirkin sözleri de söylemek gerekir.”
“Yaşlarımıznıñ, qartlar da çoq artta qalmaylar ya, bugün kiygen urbası yarıña uymay. Soñ bar da çaresini tap... —Madam ki bu saade çalışamız, tapmaq kerekimiz, Mutehassıslar şunıñ içün de azırlanırlar...” (ÖY, 108)	“Yaşlılarımız gençlerimizden geri kalmıyorlar ya, bugün giydikleri elbiseler yarına uymuyor. Sonra gel de, onun bir çaresini bul... —Madem ki bu alanda çalışıyoruz, bulmamız gerek, Uzmanlarımız bunun için de çalışıyorlar.”

MADAM ÖYLE:

1. Sonuç Bildirme:

“Lâkin dostum, eñ büyük horaz bile, Unutmasın çıqqan yımirtadan. Madam öyle, er insan insanlıqla Bu alemde olmalı safdil adam.” (SE, 61)	“Lâkin dostum, en büyük horoz bile, Unutumamalı çıktığını yumurtadan. Madem öyle, her insan insanca Bu dünyada olmalı alçak gönüllü adam.”
---	---

MALÜM Kİ:

1. Açıklama:

“Mayakovskiy kibi, eñ müim	“Mayakovski gibi, en önemli
----------------------------	-----------------------------

sözləri satırın sonuna yerləşirdi, onları qafiyeleştirdi.	sözləri satırın sonuna yerləşirip onları kafiye yaptı.
Malüm ki, Mayakovskiy poeziyağa bütünley yañı obrazlar dünyasını alıp kirdi. Onıñ poetik obrazları birinci kere oquğanda tabiiy körünmegən obrazlar edi." (Yİ, 223)	Malum ki, Mayakovski şiire bütünüyle yeni biçimler soktu. Onun şiirsel hayalleri ilk defa okunduğu zaman doğal görünmüyörlardı."

2. Hatırlatma:

"Bunu edebiyatımızın digər janrlarğa nisbeten eñ soñ inkişaf yoluna mingen roman janrının ileri evrelerinde de açıq-aydın körmək mümkün. Malüm ki, ağız yaratıcılığımız em de yazılı edebiyatımız hazinesine değerli isse qoşqan olsa da, aqiqiy nesir eserleri Ulu Oktabrden soñ yaratıldı desek yañılmamız." (Yİ, 57)	"Bunu edebiyatımızın digər türlere göre en son doğan roman türünün ileri dönemlerinde de apaçık görmək mümkün. Malum ki, ağız yaratıcılığımızın ve yazılı edebiyatımızın hazinesine değerli katkıda bulunmuş olsa da, gerçek yazılı ürünler Büyük Ekim Devrimi'nden sonra yarıldı dersek yanılmayız."
"Onıñ ikayelerinden başlap <Hatip>, <Asan> povestleri esasında sütenariya yaratuvı yaratıcılığında yerni tuta. Malüm ki, yigirminci seneleri realistik nesir yaratuv ğayet müim ve ayatıy vazife olmaqnen birlikte bu devirde yañı ömür yolundaki küreşke klassik mirasqa münasebet meselelerinde yañılışlıqlarğa yol berildi." (Yİ, 22)	"Hikayeleri başta olmak üzere, <Hatip>, <Hasan> öyküleri, onun senayo yarıcılığında önemli yer tutmaktadır. Malum ki, yirmili yıllarda realistik eserler yazımı gayet önemli ve hayati önemde olmakla birlikte bu devirde yeni ömür yolundaki mücadelede klasik miras konusunda yanılışıklara neden olundu."

MENCE:**1. Açıqlama:**

“Valla o qız turğan yerde başıma belâ olacaq. Sen em böyle dep ayt domuzniñ qızına: tevbe yarabbim, tevbe, qartayğanda günahkâr olacaq kişi. Mence, o yaqı, bu yaqı yalan, qasap Kurtosmandan daa münasibi olalmaz.” (UD, 85)	“Vallahi o kız durup dururken başıma belâ olacak. Sen hem böyle söyle domuzun kızına: tövbe yarabbim, tövbe, ihtiyarladığında günahkâr olacak kişi. Bence, o yanı, bu yanı, önemli değil, kasap Kurtosmandan daha uygunu olamaz.”
---	---

MENİMCE:**1. Açıqlama:**

“Biz şimdi büyük alimniñ, edebiyat saasındaki dostumızıñ fikrine itiraz bildirmekten acız, çünkü elimizde bu eserniñ neşir olunğan nüshası yoq. Menimce, bu edebiyatşnas mütehassıslar tarafından öğrenilmege layıq mevzudur.” (YI, 279)	“Biz şimdi büyük alimin, edebiyat sahasındaki dostumuzun fikrine itiraz etmekten âciziz, çünkü elimizde bu eserin basılmış nüshası yok. Bence, bu edebiyat aşığı uzmanlar tarafından öğrenilmeye değer bir konudur.”
“Endi yañı nesil ösip yetti, olar cenkni kinolarda körip, kitaplardan oqup, ya da biz kibilerinden eşitip bileler. Menimce cenk felaketlerini, ordumızıñ körsetken qaramanlıqlarını bilmek olar için de faydalıdır, sen özüñ körip turasıñ,	“Artık yeni nesil büyüyp yetiştı, onlar savaşı sinemalarda görüp, kitaplardan okuyup, ya da bizim gibilerden duyup biliyorlar. Bence savaşın felaketlerini, ordumuzun gösterdiği kahramanlıkları bilmek onlar için de faydalıdır, sen

edebiyatımızda alâ bugün, cenk mevzusu - esas mevzu olup yaşay.” (YA, 46)	kendin görüyorsun, edebiyatımızda hâlâ bugün, savaş konusu esas konu olmaya devam ediyor.”
“Professör jurnalni saifelep <Maarif hizmetinde> serlevalı maqaleni körgen soñ, közleri parladı, — Niayet bu ulu adamğa da yol açıldı. Ne içündür bilmem, bazıları onıñ faalyetine liberal bir erbap, dep qıymey keseler. Menimce , o devirde kimse ondan ziyade böyle alicenap hizmet etip olamaz edi.” (YI, 271)	“Profesör gazetenin sayfasını çevirip <Eğitimin hizmetinde> başlıklı makaleyi görünce gözleri parladı, — Nihayet bu büyük adama da yol açıldı. Nedendir bilmem, bazıları onun faliyetlerine gerçek bir uzman, diyerek önem veriyorlar. Bence , o devirde hiç kimse ondan daha çok böyle değerli hizmet edemezdi.”
“—Yahşı aysa, men qurucılıqtan keterim. Maña Yusufnen bir yolda yürmek tüşmey. Bunıñ soñu hayırlı olup çıqmaz — dedi Azad. —Doğru aytasıñ, — dedi Amet, — Yusufnen başka çıqılmaz. Menim añağanıma köre , o temiz adam degil. Episi bir qolğa tüşer, başqalarını masqara eter.” (SY, 66)	“—İyi öyleyse, ben kuruculuktan giderim. Bana Yusuf ile aynı yolda yürmek yakışmaz. Bu işin sonu hayırlı olmaz, — dedi Azad. —Doğru söylüyorsun, — dedi Amet. — Yusuf ile başa çıqılmaz. Benim anladığıma göre , o temiz adam değil. Hepsi bir araya gelir, başkalarını rezil eder.”

MEN ÖYLE ZAN ETEM Kİ:

1. Tahminde Bulunma:

“—Bu dünyada yavaşlıq degen şey olmasa eken...Onsız da insan ömürü pek qısqa, onı adım-adım keçecek olsañ, dünyağa kelip-ketkeniñden ne añlarsıñ? Men öyle	“—Bu dünyada yavaşlıq denilen şey olmasaymış... Onsuz da insan ömrü çok kısa olurdu, onu adım adım geçecek olsan, dünyaya gelip gittiğinden ne anlarsın? Ben öyle
---	--

zan etem ki, kelecekte insanlarnıñ areketi tek bir ayaqqa bağılı olıp qalmaz, mıtlaqa bir şey tüşünip çıqarırlar.” (A, 116)	zannediyorum ki, gelecekte insanların hareket etmeleri bir tek ayaklarıyla olmayacak, mutlaka bir şey düşünürler.”
---	---

MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“Melioranskiy ilan etken nushada temiz türk sözleri esap etilmiş bir sıra sözler bozulup kösterilmiştir. Mesela, <qız>, <zindan>, <haramdoğan>, <sarhoş>, <baba> kibi sözler yazma abidelerde qullañğanını ve İbn Muhanna olardan öz luğatında faydalanğanını mūsallernen isbat ete. Meraqlı yeri şunda ki, B. Çoban-zade misal ketirgen nūmuneleri şahsğa tabınuv deviriniñ qurbanlarından biri, büyük azerbaycan alimi, onıñ meslekdeşi Salman Mümtaznıñ <Beş biñ söz> luğatınıñ elyazması da tasdıqlay. Teessüf ki, bu qıymetli luğatnıñ elyazması da alâ daa tapılmay.” (YI, 170)	“Melioranski’nin ilan ettiğı nūshada gerçek Türkçe sözler sayılmış olan bazı kelimeler yanlış açıklanmıştır. Mesela, <kız>, <zindan>, <haramdoğan>, <sarhoş>, <baba> gibi sözlerin yazılı abidelerde kullanıldığını ve İbn Mahanna’nın onlardan kendi lüğatında faydalandığını ispat ediyor. Önemli olan şu ki, B. Çobanzade’nin örnek verdiğı nūmuneleri, bir kişiye inanılan yılların kurbanlarından biri, büyük Azerbaycan alimi, onun meslektaşısı Salman Mümtaz’ın <Beş bin söz> lüğatının elyazması da onaylıyor. Maalesef ki, bu değerli el yazması da daha hâlâ bulunamadı.”
---	---

MESELA:

1. Açıqlama:

“Sovet edebiyatında tarixiy mevzuda yaratılmış eserlərin çeşitləri mevcut. Mesela, tarixiy-biografik, tarixiy-revolüsiya, tarixiy-romantik, tarixiy-felsefi və tarixiy-hronika bar.” (YI, 29)	“Sovyet edbiyatında tarixi konularda yazılmış eserlərin çeşitləri mevcut. Mesela, tarixi-biografik, tarixi-devrim, tarixi-romantik, tarixi-felsefi, tarixi-öğretici olanları var.”
“Medistina tarixində böylə misallər çoxdur. Mesela, bir vaxtları insanlar üçün qaçınılmaz bir faciə sayılan və hər bir qozğalışında birləşən, yüz birləşən insan canını alıb kətkən çuma, holera kimi dəşətli xəstəliklərinin çarəsi tapılmadı mı?” (A, 151)	“Tıp tarixində böylə nümunələr çoxdur. Mesela, bir zamanlar insanlar üçün qaçınılmaz faciə sayılan və hər hətəladığında binlərcə yüz binlərcə insanın canını alan vəba, kolera kimi dəşətli xəstəliklərinin çarəsi bulunmadı mı?”
“Romancılığımız yıllar davamında araşdıruv, ösüv, pişkinlik yolunu inkişaf etdi: özünün mevzu dairəsini genişlətip, janrğa has çeşitlik saibi oldu. Bu çeşitlik roman qəhrəmanlarının yağı tipini yarattı. Mesela, Dilaver və Dilara islahat yolunu kətkən insanlar, Halil oca bayağı küreşçən xarakterinə kördü.” (YI, 61)	“Romancılığımız yıllara araşdırma, gelişme, olgunluk mərhələlərindən keçip meydana gəldi: konularının dairəsini genişlətip, tür çeşitliliğini artırdı. Bu çeşitlilik roman qəhrəmanları tiplərini yarattı. Mesela, Dilaver və Dilara ilerleme yolunu tutan insanlar oldular, Halil Hoca mücadeleci xarakteriylə önə çıxdı.”
“Mən rəq xəstəliyinin əlamətlərini də, bu xəstəlik kimlərdə sık yuqqanını da biləm. Onun əsas səbəbi insan organizminin yat və kəskin şeylərdən ipranmasıdır. Mesela, rəq xəstəliyi ekseriy allarda	“Bən kanser xəstəliyinin əlamətlərini də, bu xəstəliyin kimlərdə sık ördüğünü də biliyorum. Onun əsas səbəbi insan organizmasının güclü və kəskin şeylərdən yıpranmasıdır. Mesela,

tütün içkenlerniñ has çekkenlerniñ başına barıp qona. Olarda ağız içi ya da qarın raqı peyda ola.” (A, 61)	<i>kanser hastalığı çoğunlukla tütün içenlerin başına geliyor. Onlarda ağız içi ya da karın kanseri oluşuyor.”</i>
--	--

MESELE ŞUNDA Kİ:

1. Açıklama:

“Şiir, Amdi Giray beyniñ tuvğanı Reşid Murad tarafından tüzeltilgeni de şübe doğurmay. Aynı bir şey hususunda da aytmak lazımdır. Mesele şunda ki, <Cigitke> şiiri 1918 senesi yazılğanı ve o <Qırım şiirleri> mecmuasında basılğanını şairimiz Reşid Murad bile tura, onı aselet boza da, bunıñnen klassik edebimiziñ ruhuna ve onıñ eñ yahşı şiirlerini oquyıcığa olğanı kibi taqdim etmey. Bizge malum olduğı kibi, Amdi Giray bey bu şiirinde inqilâbdan soñki ilki yıllarda Qırımda at oynatqan aksinqilâb qalıntılarını közde tutaraq, Bekir Çoban-zadeniñ Budapeştete bulunduğı devirinde vatan asretliginen bağılı ğamlı şiirlerine cevap tarzında bere. “ (YI, 189-190)	“Şiirin, Hamdi Giray Bey’in kardeşi Reşid Murad Bey tarafından düzeltildiğinin şüphe uyandırmadığını söylemek lâzımdır. Mesele şundadır ki, <Yığide> şiirinin 1918 senesinde yazıldığını ve <Kırım şiirleri> mecmuasında basıldığını şairimiz Reşid Murad bilmektedir, onu kasıtlı olarak bilmemezlikten gelerek, bu şiiri <u>Klasik Edebiyatımızın ruhundan ve şairin en güzel şiirlerinden biri saymıyor.</u> Bize malum olduğı gibi, Hamdi Giray Bey bu şiirinde devrimden sonraki ilk yıllarda Kırım’da yaşamış devrim karşıtlarını ele alarak, Bekir Çobanzade’nin Budapeşte’de bulunduğı yıllarda vatan hasretiyle yazmış olduğı şiirlerine cevap veriyor.”
“—Bu nasıl şey?.. Men toyğa ketemmi yoqsa?	“—Bu nasıl şey?.. Ben düğüne mi gidiyorum yoksa?

—Qızıışmañız, rica etem! — dedi Katya. —Böyle deyceğizni bile edik. Mesele şunda ki, milliy urba adamnıñ yüzündeki çizgileri eksilte, daa doğrusı, olarnı ikinci planğa keçire.” (Y, 1985/111)	—Sinirlenmeyiniz, rica ediyorum! — dedi Katya. —Böyle diyeceğizni biliyorduk. Mesele şuradadır ki, milli kıyafetler insanların yüzlerindeki çizgileri azaltıyor, daha doğrusu, onları ikinci plâna atıyor.”
“Bir qaç kere köküs toldırıp sigarını içine tartqan soñ, kene de sözünü devam etti: —Mesele şunda ki, — dedi o, — Men olarnen, bir daa ne qadar tırıışsam da, bağlanıp olamadım.” (YA, 108)	“Bir kaç kere göğüs geçirip sigarasını içine çektikten sonra, gene sözüne devam etti: —Mesele şundadır ki, — dedi o, — Ben onlarla, bir daha ne kadar gayret etsem de samimi olamadım.”

MINA:

1. Açıklama:

“Olar stollar arasındaki meydanlıqqa tüştiler. Bir tarafta uzun boylu, tegiz endamlı Akram, ikinci tarafta ufaq miçeli, çal başlı Asan ağa. Mina, çığırtğanlar çalgıcılar da keldiler.” (A, 267)	“Onlar masalar arasındaki meydanlığaindiler. Bir tarafta uzun boylu, düzgün endamlı Akram, ikinci tarafta ufak bendenli, kel başlı Hasan Ağa. İşte, şarkıcılar, çalgıcılar da geldiler.”
“Ana yüregi er vaqıt, er kesten eveli duya, gelecek belânı da, quvançnı da. Ana yüregi ! Dünyada ondan qıymetli, ondan qüçlü, ondan aziz ne bar?! Oğlu, ne içündir, bu soñ vaqıtta eyecanlı. Özünü tutmağa bilse de, duyula. Mina, şimdi de qaşıqnı	“Anne yüreği her zaman, herkesten önce biliyor, gelecek belayı da, sevinci de. Anne yüreği ! Dünyada ondan değerli, ondan güçlü, ondan aziz ne var?! Oğlu, nedendir, bu son zamanlarda heyecanlı. Göstermemeye çalışsa da, belli

ağızına ketirdi, qaşıq avada qaldı.” (SY,94)	oluyor. İşte , şimdi de kaşığı ağzına getirdi, kaşık havada kaldı.”
“Olar yalıdan kirağa yelkenli qayıq alıp, gecenin der vaqıtince Qara deñizni dolanalar. Mina , dümen başına çökken Şayip, onı qarşısında oturğan Anife biri-birine baqıp-baqıp toyamaylar...” (A, 20)	“Onlar limandan yelkenli kiralayıp, gecenin bir yarısı Karadeniz’i geziyorlar. Mina , dümen başına çökmüş Şuayip, onun qarşısında oturan Hanife birbirlerine bakıp doyamıyorlar.”

2. Karşılaştırma:

“Ya böyle soyu qayda? Barmı? Episi böyle, benimki kibimi? Mina , bizim direktör. O sevilmecek adam mı?” (SY, 38)	“Ya böylesi nerede? Var mı? Hepsi böyle, benimki gibi mi? İşte , bizim müdür. O sevilmecek adam mı?”
---	---

3. Anlam Güçlendirme:

“Olar taş döğgen maşinaların ağızlarına bile sığmaylar. Çaremiz yoq. Dögülecek kibi taş bersinler, o vaqt plan olur. Mina , Çepilenko özü aytsın...” (SY, 16)	“Onlar taş parçalayan makinaların ağızlarına sığmıyorlar. Çaresiziz. Parçalanacak gibi taş versinler, o zaman iş olur. İşte , Çepilenko kendisi söylesin...”
--	---

NASIL DA OLSA:

1. Sonuç Bildirme:

“Dev, sırtını qambırataberip: —Köse bay, ağırlığınızni alınız, belimi sındırayatırsınız ! — dep bağıra. Nasıl da olsa , Kösenin evine	“Dev, sırtını kamburlaştırıp: —Köse efendi, ağırlığınızı üzerimden alın, belimi kıracaksınız ! — diye bağırıyor. Nasıl da olsa , Köse’nin evine
--	---

yaqınlaşalar.” (AKAT, 171)	yaklaşıyorlar.”
------------------------------	-----------------

NASIL DEYSİZ:

1. Açıqlama:

“—Mında baqıñız ! Bularnı köresizmi? Taze hiyar, taze pomidor ! Özü de aprel ayında ! Nasıl deysiz, bularnı Taşkent bostancıları körse küncilikten közleri patlamazmı?” (A, 305)	“—Buraya bakınız ! Bunları görüyor musunuz? Taze salatalık, taze domates ! Hem de Nisan ayında ! Nasıl diyorsunuz, bunları Taşkent bostancıları görse kıskançlıktan gözleri patlamaz mı?”
--	---

NASIL ETER DE:

1. Hayret:

“Yaqub ağa apayınıñ nevbetteki hücumine özünün kûlümsirevinen cevaplandı. Grohot...Nasıl eter de onıñ aqqında tüşünmezsin? Aş başında da, televizor baqqanda da Yaqub ağa şu aqta tüşündi.” (ES, 3)	“Yakup Ağa hanımının nöbetteki bu saldırısına kendine has gülümsemesiyle cevap verdi. Akılsız...Nasıl yapar da bunun hakkında düşünmezsin? Yemek yerken de, televizyon seyrederken de Yakup Ağa bunun hakkında düşündü.”
--	---

NASIL OLA DA:

1. Hayret:

“Brigadir ola, Namsaratovnen	“Ekip başı oluyor. Namsaratov
------------------------------	-------------------------------

çalışamay, bu işten azat edilib, tehnika telökesizliğı inceneri vazifesine qoyula, partiya teşkilatı oña komsomol procektori işlerine yardım köstermek vazifesini eda ete. Nasıl ola da, partiyadan çıxarılğan adamğa böyle mesul vazife avale oluna?" (YI, 50)	ile çalışamıyor, o işten çıkarılıp, .teknik güvenlik müfettişi görevine veriliyor, parti teşkilatı, ona komsomol şefinin işlerine yardım etmek vazifesini veriyor. Nasıl oluyor da, partiden çıkarılan adama böyle önemli işler havale ediliyor?"
"—Nasıl laqırdı ola bilir? Bu azbarda endi ne vaqıttan berli meni <dost> dep bilgen ya da <usta> esap etken adamlar ayaq basmaylar. Bazıları ise, men yaşağan soqaqdan yürmege saqınalar. Nasıl ola da, seniñ bundan haberiñ yoq? Qorqmadan benimnen körüşmege keldiñ?" (YI, 244)	"—Nasıl konuşma olabilir? Bu bahçede artık ne zamandan beri beni <dost> olarak bilen ya da <usta> diyen adamlar ayak basmıyorlar. Bazıları ise, benim yaşadığım sokaktan yürümek istemiyorlar. Nasıl olur da, senin bundan haberin yok? Korkmadan benimle görüşmeye geldin?"

NASIL OLDI DA:

1. Hayret:

"—Gizlenesiñ e? — dedi Mürşide kinayeli davuşnen. —Ep bir bilirim. O yerge de barıp, seniñ kim olğanıñnı añlatırım. Adamlar seniñ forsaña baqıp, ciddi, namuslı belleydirler. Ebet, belleydirler! Baq, turuşına. Yarabbim, nasıl oldu da, men böyle alçaq adamğa qocağa bardım. Yaşlığımı yaqtım...	"Gizleniyorsun ha? — dedi Mürşide kinayeli sesle. — Hepsini biliyorum. O yere gidip de, senin kim olduğunu anlatırım. Adamlar senin gösterişine bakıp, ciddi, namuslu sanıyorlardır. Evet, sanıyorlardır! Bak, duruşuna. Yarabbim, nasıl oldu da, ben böyle alçak bir adama kocaya vardım. Gençliğimi yaktım..."
---	--

(Y, 1991/45)	
“—Bu pamuq yetmiş-seksen balanın kiyəcək urbasıdır, balaların ipranğan urbalarını yamamaq, aç balaların aşına qatılacaq bir qaç kilogramm maydır ! Nasıl oldu da, altından daa qıymetli bu nimetni bılaşıq çizmalarınen taptadıñ?” (A, 34)	“—Bu pamuk yetmiş seksen çocuğun giyeceği giysidir, çocukların yıpranmış giysilerini yamamak, aç çocukların yemeğine katılacak bir kaç kilogram yağdır ! Nasıl oldu da, altından daha değerli bu nimeti kirli çizmelerinle ezdin?”

NASIL OLSA DA:

1. Sonuç Bildirme:

“—Arqadaşlar, söz obkom partiyanın vekiline, hürmetli Semonov arqadaşqa berile. O, altı kün içinde bizim köyniñ alını aňlamağa tırıştı. Elbet, bu az vaqıt içinde büyük bir köyniñ alını temelli olaraq aňlamaq zor. Nasıl olsa da, Semonov arqadaş körgenlerini ve ileride ne yapmaq kerek olacağını bizge aytacaq.” (UD, 110)	“—Arkadaşlar, söz obkom partisinin temsilcisine, hürmetli Semonov arkadaşa veriliyor. O, altı gün içinde bizim köyün durumunu anlamaya çılıştı. Elbette, bu az zaman içinde büyük bir köyün durumunu tam olarak anlamak zor. Nasıl olsa da, Semonov arkadaş gördüklerini ve ileride ne yapmak gerek olacağını bize anlatacak.”
“Yigit ise olarnı acıp gönüllerini ala, qucaqlap-qucaqlap öpe. Nasıl olsa da, siz benim ana-babamsınız, men sizge ömür boyu borclım dey, olarnı beraber alıp kele ve ömürleriniñ soñuna qadar baqa.” (AKAT, 59)	“Delikanlı ise onlara acıyıp gönüllerini alıyor, kucaklayıp kucaklayıp öpüyor. Nasıl olsa da, siz benim anne babamsınız, ben sizlere karşı ömür boyu borçluyum diyor, onları beraberinde getiriyor ve ömürlerinin sonuna kadar onlara

	<i>bakıyor.”</i>
--	------------------

NASIL OLUR DA:

1. Hayret:

“Anay, oğlunuñ qaçan orduğa ketkenini, ne yerlerden mektüp yazğanını, onıñ tabiatını ve qılıqlarını aytqanda, közleri yaşqa toldı, köz yaş tamçıları betindeki buruşuklerde toqtap-toqtap, öglüğine tamladı. Nasıl olur da, <yoq, körmedim> dep, bir söznen anaynıñ yüregindeki ümitni silip taşlarım?” (YA, 24)	<i>“Anne, oğlunun ne zaman orduya katıldığını, hangi yerlerden mektup yazdığını, onun tabiatını ve giysilerini anlatırken gözleri yaşla doldu, göz yaşları yüzündeki buruşukluklarda durup durup önlüğüne damladı. Nasıl olur da, <yok, görmedim> diye, bir sözle annenin yüregindeki umudu silip yok ederim?”</i>
--	--

NE:

1. Hayret:

“—Sen kir, Azad. Kir. Men yataqhaneye qaytam. Biraz işim bar... —Ne, menden qorqtıñmı? Men adam aşamayım...Yoxsa, Julginden saqındınmı? Ya, meni adam yerine salmaymısın?” (SY, 22)	<i>“—Sen gir, Azad. Gir. Ben yataqhaneye dönüyorum. Biraz işim var...</i> <i>—Ne, benden korktun mu? ben adam yemiyorum... Yoxsa, Julgin'den mi çekiniyorsun? Ya, beni adam yerine koymuyor musun?”</i>
--	--

2. Anlam Güçlendirme:

“Ebet, endi nedir olacaq, dep	<i>“Evet, artık ne olacaksa</i>
-------------------------------	---------------------------------

tüşündi İlyas. Endi olar meni çoqurlar, talarlar ve daa nelerdir yaparlar. Amma öz-özünden memnun edi. Dolandırıcılıqqa, hırsızlıqqa könmedi. Aks alda, üzerinde böyle çirkin qabaatnen evlenip olamaz edi. Ne, Feride hırsız adamğa aqayğa baracaqmı? Toy olayatqanda da, toydan soñki seyaatta da ve bütün ömürü boyu kendini, içinden olsa bile, hırsızlıqqa alâqadar sayacaq.”(Y, 1988/26)	<i>olacak, diye düşündü İlyas. Artık onlar beni ısıırırlar, dişlerler ve daha neler yaparlar. Ama o, kendisinden memnundu. Dolandırıcılığa, hırsızlığa itibar etmedi. Aksi halde, üzerinde böyle çirkin bir suçla evlenemezdi. Ne, Feride hırsıza varacak mı? Düğün olurken de, düğünden sonraki yolculukta da ve bütün ömrü boyunca kendini, içinden olsa bile, hırsızlığa karışmış sayacak.”</i>
--	--

NE.....NE.....:

1. Olumsuzluk Bildirme:

“Öyle oldı, aylar keçip, Yıllar keçip, bu künde, Tuvğanıñdan qalmadı iç, Ne bir ağa, ne bir qardaş.” (TQ, 70)	<i>“Öyle oldu, aylar geçip, Yıllar geçip, bu günlerde, Doğduğundan beri kalmadı hiç, Ne bir ağa, ne bir kardeş.”</i>
“Azad beş yıllık ceza aldı. Yusuf kenarda qaldı. Alyağa beş yıl beklemek bir asır olup köründi, lâkin o beklemeye karar berdi. Soñ, ne mektüp, ne haber. Alya kerçekten de onıñ mektüplerini bekledi.” (SY, 48)	<i>“Azad beş yıllık ceza aldı. Yusuf dışarıda kaldı. Alya'ya beş yıl beklemek bir asır gibi göründü, lâkin o beklemeye karar verdi. Sonra, ne bir mektup, ne bir haber geldi. Alya gerçekten de onun mektuplarını bekledi.”</i>

NE.....NE DE.....:

1. Olumsuzluk Bildirme:

“Azad biraz şaşmaladı. Aqşamki adamnıñ ne adını bile ve ne de kim olğanını. Ne aytsıñ?” (SY, 14)	“Azad biraz şaşırđı. Akşamki adamın ne adını biliyor ve ne de kim olduğunu. Ne söylesin?”
“—Sabalıq bir şey aşadıñız mı? — Ne sabalıq aşadım, ne de üylelik ! — dedi dümenci.” (YD, 206)	“—Sabahlık bir şey yedin mi? — Ne sabahlık yedim, ne de öğlelik ! — dedi dümenci.”
“—Bugün men serbest quşım. Ne işim bar, ne de tanışım. Şunıñ içün bugün raat raat kezinmek, raatlanmaq, qızlarğa baqmaq isteyim. Yarın sabadan işke başlaycam.” (ÖY, 33)	“—Bugün ben serbest bir kuş gibiyim. Ne işim var, ne de tanıdığım biri. Onun için bugün rahat rahat gezinmek, rahatlamak, kızlara bakmak istiyorum. Yarın sabah erkenden işe başlayacağım.”

NE DE OLSA:

1. Boş Verme:

“Baratnıñ közleri yalnız birinci horazlarda yumuldu. Lâkin, az mı-çoq mı yuqladı, ne de olsa , köküs qafesi yuqu baygınlığınen sakın-sakın köterilip ingende qulaqlarına qapınıñ qaqlığanı eşitildi.” (A, 64)	“Barat’ın gözleri ancak ilk horozlar ötmeye başladığında yumuldu. Lâkin, az mı, çok mu uyudu, ne olsa da , göğüs kafesi uyku baygınlığı ile sakın sakın inip kalkarken kapının çalındığı işitildi.”
“Bilmeyim ekimlerniñ ğayretimi, ya da yaşlığım yendimi, ne de olsa , meni ğayrıdan ayaqqa tursattılar, adam ettiler. Amma eñ meraqılı yeri şunda ki, men o yerde tek ayaqtan degil yürekten de uruldım, yalnız şu	“Bilmiyorum doktorların çabası mı, ya da genç olmam kurtardı mı, ne olsa da , beni ayağa kaldırdılar, adam ettiler. Ama en önemlisi şu ki, ben o yerde sadece ayağımdan değil, yüreğimden de vuruldum, yalnız o

yerni tilnen tarif etmek pek küç mesele." (YA, 168)	yeri sözle anlatmak çok zor."
"Böyle işlerde er vaqıt bir qolaysızlık ola turğan. Ne de olsa , bu iş çözülecek." (SY, 107)	"Böyle işlerde her zaman bir aksilik ola gelmiştir. Ne olsa da , bu iş çözülecek."
"Üsein aqay anda sipirki qoçanıday yañğız başına qaldı. Dört divar arasında baş urmağa yer tapamay... Ne de olsa , Alla beterinden saqlasın, qızı sağ-selâmet eken." (A, 186)	"Hüseyn Ağa orada süpürge sapı gibi yalnız başına kaldı. Dört duvar arsında kafasını vurmaya yer aradı... Ne olsa da , Allah beterinden saklasın, kızı sağlıklıymış, güvendeymiş."

NE DEMEK OLSUN:

1. Üsteleme:

"—Mansurahov, yetti-yetti endi. Ağlamqnen çare tapılsa edi, sovhoznıñ bütün adamlarını topla, Akram aqa içün gece-kündüz ağlatır edik. Ne demek olsun , yahşı adam, az bir vaqıtta sovhoznı köterdi, özünü sevdirdi. Amma ne çare, taliyi öyle eken." (A, 40)	"—Mansurahov, yetti yetti artık. Ağlamakla çare bulunsaydı, kolhozun bütün adamlarını toplayıp, Akram Ağa için gece gündüz ağlatırdık. Ne demek , iyi adam, az bir zamanda kolhozu sırtladı, kendini sevdirdi. Amma ne çare, kader böyleymiş."
"Evelleri onıñnen körüşmege, öteden-beriden laf açmağa Üsein aqaynıñ özü sebep aray edi. Ne demek olsun , Şamiat edep, ırz, nezaket ve doğrulıq adamıdır, qarşısındaki padişa olsa bile, közüne baqıp aytır. " (A, 177)	"Önceleri onunla görüşmek, ondan bundan konuşmak için Hüseyn Ağanın kendisi sebep arıyordu. Ne demek , Şamiat edep, namus, nezaket ve doğruluk adamıdır, qarşısındaki padişah dahi olsa yüzüne bakıp doğruyu konuşur."

“Bu haberler yalnızız Osmanni quvandırdı. Yoq, onıñ quvançını yañlış añlamañız, Bekmuratovnıñ hastalıǵına o da acındı, lâkin, işten ketkenine, Baratnıñ tahtqa mingenine quvandı. Ne demek olsun, Barat onıñ öz adamı.” (A, 194)	“Bu haberler sadece Osman’ı sevindirdi. Yok, onun sevincini yanlış anlamayınız, Bekmuratov’un hastalıǵına o da üzüldü, lâkin, işten ayrılmasına, Barat’ın yeni görev almasına sevindi. Ne demek, Barat onun kendi adamı.”
“Olar milistiya bölüğinden başlarını asıp çıktılar. Ekisiniñ de biri-birini körmege közleri qalmağan edi. Marfa partiyniñ, yüregi Osmanğa nefretten tolıp taşıdı. Ne demek olsun, bu oñmaz erif öz cebine kirecek altınların başına yetkeni-yetken, onıñ aqça torbasını da boşattı, boten yerge oña yol masrafı çektirdi.” (A, 225)	“Onlar polis karakolundan başları eğik çıktılar. İkisinin de birbirini görmeye tahammülleri yoktu. Marfa partisi Osman’dan nefret ediyordu. Ne demek, bu doymaz herif, kendi cebine girecek altınların başını yediği gibi, onun para torbasını da boşalttı, gereksiz yere yol masrafını ona çektirdi.”

NE DESİN:

1. Kabullenme:

“—Ant etti, pezenevk, onda yetişken mahsulnu aşamaq bir tarafta tursın, eline de tutmay. Onıñ tiline adım-yolum densiz oldu. Zarar yoq, dinsiz kim olğanını obir dünyada añlarmız. Çınaydan: burunıñ niçün kızardı dep sorarlar. Ne desin, şaraptan deycek elbet.” (A, 306)	“—Yemin etti, alçak adam, orada yetişien ürünü yemek bir tarafta dursun, elinde de tutamıyor. Onun ifadesiyle basbayağı densiz oldu. Zararı yok, dinsizin ve densizin kim olduğunu öbür dünyada anlarız. Çınay’a: burnun neden kızardı diye soruyorlar. Ne desin, şaraptan diyecek elbette.”
---	--

NE İÇÜN DESEÑİZ, NEÇÜN DESEÑİZ, NİÇÜN DESEÑİZ:

1. Sebep Bildirme:

“Dünyada eñ dülber millet-qadim yunanlar olğanlar. Sevgisiz evlenmek olarda büyük cinayet sayılğan, qabaatlılar ise ölümnen cezalanğanlar. Ne içün deseñiz, - şimdi bunu biologia temelinen tasdıqladı - sevgi olmağan yerde güzellik, dülberlik de olmay eken.” (QQ, 93)	“Dünyada en değerli millet, eski Yunanlılardır. Sevgisiz evlenmek onlarda büyük cinayet olarak değerlendirilmiş, suçlular ise ölümle cezalandırılmış. Niçin derseniz, şimdi bunu biyoloji de bütünüyle onaylıyor, sevginin olmadığı yerde iyilik, güzellik de olmuyormuş.”
“Uzun yıllar zarfında biri-birleriniñ söz baylıqlarını zenginleştirip kelgen bu türkiy tiller soñki devirlerde ozara uzaqlaştilar. Böyle olğanına tarihniñ özü saatlıq bere. Niçün deseñiz, bugünge kelip, qırımtatar oquyıcısı özüniñ klassik şairleri Aşık Ümerniñ, İsmetiyniñ, Ğazaiyniñ ve daa bir sıra ulu sımalarınıñ eserlerini oqup, tolusinen añlamaq imkânına nail degil.” (Y, 1991/104)	“Uzun yıllar boyunca birbirlerinin sözlü zenginliklerini arttırıp gelen bu Türk dilleri sonraki devirlerde birbirlerinden uzaklaştilar. Böyle olduğuna tarih şahitlik ediyor. Niçin derseniz, bugüne kadar, Kırım-Tatar okuyucusu kendi klasik şairi Aşık Ümer’in, İsmetî’nin, Gazaî’nin ve daha bir çok ulu simanın eserlerini okuyup, tamamiyle anlamak imkâından yoksun.”
“— Mence arkadaşlar, Halil oca bir taraftan qabaatsız, bir taraftan ise qabaatlı. Neçün deseñiz, Halil ocanı toplaşuvğa başqaları çağırıp alıp ketkenler. Bu ceetten, Halil	“—Bence arkadaşlar, Halil Hoca bir taraftan suçlu, bir taraftan da suçsuz. Niçin derseniz, Halil Hocayı toplantıya başqaları götürmüş. Bu bakımdan, Halil Hocanın bir suçu yok.

ocanın bir qabaatı yoq. Diğer taraftan ise, Halil oca qabaatlı.” (UD, 48)	<i>diğer taraftan ise, Halil Hoca suçlu.”</i>
---	---

NE İÇÜNDİR, NEÇÜNDİR, NİÇÜNDİR:

1. Şüphe Bildirme:

“Mecit ağa Sabirnen tanış oldu, onı baştan ayaq süzip aldı. Ne içündür , oña bu yigitni bir yerde körgen kibi keldi. Onıñ sımasında, nasıldır bir tanış çizgiler gördü.” (QQ, 28)	<i>“Mecit Ağa Sabir ile tanıştı, onu baştan ayağa şöyle bir süzdü. Niçindir, ona bu delikanlıyı bir yerlerde görmüş gibi geldi. Onun simasında, nasıldır tanıdık çizgiler gördü.”</i>
“Zaremağa eki kere çağırdım mektüp yazıp çağırttım, yaqın bile almadı, kelmedi, lâkin er alda, anasinen yalıñız oturğanını birinci sevgisini unutıp olmağanını da yazdı. Neçündür , o men çalışqan yerge ölse bile kelmeyceğini de yaza, dersin, men o yerde sürgünde yaşayım.” (YA, 136)	<i>“Zarema’ya iki kere mektup yazıp çağırttım, dikkate bile almadı, gelmedi, lâkin her şekilde, annesiyle oturduğunu, ilk aşkını unutmadığını da yazdı. Niçindir, o benim çalıştığım yere ölse de gelmeyeceğini de yazmış, dersin, ben o yerde sürgünde yaşıyorum.”</i>
“Soñ Emir Üsein yatqan yerinde yürgen yolları bir daa qayta-baştan közden keçire. Neçündür , balası sağ ekenligine inana.” (YA, 112)	<i>“Sonra Emir Hüseyn yattığı yerinde yürdüğü yolları bir daha gözünün önünden geçirdi. Niçindir, çocuğunun sağ olduğuna inanıyor.”</i>
“—Emine apte, o bularnı aytqanda, közlerinde yaş peyda oldu, — dedi Alime. —Vucudımda qanım	<i>“—Emine ebe, o bunları söylediğinde, gözlerinde yaş peyda oldu, — dedi Alime. — Vücudumda</i>

toqtağan kibi oldı. Bir şey aytıp olamayım. Onıñ çeresi közlerime beşaret, titis körindi. Niçündür , bir kereden göñülimde yaşap kelgen sevgi duyğusı nefretke çevirildi.” (Y, 1985/139)	<i>kanım durmuş gibi oldu. Bir şey söyleyemedim. Onun çehresi gözüme çirkin, biçimsiz göründü. Niçindir, aniden gönlümde yaşayıp gelen sevgi nefrete döndü.”</i>
“Alihanov yerinden büzüldi. Qalqmaq istedi. Neçündür , qalqmadı. Tekrar oturdu.” (RSF, 136)	<i>“Alihanov yerinden doğruldu. Kalkmak istedi. Niçindir, kalkmadı. Tekrar oturdu.”</i>

NE İÇÜNDİR BİLMEM, NİÇÜNDİR BİLMEM:

1. Açıqlama:

“Professör jurnalni sarfelep <Maarif hizmetinde> serlevalı maqaleni körgeñ soñ, közleri parladı, — Niayet bu ulu adamğa da yol açıldı. Ne içündür bilmem , bazıları onıñ faalyetine liberal bir erbap, dep qıymey keseler. Menimce, o devirde kimse ondan ziyade böyle alicenap hizmet etip olamaz edi.” (YI, 271)	<i>“Profesör gazetenin sayfasını çevirip <Eğitimin hizmetinde> başlıklı makaleyi görünce gözleri parladı, — Nihayet bu büyük adama da yol açıldı. Nedendir bilmem, bazıları onun faliyetlerine gerçek bir uzman, diyerek önem veriyorlar. Bence, o devirde hiç kimse ondan daha çok böyle değerli hizmet edemezdi.”</i>
“1922 senesinde men Aqmescitte oqup başladığım yılları Bekir Çoban-zadeni avlaqtan-klublarda, ayditoriyalarda körüp tanırdım. Niçündür bilmem , men onı köz öğüme bugün bile ketirmek istesem, evelâ başında qatlama tepe qolpaq biçiminde qumral buhar terisinden	<i>“1922 senesinde ben Akmeçit’te okumaya başladığım yıllarda, Bekir Çobanzâde’yi kulüplerde, konfesans salonlarında görüp tanımıştım. Nedendir bilmem, ben onu bugün bile gözümün önüne getirsem, evvelâ başında katlama kalpak biçiminde kumral astragan</i>

tikilgen qalpağı, sıcaq qanlı toq betinde gür qaşları altındaki yıltırağan ötkür közleri canlana... Ve, aynı zamanda, yürüşünde özüne emin ve qattı atqan adımları..." (Yİ, 133)	<i>derisinden dikilmiş kalpağı, sıcak kanlı yüzünde gür kaşları altındaki parlak kararlı gözleri canlanıyor...Ve, aynı zamanda, yürüyüşündeki kendine güvenli ve emin adımları..."</i>
"—Nadire? Adı da özü kibi güzel. Ne içündür bilmem, dülber qızların adları da er vaqıt dülber olalar." (ÖY, 34)	<i>"—Nadire? Adı da kendisi gibi güzel. Nedendir bilmem, güzel kızların adları da her zaman güzel oluyor."</i>
"Anife evge qayıp kirdi. Ne içündür bilmem, yüreğinde Şayıppen ilk körüşken künlerindeki duygular közğaldı. Bunıñ sebebi, Şamratnıñ tili ucunda qalğan sözlerge özünce belli bir mana bermesinde olsa kerek." (A, 102)	<i>"Hanife eve gelip içeri girdi. Nedendir bilmem, yüreğinde Şuayip ile ilk görüştüklerinde hissettiği duygular canlandı. Bunun sebebi, Şamrat'ın dilinin ucunda kalmış olan sözlerine kendince bir anlam vermesi olsa gerek."</i>
"Şamrat tünevin Anifege teklifte bulunmaq içün barğan edi, lâkin meramını aytmadı. Ne içündür bilmem, cenk ateşleri içinden keçken bu olaman yigit şu yufqa bedenli naçar qadınnıñ yanına keldimi, erliğini coya, kendisinden keçe, arslandan tavşanğa çevrile." (A,120)	<i>"Şamrat dün Hanife'ye teklifte bulunmak için gitmişti, lâkin meramını anlatamadı. Nedendir bilmem, savaş ateşleri içinden geçmiş bu delikanlı şu incecik bedenli çaresiz kadının yanına geldi mi, erkekliğini unutuyor, kendisinden geçiyor, arslandan tavşana dönüşüyor."</i>

NE İSE:

1. Boş Verme:

"Olar, biçareler, bütün gece	"Onlar, çaresizler, bütün gece
------------------------------	--------------------------------

yürgenler. Adaşqan... soñra yolı kene tapqanlar. Ne ise , vazifeni eda ete bilgenler.” (YD, 153)	yürümüşler. Kaybolmuş... sonra yolu yine bulmuşlar. Neyse , görevi yerine getirebilmişler.”
“Qayalar, dağlar. Çam ve çınar terekleri. Aylanmalı yollar. Ne ise , dağnıñ eñ yüksek noqtasına çıqtıq.” (YD, 206)	“Kayalar, dağlar. Çam ve çınar ağaçları. Dolambaçlı yollar. Neyse , dağın en yüksek noktasına çıktık.”
“Onıñ buruşıq betindeki küskünlük mısıq tebessüminen örtüldi, bıanıq közleri şeñliknen aydınlandı, zornen çırpılğan qart yüregi saat kibi urdı. Ne ise , bugünü boş keçmeyecek.” (A, 180)	“Onun buruşuk yüzündeki küskünlük zayıf gülümsemesiyle örtüldü, bulanık gözleri şeñlikle aydınlandı, zorla çarpan yaşlı yüreği saat gibi vurdu. Neyse , bugünü boş geçmeyecek.”
“Suvuqtan, yuqusızlıqtan çekişkende, tez-tez uruşqa kireceğiñ kele, çünki kötek vaqtında suvuq azabını da, er şeyni de unutasıñ, közüne qaranlıq түşe, atta yaralanğanıñı bile kimerde bilmey qalasıñ. Ne ise , saba açılıp başladı. Yernen köknü birleştiren ufuq çizgi aydınlanğan kibi ola, etrafta çeşit qaraltılar körüne başladı.” (YA, 126)	“Soğuktan, uykusuzluktan rahatsız olduğunda, çabucak çatışmaya gireceğın geliyor, çünkü çatışma vaktinde soğuğun azabını da, herşeyi de unutuyorsun, gözüne perde iniyor, hatta yaralandığını bile hissetmiyorsun. Neyse , sabahın aydınlığı açılıp başladı. Yerle göğü birleştiren ufuk çizgisi aydınlanmış gibi oluyor, etrafta çeşitli karaltılar görünmeye başladı.”

2. Sonuç Bildirme:

“Osman, basım-basım obalanğan qoqulu çayır piçeni içine soqula. Ne ise , özüne kelgen kibi ola.” (A, 218)	“Osman, üst üste bastırılmış kokulu çayır çiçekleri içine sokuluyor. Neyse , kendine gelir gibi oldu.”
“Poezd maña pek yavaş	“Tren bana çok yavaş

ketkenday, daa doğrusı sürüklengenday köründi, keçikirim dep ötüm patladı. Ne ise, ippodromğa vaqıtında barıp yettim.” (A, 158)	<i>gidiyormuş, daha doğrusu sürükleniyor gibi göründü, gecikirim diye ödüm patladı. Neyse, hipodroma vaktinde yetiştim.”</i>
--	---

NE İSE DE:

1. Boş Verme:

“İrgat qan-terge pişip çalışa. Üyle ola. Üyleden soñ da çalışa. Ne ise de, bütün kün qızdırğan küneş, nurlarını toplap bayır artına qona. Aqşam ola.” (AKAT, 139)	<i>“İrgat kan ter içinde çalışıyor. Öğle oluyor. Öğleden sonra da çalışıyor. Neyse de, bütün gün pişiren güneş, ışınlarını toplayıp bayırın arkasında kalıyor. Akşam oluyor.”</i>
“Tañ atayım degende Köse qadını bellep, Deli Hayanı itey. Deli Haya da Köseniñ qadınını uçırımndan aşağı itep yibere. Köse quvanıp ayaqqa atılıp tura ve: — Ne ise de bu beşaretten qurtuldıq! —dep bağıra.” (AKAT, 162)	<i>“Gün doğarkan Köse karısı zannedip, Deli Haya'yı itekliyor. Deli Haya da Köse'nin karısını uçurumdan aşağıya itekliyor. Köse sevinip ayağa kalkıyor ve: —Neyse de bu beladan da kurtulduk ! — diye bağırıyor.”</i>

NE OLSA DA:

1. Boş Verme:

“Tafsilatlı aytıp añlatğan olsa,	<i>“Ayrıntılı olarak anlatmış olsa,</i>
----------------------------------	---

omuzu qopip düşücekmi edi. Ay, bu qadınlar ! Olarnıñ er bir işinde hasaslıq bar. Ne olsa da, uçmaq kerek. Böyle heyecanlı haberden soñ yuqu hususunda düşünmege acet qalmadı. “ (YD, 176)	<i>omuzu kopup düşecek miydi. Ah, bu kadınlar ! Onların her işinde hassaslık var.</i> Ne olsa da, acele etmek gerek. Böyle heyecanlı haberden sonra uyku hakkında düşünmeye gerek kalmadı ”
“Alya masanıñ kenarında oturdı, köz qıyığından aqayına baqtı. O küskün, <Kene plan tolmağı, ğalıba> — dep düşündi qadın. Ne olsa da, Alya onıñnen bugün mıtlaqa laqırdı etmek kerek.” (SY, 58)	“Alya masanın kenarına oturdu, göz kıyısıyla kocasına baktı. O sessiz, <Gene iş yetişmedi, galiba> — diye düşündü kadın. Ne olsa da, Alya'nın bugün onunla mutlaka konuşması gerek.”
“—Niyetiñ eyi, amma oña irişecegine emin degilim. Ayaq çala bilirler. Şimdi eyi niyetli adamlarğa qolaylıqnen maqsadlarına nail olmalarına yol bermeyler. —Ne olsa da, men buña tırışacağım. —Elbet, tırışmaq kerek.” (Yİ, 244)	“—Niyetin iyi, ama ona erişeceğinden emin değilim. Zorluk çıkartabilirler. Şimdi iyi niyetli adamların kolaylıkla hedeflerine ulaşmalarına izin vermiyorlar. —Ne olsa da, ben bunun için çalışacağım. —Elbette, bunun için çalışmak gerek.”
“Doğrı baqıp olamaylar Oğlanıñ boy-posuna Ne olsa da onu ğayıp Etmek yolun tutalar Endi ise suv qaynatıp Tökmek şartı tizile.” (QE, 12)	“Doğru bakamıyorlar Oğlanın boyuna posuna Ne olsa da onu kayıp Etmek yolunu tutuyorlar Artık ise su kaynatıp Dökmek şartı kalıyor

NE OLSA DA, NE QALSA DA:

1. Üsteleme:

“—Nariman Bilâloviç, kederlenme, yalnız qabaatlıları köçürdilər. Cebedekilərin qorantalarına toqunmadılar, em de toqunmazlar, — dedi. — Adamlar bilir bilmez ayta bereler. Sen qulaq asma. Ne olsa da, ne qalsa da, Dereli başta öz köylerine baracaq, er şeyni öz közünen körecek. Qararı qatıy.” (Y, 1988/50)	“—Neriman Bilâloviç, üzülme, sadəcə suçluları götürdülər. Cephedekilərin ailələrinə dokunmadılar, hem de dokunmazlar, — dedi. — Adamlar bilir bilmez konuşuyorlar. Sen kulak asma. Ne olursa olsun, Dereli öncelikle kendi köyüne gidecek, herşeyi kendi gözüyle görecek. Kararı kat’i.”
--	---

NE OLSA-OLSUN:

1. Üsteleme:

“Seytnafe sılaq yolçıqta yorğalap yuvurdi. Oña aqiqiy hücumge keçken kibi keldi. O belki ölecek, belki de yaralanacaq. Ne olsa-olsun o emiri ille yerine ketirecek.” (CS, 38)	“Seyitnafe ıslak yolda alev acele kotu. Ona gerçek hucuma geçilmiş gibi geldi. O belki ölecek, belki de yaralanacak. Ne olursa olsun o emri yerine getirecek.”
---	--

NE OLSA OLSUN DA:

1. Üsteleme:

“—Biz emekten bir vaxt qorqmadıq. Emek er şeyniñ esasıdır, dey turğan babam. Doğru, ğalebeniñ	“—Biz çalışmaktan hiçbir zaman korkmadık. Çalışmak herşeyin esasıdır, derdi babam. Doğru,
--	--

esası da emektir, askerlerniñ ağır emeği. Ne olsa olsun da , ğalebeni yaqınlaştırsın.” (CS, 121)	<i>galibiyetin esası da çalışmaktır, askerlerin zorlu çalışmaları. Ne olursa olsun da, galibiyeti yakınlaştırsın.”</i>
---	---

NE VAQIT BAQSAÑ:

1. Açıklama:

“—İsteseñ, ödünçke aqça bere bilem, — dedi oña dostu Regina. Reginanıñ qocası yaqında nasıldır bir yañı işke avuşqan soñra, onda aqça peyda oldı. Baştaları o da Esmâ kibi saçmalap yüre edi. Ne vaqıt baqsañ , qocasinen davalâşa edi. Qocasınıñ paralı işke avuşuvı ailedeki vaziyetini bir tamam deñiştirdi.” (Y, 1991/67)	“—İstersen, para ödünç verebilirim, — dedi ona dostu Regina. Regina’nın kocası yakında, nasıldır, bir yeni işe girdikten sonra, o paralandı. Önceleri o da Esmâ gibi saçmayalıp duruyordu. Ne zaman baksan , kocasıyla tartışıyordu. Kocasının paralı işe girmesi ailedeki durumunu tamamiyle deñiştirdi.”
--	---

NE YAPAYIM:

1. Kabullenme:

“—Ya atnı qaydan aldıñız? —Qaydan olsun, Barat aqanıñ aranından. At değıl, at paşası ! Onıñ içün de oña Şamal degenler. Pek çalıq bir ayvan, tek çapmağa alışqan. Baştaları işlemek istemedi. Ne yapayım , ayuvğa kitap oqumaqnı sopanen öğretkenleri kibi, men de	“—Ya atı nereden aldınız? —Nereden olsun, Barat Ağanın harasından. At değıl, atların paşası ! Onun için de ona Şamal demişler. Çok güçlü bir hayvan, sadece koşmaya alışmış. Önceleri tarlada çalışmak istemedi. Ne yapayım , cahile kitap okumayı
--	--

Şamalğa işlemekni qamçinen öğrettim." (A, 160)	sopayla öğrettikleri gibi, ben de Şamal'a çalışmayı kamçıyla öğrettim."
--	---

NE YAPACAQSIÑ:

1. Kabullenme:

"Körüşmedi, çıqıp ketti. Anca, men onı añlayım. Oña qıyın edi. Kemlikke qarşı eyilikten utanğandır. Ne yapacaqsıñ , ömürde kimerde bir öyle ola. " (QQ, 126)	"Görüşmedi, çıqıp gitti. Sadece, onu ben anlıyorum. Ona zor geldi. Kemlik'e karşı iyilik yapmaktan utanmıştır. Ne yapacaksın , hayatta bazen öyle şeyler oluyor."
"Cenk yılları ne qadar qasırğalı olsa da, askerler ille mektüp alalar. Mektüp alğan künü asker içün bayram ola. Elbet, ğam-keder ketirgen mektüpler de kele... Ne yapacaqsıñ , cenk bu..." (CS, 182)	"Savaş yılları ne kadar karışık olsa da, askerler mutlaka mektup alıyorlar. Mektup aldıkları gün askerler için bayram oluyor. Elbette, üzüntülü haberler getiren mektuplar da oluyor... Ne yapacaksın , savaş bu..."
"Kimerde o gürültülü hurultısını kese de, başını çalğay, elini silkiy. Lâkin iç bir şey hayır etmey, kene sürü-sürü toplanıp keleler. Ne yapacaqsıñ , spirtli aştan olar da keyflengen." (A, 287)	"Bazen o gürültülü horultusunu kesiyor, başını sallıyor, elini silkeliyor. Lâkin hiçbir şey fayda etmiyor, gene sürü sürü geliyorlar. Ne yapacaksın , ispirotlu yemekten onlar da keyiflenmiş."
"Böylece, yavaş-yavaş cemaat onı, o da cemaatnı tanıdı, eyilik yapmanın lezetini añladı. Kimerde kene qutura, içindeki <Hasap> baş kötere. Ne yapacaqsıñ , şeffaf küneşniñ de tamğası bar eken."	"Böylece yavaş yavaş cemaat onu, o da cemaati tanıdı, iyilik yapmanın güzelliğini anladı. Bazen gene kuduruyor, içindeki <Hasap> baş kaldırıyor. Ne yapacaksın , şeffaf güneşin bile lekesi varmış."

(A, 307)

NE YAPIP OLSA DA:**1. Üsteleme:**

“Server bu qadinnen davalaşuvniñ onıñ faydasına olmaycağını añladı. Ne yapıp olsa da , onı köndürmek ve Mürşideniñ yanına kirmek kerek.” (Y, 1991/54)	“Server bu kadınla tartışmanın onun faydasına olmayacağını anladı. Ne olursa olsun , onu kandırmak ve Mürşide’nin yanına girmek gerek.”
--	--

NE YAPMALI:**1. Kabullenme:**

“Cenk bitti, adamlarımız qayta başladılar. Yavaş-yavaş tehnika da artar. Daa yaqında sovhozğa on altı dane traktör yolladıq. Elbet de, birinci yılları zor olur. Lâkin, ne yapmalı , gecelerni kündüz etip çalışmaqтан başka çare qalmadı.” (A, 156)	“Savaş bitti, adamlarımız dönmeye başladılar. Yavaş yavaş teknik imkânlar da artar. Daha yakında kolhoza on altı tane traktör gönderdik. Elbette, ilk yıllar zor olacak. Lâkin, ne yapmalı , geceleri gündüz yapıp çalışmaktan başka çare kalmadı.”
“Zekiyeçik özünü büyükler arasında keçirecek aqşamı böyle quvançsız keçer, dep oylamağan edi. Hayalları oña çoq şeyler işandırsa da mesele başqa türlü olıp çıqtı. Ne yapmalı , böyle vaqıtlarda kimge barıp şikayet eteceksiñ, seniñ alıñnı kim	“Zekiyecik kendisinin büyükler arasında geçireceği akşamı böyle mutsuz geçer diye düşünmemişti. Hayelleri ona çok şeyler hatırlatsa da mesele başqa türlü gelişti. Ne yapmalı , böyle zamanlarda kime başvurup şikayet edeceksin, senin

añlar.” (YA, 83)	<i>halini kim anlar.”</i>
--------------------	---------------------------

NE YAPSIN:

1. Kabullenme:

“Tilki kirpiden ayrılğan soñ, çoq vaqıtlar dolanıp aş qıdırıp yüre, lâkin iç bir şey tapmay. Ne yapsın , kene aynecilikke baş urmağa qarar bere.” (AKAT, 14)	“ <i>Tilki kirpiden ayrıldıktan sonra, çok vakitler dolanıp yiyecek aradı, lâkin hiçbir şey bulamadı. Ne yapsın, yine hazıra konmaya karar verdi.”</i>
“O beklemekte olsun, arağa apansızdan anavı Anife kelip qarıştı, Şamratnıñ balasını öz evine aldı, onu öz etegine taqtı... Ne yapsın , Üsein aqay <zornen namaz-allağa yaramaz>, dep, yavaş-yavaş keri çekildi, meramından qayttı, Şamratnen alâqasını kesti, ondan qaçaqlap yürdi.” (A, 178)	“ <i>O beklemekteyken, araya ansızın Hanife gelip karıştı, Şamrat’ın çocuğunu kendi evine aldı, onu kendi kanatları altına aldı...Ne yapsın, Hüseyin Ağa <zorla kılınan namaz Allah’a yararlı olmaz>, diye, yavaş yavaş geri çekildi, isteğinden vazgeçti, Şamrat ile ilgisini kesti, oradan kaçarcasına yürüyüp gitti.”</i>

NEDENDİR BİLMEM:

1. Açıklama:

“İçerisi çım-çirt kesildi. Nedendir bilmem , kabinetteki adamların çırayları kederlengen, közleri hoşnutsızlanğan kibi oldu, başları yerge Salındı. “ (A, 52)	“ <i>İçerideki hava buz gibi oldu. Nedendir bilmem, odadaki adamların bakışları kederlendi, gözleri hoşnutsuzlanmış gibi oldu, başları yere eğildi.”</i>
“Onıñ loqasalarday qabarıq	“ <i>Onun hamile kadınlar</i>

qursağı soñki zamanda sezilir derecede semdi, qatmer celkesi, puskalı gerdanı salpırap qaldı. Nedendir bilmem , er daim eleslenip, havfsırap yüre.” (A, 67)	<i>gibi kabarık karnı son zamanlarda görünür derecede semirdi, katmerli ensesi, gerdanı sarkıp kaldı. Nedendir bilmem, her zaman ürkek ve korkak yürüyor.”</i>
--	---

NEDİR:

1. Açıklama:

“Mansura Baratnıñ qarşısındaki kürsüğe oturıp, başını stolğa egdi. Nedir , bir şeyler aytacaq olıp tırıssa da, sıqılğan dudaqları titregen başı ve omuzları buña imkân bermediler.” (A, 38)	<i>“Mamsura Barat’ın qarşısındaki kürsüye oturup, başını yere eğdi. Nedir, bir şeyler söyleyecek gibi olsa da, sıkılmış olan dudakları, titreyen başı ve omuzları buna imkân vermediler.”</i>
“Şamrat yerinden qıbırdamadı. Onıñ başı yavaş-yavaş yerge salındı. Artına taralğan uzun qara saçları betine tüşip, onıñ mazallı ve uzun boypostu özen kenarlarındaki süğüt tereklerini añdırdı. Nedir , onı raatsızlay ve çekiştire edi.” (A, 102)	<i>“Şamrat yerinden kıpırdamadı. Onun başı yavaş yavaş yere eğildi. Arkasına taranmış uzun kara saçları yüzüne düşüp, onun iri, muazzam ve uzun cüssesi su kenarlarındaki söğüt ağaçlarını andırdı. Nedir, onu bir şey rahatsız ediyor ve üzüyordu.”</i>

NEGEDİR:

1. Merak:

“Kenarda turup diñlegen yaş ocapçe <Ediye> adını eşitkeninen seskenip, abdırap aldı. Negedir ,	<i>“Kenarda durup onları dinleyen genç kadın <Hediye> adını duyunca şaşdı. Neyedir, korkunç bir şeyi</i>
---	---

qorqunç bir şeyni eşitmege azırlanır kibi, közleri yıltıradı, yanaqları qor kibi qızardı." (QQ, 83)	<i>işitmeye hazırlanır gibi, gözleri parıldadı, yanakları kor gibi kızardı."</i>
---	--

NETİCEDE:

1. Sonuç Bildirme:

"Anda yarışlar qattı bir nizam altında ötkerile-yefilgen kişi sıradan çıqa. Rustem ise, qazalanğanına baqmadan, küreşçilerniñ dördini de yıqtı. Neticede , bizim pelvanımız Jponiya çempionı adını qazandı." (GYA, 83)	"Orada yarışlar çok düzenli bir şekilde devam ediyor, yenilen kişi yarışmadan çekiliyor. Rüstem ise, sakatlanmasına aldırmadan, güreşçilerin dördünü de yendi. Neticede , bizim pehlivenimiz Japonya şampiyonu ünvanını kazandı."
"Bazıları qazağa oğray, yañlış ozara davalasha, soñra yañlışını tüzete. Neticede , çoq biñli işçiler kollektiviniñ küçü bir irade deryasına çevirilip, büyük emiyetli işler yapa." (YI, 43)	"Bazıları kaza geçiriyor, yanlışın peşinden gidip anlaşmazlık çıkarıyor, sonra yanlışını anlayıp bunu düzeltiyor. Neticede , binlerce işçinin oluşturduğu birliğin gücü kararlı bir şekilde büyük işler yapıyor."
"Bekir Çoban-zade, yaratıcılığı ilerilegen sayın, orta yolaq şivesine ait hususiyetlerni izlep çıqara berdi ve olarnı edebiy tilimizniñ malı etti. Neticede bu şair Memet Nuzet, Abdulla Latif-zade, hususan Şamil Toqtargaziğa köre bütün qırımtatar halqı içün hünar ve ölçü ola bilecek umumiy bir soy tilge daa yaqın keldi."	"Bekir Çobanzade, yaratıcılığı ilerledikçe, orta çöl şivesine ait özellikleri araştırıp ortaya koydu ve onları edebi dilimize kazandırdı. Neticede bu şair Mehmet Nuzhet, Abdullah Latifzade, özellikle Şamil Toktargazi'ye göre Kırım-Tatar halkı için meziyet ve kıstas olabilecek genel bir ırk diline daha yakın geldi."

(Yİ, 187)

NEYLEYİM:**1. Kabullenme:**

“—Qızım, saña çeçek ketirdim, — dedi. — Neyleyim, seni kiyindirmek, betiñe, sırlı közlerine baqıp suqlanmaq imkânından acizim. Bari mezarlığını bezendireyim...” (A, 132)	“—Kızım, sana çiçek getirdim, — dedi. — Neyleyim, seni giyindirmek, yüzüne, soylu gözlerine bakıp seni özlemek imkânından âcizim. Bari mezarını süsleyeyim...”
--	--

NİAYET:**1. Sonuç Bildirme:**

“Yazıcı, evelâ, eser yaratmaq için mevzunı tayinlese, soñ ğaye aqqında tüşüne. İşte bu ğayeni tasdıqlamaq için qaraman saylanıla. Niayet, mevzu, ğaye, qaraman areketi dairesine köre janrını seçe, bunıñ neticesinde könkret bir edebiy şekildeki eser doğa.” (Yİ, 65)	“Yazar, evvelâ, eseri yazmak için bir konu belirlemeli, sonra amaç hakkında düşünmeli. İşte bu amacı gerçekleştirmek için kahraman yaratmalı. Nihayet, konu, amaç ve kahramanlara göre romanın türünü belirlemeli, bunun sonucunda somut bir edebi eser doğmaktadır.”
“Bu mektepke oqumağa-yazmağa bilgen balalar qabul olundu. O devirde oqur-yazar balaların bilgisi ancaq birinci sınıf derecesinde edi. Niayet, mektep açılacaq kün keldi. Çañ qağıldı. Balaları azbardan	“Bu okula okuma yazma bilen çocuklar kabul edildi. O devirde okur yazar çocukların bilgisi ancak birinci sınıf derecesindeydi. Nihayet, okulun açılacağı gün geldi. Çan çalındı. Çocukları

mektepl zalına kirsettiler.” (YI, 83)	<i>bahçeden okul binasına soktular.”</i>
“Nasıl yoldan ketmek problemanı nasıl al etmek kerek? Alim yüzlernden variantlar teklif etti, episi red etildi. Niayet , yolını taptı.” (YD, 198)	“ <i>Hangi yoldan gidileceği problemini nasıl halletmek gerek? Alim yüzlerce seçenek teklif etti, hepsi reddedildi. Nihayet, yolu buldu.”</i>
“Tizlerimiz evelâ ağıra, soñra büklene başladılar. Niayet , eniş bitti, şeerdeki kibi bir aralıqtan çıqıp, diğer soqaq boyu yürmekteyiz.” (YD, 24)	“ <i>Dizlerimiz önce ağrımaya, sonra bükülmeye başladılar. Nihayet, iniş bitti, şehirdeki gibi bir aralıktan çıqıp, diğer bir sokak boyunca yürüyoruz.”</i>

NIÇÜN OLSUN:

1. Üsteleme:

“—Kene toplaşuvımı? Bilmiş oluñ, toplaşuvğa kimse kelmez. —Niçün? — Niçün olsun , toplaşuvlarda Barat aqanıñ söğüşlerini eşitip, halqıñ canı töñüldi.” (A, 93)	“— <i>Gene toplantı mı? Bilmiş olun, toplantıya kimse gelmez. —Niçin? —Niçin olsun, toplantılarda Barat Ağanın azarlamalarını işitmekten halkın toplantıya gelme isteği azaldı.”</i>
---	---

O BİR TARAFTAN:

1. Tamamlama:

“Mayakovskiy kibi, eñ müim sözlerni satırınıñ soñunda yerleştirdi,	“ <i>Mayakovski gibi, en önemli sözleri satırın sonuna yerleştirip</i>
--	--

olarnı qafıyeleştirdi. Malüm ki, Mayakovskiy poeziyağa bütünley yañı obrazlar dünyasını alıp kirdi. Onıñ poetik obrazları birinci kere oquğanda tabiiy körünmegen obrazlar edi. O bir taraftan, kündelik detaylerinden poetik obraz yaratuvda kenış faydalandı ve er bir detayni devirniñ müim belgesini ifade etici obrazğa çevirdi.” (YI, 223)	onları kafiye yaptı. Malum ki, Mayakovski şiire bütünüyle yeni biçimler soktu. Onun şiirsel hayalleri ilk defa okunduğu zaman doğal görünmüyorlardı. Öbür taraftan, gündelik detaylardan şiirsel biçimler yaratmada geniş olarak faydalandı ve her bir ayrıntıyı zamanının önemli belgesini açıklayıcı şekillere döndürdü.”
---	---

O DERECE Kİ:

1. Üsteleme:

“Daniyar film aqqında fikir aytuvdan çekine. O sanat kişisi degil. Lâkin bir şeynen razı degil. Muzıka meselesinde. Filmlerniñ muzıkası pek qıçıravıq. O derece ki, aleketten başıñ şişe.” (RSF, 135)	“Daniyar film hakkında fikrini söylemekten çekiniyor. O sanatçı değil. Lâkin bir şeyi beğenmiyor. Müzik meselesini. Filmlerin müziği çok rahatsız edici. O derece ki, gürültüden başın şişiyor.”
---	--

O İSE:

1. Açıklama:

“Azad onı bir kereden tanıdı. O ise, bir şey abaylamay kele berdi.” (SY, 27)	“Azad onu hemen tanıdı. O ise, bir şey anlamadan gelmeye devam etti.”
“Oğlum adam olsun dep	“Oğlum adam olsun diye

tırııştım. O ise , maña böyle sürpriz azırlağan:<Sevgen qızım bar, razılıq berseñiz, evlenem> dey.” (QQ, 49)	uğraştım. O ise , bana böyle sürpriz hazırlamış:<Sevdiğim kız var, izin verirseniz, evleneceğim> diyor.”
---	---

O SEBEPTEN:

1. Sonuç Bildirme:

“Halqnıñ ekserisi Gasprinskiyniñ Yeñi usulını añlamadı, o sebepten : <İsmail mırza bizni ruslaştırmaq istey ! > dep, Yeñi usul mektebine qarşı çıqtı, yeñi mektepniñ açılmasına yardım etmek değıl, onıñ içün bina dahi berüvden red ettiler.” (YD, 8)	“Halkın büyük bir bölümü <i>Gaspralı'nın Yeni usulünü anlamadı, o sebepten:</i> <İsmail Mirza bizi Ruslaştırmak istiyor ! > diye, Yeni usul okullarına karşı çıktı, yeni okulların açılmasına değıl yardım etmek, onun için bina vermek bile istemediler.”
“Olsa bile, onıñ kibilerini misafirhaneye yollamaycaqlarını bile. O sebepten kelişi-güznel cevap berdi.” (SY, 8)	“Olsa bile, onun gibilerini misafirhaneye almayacaklarını biliyor. O sebepten gelişi güzel cevap verdi.”
“Olar, Parice aqça yollap, vatanğa qaytmağa yardım etken doğmuşlarından ğayet minnetdar ediler. O sebepten Yaqubnıñ babası soyları-soplarını zametke qoymaya istemedi.” (YD, 31)	“Onlar, Paris'e para yollayarak, vatana dönmeleri için yardım eden kardeşlerine çok minnetdarlardı. O sebepten Yakup'un babası akrabalarını zamete sokmak istemedi.”
“Halqta ulu adamlarnıñ şahsiyeti ve faaliyeti hususunda türlü efsaneler yaratuv adeti bar. Amethan Sultan siması da bu ceetten istisna değıl. O sebepten adise üstünde	“Halkta büyük insanların kişilikleri ve faaliyetleri ile ilgili çeşitli efsaneler yaratma âdeti var. Ahmethan Sultan da bu bakımdan istisna değıl. O sebepten bu konu

toqtamaq isteyim ki, Amethan hususundaki dumanlıca fikir tekml açıq olsun.” (YD, 11)	üzerinde durmak istiyorum ki, <i>Ahmethan</i> konusundaki bilinmeyenler ortaya çıksın.”
--	---

O VAQIT:

1. Sonuç Bildirme:

“Olar taş döggen maşinalarnıñ ağızlarına bile sığmaylar. Çaremiz yoq. Dögülecek kibi taş bersinler, o vaqıt plan olur. Mina, Çepilenko özü aytsın...” (SY, 16)	“Onlar taş parçalayan makinaların ağızlarına sığmıyorlar. Çaresiziz. Parçalanacak gibi taş versinler, o zaman iş olur. İşte, Çepilenko kendisi söylesin...”
“Taş ocağı, şimdi bile, körgeñiñiz kibi, plannı tolduramay... O vaqıt , daa beter olur.” (SY, 39)	“Taş ocağı, şimdi bile, gördüğünüz gibi, işi yetiştiremiyor... O zaman daha kötü olur.”
“—Mıtlaq çağırtıñız, — dep tekrarladı Akram. — Bu eyiliğiznen büyük alicenaplıq yapqandan olursıñız. O vaqıt , men de, tınçlanırım, tek öz yükümnı taşıırım, hastalıqnen küreşmek maña qolay olur.” (A, 153)	“—Mutlaka çağırtınız, — diye tekrarladı Akram. — Bu iyiliğizle büyük alicenaplık göstermiş olursunuz. O zaman , ben de, iyileşirim, sadece kendi yükümü taşıırım, hastalıkla savaşmak bana daha kolay gelir.”

OLA BİLİR:

1. Kabullenme:

“Akram Bekmuratov endi qırq yaşlarında qırcıman bir adam olsa da, uzun boyuna pek kelişken selbiday	“Akram Bekmuratov artık kırk yaşlarında yaşlıca bir adam olsa da, uzun boyuna çok uyan selvi gibi
---	---

doğru endamı, az-buçuq çıqıq caqlı uzun ve beyaz beti, dudaqlarında qatıp qalğan tabiiy tebessümü, yanaq kemikleri üstünde top-top tizilgen sarı sepkileri ve iç bir vaqıt sönme, sönükmek, kederlenmek bilmegen, etraftaki barlıqqa daima suqlanuvnen baqqan aydın, arınçıq ve kök yüzü kibi mavi közleri onıñ yaşını eksiltmeknen qalmayıp, uslubuna, bet simasına yaraşıqlıq ve cıllılıq aşlap turalar. Ola bilir, onıñ diqqat celp etici bu qıyafeti bağrındaki ruhiy zenginlikniñ, göñül bolluğunıñ, merametliginiñ tışqı alametidir.” (A, 48)	<i>düzgün endamı, az biraz çıkık kemikli uzun ve beyaz yüzü, dudaklarında donup kalmış gülümsemesi, yanak kemikleri üstüne top top dizilmiş sarı sakalları ve hiçbir zaman sönme, üzümek, kederlenmek bilmeyen, etrafındaki güzelliklere daima neşeyle bakan aydın, arınmış ve gök yüzü gibi mavi gözleri onun yaşını azaltmakla kalmayıp, görünüşüne, simasına yakışıklılık va güzellik katıyorlar. Olabilir, onun dikkat çeken bu kıyafeti kalbindeki ruh zenginliğinin, açık gönüllülüğünün, merhametinin göstergesidir.”</i>
---	--

OLMASA:

1. Açıklama:

“Barat suvğa tüşken tavuq kibi campıydı. —Nege sustıñız, zampara, zor, keldimi? Olmasa, özüm aytayım.” (A, 14)	“<i>Barat suya düşmüş tavuk gibi panikledi.</i> —<i>Neden sustun, zampara, zor mu geldi? Olmazsa, kendim söyleyeyim.”</i>
“—Gizlenmege çare yoq, eçkiniñ qurma tökken yeri kibi, bizim eksikliklerimiz de köz ögünde tura. —Belki, Baratnı beklerimiz? Er alda bölük müdürü odır. Soñundan	“—<i>Gizlenecek halimiz yok, keçinin dışkı dökmüş yeri gibi bizim eksiklerimiz de göz önünde duruyor.</i> —<i>Belki, Barat’ı bekleriz? Her halde, bölük müdürü odur. Sonra</i>

kimsin düşünür. —Olmasa, beklep tur, belki bizni acıp küneş de toqталır, bu ğanimet künleri de keçip ketmezler...” (A, 83)	<i>gerisini düşünür.</i> —Olmazsa, bekleyip dur, belki bize acıyıp güneş de durur, bu <i>ganimet günleri de geçip gitmezler...”</i>
---	--

2. Teklif:

“—Yoq, mında aşım azır, oturiñ biraz qapınırsıñız, soñ ketersiz, — dedi. —Ya dolapta bir şeyler barmı? Olmasa men çıqıp keleyim.”(YA, 122)	“—Yok, burada yemeğim hazır, <i>oturun biraz yersiniz, sonra gidersiniz,</i> — dedi. —Ya dolapta bir şeyler var mı? Olmazsa ben alıp geleyim.”
---	---

OLSA-OLSA:

1. Tahminde Bulunma:

“Yazıq, yol-izlerde adam oğlu adam qalmağan. İtimal, onıñ traktornen köyge kelip kirgenini iç bir kimse eslemez. Olsa-olsa, Memet ağa çapıp çıkar közlerini fırlandırıp, şaşıp qalır.” (A, 131)	“Yazık, yollarda, etrafta adam gibi adam kalmamış. İhtimal, onun traktörle köye gelip girdiğini hiç kimse fark etmez. Olsa olsa, Mehmet Ağa aceleyle çıkar gözlerini patlatıp, şaşırır kalır.”
“—Çinaynıñ oğlu Mustafa olmasın? — dep şübelendi o. —Onıñ öyle yetişkin oğlu barmı? —Yoq, çömezini biri. Olsa-olsa on üç-on dört yaşlarında.” (A, 92)	“—Çinay’ın oğlu olmasın? — diye şüphelendi o. —Onun öyle yetişkin oğlu var mı? —Yok, çömezini biri. Olsa olsa on üç, on dört yaşlarında.”

ONDAN BAŞQA:

1. İlave:

“—Men seni pek çox arap yürdim, ne yerlerde olmadım, amma baq, sen mında ekensin, kene yahşı Mevluda apteñ seni mında alıp qaldı da, soñ maña haber etti, ondan başqa, men seni daa, kim bilir, ne yerlerde arap yüreceğ edim...” (YA, 117)	“—Ben seni pek çok arayıp gezdim, nerelere gitmedim, ama bak, <i>sen buradaymışsın, gene iyi Mevluda teyzen seni burada alıkoymuş da, daha sonra bana haber vermiş, ondan başka, ben seni, kim bilir, nerelerde arayacaktım...</i>”
--	---

ONDAN DA BAŞQA:

1. İlave:

“Men sizge fikirlerimni tolusinen beyan etip bitirmedim. Ondan da başqa, maarifçilerin içtimai faaliyetinden halq için ğayet kıymetli işler körem.” (YD, 52)	“Ben size fikirlerimi tamamiyle anlatıp bitirmedim. Ondan da başqa, eğitimcilerin içtimai çalışmalarından <i>halk için gayet kıymetli işler görüyorum.</i>”
“Siz, bu qaidege riayet etmegensiniz, çünkü povestte müellifniñ özü de yetmiş yıl evelki laqırdı tilinen söylene. Ondan da başqa, bizde tilge kirip, siñip qalğan bir sıra terminler bar ki, mümkün bir devir keçken soñ halq olarğa alışa, olarnı qullana.” (YD, 55)	“Siz, bu kurala uymamışsınız, <i>çünkü bu bölümde yazarın kendisi de yetmiş yıl önceki konuşma diliyle anlatıyor. Ondan da başqa, bizde dile girmiş, sinip kalmış bir çok terim var ki, belirli bir zaman geçtikten sonra halk onlara alışıyor, onları kullanıyor.</i>”

ONDAN ĞAYRI:

1. İlave:

“—Nasıl dedim sizge? — Omuzlarını oynattı. — Hizmeti öyle. Emek ve maaş meseleleri. De şahtkomda mecliste. De şeer icra komitetinde. On dan ğayrı, partiya işleri. Kabinetniñ qapısı daima açıq.” (RSF, 126)	“—<i>Nasıl demiştım size? — Omuzlarını oynattı. — Çalışması öyle. Emek ve maaş meseleri. De maden ocağında mecliste. De şehir icra komitesinde. On dan başka, parti işleri. Ofisin kapısı daima açık.</i>”
--	--

ONDAN DA ĞAYRI:

1. İlave:

“Bu işnen oğraşmak içün, yalınız yañı taş qazan açmaq gerek. Bu ise qolay iş degil. <Yoq, biz bu işni yapamaymız desek, nasıl olur?> Amma red etmek, er şeyden qolay. On dan da ğayrı <siz nasıl qarağça kelseñiz, öyle de olur>, — dedi.” (SY, 135)	“<i>Bu işle uğraşmak için, yalnızca yeni taş kazanı açmak gerekli. Bu ise kolay iş değil. <Yok, biz bu işi yapamıyoruz desek, nasıl olur?> Ama reddetmek her şeyden kolay. On dan da başka <siz nasıl karar verirsenez, öyle de olur>, — dedi.</i>”
“Onıñ fikirince sebep şunda ki, türkiy halqlarınıñ aristokrat vekilleri ecnebiy tillerini benimsemege aves eteler. On dan da ğayrı, dey Çobanzade, türkiy tili soñki vaqıtlarce şeerlerde keniş surette tarqamağan edi.” (YI, 156)	“<i>Onun fikrine göre sebep şunda ki, Türk halklarının seçkin kesimi yabancı devletlerin dillerini benimsemeye heves ediyorlar. On dan da başka, diyor Çobanzade, Türk dili son zamanlara kadar şehirlerde geniş surette yayılmamıştı.</i>”

“Yaşlıq, onıñ is-duyguları kettikçe unıtılalar, adam yañı istek, intılış, arzu, duygulardan qaplana. Ondan da ğayrı, balalarım, dünyaya kelgen er bir insan, dünyanıñ eñ büyük zenginligi, inceliği sayılğan sevgi ne ekenini bilebilir, dep iç bir vaqıt tüşünmeñiz.” (QQ, 92)	“Gençliğin hisleri duyguları gittikçe unutuluyor, insan yeni istek, duygularla kaplanıyor. Ondan da başka, çocuklarım, dünyaya gelmiş olan her insanın, dünyanın en büyük zenginliği, inceliği sayılan sevginin ne olduğunu bildiğini sanmayın.”
---	--

ONDAN SON:

1. İlave:

“1925 senesi o işçi fakültetini bitirdi. Ondan son Leningradqa kete.” (GYA, 39)	“1925 senesinde o işçi fakültesine giriyor. Ondan sonra Leningrad’a gidiyor.”
“Mustafa Nadireden olğanı bir buçuq yaş büyük edi. Ondan son Nadire kız bala.” (ÖY, 69)	“Mustafa Nadire’den olup olduğu bir buçuq yaş büyüktü. Ondan sonra Nadire kız çocuğu.”

ONIN İÇÜN:

1. Sebep Bildirme:

“—Bu <qabaqlarınıñ> üstlerine mingende, etiñ-teniñ buzlay, naçalnik. Otuz-qırq yıl yer içinde yatqan bu essizler, kim bilsin, ne tüşünedirler... Onıñ içün, sen çoq sıkletlenme.” (SY, 111)	“—Bu <kabakların> üzerlerine bindiğinde, her yerin buz gibi oluyor. Otuz kırk yıl yer altında yatan bu akılsızlar, kim bilir, ne düşünüyorlardır. Onun için, sen çok böbürlenme.”
---	---

2. Sonuç Bildirme:

“—Bu meselenen razı olmaq mümkün degil, — dep başladı o. — Razı oluruz, lâkin tûbünden çıqamamız. Onıñ içün, bir kereden red etmek kerek.” (SY, 138)	“—<i>Bu meseleyi kabul etmek mümkün değil, — diye başladı o. — Razı oluruz, lâkin altından kalkamayız. Onun için, baştan reddetmek gerek.</i>”
“—Endi meni diqqatnen diñleñiz, Bilal ağa, direktor tarafından yapılğan kösterişlerni ne siz ve ne de men red etamamız. Onıñ içün, bir daa tekrarlayım: işçilerge yarından itibaren naryad beriñ, bu direktornıñ emiri.” (SY, 90)	“—<i>Artık beni dikkatle dinleyiniz, Bilal Ağa, müdür tarafından gösterilen ilgiyi ne siz ve ne de benboş çeviremeyiz. Onun için, bir daha tekrarlayım: işçilere yarından itibaren ekipman verin, bu müdürün emri.</i>”

ONİÑ İÇÜN DE:

1. Sebep Bildirme:

“Şimdilik biz romanıñ yalınız birinci qısınıñı oqudıq. Onıñ içün de, eser hususunda ciddi fikir yürsetmek qıyın. Aynı zamanda vaqialarnıñ inkişafında ozara bağıñıñ zayıflığı, qaramanlarnıñ areketlerinde işançsızlıq sezile.” (Yİ, 48)	“<i>Şimdilik biz romanın yalnız ilk bölümünü okuduk. Onun için de eser hakkında kesin fikirler edinmek zor. Aynı zamanda olayların gerçekleşme sırası arasındaki bağlantılarda zayıflık, kahramanların hareketlerinde tutarsızlık seziliyor.</i>”
“—Ya atnı qaydan aldıñız? —Qaydan olsun, Barat aqanıñ aranından. At değil, at paşası ! Onıñ içün de oña Şamal degenler. Pek çalıq bir ayvan, tek çapmağa alışqan. Başları işlemek istemedi. Ne	“—Ya atı nereden aldınız? —Nereden olsun, Barat Ağanın harasından. At değil, atların paşası ! Onun için de ona Şamal demişler. Çok güçlü bir hayvan, sadece koşmaya alışmış. Önceleri

yapayım, ayuvğa kitap oqumaqni sopanen ögretkenleri kibi, men de Şamalğa işlemekni qamçinen ögrettim.” (A, 160)	tarlada çalışmak istemedi. Ne yapayım, cahile kitap okumayı sopayla öğrettikleri gibi, ben de Şamal’a çalışmayı kamçıyla öğrettim.”
“Adamovniñ hayali-fikiri uzaqlarda dolana. O Adileni añlay. Lâkin, aytacaq şeylerni aytalmay. Onıñ içün de indemey keteler.” (SY, 123)	“Adamov’un hayali fikri uzaklarda dolanıyor. O Adile’yi anlıyor. Lâkin, söyleyecek şeyleri söyleyemiyor. Onun için de sessizce gidiyorlar.”
“Hayri Osmanoviç başlamaqni tüşünse de, cesareti yetişmegenge oşay. Adileniñ közlerine baqıp, olar nasıl bir quvançnen yanğanlarını körmek istey. Onıñ içün de , Adileniñ aydın hayallarını söndürmege istemedi.” (SY, 123)	“Hayri Osmanoviç sözüne başlamayı düşünse de, cesareti yetmemişe benziyor. Adile’nin gözlerine bakıp, onların nasıl bir sevinçle yandıklarını görmek istiyor. Onun için de , Adile’nin güzel hayallerini söndürmek istemedi.”

ÖYLE AMMA:

1. Üsteleme:

“—Men sizge şahsiy işnen keldim, — dedi. —Sizni kimse işten quvğanı yoq. Şay degilmi? —Öyle amma, men özüm añlayım... Maña er şey belli.”(SY, 85)	“—Ben size şahsi işim için geldim, — dedi. —Sizi kimsenin işten kovduğı yok. Öyle değil mi? —Öyle amma, ben kendim herşeyi anlıyorum... Benim için herşey belli.”
--	---

ÖYLE EKEN:

1. Sonuç Bildirme:

“O kombinatnıñ yolbaşçısı, özü başqalarına terbiye berecek adam, albu ise, özü olarnıñ aldında qızaracaq, qabaatsız olğanını tasdıqlamağa yol qıdıracaq. Öyle eken , oña tüşünmek ve tüşünmek kerek.” (SY, 101)	“O fabrikanın şefi, kendisi başqalarına terbiye verecek adam, halbuki, kendi onların önünde cehennemde yanacak, suçsuz olduğunu kanıtlamak için yol arayacak. Öyleyse , onun hakkında düşünmek ve düşünmek gerek.”
--	---

2. Merak:

“Neçün bu evge kirdi? Kimge? Baş incenergemi? Yoq. Onıñ evi de anda. Qoş-qayada. Öyle eken , bu demir parmaqlı qapı kimniñ?”(RSF,8)	“Niçin bu eve girdi? Kime? Baş mühendisin evine mi? Yok. Onun evi de orada. Koşkaya’da. Öyleyse , bu demir parmaklıklılı ev kimin?”
---	--

ÖYLE İSE:

1. Sonuç Bildirme:

“Közler ola çeşit-çeşit, Qara, mavi, kök közler, Lâkin olar yolnı seçip, Episi birday yüreler. Öyle ise , diñle eşit, Sualimdir bu sözler: Ne içün, acep, bazıları Ondan terske yüreler?..” (SE, 66)	“Gözler oluyor çeşit çeşit, Kara, mavi, gök gözler, Lâkin onlar yolu seçip, Hepsi bir gibi yürüyorlar. Öyleyse , dinle, işit, Sualimdir bu sözler: Niçin, acaba, bazıları Ondan ters tarafa yürüyorlar?..”
“Adam şunıñ içün de, adamdır ki, Onıñ aqıl, irade, namusu bar. Öyle ise , ne içün, meraqılı ki,	“Adam onun içün de, adamdır ki, Onun akıl, irade, namusu var. Öyleyse , niçin, meraklı ki,

Sağ olğanda olarğa bu dünya tar..." (SE, 62)	<i>Sağ olduğunda bile onlara bu dünya dar..."</i>
---	---

ÖYLE Kİ:

1. Açıklama:

"—Taacipli şey, — dedi Kalanov. Öyle ki , yüksek binanın sınıq trubkasından berber hane saçağı. Üstüne aqayatqan suvniñ gürültisi içinde sözleri zor-zorına işitildi." (RSF, 5)	"—Şaşırtıcı şey, — dedi Kalanov. Öyle ki , yüksek binanın kırık su borusundan berberhane saçağı. Üstüne akıp duran suyun gürültüsü içinde sözleri zar zor işitildi."
"Nazarov parmağını salladı. Öyle ki , tırnağı Daniyarnıñ burunına ilişip, yırtı yazdı." (RSF, 58)	"Nazarov parmağını salladı. Öyle ki , tırnağı Daniyar'ın burnuna takıldı, az daha yırtıyordu."

2. Üsteleme:

"—Bizge keleceksiñ, — dedi o, akim davuşnen. Öyle ki , itiraz içün yol qalmadı. — Evge, şimdi !" (RSF, 107)	"—Bize geleceksin, — dedi o, emreden sesle. Öyle ki , itiraz için yol kalmadı. — Eve, şimdi !"
"Bizge közni ohşar, dülber evler kerek. Qavi, yarıq... onaytlı. Öyle ki , adam sağlam, ferahlı össin." (RSF, 152)	"Bize gözü okşayan, güzel evler gerek. Sağlam, geniş...uygun. Öyle ki , insan sağlam, ferah yaşasın, büyüsün."

ÖYLE OLĞANDA:

1. Sonuç Bildirme:

"—Bar, bar ! — dep bağırdı bir qaçı.	"—Var, var ! — diye bağırdı bir kaçı.
--------------------------------------	---------------------------------------

—Yoq, yoq ! —Yarıñız bile eken, yarıñız bilmey. Öyle olğanda , başımni kütmeñiz, bilgenler bilmegenlerge añlatsıñ.” (A, 121)	—Yok, yok ! —Yarınız biliyormuş, yarınız bilmiyor. Öyleyse , başımı şişirmeyin, bilenler bilmeyenlere anlatsın. “
--	---

ÖYLE OLSA:

1. Sonuç Bildirme:

“—Unutçaq ekensinüz, Üsein ağa. Aytçıñız, kimniñ toprağında ev qurdıñız, bostan saçıñız? Sığırıñız qoylarıñız kimniñ toprağında otlay? Sovhoznıñ toprağında öylemi? Öyle olsa , eliñize çapañızni al da, saat doquzda toplaşuvğa keliñiz.”(A, 106)	“—Unutacakmışsınız, Hüseyin Ağa. Söyleyiniz, kimin toprağında ev kurdunuz, tarla ektiniz? Sığırınız, koyununuz kimin toprağında otluyor? Kolhozun toprağında öyle mi? Öyleyse , elinize çapanızı alın da, saat dokuzda toplantıya geliniz.”
“—Közleri? — Dostlar, birbirlerine baqıştılar. — Gülpariniñ közlerimi? —Ebet, — dedi Fikret, — Gülpariniñ acayıp közleri. — Öyle olsa... - dostlar cıvıldeştiler. — Öyle olsa , bugünden itibaren prospektke Gülpari...güzel Gülpari denilecek.” (RSF, 10)	“—Gözleri? — Dostlar birbirlerine baktılar. — Gülperi’ nin gözleri mi? —Evet, — dedi Fikret, — Gülperi’ nin güzel gözleri. — Öyleyse... - dostlar cıvıldeştiler. — Öyleyse , bugünden itibaren açıklamaya Gülperi...güzel Gülperi denilecek.”

ÖYLE OLSA DA:

1. Açıklama:

“Şimdi biz körüşken vaqıtta, <Dormen> sovhozı partiya teşkilatınıñ kâtibi vazifesinde edi. Öyle olsa da, er kün üzüm bağlarını dolana, özü terbiyelep östürgen yaş mütehassıslarınıñ işlerine yardım köstere.” (YD, 21)	“Şimdi bizim görüştüğümüzde, <Dormen> kolhozu parti teşkilatının kâtibi görevindeydi. Öyle olsa da, her gün üzüm bağlarını dolanıyor, kendisinin yetiştirdiği genç uzmanların işine yardım ediyordu.”
“Azad Yusufnen dost degil edi. Olar bir yerde işlegen, adiy bir tanış ediler. Öyle olsa da, onıñ istegini red etmegen Azad, bu soravğa pek memnun qalmadı.” (SY, 45)	“Azad Yusuf ile dost değildi. Onlar aynı yerde çalışan, sıradan tanıdıklardı. Öyle olsa da, onun isteğini reddetmeyen Azad, bu sorudan pek memnun kalmadı.”
“Rıdvannıñ babasına aytqan şu sözleri özünden başka kimse eşitmedi, öyle olsa da, yaş başına tıñlıq bermegen müşkül ağırlar biraz yengilleşken kibi oldı.” (YA, 100)	“Rıdvan’ın babasına söylediği bu sözleri kendisinden başka kimse işitmedi, öyle olsa da, genç başına dinçlik vermeyen müşkül ağırlar biraz geçmiş gibi oldu.”
“Men şu qara haberni eşitken soñ, dersiñ, köküsimden bir parça qoparıp aldılar da, yerine bir şey qoymadılar, şu boşluq, alâ bugün, maña tınış bermey... Öyle olsa da, er şeyni tedaviylegen sabır, yavaş-yavaş benim yaramnı da söndürgen kibi oldı.” (YA, 39)	“Ben şu kara haberi işittikten sonra, dersin, göğüsümde bir parça koparıp aldılar da, yerine bir şey koymadılar, şu boşluk, hâlâ bugün, bana rahatlık vermiyor...Öyle olsa da, her şeyi tedavi eden sabır, yavaş yavaş benim yaramı da iyileştirmiş gibi oldu.”
“Er bir halqnıñ tarihini onıñ yaratqan tarihiy yırlarn esasında öğrenmek, o aqta keniş tacavur elde etmek mümkün. Elbette, bunu ilmiy ceetten yañlış degen adamlar da tapılır. Em, olar belki de, aqlı eken.	“Her bir halkın tarihini, onun yarattığı tarihi şarkıların esasında öğrenmek, onun hakkında geniş bilgi almak mümkün. Elbette, bunun ilmî açıdan yanlış olduğunu söyleyenler de vardır. Hem, onlar, belki de

Öyle olsa da, men “Şompol” yırınıñ nasıl peyda olğanı ve onıñ ne vaqıttan başlap yırılğanı aqqında öz bilgenlerimi aytmak isteyim.” (AT, 54)	<i>haklılardır. Öyle olsa da, ben “Şompol” şarkısının nasıl yaratıldığı ve onun ne zamandır söylendiği hakkında bildiklerimi söylemek istiyorum.”</i>
“Ümerov Nurcihannıñ ...<erzaq hususındaki> sözlerini beğenmedi, öyle olsa da, indemedi.” (YD,139)	<i>“Ömerov Nurcihan’ın ...<erzak hususundaki> sözlerini beğenmedi, öyle olsa da, sesini çıkarmadı.”</i>

ÖYLECE:

1. Açıklama:

“Seytveliev kombatnen beraber belinece suvda turaraq, de bir topnıñ rasçötına, de digesine qarşı yalığa çıqmağa yardım etti. Öylece , bütün batareya Şervintanı, Devlet sınırlarını keçip, platsdarmda pekindi.” (CS, 85)	<i>“Seyitveliev tabur komutanıyla birlikte beline kadar suyun içinde durarak, de bir topun mürettebatına, de diğerlerine, karşı kıyıya çıkmaları için yardım etti. Öylece, bütün batarya Şervinta nehrini ve devlet sınırlarını geçip, köprü başında mevzilendi.”</i>
--	--

ÖYLELİKLE:

1. Sonuç Bildirme:

“Gasprinskiy <Rusiye müsülmanlığı>nı rus tilinde yazıp, rus gazetasında bastırğanı içün, eserni evel Rusiye hükümeti oqudı, çünkü tatarlar rus tilinde oquvdan marum,	<i>“Gaspıralı <Rusya müslümanlığı>nı Rus dilinde yazıp, Rus gazetesinde bastırdığı için, eseri Rusya hükümeti okudu, çünkü Tatarlar Rus dilini bilmiyorlar,</i>
---	---

Gasprinskiyde ise, bu eserni qırım tilinde yazmaq niyeti yoq edi. Onıñ yerine 1881 senesinden itiberen <Tongıç>, <Şefaq>, <Neşriyat İsmaili> namlarında risaleler yazıp, olarnı Tifliste neşir etti, öylelikle, halqıñ özünüñ yeni fikirleri ile tanış etmege tırıştı...” (YD, 7)	<i>Gaspralı ise, bu eseri Kırım dilinde yazmaq niyetinde değildi. Onun yerine 1881 senesinden itibaren, <Tonguç>, <Şafak>, <İsmail Neşriyatı> adlarında yazılar yazıp, Tiflis’te yayınladı, öylelikle, halkı kendi fikirleriyle tanıştırmaya çalıştı...”</i>
---	--

ÖZÜNE QALSA:

1. Tahminde Bulunma:

“Kambarov tekrar ırcaydı. Özünü, reberge yaqın kişi sezip atta qopaydı. Lâkin, bir de-bir mecliste iştirak etüv onıñ içün ceennem azabı edi. Çünki anda ille bir mesele köterile. Köterilgen soñ, eda etmek kerek. Eda etmeseñ, tazir. Yoq. Kombarov meclis sevmey. Özüne qalsa, yılda bir defa meclis çağırma edi. Mesele köterilmese, ne ola?” (RSF, 106)	<i>“Kambarov tekrar gülümsedi. Kendini, rehberine yaqın hissetti hatta böbürlendi. Lâkin, bir de meclise iştirak etmek onun için cehennem azabıydı. Çünkü orada illa bir sorun çıkıyordu. Çıktıktan sonra, yerine getirmek gerek. Yerine getirmezsen kötü. Yok. Kombarov meclisi sevmiyor. Kendisine kalsa, yılda bir defa meclisi çağırma edi. Sorun çözülmese, ne olur?”</i>
---	--

QANA:

1. Açıklama:

“Anifeni hatırlaması, onıñ açuvını qaytadan qozğaydı.	<i>“Hanife’yi hatırlamak, onun sinirini yeniden arttırdı. Yumrukları</i>
--	---

Yumruqları sıqıldı, tişləri qayradı. Yoq, Üsein aqaynen şaqa olmaz, istese, tilsiz taşnı da tilge getirir, onı bülbül kibi söylendirir. Qana, baqayıq, bu qısqaayaqlı yaşlıknen sözge kelirmi-yoqmı. Kelmese, ne çare, Üsein aqay onı zornen söylendirir. (A, 176)	sıkıldı, dişleri kamaştı. Yok, Hüseyn Ağayla şaka olmaz, isterse, dilsiz taşı bile dile getirir, onu bülbül gibi konuşturur. Hadi bakalım, bu kısa ayaklı gençliğiyle yola gelir mi, gelmez mi. Gelmezse, ne çare, Hüseyn Ağa onı zorla konuşturur.”
“—Cinasir, mında seniñ ne işiñ bar?, — dep Memet Cinay yerinden turdı. — Ya men saña ne degen edim? Bir qarış boyuñnen büyükler arasına qarışıp yürmege utanmaysıñmı? Qana, bir ayağın mında, ekincisi evde olsun !” (A, 70)	“—Cinasir, burada ne işin var?, — diye Mehmet Cinay yerinden kalktı. — Ya ben sana ne demiştim? Bir karış boyunla büyükler arasında dolaşmaya utanmıyor musun? Hadi bir ayağın burada, ikincisi evde olsun !”

2. Teklif:

“Tizdik. Oynadıq. Men yendim. Şu vaqıttı biraz soluk, neşesizce olğan Bekir ağa birden özünüñ er vaqıtındaki cıynaqlığını, tendiristliğini, çeviklik ve areketçenliğini aldı. Atta bicağını çıkardı. —Qana, bir daa oynayıq, — dedi.” (YI, 135)	“Dizdik. Oynadık. Ben yendim. O zamana kadar biraz soluk, neşesiz olan Bekir Ağa birden kendisinin her zamanki neşesini, sağlıklılığını, çeviklik ve hareketliliğini kazandı. Hatta, bıçağını çıkardı. —Hadi, bir daha oynayalım, — dedi.”
--	---

QISQADAN AYTQANDA:

1. Özetleme:

“Olarnıñ iç biri mustaqıl mana	“Onların hiçbirisi tek başlarına
--------------------------------	----------------------------------

taşımay. Lâkin qaraman eserge can bağışlay, onıñ bediyy komparentlerini arekete ketire. Onıñ içün de eserniñ ğayesini açmağa hizmet ete. Qısqadan aytqanda, eserdeki müsbet baş qaraman güya bir bostannı yaraştırğan, oña ömür bağışlağan temelni añdırı.” (Yİ, 66)	bir anlam taşımıyorlar. Lâkin kahraman esere hayat veriyor, onun estetik unsurlarını harekete geçiriyor. Onun için de eserin amacını gerçekleştirmeye yardım ediyor. Kısaca söylersek, eserdeki iyi baş kahraman bir bostanı güzelleştiren, ona hayat verenleri andırıyor.”
“Sen meni bu taraflarğa nasıl kelip tüşkenimni soraysıñ. Qısqadan aytqanda, şay: men qırq birde onıncı sınıfını bitirgen edim.” (YA, 48)	“Sen benim bu taraflara nasıl gelip düştüğümü soruyorsun. Kısaca söylersek, şey: ben kırk bir yılında onuncu sınıfı bitirmiştım.”

QISQASI:

1. Özetleme:

“Pek sağınğan bir musafirimni bekley kibi olam, ya da uzaq yolğa ketecek kibi, qasavetlenip başlayım, barmağa yer tapalmay yüregim. Qısqası, şu künlerde men özümni taraftan bahtlı ve diger taraftan ise batsız sayam.” (YA, 28)	“Çok özlediğim bir misafirimi görmüş gibi oluyorum, ya da uzak yola gidecekmiş gibi üzölmeye başlıyorum, gitmeye yer bulamıyor yüregim. Kısacası, bu günlerde ben kendimi şanslı ve diğer taraftan ise şansız görüyorum”
“Anay kaç yaşında? Elli yedide. Öylemi? Qırq yıldan beri hizmet ete. Qırq yıl sanada çalışqan olsa, çoqtan halq artisqası olur. Yübileyi yapılır. Gazetelerde sureti basılır edi. Tek bir kere degil. Biz anaynı sevindirecek bir şey	“Anne kaç yaşında? Elli yedi. Öyle mi? Kırk yıldan beri hizmet ediyor. Kırk yıl sahnede çalışsaydı, çoqtan ünlü bir sanatçı olmuştı. Jübilesi bile yapılırdı. Gazetelerde resimleri basılırdı. Tek bir kere değil hem de. Biz anneyi sevindirecek bir

yapmadıq. Qisqası , men de başqa kelinler kibim.” (RSF, 124)	şey yapamadık. Kısacası , ben de başka gelinler gibiyim.”
“Oraq vaqıtlarında köy-kentte ırğatlıq etip yürdi. Qisqası , balalıq çağında onıñ yapmağan işi qalmadı.” (AT, 85)	“Orak yapılan zamanlarda köy ve kentlerde ırğatlık yapıp gezdi. Kısacası , onun çocukluk çağında yapmadığı iş kalmadı.”
“—Ebet. Ocaqlar - bizim esas zvenomız. Em onda işni keregi kibi yoluna qoyıp olamaylar. Qisqası , iş añağan adam kerek.” (QQ, 113)	“—Evet. Ocaklar - bizim esas çalışma kısmımız. Hem orada işi gereği gibi yoluna koyamadılar. Kısacası , işten anlayan adam gerekli.

RİCA ETEM:

1. İstek:

“—Özbekistan partiya Merkeziy Komitetinden telefon ettiler. Sekretar kollektivimizge yılbaş bayramını hayırladı, işimizge muvafaqiyet tiledi. Rica etem , bu tebrikni bütün işçilerge bildiriniz...” (A, 55)	“—Özbekistan parti Merkez Komitesinden telefon ettiler. Sekreter işletmemizin yıl başı bayramını kutladı, işlerimizde başarı diledi. Rica ediyorum , bu tebriği bütün işçilere bildiriniz...”
“Üstüne muzıkal notalarını ańdırıcı qıyış-qundur arıflernen nelerdir yazıp, yanaşasındaki qısqa elkeli kişige uzattı. — Rica etem , proekt institutuna telefon etiñiz ! dedi o.” (RSF, 141)	“Üzerine müzik notası gibi kargacık burgacık harflerle nelerdir yazıp, yanındaki kısa enseli kişige uzattı. — Rica ediyorum , proje enstitüsüne telefon ediniz ! dedi o.”

SANARSIÑ:

1. Benzerlik Gösterme:

“Mülayim davuşlı laqırdısı da özü kibi tınç ve sakindir. Sanarsıñ , sözlerini yırlap ayta.” (A, 38)	“Mütevazi sesiyle konuşması da kendisi gibi dinç ve sakindir. Sarırsın , şarkı söyler gibi konuşuyor.”
--	---

2. Farz Etme:

“Pencereleri parıl-parıl elektrik nurlarınan yanalar. Sanarsıñ , kök yüziniñ bütün yıldızları şu yerde tökülgen.” (A, 222)	“Penceleri pırıl pırıl elektrik ışıqla aydınlanmış. Sarırsın , gök yüzünün bütün yıldızları buraya inmiş.”
“Üsein aqanıñ qabaq kibi ağırlaşqan başı yorğunlıqtan, yuqusızlıqtan tekmiñ kütürleşip, onı tüşünmek, bir çareler araştırmak qabiliyetiden marum etti. Toqallaşqan, biri-birinen üzülgen fikirleri tek bir Anife etrafında dolandılar. Sanarsıñ , Anifeni onıñ qafatası içinde mıhlap qoyğanlar.” (A, 177)	“Hüseyn Ağanın kabak gibi ağırlaşqan başı, yorgunluktan, uykusuzluktan temelli kötüleşip, onu düşünmek, bir çareler araştırmak kabiliyetinden mahrum etti. Körleşmiş birbiriyle karışmış düşünceleri sadece Hanife etrafında dolanıyır. Sarırsın , Hanife'yi onun kafatası içine çivileyip koymuşlar.”
“Çegerlik de bitti. Taşlıq başladı. Qayda baqma, keben-keben taş obaları. Sanarsıñ , bu yerlerde yağmur yerine taş yağdı da, qırdan aşağı aqıp tüşmege quveti yetmegeninden, şu ortalıqta toplanıp qaldı.” (A, 222)	“Çalılık da bitti. Taşlıq başladı. Nereye baksan, üst üste taş yığınları. Sarırsın , buralara yağmur yerine taş yağdı da, kırlardan aşağı akıp inmeye kuvveti yetmediğinden, buralarda toplanıp kaldı.”
“İçerisi balqurt sepeti kibi güröldey. Sanarsıñ , yüzlernen	“İçerisi arı kovanı gibi güröldüyör. Sarırsın , yüzlerce radyo

radiopriyomnikni qurğan da, olarnı yüzlernen stantsiyağa quraştırıp, bir kereden köçürgenler.” (A, 265)	<i>alıcısını kurmuşlar, onları yüzlerce istasyona ayarlamışlar, hepsini aynı anda dinliyorlar.”</i>
---	---

SANKİ:

1. Açıklama:

“Men qavğağa çoq qoşulmay edim, çünki <öksüz> deseler pek incına edim. Sanki , babam olmağanı benim qabaatım edi.” (QQ, 68)	“Ben kavgaya çok katılmazdım, çünkü <öksüz> dediklerinde çok üzülüyordum. Sanki , babamın olmaması benim suçumdu.”
“Oña mında kelmege kerek edimi? Em mıtlaqa bizim uçastkağa. Menim brigadama ! Sanki başqa şeerde, başqa uçastkada işlemek mümkün degil.” (SY, 28)	“Onun buraya gelmesine gerek var mıydı? Hem mutlaka bizim bölümümüze. Benim işyerime ! Sanki başka şehirde, başka bölümlerde, başka işyerlerinde çalışmak mümkün değil.”
“—Sizden evelki direktorlar böyle yapmadılar. Siz ise, ne oldu dep soraysız... Sanki bilmeysiniz. Sizge er şey belli.” (SY, 36)	“—Sizden önceki müdürler öyle yapmadılar. Siz ise, ne oldu diye soruyorsunuz... Sanki bilmiyorsunuz. Size göre herşey ortada.”

2. Benzerlik Gösterme:

“Qaranlıqta dağ etegindeki qarlı terekler birer tiri canavarlar kibi olup körünmekte, sanki yerlerinden köçecek ve Halil ocanın yolunu qapatacaq ve onun üstüne yığılacaq kibi körüne ediler.” (UD, 11)	“Karanlıkta dağ eteğindeki karlı ağaçlar birer yaşayan canavar gibi görünüyorlar, sanki yerlerinden kalkacaklar ve Halil Hocanın yolunu kapatacak ve onun üstüne yıkılacak gibi görünüyorlardı.”
“Oca közlerini açıp etrafqa	“Hoca gözlerini aşip etrafa

şaşqın-şaşqın baqtı. Sanki etraftaki adamlardan özünüñ qayda olğanını soramaq istey edi.” (UD, 15)	<i>şaşkın şaşkın baktı. Sanki etraftaki adamlardan nerede olduğunu sormak istiyordu.”</i>
---	--

SANKİ DERSİÑ, SANKİ DERSİZ:

1. Farz Etme:

“Bir mallede, bir azbarda altı qoranta yaşay, Sanki dersin , ağa-qardaş yigirmi yıl, mına şay.” (SE, 6)	“ <i>Bir mahallede, bir bahçede altı boğaz yaşıyor, Sanki dersin, ağa-kardeş yirmi yıl, işte şey.”</i>
“Siyrek degil... Maşınalar, barğan sayın çoğala, Beklemeden, garnizonda Başlana bir aleket. Sanki dersin , şainlerden Ürküp qaçqan çağala Quşlarınday, öglerinde Sezeler bir felaket.” (TQ, 86)	“ <i>Seyrek değil... Makinalar, git gide çoğalıyor, Beklemeden, garnizonda Başlıyor bir hareketlilik. Sanki dersin, şahinlerden Ürküp kaçan çağla Kuşları gibi, önlerinde Seziyorlar bir felaket.”</i>

SEN İSE:

1. Karşılaştırma:

“Men <devem> dey saña. Sen ise , amma da laqap taqqanlar seniñ kibi qızğa, dep külgensiñ.” (QQ, 108)	“ <i>Ben <deveyim> demiş sana. Sen ise, amma da lakap takmışlar senin gibi kıza, diye gülmüşsün.”</i>
“Bu canavar o vaqıt saña öleceğine külesiñmi, degen. Sen ise , yoq hain, seniñ öleceğine külem dep	“ <i>Bu canavar o zaman sana, öleceğine gülüyor musun, demiş. Sen ise, yok hain, senin ölecek olmana</i>

onıñ üstüne atılğansıñ.” (QQ, 108)	<i>gülüyorum diye üzerine atlamışsın.”</i>
--------------------------------------	--

SİZDE İSE:

1. Karşılaştırma:

“Taş ocaqlarınıñ işini tüzetmek içün, planlar tolması içün, taş azırlağan maşinalarını yerleştirmeye aşıqmaq kerek. Bunu yapmağancek, planlar aqqında laqırdı etmek, boş şey demektir. Sizde ise , buña emiyet berilmegen.” (SY, 39)	“Taş ocaklarını işlerini düzene sokmak için, işlerin yetişmesi için, taş parçalayan makinaları yerleştirmeye başlamak gerek. Bunu yapmadığınızda, işler hakkında konuşmak boş bir şey demektir. Sizde ise , buna önem verilmemiş.”
---	---

SOÑ:

1. İlave:

“Qadıñğa bir şey yap, qardaşım, degen yalvarıcı çerenen baqtı. Onıñ vaziyeti nevbetçi qadıñğa tesir etmey qalmadı. Qadın dudaqlarını sıkıp bir an oylanıp turdı. Soñ başını salladı.” (ÖY, 7)	“Kadına bir şey, kardeşim, diyen yalvaran yüzle baktı. Onun durumu nöbetçi kadına tesir etti. Kadın dudaklarını sıkıp bir an düşündü. Sonra başını salladı.”
“Bölükniñ müdiri közligini çıkarmay, oñı azğana köterip Azadqa baqtı. Soñ közligini çıkardı. Kevdesini Azad betke çevirdi.”(SY,9)	“Bölüğün müdürü gözlüğünü çıkarmadan, onu azıcık kaldırıp, Azad’a baktı. Sonra gözlüğünü çıkardı. Gövdesini Azad tarafına çevirdi.”
“—Qorqaq ekensiz, Anife yenge, — dedi o can ağrısınen. Soñ ,	“—Korkakmışsınız, Hanife yenge, — dedi o can ağrısıyla.

kûlümsirep, bir şeyler daa aytacaq oldı, lâkin arqadan çapmaqta olğan halq sürüsü içinde çot saqallı, pos mıyıqlı adamnı körgeninen, yüzündeki şadlıq birden qorquğa aylandı.” (A, 8)	Sonra , gülümseyip, bir şeyler daha söyleyecek oldu, lâkin arkadan yaklaşmakta olan halk sürüsü içinde <i>karışık sakallı, pos bıyıklı adamı görünce, yüzündeki rahatlık birden korkuya döndü.</i> ”
“Başını qaşıp, saçlarını tarağan kibi oldı. Soñ , kâğıtlarını bir daa qarıştıрмаğa başladı.” (SY, 26)	“Başını kaşıyıp, saçlarını <i>taramış gibi yaptı. Sonra</i> , kâğıtlarını <i>bir daha qarıştırmaya başladı.</i> ”
“—Yahşı oynay ekensiñ, — dedi Ava elemnen. — Qadın rolüne pek kelişesiñ. - Soñ , Baratqa aylandı. — Buyurıñız, aşıñız azır. Maña ketmek kerek. Aydı, sağlıqnen qalıñız.”(A,27)	“—İyi adammışsınız, — dedi Havva kırınlıqla. — Kadın rolüne çok uygunmuşsunuz. - Sonra , Barat’a döndü. — Buyurunuz, yemeğiniz hazır. Benim gitmem gerek. Haydi, hoşçakalın.”
“Yusuf işlegen adamlarınıñ yanına keldi. O yaq, bu yaq dolandı. Soñ , Berdiquil ve Azad çalışqan yerge taraf adımladı...” (SY, 30)	“Yusuf çalışan adamların yanına geldi. O tarafa, bu tarafa dolandı. Sonra , Berdikul ve Azad’ın çalıştığı yere doğru gitti.”

SOÑ İSE:

1. İlave:

“—Bizge işke kelgen yaşlar başta mında kele, zavodnıñ işlerinen tanış ola, soñ ise iş yerlerine yollanırlar...” (SY, 24)	“—Bize işe gelen gençler başta buraya geliyor, şantiyenin işlerini tanıyor, sonraysa iş yerlerine gidiyorlar...”
---	---

SOÑKI:**1. İlave:**

“Azad sabalık <baar> aşhanesinde eki meşrebe qave içti, soñki eki loqma ötmegini ağır tüşünceler içinde yutıp, azbarğa çıqtı.” (SY, 9)	“Azad sabah <bahar> lokantasında iki fincan kahve içti, sonra iki lokma ekmeğini ağır düşünceler içinde yiyip, bahçeye çıktı.”
--	--

SOÑRA:**1. İlave:**

“Adam elindeki diplomatını açtı, içinden <sport> gazetasını çıkardı, soñra yerinden turup, Azadqa aylanıp baqtı.” (SY, 8)	“Adam elindeki evrak çantasından <spor> gazetesini çıkardı, sonra Azad’a dönüp baktı.”
“Bir ocaqtan ğayet qoyu duman köterile. Kimerde mında ardı-sıra bir kaç kün böyle ola. Soñra, niçündür, duman birden kesile.” (SY, 5)	“Bir bacadan gayet koyu bir duman çıkıyor. Bazen burada ardarda bir kaç gün böyle oluyor. Sonra, nedendir, duman birden kesiliyor.”
“Biraz yürdü, soñra toqtaldı.” (SY 6)	“Biraz yürdü, sonra durdu.”
“O cigerlerini avağa toldırıp, terenden nefes aldı. Başta ortadaki, dülber örtülü stol üstündeki çeşit çeçeklere suqlanıp baqtı. Soñra çevre-etrafı közden keçirdi.”(ÖY,133)	“O ciğerlerini havayla doldurup, azıcık nefes aldı. Öncelikle ortadaki güzel örtülü yer üzerindeki çeşitli çeçeklere imrenerek baktı. Sonra çevreyi gözden geçirdi.”

SOÑUNDA:**1. Sonuç Bildirme:**

“Menimce, Bekir muallim ve Ğazi Alim 1914 senesi Stambulda tanışsalar kerek. Çünki Yunusov şu yılı öz bilgisini arttırmak niyetinen anda bulunğan edi. Soñunda maña iş boyunca Türkiyede belli bir vaqt yaşamaq sırası kelgende, türk lingvistleriniñ bu eki alim aqqında çoq eyi sözler aytqanlarını eşittim.” (Yİ, 163)	“Bence, Bekir öğretmen ile Gazi hoca, 1914 senesinde İstanbul’da tanışsalar gerek. Çünkü Yunusov o yıl bilgisini arttırmak için orada bulunuyordu. En sonuncusu ben iş icabı Türkiye’de bulunduğum sıralarda Türk dil bilimcilerinin bu iki alim hakkında çok iyi sözler söylediklerini işittim.”
--	---

SOÑUNDAN:**1. Sonuç Bildirme:**

“Bu vaqiadan soñ İlyasnıñ çalışuv tertibi deñiştı. O tek nakladnoylar esasında obektlerge azır mahsullar, kereste yollay. Soñundan oña şu mahsullarnıñ qabul olunğanı aqqındaki dökümentlerni ketireler.” (Y, 1988/25)	“O vakitten sonra İlyas’ın çalışma düzeni değıştı. O sadece nakliye ile ilgili tesislere hazır ürünler, keresteler yolluyor. En sonunda, ona bu ürünlerin kabul edildiğı hakkındaki dökümanlar getiriliyor.”
“Qızgın çatışuv bizim galebemiznen bitti. Tınış oluv vaqtında adetteki şaqa-qorata başladı. <Qart>lar şaqanen yaşlarını yañlışlarını añlattılar. Soñundan, bu yaşlar arasında namlı cenkçiler, qaramanlar çıqtılar.” (Y, 1985/123)	“Ateşli çarpışma bizim galibiyetimizle sonuçlandı. Herkes sustuğunda âdet olan şaka curcuna başladı.<İhtiyar>lar şaka yollu gençlerin yanlışlarını anlattılar. En sonunda, bu gençler arasından ünlü savaşçılar, kahramanlar çıktı.”

SONUNDAN İSE:

1. Sonuç Bildirme:

"Bu adamnıñ aslı adı Seyitabla. Amma köyde er kes Austerlits dey edi. Yusuf bu adamnıñ aqiqiy adını birinci kere anasından eşitti. Soñundan ise Seyitabla ağa Avstriya cenkinde iştirak etkeni, yaralanğanı ve nasıldır mükâfat alğanı içün köydeşleri oña bu lağapnı taqıştırganlarını añladı. (Y, 1987/66)	<i>"Bu adamın asıl adı Seyitabla. Ama köyde herkes Austerlist diyordu. Yusuf bu adamın gerçek ismini ilk defa annesinden duymuştu. En sonunda ise, Seyitabla Ağa'nın Avusturya savaşına katıldığını ve nasıldır, mükâfatlandırıldığı için köylülerin ona bu lakabı taktıklarını anladı."</i>
--	--

SÖZ KELİMİ:

1. Açıklama:

"—Musaadeñizle, Aqbar Kamiloviç ! - Harkov vekili, müendis Haritonov yerinden qalqtı. — Açıq çeşmelerni yoq etüvde üniversal usullar da yoq degil. Söz kelimi, iritme vasıtası ile taziq berüv..." (YD, 181)	<i>"—Müsaadenizle, Akbar Kamiloviç ! - Harkov vekili, mühendis Haritonov yerinden kalktı. — Açıq çeşmeleri yok etmekte uluslararası yöntemler de yok değil. Söz gelimi, eritme yoluyla tazyik vermek..."</i>
"Plan bölüğinde sübet uzadı. Daniyarnıñ. ümüt etmegen fikirleri doğdı. Begengenlerini defterine yazıp aldı. Söz kelimi, kaolin meselesi." (RSF, 71)	<i>"Planlama bölümünde sohbet uzadı. Daniyar'ın ümit etmediği fikirler doğdu. Beğendiklerini defterine yazdı. Söz gelimi, temiz kil meselesi."</i>

“—Pıtraqlı... Lâkin qorqaqlar. Qıçııştılar. Bitti-ketti. Bu onların zenaatı. Söz kelimi, Dadaev. Kim o?” (RSF, 36)	“—Pürüzlü...Lâkin korkaklar. Kaçıştılar. Bitti gitti. Bu onların zanaatı. Söz gelimi, Dadaev. Kim o?”
---	---

SÖZ SIRASI:

1. İlave:

“—Eger biz, er seferinde <til> almaq için bu qadar snaryad sarf etecek olsaq, ştansız qalırız, — dey, ciddiliknen. — Söz sırası, snaryadlarını Ural zavodlarında yaş ösmürler, qadınlar azırlağanını bilesiñmi?” (CS, 220)	“—Eğer biz, her seferinde <dil> almak için bu kadar bomba kullanırsak, cephanesiz kalırız, — diyor, ciddilikle. — Söz sırası, bombaları Ural şantiyelerinde genç çocukların ve kadınların hazırladıklarını biliyor musun?”
---	--

ŞAY DA OLSA:

1. Zıtlık Bildirme:

“Kene uçırımdan ateşke yığılam, çapalanıp uyanğanda - bütün vücudım suvuq, yapışqan ter içinde qala. Şay da olsa, ekimlerniñ yardımnen yavaş-yavaş özüme keldim.” (YA, 13)	“Gene uçurumlardan ateşlerin içine düşüyorum, debelenip uyandığımda, bütün vücudum soğuk, yapışqan ter içinde kalıyor. Öyle de olsa, doktorların yardımıyla yavaş yavaş kendime geldim.”
“Niayet bir kün aqşam, bizni bir qaç kolonnağa bölip, küçlü konvoynen lagerden alıp çıqtılar. Tenimizde tek bir terimiznen	“Nihayet bir gün akşam, bizi bir kaç koloniye bölüp, güvenli konvoylarla kamptan alıp çıktılar. Tenimizde sadece terimizle

kemiklerimiz qalğan. Şay da olsa , konvoylar qutura, mecalsız adamları tufek qundakinen uralar.” (YA, 22)	<i>kemiklerimiz kalmıştı. Öyle de olsa, konvoylar çok hareketli, kuduruyorlar, güçsüz adamlara tufek dipçığıyle vuruyorlar.”</i>
“Tayağını onğa-solğa salmaqlap, qıçıra-bağıra sürünüñ artından ketken aq saqallı qart çoban Çinaynıñ qapusındaki yat adamnı körip, mahsus toqtaldı, közlerini küneşten avuçinen kölgelep, oña aylanıp baqtı, lâkin tanıp olamadı. Şay da olsa , oña selâm bergenden olup, başını çalqadı ve keçip ketti.” (A, 112)	<i>“Değneğini sağa sola sallayıp, bağıra çağıra sürünün arkasından giden ak sakallı ihtiyar çoban Çinay’ın kapısındaki yatan uyuşuk adamı görüp, özellikle durdu, gözlerini güneşten avucuyla gölgeleyip, ona dönüp baktı, lâkin tanıyamadı. Öyle de olsa, ona selâm vermiş bulunup, başını salladı ve geçip gitti.”</i>

ŞAY İSE DE:

1. Açıqlama:

“Laqırdı vaqıtında İlyas perişan alda yerge baqıp indemey oturdı. Dersin, Dilbar Yusupovnanıñ analıq merametinen aytqan öğütleri oña ait degil edi. Şay ise de , Dilbar Yusupovna tüşüngenlerini sanki davuşnen beyan etti.” (Y, 1988/28)	<i>“Konuşma sırasında İlyas perişan bir şekilde yere bakıp sesini çıkarmadan oturdu. Dersin, Dilber Yusufovna’un annelik merhametiyle söylediği öğütleri ona ait değildi. Öyleyse de, Dilber Yusufovna sanki sesli düşündü.”</i>
“Direktor özünü bir şey olmağan kibi tuta, amma etraftaki adamlar, hususan onın beraber üylelik ziyafetinde bulunğanlar ses-soluqsız deñiştiler. Üylelik aşqa kimse İlyasnı	<i>“Yönetici kendini bir şey olmamış gibi tutuyor, ama etraftaki adamlar, özellikle onunla beraber ögle ziyafetinde bulunanlar, sessizce değıştılar. Ögle ziyafetine kimse</i>

çağırma. Şay ise de , o bir kaç kere özü bardı. Aş vaqıtında, er kes biri-birinen laqırdı etkeni alda, İlyasnen kimse laf etmey.” (Y, 1988/27)	<i>İlyas'ı çağırıyor. Öyleyse de, o bir kaç kere kendisi gitti. Yemek zamanında, herkes birbiriyle konuştuğu halde, ilyas ile kimse konuşmuyor.”</i>
“İlyasnın işi çox olsa da, ağır degil. Amma iç bir yaqqa ketip olamay. O mında daima kerek. Şay ise de , o Feridenen körüşmege vaqıt tapa. Uzundan-uzun kereste anbarı içinde endi olarnın öz köşeleri bar.” (Y, 1988/21)	<i>“İlyas'ın işi çok olsa da, ağır değil. Ama hiçbir tarafa gidemiyor. O burada daima gerekli. Öyleyse de, o Feride ile görüşmek için zaman buluyor. Uzun uzadıya kereste ambarı içinde görüşüyorlar, artık onların orada kendi köşeleri var.”</i>

ŞAY OLSA DA:

1. Açıklama:

“Arqadaşlarım, qollarımni omuzlarına asıp, süyrep ketkende, esim keldi. Sağ tarafımdan qan çekmenimniñ üstüne çıqqan. Şay olsa da , meni arqadaşlar bıraqmağanlar.” (YA, 17)	“Arkadaşlarım, kollarımı omuzlarına asıp, beni sürükleyip götürürlerken, kendime geldim. Sağ tarafımdan kan giysimin üzerine çıkmış. Öyle olsa da , beni arkadaşlar orada bırakmamışlar.”
“Endi Germaniyanın bir sözsiz teslim oluv aktı da imzalanğan edi. Şay olsa da , bazı yerlerde teslim olmağan gruppalar, yıqıq evler arasından yer túbünde saqlanıp, kene de atalar, dersin bütün Avropada insan qanı az tökülgen...” (YA, 88)	“Artık Almanya'nın koşulsuz teslim oluş anlaşması da imzalanmıştı. Öyle olsa da , bazı yerlerde teslim olmamış gruplar, yıkık evler arasında yer altında saklanıp, yine de kurşun atıyorlar. Sanki Avrupa'da yeteri kadar insan kanı dökülmemiş...”

“Halil oca, Lidiya Vasilevnanıñ yerge çıqqanını eşitken edi. Şay olsa da, eski dostını unutmayıp, Lidiya Vasilevnanıñ evine de kirdi.” (UD, 163)	“<i>Halil Hoca, Linya Vasilevna’nın dışarı çıktığını işitmişti. Öyle olsa da, eski dostunu unutmayıp, Lidya Vasilevna’nın evine de uğradı.</i>”
---	--

ŞİMDİ:

1. Sonuç Bildirme:

“—Üç künden beri işke üç adam çıqmay. Taşlarını ufaqlağan maşına tamirde. Şimdi, bütün qabaatnı Server Memet Şayeviç bizim üstümüzge yüklemek istey...”(SY,16)	“—Üç günden beri işe üç adam çıkmıyor. Taşları ufalayan makine tamirde. Şimdi, bütün suçu Server Mehmet Şayeviç bizim üstümüze yüklemek istiyor...”
“Azad eşittimi, eşitmedimi, cevap bermedi. Şimdi onıñ miyini, kerçekten de, keçmişiniñ ve keleşekiniñ buravları teşeler...” (SY, 31)	“Azad işitti mi, işitmrdi mi, cevap vermedi. Şimdi onun beynini geçmişinin ve geleceğinin buhranları oyuyor.”
“Taaciylenecek şey, keçirgen belâlarına baqmay, böyle şen, özünü tutmağa bilgen, cesaretli olğan, kimsenen alıp berecegi yoq. Şimdi meni kinoğa çağıra, — dep tüşündi Adile.” (SY, 81)	“Üzülecek şey, geçirmiş olduğu belalara bakmadan, böyle şen, kendisini tutmayı bilen, cesaretli, kimseyle alıp vereceği yok. Şimdi beni sinamaya çağırıyor, — diye düşündü Adile.”

2. Teklif:

“—Bizler epimiz bekârmız. Lâkin, sizde qızlar körünmeyler, —	“—Bizler hepimiz bekâriz. Lâkin sizde hiç kız görünmüyor, —
---	--

dedi kene bir asker. —Qızlar çox, iş de çox, — dedi Cemilev kûlûmsirep. — İş epimizge yeter. Şimdi , üylege qadar, tehnika saqtlığınen ve başqa işlernen tanış oluñ, soñra işke kirişirimiz.” (SY,146)	<i>dedi gene bir asker. —Kızlar çok, iş de çok, — dedi Cemilev gülümseyip. — İş hepimize yeter. Şimdi, öğleye kadar, işletmenin işleriyle ve başka işlerle uğraşın, sonra işe başlarız.”</i>
---	---

ŞİMDİ DE:

1. Açıqlama:

“Feride qolunu aldı, keri çekildi. Hayal deryasına çamdı. Azad eyecanlandı. Bir de bir kimseni incitsa o pek yanıqlana edi. Şimdi de yapqanlarına peşman oldu.” (SY, 98)	<i>“Feride kolunu aldı, geri çekildi. Hayal deryasına daldı. Azad heyecanlandı. Bir de bir kimseyi incitse o çok üzülüyordu. Şimdi de yaptıklarına pişman oldu.”</i>
--	---

ŞİMDİ İSE:

1. Açıqlama:

“Doğrusını aytqanda, mında daa iç bir türlü bina yoq. Tek olarnıñ qurucılıq yerleri... Şimdi ise , mında taş döggen parçalağan tsement ocaqları içün taşlarnı azırlağan maşınalar açıq yerde çalışalar...” (SY, 39)	<i>“Doğrusunu söylemek gerekirse, burada daha hiç bir bina yok. sadece onların çalışma yerleri...Şimdi ise, burada taş dövüp parçalayan çimento ocakları için taşları hazırlayan makinalar açık havada çalışıyorlar...”</i>
“—Hayri Osmanoviç, men ariza ketirdim. İşten ketmek isteyim,	<i>“—Hayri Osmanoviç, ben dilekçe getirdim. İşten çıkmak isteyim,</i>

— dedi. — Bir qolaylıca iş taparım. Taş qazanda işimni pek yaxşı uyduramayım. Patlatuv işləri üçün bütün vaxt sögesiz. Kerçekten de, işke keçmegen balaban taşlar çox çıqa ve onları doğramaq çox vaxt ala. Şimdi ise , yañı bir iş daa çıqtı. Yañı taş qazan.” (SY, 139)	— dedi. — Bir kolay iş bulurum. Taş kazanında işimi çok iyi yapamıyorum. Patlatma işi için her zaman kıyıyorsunuz. Gerçekten de, işe yaramayan büyük taşlar çok çıkıyor ve onları doğramak çok vakit alıyor. Şimdi ise , bir yenisi daha çıktı. Yeni taş kazanı.”
--	--

2. Karşılaştırma:

“Başları biz bu işləren oğraşıp olamadıq, sebebi er keske belli: kombinatnın işləri martabal edi. Şimdi ise , işlərimizni sırasına qoydıq ve ciddiyləknən işləyimiz. Kene de, böyle bir işke daa başlamağa qüvətimiz yete. Yaxşı cıyıışnsaq öz qüvətimiznən bile bu işni yapa bileyiz.” (SY, 138)	“Öncələri biz bu işlərlə uğraşamadıq, səbəbini hərkes biliyor: fabrikanın işləri karışığı. Şimdi ise , işlərimizi sırasına koyduk ve güzəlcə çalışıyoruz. Gene de, böyle bir işe gücümüz yetiyor. İyi paylaşarsak kendi gücümüzle bile bu işi yapabiliriz.”
“Adamovğa bir qaç kere yaxşı təsir etken, glavka ceza tədbirləri qullandılar. Lâkin, olar başqa. Bir yanlışlıq yaptınmı, sögələr, nəsiətləylər. Böyle vaxıtlarda o çox raatsızlanmaz edi. Şimdi ise , iş başqa. Tek bir nəsiətnən qurtulmaq...” (SY, 100)	“Adamov’a bir qaç kere iyi təsir eden, fabrika cəzaları uyguladılar. Lâkin, onlar başqa. Bir yanlışlıq yaptın mı, söyleniyorlar, nəsiətlə ediyorlar. Böyle zamanlarda o çok rahatsız olmuyordu. Şimdi ise , iş başqa. Sadəcə nəsiətlə kurtulmak...”
“—Bizgə kəlgəndə o daa yaş edi. Mında dülgər və betoncu zənaətlərini ögrendi. Şimdi ise , kəmalətli qurucu olaraq zənaət	“—Bizə gəldiğində o daha gənçti. Burada marangozluk və betonculuk mesleklerini ögrendi. Şimdi ise , usta olaraq başkalarına

ögrete." (GYA, 19)	öğretiyor."
"O vaxıttı Proletar soqağı degil, attı yañı şeer bile yoq edi. Şimdi ise , tek Qurtasanovnıñ brigadası tarafından qurulğan binalarnı sayıp çıqmaq bile qıyın." (GYA, 22)	"O zamanda değıl Proletar sokağı, hatta yeni şeher bile yoktu. Şimdi ise , sadece Kurthasanov'un şirketi tarafından yapılan binaları saymaq bile güç."

ŞİMDİLİK:

1.Sonuç Bildirme:

"—Direktornı işten çıqardılar. Başqası ise daa kelgeni yoq. Şimdilik onıñ yerinde baş incener bar." (SY, 11)	"—Müdürü işten çıqardılar. Başkasının daha geldiğı yok. Şimdilik onun yerine baş müfettiş bakıyor."
---	--

ŞU ARADA:

1. Açıklama:

"Yol içinde qanğa bulanıp yatqan qadınnıñ cesedini yaymanen örteyim degende, yolda maşınalar peyda oldılar. Eki maşına bir kereden toqtadı. Adamlar tüştiler. Cesedniñ başına toplandılar. Şu arada , tesadüfen, eki militsiya hadimi maşına da kelip toqtadı." (SY, 47)	"Yolda kana bulanmış bir halde yatan kadının cesedini örtüyle örteyim dediğinde, yolda arabalar göründüler. İki araba aynı anda durdu. Adamlar indiler. Cesedin başına toplandılar. Bu arada , tesadüfen, iki polis arabası da gelip durdu."
"O, qaba yipliknen toqulğan	"O, kaba iplikle dokunmuş

çekmenini omuzları üstüne tartıp, saç kibi cayrağan kirpikleri astındaki bılanıq közlerinen azbardaki adamnıñ kim olğanını eslemeye tırıştı. Şu arada dört qapı daa açılıp, sofağa biri-birinden ufaq bir sürü bala atılıp çıktı.” (A, 35)	<i>giysisini omuzları üzerine çekip, saç gibi uzamış kaşları altındaki bulanık gözleriyle bahçedeki adamın kim olduğunu anlamaya çalıştı. Bu arada dört kapı daha açılıp, sofaya birbirbirinden ufak bir sürü çocuk çıktı.”</i>
--	---

2. İlave:

“<Muqayt ol>, — dep qoluñı salladı Alya oña. —Azadnı azğana köreyim, soñra tüşerim. Qorqmañız, men yıqılmam Azad nasıl? —Yuqlay, şamatalama ! Şu arada Berdiquł Jülgini esledi. Elini köterdi, bir şeyler aytacaq oldu.” (SY, 117)	“<Sakin ol>, — diye kolunu salladı Alya ona. —Azad’ı azıcık göreyim, sonra inerim. Korkmayın, ben yıkılmam Azad nasıl? —Uyuyor, gürültü yapma ! Bu arada Berdikul Jülgini işaret etti. Elini kaldırdı, bir şeyler söyleyecek oldu.”
“Çoban ne yapacağını bilmey. Ajderağa: —Ya seni qurtarmağan olsam sen ateşte küyip, kebab olacaq ediñ de, — dey. Lâkin iç bir şey kâr etmey. Ajdera ep öz sözünde tura. Olar çoq iddalaşalar. Şu arada yanlarına bir tilki kelip toqtay.” (AKAT, 7)	“Çoban ne yapacağını bilemiyor. Ejderha: —Ya seni kurtarmamış olsaydım sen ateşte pişip, kebab olacaktın da, — diyor. Lâkin hiçbir şey fayda etmiyor. Ejderha hep kendi sözünde ısrar ediyor. Onlar çok iddalaşıyorlar. Bu arada yanlarına bir tilki gelip dikiliyor.”
“Ölümden qorqqan qaşqır qaçmaq içün ne qadar tırışsa da, quyruğı suvda buzlap qalğanından qaçamay. Şu arada, onıñ qulağına	“Ölümden korkan kurt kaçmak için ne kadar uğraşsa da, kuyruğu suda buzlayıp kaldığı için kaçamıyor. Bu arada, onun kulağına havlayan

avlağan köpekleriniñ sesleri eşitle.” (AKAT, 16)	<i>köpeklerin sesleri geliyor.”</i>
--	-------------------------------------

ŞU SEBEPLERGE KÖRE:

1. Açıklama:

“Demek, qırımtatar tilinde ve medeniyetinde sikifleriniñ tili ve medeniyetiniñ ayrı hususiyetlerini körmek mümkün olğanını inkâr etmek olmaz, ondan ğayrı, <sikifler> degen adnı, ayat tarzı sikiflerge oşağan köçebe olğanından sebep, bütün Orta Asiya ve Qara deñiz boylarında yaşağan halqlarnı belgilemek içün de işletkenler. Şu sebeplerge köre , Saq şeeriniñ adını sikiflennen bağılı demek mümkün.” (Y, 1991/128)	“Demek, Kırım-Tatar dilinde ve medeniyetinde <i>İskitlerin dili</i> ve medeniyetinin <i>değişik özelliklerini</i> görmenin mümkün olduğu inkâr edilemez, ondan başka, <İskitler> denen bu adı, hayat tarzı İskitlere benzeyen ve göçebe olduğu için, bütün Orta Saya ve Karadeniz çevresinde yaşayan halkları anlatmak için de kullanmışlar. Bu sebeplere göre , Sak şehirinin adının İskitlerden geldiğini söylemek mümkün.”
--	--

ŞU SEBEPTEN:

1. Sonuç Bildirme:

“Evde işlerim çoq, ama olarnen oğraşmağa vaqıt yoq. Evelâ, sahra hızmetlerini bitirmek kerek, şu sebepten vaqıtını nafile sarf etmek mümkün degil.” (YD, 165)	“Evde işlerim çok, ama onlarla uğraşmaya vakit yok. Evvelâ, çölle ilgili işleri bitirmek gerek, bu sebepten zamanı boşa harcamak mümkün değil.”
--	--

“Baynazar aqa bu yerlerde doğup öskən adam, onıñ bir ayağı tizinden mayışmay, topallap yüre. Şu sebepten arbiy hizmetke de yaramay, kolhoznıñ bağcısı olıp çalışa.” (QQ, 13)	“<i>Baynazar Ağa buralarda doğup büyümüş adam, onun bir ayağı dizinden bükülmüyor, topallayıp yürüyor. Bu sebepten harp hizmetinde de yararlı olmuyor, kolhozun bağcısı olup çalışıyor.</i>”
--	--

ŞU SEBEPTEN OLSA KEREK:

1. Açıklama:

“Şimdiki balaları yalıñız tez-tez ösip büyükler sırasına qoşulmaq istegi raatsızlay. Şu sebepten olsa gerek, Muradasıl aqaynıñ kiçkenesi Zekiyeçik de sekizinci sınıfğa keçken soñ, bam-başqa olıp qaldı.” (YA, 79)	“<i>Şimdiki çocukları sadece çabucak büyüyp büyükler arasına katılmak isteği rahatsız ediyor. Bu sebepten olsa gerek, Muradasıl Ağanın küçük çocuğu Zekiyeçik de sekizinci sınıfa geçtikten sonra, bambaşka oldu.</i>”
“Ağalarımın ştan-kölmekleri biri-birinen çekip, eñ soñunda maña berile edi. Şu sebepten olsa gerek, benim ştanımda yamavlar episininkinden çoq ola.” (YA, 177)	“<i>Ağabeylerimin iç çamaşırları ve gömlekleri zamanla küçülüp en sonunda benim oluyordu. Bu sebepten olsa gerek, benim iç çamaşırlarımda yamalar hepsinkilerden çok oluyor.</i>”

ŞU ŞEY QUVANÇLI Kİ:

1. Anlam Güçlendirme:

“Qırımtatar halq masallarını toplav ve derc etüv işinde <Lenin	“<i>Kırım-Tatar halk masallarının bir araya toplanması ve</i>
--	--

bayrağı> gazetesi ve <Yıldız> jurnalı da salmaqlı isse qoşıp kelmekte. Bu eki neşirniñ saifelerinde yüzlerden masal basıldı ki, olar halqniñ varietine çevirildi. Şu şey quvançlı ki, soñki yıllarda folklor materiallarını dersliklerde kirsətöv ve olarnı ilmiy ceetten öğrenöv em de talil etövge de eppeyi diqqat ayrıldı.” (AKAT,4)	yayınlanmasında <Lenin bayrağı> gazetesi ve <Yıldız> dergisinin önemli hissesi vardır. Bu iki yayının sayfalarında yüzlerce masal basıldı ki, onlar halkın hafızasına girdi. Şurası mutluluk vericidir ki, son yıllarda folklor materyallerinin dersliklere sokulması ve onların ilmi esaslarla tahlil edilmesine de çok önem verildi.”
--	--

ŞUNA BAQMADAN:

1. Zıtlık Bildirme:

“Bu yoqlıq cenkten soñ da bir qaç yıl devam etecek. Şuña baqmadan, planrı becermek kerekmiiz, çünkü devlet qanunları kibi, plan da mecburiy bir şeydir. Bunu bizden vatan talap ete.” (A, 54)	“Bu yokluk, sıkıntı savaştan sonra da bir qaç yıl devam edecek. Buna bakmadan, işi yapıp bitirmek zorundayız, çünkü devlet kanunları gibi, iş de mecburidir. Bunu bizden vatan istiyor.”
“—Yoq, tarlıq etmey, men insan ömrünüñ qısqağına şikayetlenem, çünkü yaşağan dünyamızı körip öğrenmege ömrümüz yetmey. Öğrenilecek şeyler ise derya-deñiz ! Şuna baqmadan, bazı adamlar vaqıtlarını qoymağa yer tapmaylar. Vallay, çaresi olsa olarnıñ bütün vaqıtlarını özümne toplaş alırdım.” (A, 117)	“—Yok, darlık etmiyor, ben insan ömrünün kısalığından şikayetçiyim, çünkü yaşadığımız dünyayı tanımaya ömrümüz yetmiyor. Öğrenilecek şeyler ise derya deniz ! Buna bakmadan, bazı adamlar boş zamanlarını koyacak yer bulamıyorlar. Vallahi, imkân olsa onların bütün boş zamanlarını kendime alırdım.”

ŞUNDAN SOÑ:

1. Sonuç Bildirme:

“Bekir Çoban-zade türkiy halqlar tilleriniñ tarihi, türk filologiyası aqqında teren mündericeli lektsiyalar oqudı. Lektsiyalardan soñ tenefüs vaqıtında onı sarıp ala ve çeşit sualler bere edik. O bizim için eñ yakın olğan Alişer Navoiyniñ icadını pek yahşı bile edi. Şundan soñ biz onı daa ziyade sevdik.” (YI, 160)	“<i>Bekir Çonbanzade Türk halklarının dillerinin tarihi ve Türk filolojisi hakkında içerikli konferanslar verdi. Konferanslardan sonra dinlenme vaktinde onun çevresini sarıp, konferans hakkında sorular soruyorduk. O bizim dilimize en yakın olan Alişir Nevai'nin eserini çok iyi biliyordu. Ondan sonra, biz onu daha çok sevdik.</i>”
---	---

2. İlave:

“1928 senesi A. Odabaş <Veli İbraimovniñ işi>nen yaqalanıp, Mockvada Butırka türmesinde bir qaç vaqıt yata. 1934 senesi o, qorantasinen körüşe. Şundan soñ, qorantası Orta Asiyağa köçip kete. 1937 senesi Ayşe hanım qocası vefat etkeni aqqında haber ala. Amma alâ daa bu küngece bu hususta iç bir türlü resmiy haber yoq. Bunıñ için de, onıñ ilmiy bibliografiyasını yazğanlar çoq yañı malûmatlarğa rastkele bileler.” (Y, 1991/86)	“1928 yılında A. Odabaş <Veli İbrahimov'un Görevi> ile yakalanarak, Moskova'da Butırka hapishanesinde bir süre yatar. 1934 yılında o, ailesi ile görüşür. Bundan sonra, ailesi Orta Asya'ya göç eder. 1937 yılında Ayşe Hanım kocasının vefat ettiğinin haberini alır. Ama daha hâlâ bu güne kadar bu hususta hiç bir resmî haber çıkmadı. Bunun için de, onun ilmî bibliyografyasını yazarlar çok yeni bilgilere rastlayabiliyorlar.”
---	--

ŞUNDAN SEBEP OLSA KEREK:

1. Açıklama:

“Bazı istidatlı adamların nefislik ustalığı, bediîy qudreti nesirde ziyade bilinmekte. Lâkin bizde şiiriyette bazı muvafakiyetlerge prinstitip, nesirge keçken edipler romannın ağır yükünü köterip olamadılar. Şundan sebep olsa kerek, yetmişinci seneleri yazılğan romanlar bu janrın tolu talabının qanaatlendirip olmağanını tanımaq borclumuz.” (Yİ, 53)	“Bazı yetenekli adamların büyük ustalığı, yaratma gücü nesirde iyi bilinmekte. Lâkin bizim şiirimizde bazı başarılarla, nesir yazmaya başlayan yazarlar romanın ağır yükünü kaldıramadılar. Sebebi şu olsa gerek ki, yetmişli yıllarda yazılan romanların bu türün boşluğunu dolduramadığını söylemeliyiz.”
--	---

ŞUNİ DA AYTAYIM Kİ:

1. Tamamlama:

“—Ebet, doğru. Ağır, accı edi o vaqıtları. Ne aytayım. Bay şeerde yaşay edi. Köyge yalınız yazda kele turğan edi. Bunıñ üstüne o saran ve qıtmır edi. Şunı da aytayım ki, bay balalı qarılarnı begenmey edi.” (CS,16)	“—Evet, doğru. Ağır, acıydı o zamanlar. Ne söyleyeyim. Efendi şehirde yaşıyordu. Köye sadece yazları geliyordu. Bunun yanında o eli sık ve cimriydi. Şunu da söyleyeyim ki, efendi çocuklu kadınları beğenmiyordu.”
---	---

ŞUNİ DA AYTMALI Kİ:

1. Tamamlama:

"<İkayet Nenkecen hanım dürbesi> povesti Tohtamış hannıñ hükümranlığı vaqıtındaki içtimaiy vaqialarını, zorbalıqlarını ve eki yaş arasındaki sevgi fedaiyliğini teren bediyy ustalıqnen köstere. Bu eser de 1899 senesi ana tilimizde İlyas Borağanskiyniñ basmahanesinde neşir olundu. Şunu da aytmalı ki, Osman Aqçoraqlı Bağçasaraydaki <Zincirli medrese>ni bitirgen soñ, ocası İlyas Mirzaniñ davetiynen Peterburğa kele ve onıñ basmahanesinde hattat olip çalışa." (Yİ, 279)	"<Nenkecen hanım türbesi hikayesi> Toktamış Hanın hükümdarlığı sırasındaki önemli olayları, zorbalıkları ve iki genç arasındaki sevgiyi büyük bir yaratıcılık ustalığıyla anlatıyor. Bu eser de 1899 senesinde dilimize İlyas Boraganski'nin yayınevinde basıldı. Şunu da söylemeli ki, Osman Akçoraklı Bahçesaray'daki <Zincirli medrese>yi bitirdikten sonra, hocası İlyas Mirza'nın davetiyle Petersburg'a geliyor ve onun yayınevinde hattat olarak çalışıyor."
--	--

ŞUNI DA AYTMAQ KEREK Kİ:

1. Tamamlama:

"1475 senesinden Qırımniñ bütün cenübiy yalı boyları em de Evpatoriya, Feodosiya, Balaklava, Sudaq ve diger şeerler türklerniñ qolu astında edi. Şu regionda yaşağan rumlarğa ve diger halqlarnıñ vekillerine büyük tesir kösterdiler.	"1475 yılında Kırım'ın bütün güney limanlarının çevresi hem de Evpatoriya, feodosiya, Balaklava, Sudak ve diğer şehirler Türklerin elindeydi. Bu bölgede yaşayan Rumlara ve diğer halkların temsilcilerine büyük etkileri olmuştur.
---	--

Şuni da aytmaq kerek ki, Qırımniñ cenübiy yalı boylarında yaşağan ve türkiy tillerniñ oğuz-selçuk gruppasına kirgen tatarlarnıñ tiline de türk tili ziyade tesir etti.”(Y, 1991/133)	Şunu da söylemek gerekir ki, Kırım’ın güney limanlarının çevresinde yaşayan ve Türk dillerinin Oğuz-Selçuk gurubuna giren Tatarların diline de Türk dilleri fazlasıyla etki etti.”
--	--

ŞUNI DA İLAVE ETMELİ Kİ:

1. Tamamlama:

“Er iki parçanı bir şekilden digesine keçirmek qabul degildir. Şuni da ilave etmeli ki, cenubiy Qırımda mensup olğan halq edebiyatı az-buçuq Türkiye yazılı edebiyatı olğan <çığatay> edebiyatından ayrılmış ve Seadet Giray demeninden biri <divan dili, yarlıq dili> olmaq ile aqiqiy ğayıp etmiştir.” (YI, 141)	“Her iki parçayı da aynı şekilde kabul etmek mümkün değildir. Şunu da ilave etmeli ki, Kırım’ın güneyine mensup olan halk edebiyatı az da olsa Türkiye’nin yazılı edebiyatı olan <Çağatay> edebiyatından ayrılmış ve Saadet Giray’ın dediği gibi <divan dili, ferman dili> olarak özünü kaybetmiştir.”
--	--

ŞUNI DA QAYT ETMELİ Kİ:

1. Tamamlama:

“Osman Aqçoraqlı asırımızniñ başında özünüñ eñ büyük eseri <lkayet Nenkecen hanım dürbesi> povestini yazdı. Bu eserde İ. Gasprinskiyniñ <Darulraat müsülmanları> povestiniñ tesiri	“Osman Akçoraklı asırımızın başında en büyük eseri olan <Nenkencen hanım türbesi hikayesi> adlı eserini yazdı. Bu eserde İ. Gaspralı’nın <Rusya dışı müslümanları> eserinin tesiri
---	---

sezile. Şunu da qayt etməli ki, İ. Gasprinskiyniñ bu eseri bizde çox vaqıt roman deñilgenine baqmadan, L.İ. Kamiloviçniñ <maarif hızmetinde> maqalesinde o povest dep ayıla.” (Yİ, 279)	sezilmektedir. Şunu da söylemeli ki, İ. Gaspralı'nın bu eseri bizde uzun zaman roman olarak adlandırılrsa da L.İ. Kamiloviç'in <Eğitimin hızmetinde> adlı makalesinde hikaye olarak adlandırılıyor.”
“Eger biz, 19. asırnıñ soñlarında ve 20. asırnıñ ilk yıllarında ana tilimizde yaratılğan nesir eserlerini közden keçirsek, 1905 senesince yaratılğan bütün nesir eserleriniñ maarifçilik realizmi usulinen yazılğanlarını ve olarnıñ çoqusı, esasen 18. asır maarifçiliğini hatırlatğanlarını körermiz. Şunu da qayt etməli ki, o devirde tenqidiy realizm usulinen ekseriyeti satirlik eserler yazıldılar.” (Yİ, 18)	“Eğer 19. asrın sonu ile 20. asrın başlarında yazılmış olan düz yazıları gözden geçirirsek, 1905 senesinde yazılmış olan bütün eserlerin öğretici yazılar olduklarını ve onların, aslında 18. asır eğitimciliğini hatırlattığını görürüz. Şunu da söylemeli ki, o devirde tenkid yazıları olarak genellikle bir satırlık eserler yazılmıştır.”

ŞUNI İLAVE ETMELİ Kİ:

1. Tamamlama:

“Ruminiya tatarlarınıñ arasında Nuqman Bayboru, Memet Niyaziy, Qırımdan Çelebican, A. Odabaş ve satırlarını yazğan, bu milliy şairlerniñ birinci gruppasını teşkil eteler. Lâkin bu gruppaa ancaq 1917'den soñra bulara Cemil Kermençli, Ümer İpçi, A.	“Romanya Tatarları arasında Numan Bayboru, Mehmet Nizazi, Kırımdan Çelebicihan, A. Odabaş ve bu satırların yazarı, milli şairlerin birinci grubunu oluşturlar. Lâkin bu gruba 1917'den sonra Cemil Kermençli, Ömer İpçi, A. Latifzade,
--	--

Latifzade, Şevket Bektöre daa soñ Amdi Giraybay iltiah ettiler... Şunı ilave etmeli ki , bugünkü Qırım oquycısınıñ bildiği kibi bular içeresinden bir çoq artıq inkilâbiy ruhu menimsenilmiş inkilâbçı şairler arasında körünir, munderice ve şiiriy añane ceetten oldıqça qaviy temeller bermiştir..." (YI, 142)	<i>Şevket Bektöre daha sonra Hamdi Giraybay katıldılar...Şunu ilave etmeli ki, bugünkü Kırım okuyucusunun bildiği gibi bunlar bugün artık yenilik ruhunu benimsemiş inkılâpçı şairler arasında yer alırlar ve onlar şiir geleneğimizde oldukça önemli temeller atmışlardır."</i>
--	---

ŞUNIN İÇÜN, ŞUNINÇÜN:

1. Sebep Bildirme:

"—Bugün men serbest quşım. Ne işim bar, ne de tanışım. Şunın içün bugün raat raat kezinmek, raatlanmaq, qızlarğa baqmaq isteyim. Yarın sabadan işke başlaycam." (ÖY, 33)	"—Bugün ben serbest bir kuş gibiyim. Ne işim var, ne de tanıdığım biri. Onun için bugün rahat rahat gezinmek, rahatlamak, kızlara bakmak istiyorum. Yarın sabah erkenden işe başlayacağım."
"Onın anında şimdi yalnız bir ğaye qaldı: sanıçmaq, öldürmek ! Şunın içün ayaqqap vaksi, insan teri, siydik sasığan bu küçük kazarma içindeki alman askerleriniñ episini öldürüp bitirmegence özüne kelip olamadı." (YD, 38)	"Onun zihninde şimdi sadece bir amaç vardı: saldırmak, öldürmek ! Onun için ayakkabı kokusu, insan teri, idrar kokan bu küçük çukur içindeki Alman askerlerinin hepsini öldürmedikçe kendine gelemedi."
"İnsanlarda eki qulaq, bir ağız bar, şunın içün eki diñley, bir söyleyler." (A, 254)	"İnsanlarda iki kulak, bir ağız var, onun için iki dinleyip, bir söylüyorlar."
"O oynağanda şu oyunnın	"O oynadığında bu oyunun

mündericesini oldıqça tolu aks ettirmege tırışa. Şunıñ içün bu oyuncınıñ er bir areketiniñ temelinde bir mevzu yata.” (YA, 68)	<i>içeriğini oldukça güzel yansıtmaya çalışıyor, seyirciye. Onun için bu oyuncunun her bir hareketinin temelinde bir konu, amaç yatıyor.”</i>
--	--

ŞUNIN İÇÜN DE:

1. Sebep Bildirme:

“Olarnıñ nazarları bir-birine çatıştı. Bekmuratov diqqatnen baqsa da, qarşısındaki adamnıñ közlerinde qandil yarığını añdırğan acizlik, manasızlıq ve ğamsızlıq ışığından başqa iç bir şey sezmedi. Şunıñ içün de , Baratnıñ ciddi bir tavurnen indemey oturuvına şu derece hoşlandı ki, ister-istemez qağıldap külip yiberdi.” (A, 57)	“Onların bakışları birbirlerine değdi. Bekmuratov dikkatle baksa da, karşısındaki adamın gözlerinde kandil parlaklığını andıran, âcizlik, anlamsızlık ve gamsızlık ışığından başka bir şey sezmedi. Onun için de , Barat’ın ciddi tavırla sessizce oturmasından öyle hoşlandı ki, ister istemez yüksek sesle güldü.”
“Nusret aç edi. Şunıñ içün de çoq sozmadı, aşadı.” (ÖY, 164)	“Nusret açtı. Onun için de çok uzatmadı, yedi.”
“Mustafa Nadireden olğan bir buçuq yaş büyük edi. Ondan soñ Nadire kız bala. O oğlan balağa nisbeten tez öse, yetişe. Şunıñ içün de olar biri-birinen ağa-qardaş degil, aqrandaş, dostlar kibi laqırtı ete, davalasha ediler.” (ÖY, 69)	“Mustafa Nadire’den sadece bir buçuk yaş büyüktü. Ondan sonra Nadire kız çocuğu. O oğlan çocuğuna göre çabuk büyüyor. Onun için de onlar birbirleriyle ağabey-kardeş gibi değil de, akran, dost gibi konuşuyorlar, tartışıyorlardı.”
“Bu qadınıñ ağzından zornen iç bir şey alamaycağını añladı. Şunıñ içün de , Anifeni, kereksiz bir şey kibi	“Bu kadının ağzından zorla hiçbir şey alamaycağını anladı. Onun için de , Hanife’yi, gereksiz bir

omuzlarından qaşırtıp yiberdi." (A, 183)	şeymiş gibi omuzlarından itip gönderdi."
---	--

ŞUNİŇ İÇÜN OLSA KEREK:

1. Sebep Bildirme:

"Mına böyle künde sıcaq soqaqlarda yürüp, ya da avtobuslarda terge batıp kelgen adamlar merkezdeki dört qatlı büyük binağa, yañı üniversal tükânğa kirgenleri kibi sıcaqtan qızarğan çerelerine taze ve salqın ava urula. Şunıñ içün olsa gerek, büyük cam qapılardan içeri kirgen adam hoşlanıp, cigerlerini salqın avanen toldırıp nefes almağa aşıqa soñra, başta qaysı tarafnı baqsam yahşı olur eken, degen kibi çevrege köz taşlaylar." (ÖY, 186)	"İşte böyle bir günde sıcak sokaklarda yürüyüp, ya da otobüslerde tere bulanıp gelen adamlar ortadaki dört katlı binaya, yeni uluslararası alış veriş mağazasına girdiklerinde sıcaqtan kızarmış olan yüzlerine taze ve serin hava vuruyor. Onun için olsa gerek, büyük cam kapılardan içeri giren adam bundan hoşlanıp, ciğerlerini serin havayla doldurduktan sonra, ilk önce nereyi gezersem iyi olur, dermiş gibi çevreye göz atıyor."
"—Qorqma, qızım, mezar qaçağı degilim, — dep yanında toqtaldı. —Qartlığımdan sebep qorquñç bir mahlüqqa oşap qaldım. Şunıñ içün olsa gerek, ölüm meni beğenmey, menden qaçıp yüre, asla artından yetemedim." (A, 133)	"—Korkma, kızım, hortlak degilim, — diyerek yanında durdu. —İhtiyarlığım yüzünden korkuñç bir mahluka benzedim. Onun için olsa gerek, ölüm beni beğenmiyor, benden kaçıyor, asla ona yetişemedim."
"Az-çoq istidatlı olğanına işanğan adamına ise, büyük samimiyetnen bağlanır ve özünüñ belli	"Az çok yetenekli olduğuna inandığı adamına da, büyük samimiyetle bağlanır ve kendisinin

bir alim, acayip bir şair olğanını ve aralarında büyük fark barlığını duyurmaz edi. Şunıñ içün olsa kerek , özüni onıñ yanında serbest duyar edi.” (Yl, 138)	<i>büyük bir alim, önemli bir şair olduğunu ve aralarında büyük fark olduğunu hissettirmezdi. Onun için olsa gerek, kendisini onun yanında rahat hissedirdi.”</i>
---	--

ŞUSI DA PEK YAMAN Kİ:

1. Açıqlama:

“—Eyvay-ey, ömür degenleri belgisizliknen örtülü bir şey eken, bugün barsıñ yarın yoq. Şusı da pek yaman ki , ölüm başta yahşılarnı seçip ala, biz kibi peçellerni soñuna qadar qaldıra.” (A, 58)	“—Eyvah - ah, ömür dedikleri bilinmezliklerle örülüymüş, bugün varsın, yarın yok. Şurası da çok ilginç ki , ölüm başta güzelleri seçip alıyor, bizim gibi çirkinleri sonuna kadar yaşıyor.”
--	--

ŞUSI MERAQLI Kİ:

1. Açıqlama:

“Abdulla Battal şairniñ edebiy asabalığı aqqında fikir yürsetir eken, onıñ <Bulutlar>, <Tuvdım bir evde>, <Alim aydamaq>, <Bir izin beriñiz>, <Ah tabılsam> ve <Çorabatır> şiirlerinden parçalarnen oquyucuyı tanıştıra. Şusı meraqlı ki , halqımızniñ geniş kütlesi şairniñ <Alim aydamaq> ve <Çorabatır> şiirlerinen tanış olmağanını közde	“Abdullah Battal, şairin edebi yeteneği hakkında fikirlerini açıklarken, onun <Bulutlar>, <Doğdum bir evde>, <Alim yetiştirmek>, <Bir izin veriniz>, <Ah bulunsam> ve <Çorabatur> şiirlerinden parçalarla okuyucuyu tanıştırıyor. Şurası önemli ki , halkımızın büyük bölümünün şairin <Alim yetiştirmek> ve <Çorabatur>
--	---

tutsaq, bu tedqiqatnıñ qıymetini daa ziyade arttırı.” (Yİ, 181)	<i>şiiirlerini bilmediğini düşünürsek, bu incelemenin önemini, daha da arttırmaktadır.”</i>
“Böylece, başta ecnebiy ilde meşur alimimiz aqqında dünya yüzünü körgeñ materialni taptıq. Aceba, biz, büyük erbapnıñ semetdeşleri, bu esernen nasıl tanış ola bilirmiz?!	“Böylece, başta yabancı memleketlerde tanınan alimimiz hakkındaki bilgileri bulduk. Acaba, biz, bu büyük ustanın hemşerileri,biz bu eserle nasıl tanışabiliriz?!
Şusı meraqlı ki, özü qazan tatarlarından olmış bu alim, Bekir Çoban-zadeniñ ömür yolu ve faaliyetini tedqiq etmege kirışir eken, erbapnıñ tercimeiyalına emiyet bere.” (Yİ, 177)	Şurası önemli ki, kendisi Kazan Tatarlarından olan bu alim, Bekir Çobanzade’nin hayatını ve faaliyetlerini incelerken, bu ustanıñ tercümelerine önem veriyor.”

ŞUSI YAHŞI Kİ:

1. Açıqlama:

“Yer pulemotnıñ yanında blindac qazılğan. Yükseklik tel qoranden çırmıanlağan. Şusı yahşı ki, yerler minalanmağan, bese-belli faşistler bu işlerni daa yapıp yetiştirmegenler...” (CS, 190)	“Yer makinalı tüfeğinin yanında siper kazılmış. Yüksek tel örgülerle çevrilmiş. Şurası iyi ki, yerler mayınlanmamış, besbelli faşistler bu işi daha yapıp yetiştirememişler...”
--	--

ŞÜBESİZ:

1. Açıqlama:

“Bu himiya kombinatı tek	“Bu kimya fabrikası sadece
--------------------------	----------------------------

Evpatoriya rayonında degil, bütün Qırımda eñ büyük istisallardan biri esap etile. Onıñ imayesinde bir qaç himiya zavodı olup, 15 biñden ziyade adam çalışa edi. Lâkin himiya kombinatı qaç yıllardan beri devlet planlarını toldırıp olamay edi. Şübesiz, böyle ağır vaziyetteki istisalğa yüksek iradeli, adamlarnen til tapmaga bilgen partiyaviy-printsipial teşkilâtçı lâzım edi.” (Y, 1985/29)	<i>Evpatoriya bölgesinde değil, bütün Kırım’da, en büyük sanayi tesislerinden biri kabul ediliyor. Onun bünyesinde bir kaç kimya kuruluşu olup, 15 binden fazla adam çalışıyordu. Lâkin kimya fabrikası uzun yıllardan beri devlet işlerini tamamlamıyordu. Şüphesiz, böyle zor durumdaki fabrikaya yüksek iradeli, adamlarla konuşmayı bilen partinin prensiplerine hareket eden gerekliydi.”</i>
--	--

TABİİY:

1. Açıklama:

“Halq yırlarınıñ çoq bir qısmı arman basmaq, boğday çekmek, sığır sağmaq, basma toqumaq, yañı evler qurmaq kibi cemaatnen yapılgan işler zamanında söylengen şiirlerdir. Tabiiy, Türk-Tatar şiirleri bu kün artıq aptidaiy şiirlerden mündericesi itibarinen uzaqlanmış bulunduğundan... endi söylengen şiirlerniñ mevzusu işiniñ özüne degil, belki başqa ömürniñ noqtalarına ait ola bilir.” (YI, 151)	“Halk türkülerinin önemli bir kısmı harman basmak, buğday çekmek, sığır sağmak, basma dokumak, yeni evler yapmak gibi cemaatle yapılan işler sırasında söylenmiş şiirlerdir. Tabii, Türk-Tatar şiirleri bugün artık ilk şiirlerden içeriği itibariyle uzaklaşmış bulunduğundan...artık söylenen şiirlerin konusu yapılan işle ilgili değil de, belki hayatın başka ayrıntılarına ait olabilir.”
--	---

TABIİY Kİ:

1. Üsteleme:

“Ellinci senelerniñ ikinci yarısında içtimaiy-siyasiy ömürimizde olğan burulış-şahsqa tabınuv aqibatleriniñ faş etilüvi, tefekkür teraqiyatında müim temel oldı. Sanatqârniñ halq ömürinen bağını pekitüv imkânları doğdı. Tabiiy ki, çoq yıllar susqan ediqlerimiz bunı sezmeq qalmadılar.” (YI, 55)	<i>“Ellili senelerin ikinci yarısında siyasi ve günlük hayatımızda gerçekleşen değişim ve tek insana bağlı olarak yönetilmenin bitirilişi, düşünce gelişimimizde önemli bir rol oynadı. Sanatçıların halkla bağlarını güçlendirme imkânları doğdu. Tabii ki, uzun yıllardır susan yazarlarımız bunu iyi değerlendirdiler.”</i>
---	--

TAP SOÑUNDA:

1. Sonuç Bildirme:

“Bütün şeerni dolaştı, er ayaqqap tükânına kirip, keregini tapmay, sögünip çıktı. Tap soñunda, alçaq bir tükânçıqta çalışqan, arqasında qarpız qadar qamburı olğan ayaqqapçı Ümerniñ tükânına kirdi.” (UD, 86)	<i>“Bütün şehri dolaştı, her ayakkabıcı dükkânına girip çıktı, aradığını bulamadan söylenip çıktı. En sonunda, alçak bir dükkânda çalışqan, arkasında karpuz kadar bir kamburu olan ayakkabıcı Ömer’in dükkânına girdi.”</i>
--	--

TEESSÜF Kİ:

1. Açıklama:

“Onıñ sebebinden biñlernen rublelik malnı öz vaqtında ketirip	<i>“Bunun yüzünden binlerce rublelik malı zamanında</i>
--	--

olamaycaqmız. Bunıñ içün kim zarar körecek, halq-şeerimizniñ emekdarları ve bizim planımız. Teessüf ki, bizim maqsadımız gece-kündüz çalışqan adamlarğa değerli hızmet kösterüvden ibarettir.” (ÖY, 176)	getiremeyeceğiz. Bundan kim zarar görecek, halk, şehirimizin emektarları ve bizim işimiz. Maalesef ki, bizim amacımız gece gündüz çalışqan insanlara değerli yardımlarda bulunmaktan ibarettir.”
---	--

2. Olumsuzluk Bildirme:

“Melioranskiy ilan etken nushada temiz türk sözleri esap etilmiş bir sıra sözler bozulup kösterilmiştir. Mesela, <qız>, <zindan>, <aramdoğan>, <sarhoş>, <baba> kibi sözler yazma abidelerde kullanıldığını ve İbn Muhanna olardan öz lüğatında faydalanıldığını müsellahen isbat ete. Meraqlı yeri şunda ki, B. Çoban-zade misal ketirgen nümuneleri şahsğa tabınuv deviriniñ qurbanlarından biri, büyük azerbaycan alimi, onıñ meslekdeşi Salman Mümtazniñ <Beş biñ söz> lüğatınıñ elyazması da tasdıqlay. Teessüf ki, bu qıymetli lüğatniñ elyazması da alâ daa tapılmay.” (YI, 170)	“Melioranski’nin ilan ettiğİ nüşhada gerçek Türkçe sözler sayılmış olan bazı kelimeler yanlış açıklanmıştır. Mesela, <kız>, <zindan>, <harandoğan>, <sarhoş>, <baba> gibi sözlerin yazılı abidelerde kullanıldığını ve İbn Mahanna’nın onlardan kendi lüğatında faydalandığını ispat ediyor. Önemli olan şu ki, B. Çobanzade’nin örnek verdiğİ nümuneleri, bir kişiye inanılan yılların kurbanlarından biri, büyük Azerbaycan alimi, onun meslektaşİ Salman Mümtaz’ın <Beş bin söz> lüğatının elyazması da onaylıyor. Maalesef ki, bu değerli elyazması da daha hâlâ bulunamadı.”
“Bir qaç baynıñ çobanı da belâğa oğrağanını köre. Lâkin soñunda her kesniñ <umumiy ve büyük bir balası> olduğunu añlay.	“Bir kaç zenginin çobanı da onun belâya uğradığını görüyor. Lâkin en sonunda herkesin <genel ve büyük bir çocuğİ> olduğunu anlıyor.

Teessüf ki, Bekir Çoban-zade bu devirde bir sıra şiirlerini Bavbek, Bekir, Bekir Sıdkıy, Çoban-zade tehellüslarınen bastırsa da, olarnı tapmaq imkânı olmadı.” (Yİ, 90)	Maalesef ki, Bekir Çobanzade o devirde bazı şiirlerini Bavbek, Bekir, Bekir Sıddık, Çobanzade mahlaslarıyla bastırsa da, onları bulma imkânına kavuşamadık.”
“Yüksek vazifede bulunğan şahslardan biri onıñ iş stolu ve onıñ içindeki elyazmalarını devlet arhivine teslim etüv kösterişini bere. Teessüf ki, alâ bugün stol ve elyazmalar qayerde bulunğanı belli degil.” (Yİ, 168)	“Yüksek mevkilerde bulunanlardan biri, onun iş masası ve onun içindeki elyazmalarını devlet arşivine iletildiğine dair kayıtları veriyor. Maalesef ki, bugün hâlâ masa ve elyazmalarının nerede olduğu belli değil.”
“—Men de yalan olğanını istedim, amma, teessüf ki yanılgan ekenim.” (ÖY, 93)	“—Ben de yalan olmasını istedim, ama, maalesef ki yanılmışım.”

TEK:

1. Sınırlama:

“Sen yürekniñ qayda ekenini er kesten yahşı bilesiñ, ebet. Tek qorkma. Şimdi istegeniñ qadar qorq, heyecanlan, ama atayatqanda qorqma, şaşmalama. Aks alda, yahşı közlep olamazsıñ.” (Y, 1985/110)	“Sen yüreğinin nerede olduğunu herkesten iyi biliyorsun, evet. Sadece korkma. Şimdi istediğin kadar kork, heyecanlan, ama atarken korkma, şaşmalama. Aksi halde, iyi nişan alıp atamazsın.”
“Ortalıq çım-çirt. Tek, serin yelçikten çamlarnı şuvultısı eşitle. Yürekni ohşayıcı qoqu nefesnen beraber köküsiñni toldura.” (SY, 211)	“Ortalık çok sakın. Sadece, serin rüzgardan sallanan çamların hışırtısı işitiliyor. Yüreği okşayıcı koku, nefesle beraber insanı göğsünü dolduruyor.”

"Kimerde bir parmağınen beyaz, ince közligini tüzetiþ tura. Indemey. Tek diñley." (RSF, 3)	"Bazen bir parmağıyla beyaz, ince gözlüğünü düzeltiyor. Ses çıkarmıyor. Sadece dinliyor."
"—Men razım. — Ağızından burum-burum çıxqan tütün Daniyarnıñ üstüne urdu. Daniyar öksürdi. Jiga özünü sıqmadı. Tek soradı: — Şımı? Başqa iş yoqmı?" (RSF, 64)	"—Ben razıyım. — Ağızından çıkan tütün dumanı Daniyarın üstüne yayıldı. Daniyar öksürdü. Jiga umursamadı. Sadece sordu: — Bu mu? Başqa iş yok mu?"

TOQTA:

1. İlave:

"—Özüm şay dedim. Bezdirdi. Er kün yarı gecege qadar pısıldaşıp oturalar. Bolodya, episi bir, onı alacağı yoq. Özü şay dedi. O ise öz-özünü aldata bere. —Sevse kerek. Başına bu belâ tüşse şaşmalaysıñ. Toqta, sen de bir kün bir kimseni seversıñ." (SY, 54)	"—Kendim öyle söyledim. Bıktırdı. Hergün gece yarısına kadar fısıldaşıp oturuyorlar. Bolodya, hepsi bir, onunla evleneceği yok. kendisi öyle söyledi. O ise kendi kendini aldatmaya devam ediyor. —Sevmesi gerek. Başına bu belâ düştüğünde şaşırıyorsun. Dur, sen de bir gün bir kimseyi seversin."
"—Nazarovnıñ qulağına gizliden dedi: — O, kişige telefon etip baqıñız. İşni lağu etmeyecek olsa, özüm kirip, eki söz aytırım. Toqta, bu kim?" (RSF, 56)	"—Nazarov'un kulağına gizlice söyledi: — O, kişiye telefon edip bakın. İş kabul etmeyecek olursa, kendim girip bir kaç söz söylerim. Dur, bu kim?"

UMUMEN:

1. Açıklama:

“<Er bir edebiyat evelâ şiiriyet, şiiriy eserler yaratuvnen başlağanı> kibi, bizim edebiyetımız da şu qanun çerçevesinde inkişaf etti. Umumen, Ulu Oktabr inkilabınace keçken devirde şartlı manadaki romanlarnen birlikte aqiqiy realistik yaratuvğa intiluv quvetlendi.” (YI, 21)	“<Bütün edebiyatların öncelikle şiiriyet, şiiri eserlerin yaratılmasıyla başlaması> gibi, bizim edebiyatımız da bu kural çerçevesinde doğdu. Umumiyetle, Büyük Ekim devrimine kadar geçen devirde belirli konulardaki romanlarla gerçek anlamda realistik roman yazılmasına yönelme arttı.”
“Tapıp istismarğa taqdim etmek. Bizdeki tertip öyle ! Neft tapsaq, <Üzbek-neft> istisal birleşmesine teslim etemiz. Umumen, altın qıdıramız... özümüz daima neft hususunda hayallanamız.” (YD, 165)	“Bulup kullanıma takdim etmek. Bizdeki düzen böyle ! Petrol bulursak <Özbek-petrol> şirketine teslim ediyoruz. Umumiyetle, altın arıyoruz...daima petrol buluruz diye, hayal kuruyoruz.”

2. Sınırlama:

“Daa eki afta evelsi Abinsten yaş incener keldi. Taş qazanda işke kirmek istedi. İstidatlı oğlanğa oşay. Taş qazan işleri boyunca alim olmaq için yazuv işlerinen oğraşa. Lâkin, sübet vaqtında, mindaki eksiklikleri çoq ayttı. Umumen, böyle baqqanda, işlemege iktidarı olğan adamğa oşay.” (SY, 140)	“Daha iki hafta önce, Abins’ten genç müfettiş geldi. Taş kazanında işe girmek istedi. Yetenekli oğlana benziyor. Taş kazanının işlerinde uzman olmak için yazı işleriyle uğraşıyor. Lâkin sohbet esnasında, buradaki eksiklikleri çok söyledi. Özellikle, bu açıdan bakıldığında, çalışmaya yeteneği ve cesareti olan adama benziyor.”
“—Himiya labaratoriyası pek	“—Kimya labaratuvarı çok

ortada qalıp ketken denildi. Baqmaq gerek. Ayditoriyalar komplekten bağlı olsun. Umumen , qır institutı proektinde tüzetmeler az." (RSF,141)	<i>ortada kalmış diyorlar. Görmek gerek. Konfesans salonları bir kompleksle birbirine bağlı olmalı. Özellikle, kır enstitüsünün yenileme projesinde düzeltmeler yeterli değil."</i>
--	--

VAAAY:

1. Hayret:

"—Adam öldürdim... —Vaaay ! Öldürdiñ? Bu kerçekmi? —Bu da kerçek. Episi kerçek. Körem, menden qortıñ." (SY, 21)	"—Adam öldürdüm... —Vaaay ! Öldürdün? Bu gerçek mi? —Bu da gerçek. Hepsi gerçek. Görüyorum, benden korktun."
---	--

VALLAY:

1. Açıqlama:

"—Yoq, tarlıq etmey, men insan ömüriniñ qısqalıǵına şikayetlenem, çünki yaşağan dünyamızı körip öğrenmege ömürimiz yetmey. Öğrenilecek şeyler ise derya-deñiz ! Şuna baqmadan, bazı adamlar vaqıtlarını qoymağa yer tapmaylar. Vallay, çaresi olsa olarnıñ bütün vaqıtlarını özümə toplap alır edim." (A, 117)	"—Yok, darlık etmiyor, ben insan ömrünün kısalığından şikayetçiyim, çünkü yaşadığımız dünyayı tanımaya ömrümüz yetmiyor. Öğrenilecek şeyler ise derya deniz ! Buna bakmadan, bazı adamlar boş zamanlarını koyacak yer bulamıyorlar. Vallahi, imkân olsa onların bütün boş zamanlarını kendime alırdım."
"—Özüñni tanıtqan olsañ,	"—Kendini tanıtmış olsan,

qurslarğa başta seni yazar edi, seniñ arqandan men de soqulır edim. Kabinetke kirgende başıñnı yerden almağanıñ şunuñ içün eken de... Vallay , sümükli burun qızçıqlardan da betersiñ.” (A, 45)	<i>kurslara önce seni yazardı, senin arkandan ben de girerdim. Odaya girdiğinde başını yerden kaldırmamanın sebebi buymuş da...Vallahi, burnu sümüklü küçük kızlardan betersin.”</i>
“Men onıñ çatma qaşlarına, qara közlerine, boğday tūs betine baqa da, seni körgeñ kibi ola edim. Vallay , tıpqı seniñ özüñ edi.” (A,128)	<i>“Ben onun çatık kailarına, kara gözlerine, buğday gibi sarı yüzüne bakıyor da, seni görmüş gibi oluyordum. Vallahi, tıpkı sendi.”</i>
“Barat aqa, düldüliñiz sizni bekley, — dedi. — Vallay dünyada çoq atlar kördim amma, şorbacısına tap bu qadar yaltaqlanğan soyunı daa rast ketirmegen edim.” (A, 30)	<i>“Barat Ağa, atınız sizi bekliyor, — dedi. — Vallahi dünyada çok at gördüm ama, sahibine bu kadar yaltaklanana rastlamamıştım.”</i>

VE:

1. İlave:

“Direktor elli yaşlarında, uzunca boylu, esmeri bir adam, masa artından turdı ve Adamovğa taba adımladı...” (SY, 23)	<i>“Müdür elli yaşlarında, uzunca boylu, esmerce bir adam, masa arkasından kalktı ve Adamov’a doğru yürüdü...”</i>
“Naile solğa aylandı ve öz eviniñ azbarına kirdi.” (SY, 36)	<i>“Naile sola döndü ve kendi evinin bahçesine girdi.”</i>
“Olar alacaq şeylerni aldı ve baş incenerniñ evine yollandılar.” (SY, 42)	<i>“Onlar alacak şeyleri aldılar ve baş müfettişin evine yollandılar.”</i>
“O örer, tikiş tiker Qavege doğrar şeker,	<i>“O örgü örer, dikiş diker Kahveye şeker atar,</i>

Pişirir ve tüşürir, Qomşularını şaşırır.” (MALE, 18)	<i>Pişirir ve ocaktan indirir, Komşuları şaşırır.”</i>
“Adile biraz şaşmalağan kibi oldı ve : —Bilmem. Azad... — dedi.” (SY, 81)	“Adile biraz şaşırmış gibi oldu ve : —Bilmem, Azad... — dedi.”
“Qız Azadnı baştan-ayaq közden keçirdi ve adını soradı.” (SY, 12)	“Kız Azad’ı baştan ayağa gözden geçirdi ve adını sordu.”
“Mustafa aman ayaqqa turdı ve cezasına azır bir mahpus kibi ellerini aşağı sarqıttı.” (A, 8)	“Musatafa hemen ayağa kalktı ve cezasına razı bir mahkum gibi ellerini aşağı sarkıttı.”
“1922 senesinde men Aqmescitte oqup başladığım yılları Bekir Çoban-zadeni avlaqta- klublarda, ayditoriyalarda körip tanır edim. Niçündür bilmem, men onı köz ögüme bugün bile ketirmek istesem, evelâ başında qatlama tepe qolpaq biçiminde qumral buhar terisinden tikilgen qalpağı, sıcaq qanlı toq betinde gür qaşları altındaki yıldırağan ötkür közleri canlana... Ve , aynı zamanda, yürüşünde özüne emin ve qattı atqan adımları...” (Yİ, 133)	“1922 senesinde ben Akmeçit’te okumaya başladığım yıllarda, Bekir Çobanzâde’yi kulüplerde, konferans salonlarında görüp tanımışım. Niçindir bilmem, ben onu bugün bile gözümün önüne getirmeye çalışsam, evvelâ başında katlama kalpak biçiminde kumral astragan derisinden dikilmiş kalpağı, sıcak kanlı yüzünde gür kaşları altındaki parlak, kararlı gözleri canlanıyor... Ve , aynı zamanda, yürüyüşündeki kendine güvenli ve emin adımları...”
“Mında çox şeyler ayttılar ve daa , belkim, ayttılar. Men ise, mına ne ayتماق isterim : bizim işçi quvetimiz ve başqa vasıtalarımız - bitmez ve tükenmez bir hazinedir.	“Burada çok şeyler söylediler ve daha,belki söylemeye devam edeceklerdir. Ben ise şunları söylüyorum : bizim yeterince işçimiz ve başka imkânlarımız, bitmez ve

Lâkin, bularğa qoşma olacaq esas meselelerden biri daa olsa, o da, kombinatnıñ ritmik çalışvını elde etmek kerek. Daa soñ, nizam ve intizam.” (SY, 79)	<i>tükenmez bir hazinedir. Lâkin, bunlardan daha önemlisi, fabrikanın uyumlu çalışmasını sağlamaktır. Daha sonra, düzen ve intizam.”</i>
--	--

YA:

1. İhtimal:

“Bularnıñ episi kirip çıqqanğa qadar, yarı gece olur. Ya , barıp da, yarın Borobeykin bir yaqqa ketse?” (SY, 13)	• “ <i>Bunların hepsi girip çıkana kadar, gece yarısı olur. Ya, varıp da, yarın Borobeykin bir yerlere gitse?”</i>
---	---

2. Karşılaştırma:

“Aqiqiy insan. Sevgisine sadıq yigit. Sevgi böyle ola eken. Sevgen adam, aqiqaten sevgen adam, asıl da, bir şeyden qorqmay ve deñişmey eken. Ya men? Men de seve edim de.” (SY, 45)	“ <i>Gerçek insan. Sevgisine sadık delikanlı. Sevgi böyle oluyormuş. Seven adam, gerçekten seven adam, asıl da, bir şeyden korkmuyor ve değışmiyormuş. Ya ben? Ben de seviyordum da.”</i>
--	--

3. Soru Yönelme:

“Sabadan aqşama qadar, biri-biriniñ artından köre bilesiñ. Ya ne yapmalı? Bir yerde oturmalımı?” (SY, 25)	“ <i>Sabahtan akşama kadar birbirini ardına görüyorsun. Ya ne yapmalı? Aynı yerde mi oturmalı?”</i>
“Azad sualni eşitmegen kibi pencere túbündeki yataqnı kösterdi: — Ya mında kim yata? — dep	“ <i>Azad soruyu işitmemiş gibi pencere dibindeki yatağı gösterdi: —Ya burada kim yatıyor? —</i>

soradı. —Bolodya, — dedi Berdikul. —Ya o qayda?” (SY, 19)	<i>diye sordu.</i> —<i>Bolodya, — dedi Berdikul.</i> —Ya o nerede?”
“Menim yollağanımı ayt. —Ya o qayda? — dep soradı Azad ondan ve birden başına toqmaqnen urğan kibi oldılar.” (SY, 27)	“<i>Benim yolladığımı söyle.</i> —Ya o nerede? — <i>diye sordu</i> <i>Azad ondan ve birden başlarına tokmakla vurulmuş gibi oldular.”</i>

YA DA:

1. Tercih:

“Qırım ! Seni qurtarırmız, Soñ maqsadqa yetermiz, Ya da senday taptalı da Ölip-sönip ketermiz.” (T, 36)	“<i>Kırım ! Seni kurtarınız, Sonra amaca ulaşırsız, Ya da senin gibi yok olur da, Ölüp sönüp gideriz.”</i>
“Arabalarını bir kenarğa çekip, atlarını tuvarıp, aranğa alıp kirip, baylaylar. Olarnıñ öglerine piçen taşlaylar, ya da torbalarına arpa toldırıp, başlarına taqalar.” (QQ, 3)	“<i>Arabalarını bir kenara çekip, atlarını çözüp, haraya alıp sokuyorlar, bağlıyorlar. Onların önlerine yonca bırakıyorlar, ya da torbalarına arpa doldurup başlarına takıyorlar.”</i>
“Seyitveliyevniñ arbiy hizmeti devam etti. Uruşlar... Olar ne qadar edi, esaptan soñına çıqmaq mümkünmi? Atta qaysı biriniñ eñ ağır uruş olğanını ayتماق qıyın. Belki Kerç yalısında doğrudan-doğru gemiden suvğa tüşip, tişlerini sıqıp, ateşke qarşı adımlağanlarıdır? Ya da, Orol yaqınındaki uruşlardır, yahut, daa	“<i>Seyitveliyev’in harb hizmetleri devam etti. Çarpışmalar... Onlar ne karddı, hesaplamaq mümkün mü? Hatta hangisinin en ağır çarpışma olduğunu söylemek bile zor. Belki, Kerç limanında doğrudan doğruya suya atlayıp, soğuğa dayanarak sabredip, ateşe karşı yürümesidir? Ya da, Ural yakınlarındaki</i>

olmaganda, onıñ yüzüne teren tamğa qaldırğan şrapnel yarasıdır, kim bilsin?” (Y, 1985/19)	<i>çarpışmalardır, yahut, daha olmazsa, onun yüzünde iz bırakan şrapnel yarasıdır, kim bilir?”</i>
“Qızımni alıp, er şeyni taşlap, başımni alıp çıqıp ketsem, kimse qayda olğanımni bilmese, ne olur? Ya da , bu pyansanı quvıp yibersem?” (SY, 38)	“Kızımı alıp, herşeyi bırakıp, başımı alıp gitsen, kimse nerede olduğumu bilmese, ne olur? Ya da , bu sarhoşu kovup göndersem?”

YA.....YA..:

1. İhtimal:

“Eline qalın bir tayaq alıp, bayquş qıçırğan terekniñ üstüne tırmaşıp bine. Baqsa ne körsin, terek üstünde bayquş degil de başı-saçı çalarğan nasıldır bir obur otura. Ya cin, ya şeytandır, dey, Deli Haya ve oburnı terekten aşağı itep yibere.” (AKAT, 160)	“Eline kalın bir sopa alıp, baykuşun öttüğü ağacın üstüne tırmanıp çıkar. Baksa ne görsün, ağaç üstünde baykuş değil de saçlı başı karışmış nasıldır bir şişman oturuyor. Ya cindir, ya şeytandır, diyor ve şişmanı ağaçtan aşağıya itip düşürüyor.”
--	--

YA.....YA DA:

1. İhtimal:

“Adamov Borobeykinniñ aytaqlarını diñlep, bu adam ya tekaran duruldu, ya da , men episi bir keteceğim, siz bu yükniñ tübüne	“Adamov Borobeykin’in söylediklerini dinleyip, bu adam ya azıcık duruldu, ya da , ben nasıl olsa gideceğim, siz bu yükün altına girin,
---	--

kiriñiz, soñ baqarmız, demek istey ğaliba, dep tüşündi.” (SY, 139)	<i>sonra bakarız, demek istiyor galiba, diye düşündü.”</i>
“— Asqarali Amanoviç, siz meni ya yañlış añlaysıñız, ya da añlamaq istemeysiñiz. Aksine, tecribeli mütehassıslar olğanıñızni yahşı añlayım.”(ÖY,74)	“—Askarali Amanoviç, siz beni ya yañlış anlıyorsunuz, ya da anlamak istemiyorsunuz. Aksine, tecrübeli ustalar olduğunuzu iyi anlıyorum.”

2. Tercih:

“Yoq, buña yol bermemiz, yoluñızni kersermiz, çünki sovhoz halqıñ seadeti, bala-çağanıñ toqluğı, devletke ödeycek vicdan borcumız bu sovhoznıñ işlerinen bağıdır. Ya çalış, ya da bu iş benim ağızımniñ qaşığı degildir dep, işten ketmege ariza yazıñız !” (A, 200)	“Yok, buna izin vermeyiz, yolunuzu keseriz, çünkü kolhoz halkın mutluluğı, çoluk çocuğun yemeğidir, devlete ödeyeceğimiz vicdan borcumuz, bu kolhozun işlerine bağıdır. Ya çalışın, ya da bu iş bana göre değil, diye işten ayrılmak için dilekçe yazınız !”
---	---

YA NE:

1. Üsteleme:

“Mında taş ocağında, onı yerleştirmek için, çoq iş yapmak kerek. — Ya ne , bir şey yapmay plan toldurmaq istediñizmi?” (SY, 39)	“Burada taş acağında, onu yerleştirmek için çok iş yapmak gerek. — Ya ne , bir şey yapmadan işi yetiştirmeyi mi istediniz ?”
“—Men bufette işleyim. Aydan- ayğa planlarımni toldura edim. Eñ ögge ketkenlerniñ sırasında edim. Ya şimdi baş aşağı ketem...” SY,36)	“—Ben büfede çalışıyorum. Aydan aya işlerimi yetiştiriyordum. En önde gidenlerdendim. Ya şimdi baş aşağı gidiyorum...”

YAHŞI:**1. Kabullenme:**

“Adile taaciplengen alda közlerini tögereklendirdi, soñra özünü elge aldı. — Aysa babanı işten keltence biz ekimiz bütün derslerini azırlarmız. Yahşımı? — dedi. — Yahşı. . —Amma,babana aytmaycaqmız. —Yahşı, aytmamız. Soñ aytırmız, yahşımı? “ (SY, 99)	“Adile heyecanlanmış halde gözlerini patlattı, sonra kendine geldi. —Öyleyse baban işten gelinceye kadar biz ikimiz bütün derslerini hazırlarız. Tamam mı? — dedi. — Tamam. —Ama,babana söylemeyeceğiz. —Tamam, söylemeyiz. Sonra söyleriz, tamam mı? “
“—Siz temizleñ, men keserim, yahşımı? — dedi Adile. —Yahşı, men razıyım.” (SY,96)	“—Siz temizleyin, ben keseyim, tamam mı? — dedi Adile. —Tamam, ben razıyım.”

YAHŞI KI:**1. Anlam Güçlendirme:**

“Düşman bizlerni dört bir taraftan ura başladı. Yahşı ki, dağ içindemiz, qorçalanmaq biraz engil edi.” (YA, 16)	“Düşman bizi dört bir yandan vurmaya başladı. İyi ki, dağ içindeyiz, karşı koymak biraz kolaydı.”
“Menim adresime tenqid daa uzaycaq edi. Yahşı ki, şu arada çayhaneye yaş bir yigit kirip keldi.”	“Benim eleştirilmem daha uzayacaktı. İyi ki, bu arada çayhaneye genç bir delikanlı gelip

(QQ, 63)	<i>girdi."</i>
"Bekmuratov qadınından ikinci bir sırnı daa gizledi. Bundan yarım ay evelsi hastahaneden çağirtuv kâğıtı aldı. Taşkentte onı bir daa baqıp körmek istey ekenler. Yahşı ki , kâğıt Mansuranın eline düşmedi, kimsin ne beller edi." (A, 91)	<i>"Bekmuratov karısından ikinci bir sırnı daha gizledi. Bundan on beş gün önce hastahaneden kâğıt aldı. Taşkent'te onu bir daha görmeleri gerekiyormuş. İyi ki, kâğıt Mansura'nın eline geçmedi, kim bilir ne düşünürdü."</i>

YAHŞISI:

1. Açıqlama:

"Yerinden turdı, ayatqa çıqıp, qopqadan suv içti. Biraz turğan soñ kene içti. Saba açılıp başlağan. Bir daa yatmağa acet yoq. Yahşısı , ertece soqaqqa çıkar, biraz kezinir, bir de-bir aşhaneye kirip qapınır." (Y, 1987/68)	<i>"Yerinden kalktı, hole çıkıp, kovadan su içti. Biraz durduktan sonra gene içti. Sabah olmaya başlamış. Bir daha yatmaya gerek yok. İyi olanı, erkenden sokağa çıkar, biraz gezinir, bir de bir lokantaya girip yemek yer."</i>
--	---

YAHUT:

1. Tercih:

"Seyitveliyevniñ arbiy hizmeti devam etti. Uruşlar... Olar ne qadar edi, esaptan soñına çıqmaq mümkünmi? Atta qaysı biriniñ eñ ağır uruş olğanını ayتماق qıyın. Belki Kerç yalısında doğrudan-doğru gemiden	<i>"Seyitveliyev'in harb hizmetleri devam etti. Çarpışmalar... Onlar ne kadardı, hesaplamak mümkün mü? Hatta hangisinin en ağır çarpışma olduğunu söylemek bile zor. Belki, Kerç limanında doğrudan doğruya</i>
---	---

suvğa tüşip, tişlerini sıqıp, atəşke qarşı adımlağanlarıdır? Ya da, Orol yaqınındaki uruşlardır, yahut , daa olmaganda, onıñ yüzüne teren tamğa qaldırğan şrapnel yarasıdır, kim bilsin?” (Y, 1985/19)	suya atlayıp, soğuğa dayanarak sabredip, atəşe qarşı yürümesidir? Ya da, Ural yaqınlarındaki çarpışmalardır, yahut , daha olmazsa, onun yüzünde iz bırakan şrapnel yarasıdır, kim bilir?”
“—Qorqma ! Beş-on daqıqa şeerge çıqıp keleceksiñ. Bunda ne bar? Magazinge kettiñ. Yahut konsultatsiya içün professorğa kirip-çıqtıñ.” (RSF, 246)	“—Korkma ! Beş on dakika dışarıya çıqıp geleceksin. Bunda ne var? Gazeteciye gittin. Yahut konsültasyon için profesöre girip çıktın.”

YALIÑIZ:

1. Açıqlama:

“Berdıqul, dostunıñ alını körıp, tındı. O, daa Azaddan Alyanen alâqaları aqqında bir şey soramağan edi. Yalıñız , Borobeykinniñ azbarında olğan laqırdıdan bayağı bir şey añlağan kibi olğan edi.” (SY, 55)	“Berdikul, dostunun hâlini görüp, sustu. O, daha Azad’a Alya ile alâkaları hakkında bir şey sormamıştı. Yalnız , Borobeykin’in bahçesinde olan konuşmalardan bayağı bir şey anlamış gibi olmuştu.”
“Mustafa omuzlarını qısıp küldi: —Men de qorqmayım. Biz qorqulacaq kibi bir şey yapmadıq. Yalıñız , ondan restoran aqqı aldık.” (ÖY, 70)	“Mustafa omuzlarını kısıp gülgü: —Ben de korkmuyorum. Biz korkulacak gibi bir şey yapmadık. Yalnız , ondan lokanta hakkı aldık.”
“Analar...Biz, bir vaqıt analarımıznıñ bizge yapqan iyiliklerini ödep olamaymız, yalıñız	“Anneler...Biz, bir zamanlar annelerimizin bize yaptığı iyilikleri ödeyemeyiz, yalnız yıllar geçtikten

yıllar keçən soñ, o ğayıpnıñ ağırlığını is etemiz.” (QQ, 19)	sonra, o kaybın ağırlığını hissediyoruz.”
--	---

2. Sınırlama:

“Tütün içmekni yasaq etem. Yalıñız , tenefüs vaqtında içe bilesiñiz, — dedi.” (SY, 19)	“Tütün içmeyi yasak ediyorum. Sadece , teneffüs vakitlerinde içebilirsiniz.”
“Şimdi neler ayılğan, neler deñilgeni aqılımda yoq. Yalıñız hatırımda şu sözler qaldı: Dilara aşıqa, çapqalay.” (YI, 137)	“Şimdi neler söylendiği, neler denildiği aklımda yok. Sadece hatırımda şu sözler kaldı: Dilara acele ediyor, şaşırıyor.”
“Yolcular avtobustan nasıl aşıqçanlıqnen çabikliknen tüşken olsalar, şeerçik içine de öyle tez siñip kettiler. Yalıñız , eñ soñunda tüşken yigit aşıqmadı. O qaysı tarafqa ketecegini bilmey, musafir.” (ÖY, 5)	“Yolcular otobüsten nasıl tez canlılıkla, çabuklukla indilerse, şehir içinde de öyle çabuk koybolup gittiler. Sadece , en son inen delikanlı acele etmedi. O nereye gideceğini bilmiyor, misafir.”
“Kimerde fransızca da qarıştırılar. Men bir şey añlamayım. Yalıñız Yaqub, özünüñ tilinden başqa, rusça da bile.” (YD, 30)	“Bazen Fransızca da karıştırıyorlar. Ben bir şey anlamıyorum. Sadece Yakup, kendi dilinden başqa, Rusça da biliyor.”
“Qaramanların episi mahsus Reşid Muradnıñ tilinen söyleneler. İç birisi özüne has sözlernen laqırdı etmey. Yalıñız Matrosov <bratışka> sözünü tekrarlay berüvinen farq etile.” (YI, 38)	“Kahramanların hepsi özellikle Reşid Murad’ın diliyle konuşuyorlar. Hiç birisi kendine has sözlerle konuşmuyor. Sadece Matrosov <bratışka> sözünü tekrarladığı için fark ediliyor.”

YALVARAM:

1. İstek:

“—Tarlada qaldırılğan traktorlardan bazıları öz başlarında yer süre kùltivatsiya yapa ekenler. Memet ağa bu şey şeytan işidir, dey. Bir kaç kere şeytanlarını izlep çıqtı, lâkin tutamadı. Yalvaram, bu şeytannın kim olğanını oña aytmamız, ondan başka traktorlarını geceleri zincirnen tereklerge bağlar.” (A, 92)	“—Tarlada bırakılmış olan traktörlerden bazıları kendi başlarına yer sürüyor, toprağı kazıyorlarmış. Mehmet Ağa bu şey şeytan işidir, diyor. Bir kaç kara şeytanları izlemek için çıkıyor. Lâkin onları yakalayamıyor. Yalvarıyorum, bu şeytanların kim olduklarını ona söylemeyin, ayrıca o traktörleri geceleri zincirle ağaçlara bağlar.”
“—Aytmaycaq edim, lâkin yıldızımı belgisizlikte qaldırmağa sabırım çıdamadı, — dedi. — Belki özünüz bir çareler körersiniz...Yalvaram, Akram İkramoviç, özünüzni elge alınız, bildirecek qara haberimni ercesine, yigitcesine qabul etiñiz.” (A, 58)	“—Söyleyecektim, lâkin yıldızımı belirsizlikte bırakmaya gönlüm razı olmadı, — dedi. — Belki kendiniz bir çareler bulursunuz... Yalvarıyorum, Akram İkramoviç, kendinize geliniz, vereceğim kara haberi erkekcesine, delikanlıcasına kabul ediniz.”
“—Aqram aqa hastalığını bilemi? —Oña aytmayanlar — dedi yerine qayıtıp oturğan Mansura. — Yalvaram, siz de iç kimsege aytmamız. Yanığımı tek sizge ayttım. —Yoq, canım, böyle şey aytırımı. İşançınız için sağ olunuz. Yardım kerek olsa, çekinmeñiz, Aqram için canım qurban.” (A, 41)	“—Akram Ağa hastalığını biliyor mu? —Ona söylememişler — dedi yerine dönüp oturan Mansura. — Yalvarıyorum, siz de hiç kimseye söylemeyin. Acımı sadece size söyledim. —Yok, canım, böyle şey söylenir mi. Güveniniz için sağ olunuz. Yardım gerekirse hiç çekinmeyin, Akram için canım feda.”

YANI:

1. Açıqlama:

“—Tanış olayıq, qardaşım, — Menim adım Asan. Maña küreşçi Asan dey ediler. Bir vaqıtları beş-altı namlı küreşçini yıqmağance küreş meydanından çıqmay edim... Şimdi mında şeerge yaqın sovhozda, traktor işinde çalışam. Yani nasıl iş gerek olsa onu yapmaya tırışamız.” (	“—Tanışalım, kardeşim, — Benim adım Hasan. Bana güreşçi Hasan diyorlardı. Bir zamanlar beş altı ünlü güreşçiyi yenmedikçe güreş meydanından ayrılmazdım... Şimdi burada şehire ykın kolhozda, traktör işinde çalışıyorum. Yani nasıl iş gerekli olursa onu yapmaya çalışıyoruz.”
“Nusret oña kûlümsirep baqtı: —Men ise başqa türlü oylay edim. Dülber qızların adı çirkin olsa da o ep bir güzelleşe. Yani dülber adamnın adı da dülber körüne.” (ÖY, 35)	“Nusret ona gülümseyip baktı: —Ben ise başqa türlü düşünüyordum. Güzel kızların adı çirkin olsa da o daha bir güzelleşiyor. Yani güzel insanın adı da güzel görünüyor.”
“Eyecanğa, elemge, yanıqqa açuv, nefret qatıldı. Tamam böyle künlerde Borobeykinni rastketirdi. Yani nasıldır bir tantanalı aqşamda, şampan şapanları qıznın başını aylandırğanda Natan Markoviç Alyanın bütün arzularını yoq etti...” (SY, 48)	“Heyecana, eleme, üzüntüye kızgınlık ve nefret katıldı. Tam böyle günlerde Borobeykin’e rastladı. Yani nasıldır bir tantanalı gecede, şampanyanın köpükleri kızın başını döndürdüğünde Natan Markoviç Alya’nın bütün arzularını yok etti...”
“Men episini soraştırıp añladım, o kişi Veladiyenin aytqanı kibi, bizim bütün qorantamızın namusunu qorçalağan. Yani, men	“Ben hepsini soruşturup anladım, o kişi Veladiye’nin söylediği gibi, bizim bütün tanıdıklarımızın namusunu lekelemiş. Yani, ben

olmağan soñ, bazı bozuq başlar Veladiyege kün bermegenler. “ (ÖY, 98)	<i>olmadığım zaman bazı bozuk başlar Veladiye'ye rahat vermemişler.”</i>
--	--

YARABBİM:

1. Hayret:

“—Gizlenesiñ e? — dedi Mürşide kinayeli davuşnen. —Ep bir bilirim. O yerge de barıp, seniñ kim olğanıñnı añlatırım. Adamlar seniñ forsañı baqıp, ciddi, namuslı belleydirler. Ebet, belleydirler! Baq, turuşına. Yarabbim , nasıl oldı da, men böyle alçaq adamğa qocağa bardım. Yaşlığımñı yaqtım... (Y, 1991/45)	<i>“Gizleniyorsun ha? — dedi Mürşide kinayeli sesle. — Hepsini biliyorum. O yere gidip de, senin kim olduğunu anlatırım. Adamlar senin gösterişine bakıp, ciddi, namuslu sanıyorlardır. Evet, sanıyorlardır! Bak, duruşuna. Yarabbim, nasıl oldu da, ben böyle alçak bir adama kocaya vardım. Gençliğimi yaktım...”</i>
--	--

YAZIQ:

1. Olumsuzluk Bildirme:

“Bu - Allanın emiri, kelin. Yazıq , yüklü qalmadıñ ondan. Saña sevinç olur edi, Yolmurzağa ise - bir bahşış.” (T,129)	<i>“Bu Allah'ın emri, gelin. Yazık, yüklü kalmadın ondan. Sana sevinç olurdu, Yolumuza ise - bir bahşış.”</i>
“Yardım yoq, arqadaşlar, olamaz da. Elimizden kelgenine köre özümüz yapmaq kerekimiz. Yazıq , evelki direktorımız hastalanıp ketti,	<i>“Yardım yok, arkadaşlar, olamaz da. Elimizden geldiği kadarıyla kendimiz yapmamız gerek. Yazık, önceki müdürümüz hastalanıp</i>

şimdi cezasını da, belâsını da alır edi..." (A, 199)	<i>gitti, şimdi cezasını da, belâsını da üzerine alırdı..."</i>
"Anası öldi, endi babasız da qalsınmı?.. Yazıq , babası onıñ tek edep-ırızını qayğıra, adamlar sırasına kirmesini tüşünmey. Öyle alışqan." (A, 136)	<i>"Annesi öldü, artık babasız da mı kalsın?.. Yazık, babası onun tek edep ırzını koruyor, adamlar arasına girmesini düşünmüyor. Öyle alışmış."</i>

YAZIQ Kİ:

1. Olumsuzluk Bildirme:

"Adamlar çım-çirt olıp onıñ ağızına bakıp qaldılar. Boyunlarını sozıp, ağızlarını açıp diñleyler. Lâkin, yazıq ki , birimiz de rusça añlamaymız." (AT, 75)	<i>"Adamlar susup onun ağızına bakmaya başladılar. Bayunlarını uzatıp, ağızlarını açıp dinliyorlar. Lâkin, ne yazık ki, hiçbirimiz Rusça anlamıyoruz."</i>
"—Maña bergen qanıñ zay etmez. Men onıñ er tamlası içün faşistniñ birer metiy qanını tökerim. Savlıqnen qal, qandaş qardaşım. Yazıq ki , qandaş ağa-qardaşlarla bir daa körüşmek nasip olmadı." (ES,39)	<i>"—Bana verdiğin kan ziyan olmaz. Ben onun her damlası için faşistlerin birer fıçı kanını dökerim. Sağlıkla kal, kan kardeşim. Ne yazık ki, kan kardeşlerimle bir daha görüşmek kısmet olmadı."</i>

YOQ:

1. Açıklama:

"—Ebet, mermer qattı olmaq borclu.	<i>"—Evet, mermerin sert olması gerek."</i>
------------------------------------	---

Biz sizge, üçüncü kvartalğa, on altıncı nomeralı maşınanı planlaşdırdıq. Yañı soyunu. —Yoq, bizge sekizinci nomeralı soyu kerek. Onsız biz artta qaluvnıñ ögünü alamamız.” (SY, 60)	<i>Biz size, dokuz ay içinde, on altı numaralı makinayı vermeyi kararlaştırdık. Yeni olanını.</i> —Yok, bize sekizincisi gerek. Onsuz biz arkada kalmaktan kurtulamayız.”
“Yolda ögüme çıqıp qalsa, bir uğursuzluq olmasın dep, traktorımnı başqa yolğa çevirem. Yoq, asla olcaq şeymi, qadın degen mahluqnı traktorıma yaqın bile qoymam.” (A, 72)	<i>“Yolda önüme çıksa, bir uğursuzluk olmasın diye, traktörümün yolunu değiştiririm. Yok, asla olabilecek şey mi, kadın denen yaratığı traktörümeye yaklaştırmam.”</i>
“Anife etrafına baqtı. Aceba onıñ bu acemiligini iç kimse körmedimi eken? Yoq, onda er kes öz işinen meşgul.” (A, 18)	<i>“Hanife etrafına baktı. Acaba onun bu acemiliğini hiç kimse görmüş müydü? Yok, orada herkes kendi işiyle meşgul.”</i>
“Bekmuratov havf-kedernen soradı: —Evdekilerine ayttıñmı? —Yoq, aytmadım çırağım. Böyle şey qadın kişiğe aytlırmı? Zavallı Mansuranıñ iç bir şeyden haberi yoq.” (A, 59)	<i>“Bekmuratov elem ve kederle sordu:</i> <i>—Evdekilere söyledin mi?</i> <i>—Yok, söylemedim çırağım. Böyle şey kadına söylenir mi? Zavallı Mansura’nın hiçbir şeyden haberi yok.”</i>

2. Reddetme:

“Azad qoltuqtayaqlarını aldı. Lâkin, olarnıñ yardımınen yürüp olamadı. —Yoq, men özüm yürmek kerekim.” (SY, 119)	<i>“Azad koltuk değneklerini aldı. Lâkin, onların yardımıyla da yürüyemedi.</i> <i>—Yok, benim kendim yürümek gerek.”</i>
“Azadnıñ çirayı ağardı. —	<i>“Azad’ın rengi uçtu. — Ben</i>

Men saña pek çox mektüp yazdım, — dedi eyecanlı sesnen. —Maña mektüp kelmedi ! —Yoq, bu doğru degil ! Yalan ! — dep, yürek ağrısından qıçırıp yiberdi.” (SY, 72)	<i>sana pek çok mektup yazdım, — dedi heyecanlı sesle.</i> —<i>Bana mektup gelmedi !</i> —Yok, bu doğru olamaz ! <i>Yalan ! — diyerek, yürek ağrısıyla hıçkırdı.”</i>
“Qayda barayım? Derdimni kimge aytayım... Yazıq, sabiyyəmə yazıq, yanında iç olmadım o qalğaydı... Dünya quvançı körmedi, yavrum, qanlı künlerde doğdı, çekilmez azaplardan öldi. Yoq, bir yaqqa ketmem, sabiyim qalğan yerge qalırım...” (A, 9)	“<i>Nereye gideyim? Derdimi kime söyleyeyim... Yazık, küçüğümə, yazık, hiç yanında olmadım o kalsaydı bari... Dünya sevinci görmedi, yavrum, kanlı günlerde doğdu, çekilmez azaplardan öldü. Yok, bir yere gitmem, çocuğumun kaldığı yerde kalırım...”</i>
“—Çinaynıñ oğlu Mustafa olmasın? — dep şübelendi o. —Onıñ öyle yetişkin oğlu barmı? —Yoq, çömez birisi. Olsa-olsa on üç-on dörd yaşlarında.” (A, 92)	“—Çinay’ın oğlu olmasın? — diye şüphelendi o. —Onun öyle yetişkin oğlu varmı? —Yok, çömez birisi. Olsa olsa on üç, on dörd yaşlarında.”

3. Şart Bildirme:

“Başlıqlarınñ hizmetleri belli. Olarnı bir yerde tapmaq küç. Yoq, bugün kirmeye tırışmaq kerek !” (SY, 13)	“<i>Başlıkların yararları ortada. Onları hiçbir yerde bulamadık. Yok, bugün girmeye çalışmaq gerek.”</i>
“Er gece vokzalda yatıp turmaq mümkünmi? Yoq, bir çare tapmaq kerek.” (SY, 10)	“<i>Her gece istasyonda yatmaq mümkün mü? Yok, bir çare bulmaq gerek.”</i>

4. Tahminde Bulunma:

“—Bağışlañız... - Naile Bekirovnanıñ çırayı ağardı. Yüregi sıqletlendi. <Buña ne oldı? Ne içün o böyle qattı ve açuvlı? Bu dünyada Adile onıñ evinde yatıp-tura emiş. Bu ne? Anası hastahanede. Adile onıñ evinde. Menimnen ise körüşmege istemey. Yoq, bu işte bir şey bar.>” (SY, 115)	“—Bağışlayınız... - Naile Bekirova’nın yüzü asıldı. Yüreği sıkıştı. <Buna ne oldu? Neden o böyle sert ve sinirli? Bu arada Adile onun evinde kalıyormuş. Bu ne? Annesi hastahanede. Adile onun evinde. Benimle de görüşmek istemiyor. Yok, bu işte bir iş var.>”
--	--

5. Üsteleme:

“Aqılım yetmey, Naile ve Borobeykin. Olarnıñ arasında ne ola bile? Yoq, bu meseleniñ soñuna çıqmaq kerek ! Men bunıñ soñuna çıkarım...” (SY, 109)	“Aklım almıyor Naile ve Borobeykin. Onların arasında ne olabilir? Yok, bu meselenin sonunu çıkarmak gerek ! Ben bunun sonunu çıkarırım...”
“Anifeni hatırlaması, onıñ açuvını qaytadan qozğaydı. Yumruqları sıkıldı, tişleri qayradı. Yoq, Üsein aqaynen şaka olmaz, istese, tilsiz taşnı da tilge getirir, onı bülbül kibi söylendirir. Qana, baqayıq, bu qısqaayaqlı yaşlıknen sözge kelirmi-yoqmı. Kelmese, ne çare, Üsein aqay onı zornen söylendirir. (A, 176)	“Hanife’yi hatırlamak, onun sinirini tekrardan arttırdı. Yumrukları sıkıldı, dişleri kamaştı. Yok, Hüseyin Ağayla şaka olmaz, isterse, dilsiz taşı bile dile getirir, onu bülbül gibi konuşturur. Hadi bakalım, bu kısa ayaklı gençliğiyle yola gelir mi, gelmez mi. Gelmezse, ne çare, Hüseyin Ağa onı zorla konuşturur.”

YOQ, YOQ:

1. Üsteleme:

“—Adile, kettikmi? — dep soradı Azad. —Yoq, yoq, Azad, benim işim bar, men baramayım, — dedi, qaltırağan sesnen.” (SY, 81)	“—Adile, gidiyor muyuz? — diye sordu Azad. —Yok, yok, Azad, benim işim var, ben gelemiyorum, — dedi, çatallı sesle.”
“Aralarında sevgi barmı? Bir dostu oña bir zamanlar <bütün naçalnikler yüreler> degen edi. Hayri de yüremi? Onıñ maña olan sevgisi söndimi? Yoq, yoq, men oña inanmaq kerekim.” (SY, 161)	“Aralarında sevgi var mı? Bir dostu ona bir zamanlar <bütün bağlılıklar devam eder> demişti. Hayri'nin bağlılığı da sürüyor mu? Onun bana olan sevgisi söndü mü? Yok, yok, benim ona inanmam gerek.”

YOQ CANIM:

1. Açıqlama:

“Ana-mına pamuq bitti degende, yer sürüv belâsını çıqardı. Yer de sürülir, küzde bitmese, baarde bitirilir, qaravul qıçıрмаğa ne acet bar? Yoq, canım, bu erif ara-sıra bilgen adamğa oşamay.” (A,35)	“İşte şimdi, pamuk bitti dediğimizde, yer sürme belâsı çıktı. Yer de sürülür, güzde bitmese, baharda bitirilir, belçi gibi yaygara koparmaya ne gerek var? Yok, canım, bu herif ara sıra bilen adamlara benzemiyor.”
“Üzbeklerniñ acayip bir adeti bar: misafirni iç bir vaqıt evden boş elnen çıqarmaylar. Yoq, canım, bunu yardım etmek için degil de, misafirlerinde özlerinden tüş qaldırmaq için yapalar.” (A, 130)	“Özbekler'in acayip bir âdeti var: misafirlerini hiçbir zaman elleri boş göndermiyorlar. Yok, canım, bunu onlara yardım etmek için değil de, misafirlerinde kendilerinden bir hatıra kalsın diye yapıyorlar.”
“Uzun boylu, parmaqday qalın	“Uzun boylu, parmak gibi kalın

çatma qaşlı, pos mıyıklı, arınçiq kök közlü bu yigit Anifeniñ kilitli yüregine anahtarsız kirdi. Yoq, canım, yüreginiñ qapısını oña Anifeniñ özü açtı.” (A, 15)	<i>kaşlı, pos bıyıklı, duru gök mavi gözlü bu delikanlı Hanife'nin kilitli yüreğine anahtarsız girdi. Yok, canım, ona yüreğinin kapısını Hanife'nin kendisi açtı.”</i>
---	--

2. Reddetme:

“—Aqram aqa hastalığını bilemi? —Oña aytmaganlar — dedi yerine qayıp oturğan Mansura. — Yalvaram, siz de iç kimsege aytmamız. Yanığımı tek sizge ayttım. —Yoq, canım, böyle şey aytlırmı. İşançınız için sağ olunuz. Yardım gerek olsa, çekinmeñiz, Aqram için canım qurban.” (A, 41)	“—Akram Ağa hastalığını biliyor mu? —Ona söylememişler — dedi yerine dönüp oturan Mansura. — Yalvarıyorum, siz de hiç kimseye söylemeyin. Acımı sadece size söyledim. —Yok, canım, böyle şey söylenir mi. Güveniniz için sağ olunuz. Yardım gerekirse hiç çekinmeyin, Akram için canım feda.”
“Osman taaciplen gen kibi oldı. —Aqram aqa, siz meni urdumduymazlardan biri bellediñiz ğaliba. Yoq, canım, dünya yansa qasırı yoqlardan degilim.” (A, 160)	“Osman içerlemiş gibi oldu. —Akram Ağa, siz beni vurdumduymazlardan biri sandınız galiba. Yok, canım, dünya yansa umrunda olmayanlardan değilim.
“Özüñiz aytıñız demir parçalarından cıyılğan añsız-cansız bir traktor öz başına yerinden köçip, qultivastiya yaparmı? Böyle şeyni asla kim körgen? Yoq, canım, ne deseñiz deñiz, qandırılmazsıñız, bu işte mıtlaq ikmet bar. İşlerimiz yürecekke oşay...” (A, 125)	“Kendiniz söyleyin demir parçalarından yapılmış, cansız bir traktör kendi başına yerinden kalkıp, toprağı kazabilir mi? Böyle bir şeyi kim görmüş? Yok, canım, ne derseniz deyin, kandırılmazsınız, bu işte mutlaka bir hikmet var. İşlerimiz yetişeceğı benziyor...”

YOQ İSE, YOQSA:

1. Sonuç Bildirme:

“—Sevgi öyle olmay, kıymetli ağam. Eger sen de öyle fikirde olsañ, onu deñiştirmeye tırış. Yoq ise, yarın ya da o bir kün sevgilinniñ artından baqıp qalırsıñ.” (ÖY, 68)	“—<i>Sevgi öyle olmuyor, değerli kardeşim. Eğer sen de öyle düşünüyorsan, o düşünceni değıştirmeye çalış. Yoksa, yarın ya da öbür gün sevgilinin arkasından baka kalırsın.</i>”
“Professordan sorulacaq bir kaç ciddi mesele daa bar, lâkin episi geniş acimli. Er birini sıqıp, qısqartıp, ilmiy manasını külçe yapmağa mecburım, yoqsa meramımnı añlatmaq qıyın olacaq.” (YD, 215)	“<i>Profesörden sorulacak bir kaç ciddi konu daha var, lâkin hepsi geniş. Her birini kısaltıp ilmi açıdan özetlemeye mecburum, yoksa derdimi anlatmam zor olacak.</i>”
“—Toqtat ! — dep ayqırdı o. Mustafanıñ qulağına ve eki elinen onu omuzlarından silkmege başladı. — Toqtat, deyim, añlaysınmı, yoqsa seni çamurğa köterip atarım.” (A, 8)	“—<i>Durdur ! — diye bağırdı o. Mustafa’nın kulağına ve iki eliyle onu omuzlarından sarsmaya başladı. — Durdur, diyorum, anlıyor musun, yoksa seni çamura atarım.</i>”

2. Tahminde Bulunma:

“Böyle şeylerni baş incenerge degil de, maña ayıqanı ne eken? Yoqsa, mında böyle adet olğanmı?” (SY, 33)	“<i>Böyle şeyleri baş müfettişe degil de, bana söylemesinin sebebi ne? Yoksa, burada böyle bir âdet mi var?</i>”
“—İş vaqıtında ne yuqlaysıñ? Yoqsa, hastasıñmı?” (SY, 162)	“—<i>İş zamanı neden uyuyorsun? Yoksa, hasta mısın?</i>”
“—Yorğunlıqtan, yuqusızlıqtan	“—<i>Yorgunluktan, uykusuzluktan</i>

zornen ayaq üstünde turam, közlerim özünden yumula, bunu o eslemeymi? Kütük kibi qattı qaldı. Yoqsa , ayتماğan bir derdi barmı?" (A, 102)	<i>zorlukla ayakta duruyorum, gözlerim kendiliğinden kapanıyor, o bunu fark etmiyor mu? Kütük gibi uyudu kaldı. Yoksa, söylemediği bir derdi mi var?"</i>
"Laqırdı buniñnen bitti. Direktornıñ aytaçaq sözleri tili artında qaldı ğaliba. Yoqsa , bir şey bile de, ayتماğa tartınamı?" (A, 132)	<i>"Konuşma bunula sona erdi. Müdürün söyleyecek sözleri dilinin ucunda kaldı. Yoksa, bir şeyler biliyor da, söylemeye çekiniyor mu?"</i>

3. Tercih:

"Direktornı körgeñ qartlar pısıldaştılar. Oña qarşı adımladılar. Adamov selâmlaştı, qollarını aldı. Oña keldilermi, yoqsa , özleriniñ başqa işleri barmı, bunu soramağa acet yoq edi." (SY, 151)	<i>"Müdürü göreñ ihtiyarlar kendi aralarında fısıldaştılar. Ona doğru yürüdüler. Adamov selâm verdi, tokalaştı. Özellikle onu ziyarete mi geldiler, yoksa, başqa işleri mi vardı, bunu sormaya gerek yoktu."</i>
"—Barat aqa, çoq tikilip baqmañız, nazarıñız tiyer, — dedi qolaysızlanğan Ava. — Qoynıñ etini qavurayım, yoqsa eşkenbesinimi?" (A, 27)	<i>"—Barat Ağa, çok dikilip bakmayınız, nazarınız değer, — dedi rahatsız olan Havva. — Koyunun etini mi kavurayım, yoksa işkenbesini mi?"</i>
"—Siz taş qazanı aqqında eşittiñizmi, yoqsa közüñiznen kördiñizmi?" (SY, 159)	<i>"—Siz taş kazanı hakkında bir şeyler duydunuz mu, yoksa gözlerinizle gördünüz mü?"</i>
"Başqa yerge avuşturulmanıñ ne faydası bar? O endi er şeyniñ astından çıkar. Yoqsa , Yusuf özü mindan ketsinmi?" (SY, 30)	<i>"Başka yere yerleştirilmesinin ne faydası olacak? O artık her şeyin altından kalkar. Yoksa, Yusufun kendisi mi buradan gitsin?"</i>

ZAMET OLMASA:

1. İstek:

“—Çaynı başqa bir vaqıt içermiz. Saat altığa çerek qalğan. Zamet olmasa, adamlar toplanğancek Memet Çinaynı çağırıp keliñ.” (A, 68)	“—Çayı başqa bir zaman içeriz. Saat altıya çeyrek var. Zahmet olmazsa, adamlar toplanana kadar Mehmet Çinay’ı çağırıp gelin.”
“—Nege baqıp qaldıñ, maymun kördiñmi yoqsa? — dep, qart daa ziyade ökelendi. — Zamet olmasa, kelgen yoluñnen çıqıp ket, seni sıylamağa ne aşım bar, ne içkim bar.” (A, 76)	“—Neden bakıp kaldın, yoksa maymun mu gördün? — diye, ihtiyar daha çok öfkelendi. — Zahmet olmazsa, geldiğin yoldan dönüp git, seni ağırlamak için ne yemeğim var, ne de içkim var.”

ZAN ETERSİÑ:

1. Tahminde Bulunma:

“Hasap Hüseyniñ bilezik kemiğinden aqqan qan tamçı-tamçı yerge çıbırdı. Daa demi közlerinden açuv püskürse de, endi öksüz baladay başını egip, çaresizlikte qaldı. Zan etersiñ, ketmege de, bu yerde qalmağa da cesareti yetmey.” (A, 184)	“Hasap Hüseyn’in bileğinden akan koyu kan damla damla yere aktı. Daha demin gözlerinden öfke püskürse de, şimdi öksüz çocuk gibi başını eğip çaresizce bekliyor. Zannedersin, gitmeye de, burada kalmaya da cesareti yok.”
--	--

ZAN ETSEM:

1. Tahminde Bulunma:

“—Aqaylar, bizim evge çiberekke buyurıñız, — dedi Memet ağa. — Çibereksiz bayram-bayram degildir. Evde taze qatıq da bar. Zan etsem direktornen Mümin aqa da biznen keteler.” (A, 126)	“—Beyler, bizim eve çıǵbörök yemeǵe buyurunuz, — dedi Mehmet Ağa. — Çıǵböreksiz bayram bayram deǵildir. Evde taze yoǵurt da var. Zannedersem, müdürle Mümin Ağa da bizimle geliyor.”
“—Saña da tevsiyem şudur, böyle adetke qapılma. Zan etsem, eski direktor pek yahşı adam edi.” (A, 34)	“—Sana da tavsiyem şudur, böyle işlere bulaşma. Zannedersem, eski müdür çok iyi adamdı.”
“Öleceğini bilse de töşekke yatmaz, başını yastıqqa qoymaz, iş başında öler. Zan etsem, gece gündüz iş peşinde çapqalap yürmesiniñ sebebi de, hastalığını başkalarına duydırmamaq meramıdır.” (A, 154)	“Öleceğini bilse de yataǵa yatmaz, başını yastıǵa koymaz, iş başında ölür. Zannedersem, gece gündüz iş arkasından koşup durmasının sebebi de, hastalığını başkalarına hissettirmemektir.”

ZANIMCA:

1. Açıqlama:

“—Aysa, sizler, dostlar, şimdi ayıtqanlarıñızın maña qısqadan yazıp ketiriñiz. Şimdi degil, yarın. Soñ men Dañgulovnen laqırdı eterim. Zanımca, o añlar, şamata çıqqanını istemez...”(Y, 1988/20)	“—Öyleyse, sizler, dostlar, şimdi söylediklerinizi bana kısaca yazıp veriniz. Şimdi deǵıl. Sonra ben Dangulov ile konuşurum. Zanımca, o anlar, patırtı çıkmmasını istemez.”
“Uzun yıllar zarfında birbirleriniñ söz baylıqlarını zenginleştirip kelgen bu türkiy tiller	“Uzun yıllar boyunca birbirlerinin sözlü zenginliklerini arttırıp gelen bu Türk dilleri sonraki

soñki devirlerde ozara uzaqlaştilar. Böyle olğanına tarihniñ özü şaatlıq bere. Niçün deseñiz, bugünge kelip, qırımtatar oquyıcısı özünüñ klassik şairleri Aşık Ümerniñ, İsmetiyniñ, Ğazaiyniñ ve daa bir sıra ulu simalarınıñ eserlerini oqup, tolusinen añlamaq imkânına nail degil. Zanımca, bazı oquyıcılarınñ <yazıcı ve şairlerimiz öz eserlerinde, gazeta ve nurjalda üzbekçe sözler qarıştıralar>, - degenleri olarnıñ tilimizni temelinden bilmegenlerini, türkiy tillerniñ esas söz baylıqlarından haberdar olmağanlarını köstere.” (Y, 1991/104)	<i>devirlerde birbirlerinden uzaklaştilar.</i> <i>Böyle olduğuna tarih şahitlik ediyor. Niçin derseniz, bugüne kadar, Kırım-Tatar okuyucusu kendi klasik şairi Aşık Ümer’in, İsmetî’nin, Gazaî’nin ve daha bir çok ulu simanın eserlerini okuyup, tamamiyle anlamak imkânından yoksun. Zannımca, bazı okuyucuların, <yazar ve şairlerimizin kendi eserlerinde, gazete ve dergilerde Özbekçe sözler karıştırıyorlar>, - demeleri, onların dilimizi temeliyle bilmediklerini, Türk dillerinin esas kelime zenginliğinden haberdar olmadıklarını gösteriyor.”</i>
“—Sen endi yigirmi yaşındasıñ. Eskicesine de, yañıcasına da evlenmek vaqtıñ kelip yetti ve keçip keteyatır. Bu işte ehmallıq etmek olmaz. Men de seniñ toyuñı körmek isteyim. Bilem, sen Azizeni begenesiñ. Zanımca, o da saña farqsız baqmay.” (Y, 1987/65)	“—Sen artık yirmi yaşındasın. Eskilere göre de, yenilere göre de evlenmek vaktin geldi ve geçiyor. Bu işi ihm’al etmek olmaz. Ben de senin düğününü görmek istiyorum. Biliyorum, sen Azize’yi beğeniyorsun. Zannımca, o da sana farklı şekilde bakmıyor.”

ZATEN:

1. Açıklama:

“Laf tarihiy eser üstünde başladı. O zemanе eseri meselesine	“Konuşma tarihi eserlerle başladı. Daha sonra zamanе eserleri
---	--

kelip toqtadı. Zaten , zəmanəviylik meselesinə toqunmay, yalnız tarixiyyat eser hüsüsində qonuşmaq mümkün değıl. " (YD, 61)	üzerinde yoğunlaştı. Zaten , halihazırdaki eserlerden konuşmadan, sadece tarihi eserler üzerinde konuşmak mümkün değıl."
"Bekmuratov da olarnen quvandı. Zaten o başqalarını quvançından şadlanğan, kederlerine yanğan, özüniñ ömür bahtını etraftaki adamlarınıñ sevinçinde körgen bir insan edi." (A, 53)	"Bekmuratov da onlarla birlikte sevindi. Zaten o başqalarının sevinçleriyle mutlu olan, kederlerine üzülen, kendi ömrünün anlamını başqalarının sevincinde gören bir insandı."
"Osman indemedi. Arabadan tüşip, qamçıni Anifege uzattı. Zaten soñki vaqıtlarda onıñ şeñliğı de, menliğı de qalmadı, özüni ömür aqıntısına taşladı." (A, 234)	"Osman sesini çıkarmadı. Arabadan inip, kamçıyı Hanife'ye uzattı. Zaten son zamanlarda onun neşesi de kalmadı, kendisini hayatın akışına bıraktı."
"Tünevın aqşam Barat adam yollap Şamalnı merkeziy bölükke aldırđı. Atnen birge dostlıq da ketti ğalıba. Endi Osman kimge qullıq etsiñ? Zaten at meselesinde onıñ ne qabaatı bar? Zornen aldırđılar değılmi?" (A, 194)	"Dün akşam Barat adam yollayıp Şamal'ı merkez bölüğe aldırđı. Atla birlikte dostluk da bitti ğalıba. Artık Osman kime hizmet etsin? Zaten at meselesinde onun ne suçu var? Zorla aldırđılar değıl mi?"

ZİRA:

1. Sebep Bildirme:

"Kim de açlıq zorlığına qalğanda (aram etilgen şeylerni aşamağa) mecbur olsa (Alla	"Kim açlığın zorluğuyla başa kaldığında (haram edilmiş şeyleri yemeye) mecbur olursa, (Allah
--	--

bağışlar). Zira , Alla bağışlayıcı ve merhametlidir.” (Y, 1991/107)	<i>onu bağışlar). Zira, Allah bağışlayıcı ve merhametlidir.”</i>
--	--

İKİNCİ BÖLÜM

KIRIM TATAR TÛRKÇESİ'NDE KULLANILAN

CÛMLE BAĞLAYICILARININ TASNİFİ

CÜMLE BAĞLAYICILARININ İŞLEVLERİNE GÖRE TASNİFİ

1. AÇIKLAMA

AKS ALDA	BU ARADA
ALBU İSE	BU CEETTEN
ALBU Kİ	BU İSE
AMA, AMMA	BU KERESİ
ANCAQ	BU KERESİNDE
AÑLAĞANIMA KÖRE	BU MAALDE
AÑLAŞILA	BU MÜNASEBETLE
AÑLAŞILDI	BU MÜNASEBETNEN
AÑLAŞILĞANINA KÖRE	BUÑA SEBEBİ
ARTIQ	BUNİÑ İÇÜN İSE
AQİQATEN	BUNİÑ SEBEBİ
AQİQATEN DE	ÇÜNKİ
AQİQATTA	DAA
ASIL	DAA DOĞRUSI
ASIL DA	DAA DA DOĞRUSI
ASILINI ALĞANDA	DAA DOĞRUSINI BİLMEK İSTESEÑ
ASILINDA	DEMEK
ASLI	DEMEK MÜMKÜN Kİ
BAQASIÑ	DOĞRU
BAQSA	DOĞRU QAYT ETMELİ Kİ
BAQSA NE KÖRSİN	DOĞRUDAN DA
BAQSAM	DOĞRUSI
BAŞQACA SÖYLEGENDE	DOĞRUSI İSE
BELLİ Kİ	DOĞRUSINI AYTACAQ OLSAM
BELLİ OLĞANI KİBİ	DOĞRUSINI AYTAM

BELLİ YA	DOĞRUSINI AYTQANDA
BEREKET BERSİN	DOĞRUSUNI AYTSAM
BESBELLİ	EBET
BESE-BELLİ	EH
BİLEM	ELBET
BİLESİÑMİ - BİLESİÑİZMİ	ELBETTE, ELBET DE
BİLİÑİZ Kİ	EM
BİLMİŞ OLUÑ	ENDİ
BİR BAQASIÑ...BİR DAA BAQASIÑ	ENDİDEN SON
BİZGE MALUM OLDUĞU KİBİ	EÑ ESASI
BÖYLE VAQITLARDA	EÑ MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ
BÖYLE YAPSA	EÑ MERAQLI YERİ DE ŞUNDA Kİ
BÖYLE ZAMANLARDA	EÑ MERAQLISI ŞUNDA Kİ
EÑ MÜİMİ ŞUNDA Kİ	O İSE
ESASEN	OLMASA
ESASI	ÖYLE Kİ
HUSUSAN	ÖYLE OLSA DA
İÇ OLMAĞANDA	ÖYLECE
İSTESE	QANA
İSTESEM	SANKİ
İŞTE	SÖZ KELİMİ
KERÇEK	ŞAY İSE DE
KERÇEKTEN	ŞAY OLSA DA
KERÇEKTEN DE	ŞİMDİ DE
Kİ	ŞİMDİ İSE
KİMERDE	ŞU ARADA
KÖREM	ŞU SEBEPLERGE KÖRE
KÖRESİÑMİ, KÖRESİZMİ	ŞU SEBEPTEN OLSA KEREK
KÖRDİÑMİ	ŞUNDAN SEBEP OLSA KEREK
LÂÇARE	ŞUSI DA PEK YAMAN Kİ

LÂKİN	ŞUSI MERAQLI Kİ
MALÜM Kİ	ŞUSI YAHŞI Kİ
MENCE	ŞÜBESİZ
MENİMCE	TABIİY
MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ	TABIİY Kİ
MESELA	TEESSÜF Kİ
MESELE ŞUNDA Kİ	UMUMEN
MINA	VALLAY
NASIL DEYSİZ	YAHŞISI
NE İÇÜNDİR, NEÇÜNDİR, YALİÑİZ	
NİÇÜNDİR	YANİ
NE İÇÜNDİR BİLMEM, NİÇÜNDİR YOQ	
BİLMEM	YOQ CANIM
NE VAQIT BAQSAÑ	ZANIMCA
NEDENDİR BİLMEM	ZATEN
NEDİR	

2. ANLAM GÜÇLENDİRME

ÇOQTAN	MINA
ÇOQ YAHŞI Kİ	NE
DE.....DE....	ŞU ŞEY QUVANÇLI Kİ
DEĞİL Kİ	YAHŞI Kİ
EMİNİM Kİ	

3. BENZERLİK GÖSTERME

GÜYA
SANARSIÑ

SANKİ

4. BERABERLİK

AYNI ZAMANDA DE.....DE....
BİR TARAFTAN...BİR TARAFTAN EM....EM..
İSE.. EM..... EM DE...

5. BOŞ VERME

KİM DE OLSA NE İSE DE
NE DE OLSA NE OLSA DA
NE İSE

6. FARZ ETME

DERSİÑ SANARSIÑ
FARZ ETEYİK SANKİ DERSİÑ, SANKİ DERSİZ
GÜYA

7. GAYE

Kİ

8. HATIRLATMA

MALÜM Kİ

9. HAYRET

AMMA DA

BAQ SEN

DEMEK

KİM OLSUN

NASIL ETER DE

NASIL OLA DA

NASIL OLDI DA

NASIL OLUR DA

NE

VAAAY

YARABBİM

10. İHTİMAL

BELKİ

BELKİ DE

BELKİ.....BELKİ DE....

BELKİM

EGER

EGER DE

İTİMAL

YA

YA.....YA..

YA.....YA DA

11. İLAVE

AMA, AMMA	EM
ANDAN DA SOÑ	EM DE
BİR DE	ONDAN BAŞQA
BU ARADA	ONDAN DA BAŞQA
BU DA YETMEGENİ KİBİ	ONDAN ĞAYRI
BUNDAN DA BAŞQA	ONDAN DA ĞAYRI
BUNDAN ĞAYRI	ONDAN SOÑ
BUNDAN DA ĞAYRI	SOÑ
BUNDAN SOÑ	SOÑ İSE
BUNİÑ KİBİ DE	SOÑKİ
BUNİÑ ÜSTÜNE	SOÑRA
BUNİÑNEN DE	SÖZ SIRASI
DA, DE	ŞU ARADA
DAA	ŞUNDAN SOÑ
DAA OLMAĞANDA	TOQTA
DAA OLMASA	VE
DAA SOÑ	

12. İSTEK

BARİ	YALVARAM
RİCA ETEM	ZAMET OLMASA

13. KABULLENME

BARSIN	NE YAPSIN
--------	-----------

NE YAPAYIM
NE YAPACAQSIÑ
NE YAPMALI

NEYLEYİM
OLA BİLİR
YAHŞI

14. KARŞILAŞTIRMA

BİZ İSE
BİZGE İSE
BİZNİ İSE
BU SEFER İSE
MINA

SEN İSE
SİZDE İSE
ŞİMDİ İSE
YA

15. MERAK

ACEBA
BAQAYIM
LÂKİN

ÖYLE EKEN
NEGEDİR

16. OLUMSUZLUK BİLDİRME

ÇOQ YAZIQ Kİ
NE.....NE....
NE.....NE DE....

TEESSÜF Kİ
YAZIQ
YAZIQ Kİ

17. ONAYLAMA

DOĞRU		EBET
DOĞRU	AYTASIÑ,	DOĞRU ELBET
AYTASIÑIZ		ELBETTE, ELBET DE

18. ÖNCELİK VERME

BAŞTA	ER ŞEYDEN EVELİ
EÑ MÜİMİ	EVELA

19. ÖZETLEME

DEMEK İSTEĞENİM	QISQADAN AYTQANDA
DEYCEĞİM, DEYECEĞİM	QISQASI

20. REDDETME

YOQ	YOQ CANIM
-----	-----------

21. SEBEP BİLDİRME

BUÑA SEBEP	ONİÑ İÇÜN
------------	-----------

BUNİÑ İÇÜN	ONİÑ İÇÜN DE
BUNİÑ İÇÜN DE	ŞUNİÑ İÇÜN, ŞUNİÑÇÜN
ÇÜNKİ	ŞUNİÑ İÇÜN DE
Kİ	ŞUNİÑ İÇÜN OLSA KEREK
MADAM Kİ	ZİRA
NE İÇÜN DESEÑİZ, NEÇÜN	
DESEÑİZ, NİÇÜN DESEÑİZ	

22. SINIRLAMA

ANCA	UMUMEN
TEK	YALİÑİZ

23. SIRALAMA

BİR TARAFTA...EKİNCİ TARAFTA.. NE.....NE....
DE.....DE....

24. SONUÇ BİLDİRME

AHIR-SOÑU	KENE
AMA, AMMA	Kİ
AYSA	MADAM ÖYLE
BAQ SEN	NASIL DA OLSA
BİLE	NASIL OLSA DA

BÖYLECE
 BÖYLELİKLE
 BÖYLELİKNEN
 BU CEETTEN
 BU SEBEPTEN
 BUNİÑ NETİCESİNDE
 BUNİÑ ÜSTÜNE
 DA, DE
 DEMEK
 DEMEK Kİ
 DESENE
 EM
 ER ALDA
 EYİSİ
 İSTER-İSTEMEZ
 İSTESE DE, İSTEMESE DE
 İTESEÑ DE, İSTEMESEÑ DE
 İTESEÑİZ DE, İSTEMESEÑİZ DE
 İŞTE

NE İSE
 NETİCEDE
 NİAYET
 O SEBEPTEN
 O VAQIT
 ONİÑ İÇÜN
 ÖYLE EKEN
 ÖYLE İSE
 ÖYLE OLĞANDA
 ÖYLE OLSA
 ÖYLELİKLE
 SOÑUNDA
 SOÑUNDAN
 SOÑUNDAN İSE
 ŞİMDİ
 ŞİMDİLİK
 ŞU SEBEPTEN
 ŞUNDAN SOÑ
 TAP SOÑUNDA
 YOQ İSE, YOQSA

25. SORU

YA

KİMDİR

26. ŞART BİLDİRME

AKS TAQDİRDE
 EGER

EGER DE
 YOQ

27. ŞÜPHE BİLDİRME

KİM BİLİR

NE İÇÜNDİR, NEÇÜNDİR,
 NİÇÜNDİR

28. TAHMİNDE BULUNMA

DEMEK
 ER ALDE
 GALİBA
 KİM BİLE
 MEN ÖYLE ZAN ETEM Kİ

OLSA-OLSA
 ÖZÜNE QALSA
 YOQ
 YOQ İSE, YOQSA
 ZAN ETERSİŇ
 ZAN ETSEM

29. TAMAMLAMA

BİR DE
 BU DA YETMEGENİ KİBİ
 DİGER TARAFTAN
 DİGER TARAFTAN İSE
 O BİR TARAFTAN

ŞUNI DA AYTAYIM Kİ
 ŞUNI DA AYTMALI Kİ
 ŞUNI DA AYTMAQ KEREK Kİ
 ŞUNI DA İLAVE ETMELİ Kİ
 ŞUNI DA QAYT ETMELİ Kİ
 ŞUNI İLAVE ETMELİ Kİ

30. TEKLİF

AYDI	KELİÑ
İSTESE	OLMASA
İSTESEÑİZ, İSTESEÑ	QANA
KEL	ŞİMDİ

31. TERCİH

İSTER.....İSTER..	YA.....YA DA
İSTESEÑ.....İSTEMESEÑ..	YAHUT
YA DA	YOQ İSE, YOQSA

32. TEREDDÜT

E - E - E	KİM BİLE
KİM....KİM..	KİM BİLİR

33. ÜSTELEME

AMA, AMMA	HUSUSAN
AÑLADIÑIZMI	KENE DE

AÑLAYSIZMI

ASIL DA

ATTA

BU DA YETMEGENİ KİBİ

CANIM

DA, DE

DAA BİRİSİ

DEMEK

EBET

ELBET

EM

EM DE

EM KERÇEK DE

EM KERÇEKTEN DE

KERÇEKTEN DE

NE DEMEK OLSUN

NE OLSA DA, NE QALSA DA

NE OLSA-OLSUN

NE OLSA OLSUN DA

NE YAPIP OLSA DA

NİÇÜN OLSUN

O DERECE Kİ

ÖYLE AMMA

ÖYLE Kİ

TABIİY Kİ

YA NE

YOQ

YOQ, YOQ

34. YAKLAŞMA

AZ QALA

35. ZITLIK BİLDİRME

AKSİNCE

AKSİNE

ALBU İSE

ALBU Kİ

AMA, AMMA

BUNİÑLE BERABER

DA, DE

KENE DE

LÂKİN

ŞAY DA OLSA

BUÑA BAQMADAN

ŞUÑA BAQMADAN

CÜMLE BAĞLAYICILARININ YAPILARINA GÖRE TASNİFİ

1. TEK KELİME HALİNDEKİ CÜMLE BAĞLAYICILARI

ACEBA	E-E-E
AKSİNCE	EBET
AKSİNE	EGER
AMA, AMMA	EH
ANCA	ELBET
ANCAQ	ELBETTE
ARTIQ	EM
AQİQATEN	EM....EM...
AQİQATTA	ENDİ
ASIL	ESASEN
ASLI	ESASI
ASILINDA	EVELA
ATTA	EY-EY
AYDI	EYİSİ
AYSA	GALİBA
BARİ	GÜYA
BAŞTA	HUSUSAN
BELKİ	İSTER....İSTER..
BELKİM	İŞTE
BESBELLİ	İTİMAL
BİLE	KENE
BÖYLECE	KERÇEK
BÖYLELİKLE	KERÇEKTEN

BÖYLELİK NEN

CANIM

ÇOQTAN

ÇÜNKİ

DA, DE

DAA

DE....DE...

DEMEK

DOĞRU

DOĞRUSI

NEGEDİR

NETİCEDE

NİAYET

ÖYLECE

ÖYLELİKLE

QANA

QISQASI

SANKİ

SOÑ

SOÑKİ

SOÑRA

SOÑUNDA

SOÑUNDAN

ŞİMDİ

ŞİMDİLİK

ŞUNİŇÇÜN

ŞÜBESİZ

TABİİY

TEK

UMUMEN

Kİ

KİM....KİM...

KİMERDE

KİMDİR

LÂÇARE

LÂKİN

MENCE

MENİMCE

MESELA

MINA

NE

NE...NE...

NEÇÜNDİR, NİÇÜNDİR

NEDİR

VALLAY

VE

YA

YA...YA...

YAHŞI

YAHŞISI

YAHUT

YALIŇIZ

YANI

YARABBİM

YAZIQ

YOQ

YOQSA

ZATEN

ZANIMCA

ZİRA

VAAAY

2. KELİME GURUBU HALİNDEKİ CÜMLE BAĞLAYICILARI

AHIR-SOÑU

AKS ALDA

AKS TAQDİRDE

ALBU İSE

ALBU Kİ

AMMA DA

AMMA NE ÇARE

ANDAN DA SOÑ

AÑLAĞANIMA KÖRE

AÑLAŞILĞANINA KÖRE

AQİQATEN DE

ASIL DA

ASILINI ALĞANDA

AYNI ZAMANDA

AYTMAQ İSTEĞENİM

AZ QALA

BAŞQACA SÖYLEGENDE

BELKİ DE

BELKİ....BELKİ DE

BELLİ Kİ

BELLİ OLĞANI KİBİ

BELLİ YA

BİR TARAFTA...EKİNCİ TARAFTA..

BİR TARAFTAN..BİR TARAFTAN

İSE

BİZ İSE

BİZGE İSE

BİZGE MALÜM OLDUĞU KİBİ

BİZNİ İSE

BÖYLE VAQITLARDA

BÖYLE YAPSA

BÖYLE ZAMANLARDA

BU ARADA

BU CEETTEN

BU DA YETMEGENİ KİBİ

BU İSE

BU KERESİ

BU KERESİNDE

BU MAALDE

BU MÜNASEBETLE

BU MÜNASEBETNEN

BU SEBEPTEN

ER ŞEYDEN EVELİ

İSTER-İSTEMEZ

BESE-BELLİ
 BİR DE
 BU SEFER İSE
 BUÑA BAQMADAN
 BUÑA SEBEP
 BUÑA SEBEBİ
 BUNDAN DA BAŞQA
 BUNDAN ĞAYRI
 BUNDAN DA ĞAYRI
 BUNDAN SOÑ
 BUNİÑ İÇÜN
 BUNİÑ İÇÜN DE
 BUNİÑ İÇÜN İSE
 BUNİÑ NETİCESİNDE
 BUNİÑ SEBEBİ
 BUNİÑ ÜSTÜNE
 BUNİÑLE BERABER
 BUNİNNEN DE
 ÇOQ YAHŞI Kİ
 ÇOK YAZIQ Kİ
 DAA BİRİSİ
 DAA DOĞRUSI
 DAA DA DOĞRUSI
 DAA OLMAĞANDA
 DAA SOÑ
 DEĞİL Kİ
 DEMEK Kİ
 DİGER TARAFTAN
 DİGER TARAFTAN İSE
 DOĞRUDAN DA

KENE DE
 KERÇEKTEN DE
 MADAM Kİ
 MADAM ÖYLE
 MALÜM Kİ
 MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ
 MESELE ŞUNDA Kİ
 NENE DE
 NE İÇÜNDİR
 NE İSE
 NE İSE DE
 O BİR TARAFTAN
 O DERECE Kİ
 O İSE
 O SEBEPTEN
 O VAQIT
 OLSA-OLSA
 ONDAN BAŞQA
 ONDAN DA BAŞQA
 ONDAN ĞAYRI
 ONDAN DA ĞAYRI
 ONDAN SOÑ
 ONİÑ İÇÜN
 ONİÑ İÇÜN DE
 ÖYLE AMMA
 ÖYLE EKEN
 ÖYLE İSE
 ÖYLE Kİ
 SEN İSE
 SİZDE İSE

DOĞRUSI İSE

EGER DE

ELBET DE

EM DE

EM...EM DE

EM KERÇEK DE

EM KERÇEKTEN DE

EMİNİM Kİ

ENDİDEN SON

EÑ ESASI

EÑ MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ

EÑ MERAQLI YERİ DE ŞUNDA Kİ

EÑ MERAQLISI ŞUNDA Kİ

EÑ MÜİMİ

EÑ MÜİMİ ŞUNDA Kİ

ER ALDA

ER ALDE

ŞUNDAN SON

ŞUNİŇ İÇÜN

ŞUNİŇ İÇÜN DE

ŞUSI MERAQLI Kİ

ŞUSI PEK YAMAN Kİ

ŞUSI YAHŞI Kİ

SONUNDAN İSE

SÖZ KELİMİ

SÖZ SIRASI

ŞAY İSE DE

ŞİMDİ DE

ŞİMDİ İSE

ŞU ARADA

ŞU SEBEPLERGE KÖRE

ŞU SEBEPTEN

ŞU ŞEY QUVANÇLI Kİ

TABIİY Kİ

TAP SONUNDA

TEESSÜF Kİ

YA DA

YA...YA DA

YA NE

YAHŞI Kİ

YAZIQ Kİ

YOQ, YOQ

YOQ CANIM

YOQ İSE

3. CÜMLE HALİNDEKİ CÜMLE BAĞLAYICILARI

AÑLAŞILA	DOĞRU AYTASIÑ, DOĞRU
AÑLAŞILDI	AYTASIÑIZ
AÑLAYSIZMI	DOĞRU QAYT ETMELİ Kİ
BAQAYIM	DOĞRUSINI AYTACAQ OLSAM
BAQASIÑ	DOĞRUSINI AYTAM
BAQSA	DOĞRUSINI AYTQANDA
BAQSA NE KÖRSİN	DOĞRUSINI AYTSAM
BAQSAM	FARZ ETEYİK
BAQ SEN	İÇ OLMAĞANDA
BARSIN	İSTESE
BEREKET BERSİN	İSTESE DE, İSTEMESE DE
BİLEM	İSTESEM
BİLESİÑMİ, BİLESİÑİZMİ	İSTESEÑ,,,İSTEMESEÑ..
BİLİÑİZ Kİ	İSTESEÑ DE...İSTEMESEÑ DE
BİLMİŞ OLUÑ	İSTESEÑİZ
BİR BAQASIÑ...BİR DAA BAQASIÑ	İSTESEÑİZ DE....İSTEMESEÑİZ DE
DAA DOĞRUSINI BİLMEK İSTESEÑ	KEL
DAA OLMASA	KELİÑ
DEMEK İSTEGENİM	KİM BİLE
DEMEK MÜMKÜN Kİ	KİM BİLİR
DERSİÑ	KİM DE OLSA
DESENE	KİM OLSUN
DEYCEGİM, DEYECEGİM	KÖREM
KÖRESİÑMİ, KÖRESİÑİZMİ	OLA BİLİR
KÖRDİÑMİ	OLMASA
MEN ÖYLE ZAN ETEM Kİ	ÖYLE OLĞANDA
NASIL DA OLSA	ÖYLE OLSA
NASIL DEYSİZ	ÖYLE OLSA DA
NASIL ETER DE	ÖZÜNE QALSA
NASIL OLA DA	QISQADAN AYTQANDA

NASIL OLDU DA	RİCA ETEM
NASIL OLSA DA	SANARSIÑ
NASIL OLUR DA	SANKİ DERSİÑ
NE DE OLSA	ŞAY DA OLSA
NE DEMEK OLSUN	ŞAY OLSA DA
NE DESİN	ŞUÑA BAQMADAN
NE İÇÜN DESEÑİZ, NEÇÜN	ŞU SEBEPTEN OLSA KEREK
DESEÑİZ	ŞUNDAN SEBEP OLSA KEREK
NE İÇÜNDİR BİLMEM, NİÇÜNDİR	ŞUNI DA AYTAYIM Kİ
BİLMEM	ŞUNI DA AYTMAQ KEREK Kİ
NE OLSA DA	ŞUNI DA AYTMALI Kİ
NE OLSA DA, NE QALSA DA	ŞUNI DA İLAVE ETMELİ Kİ
NE OLSA-OLSUN	ŞUNI DA QAYT ETMELİ Kİ
NE OLSA-OLSUN DA	ŞUNI İLAVE ETMELİ Kİ
NE YAPAYIM	ŞUNIÑ İÇÜN OLSA KEREK
NE YAPACAQSIN	TOQTA
NE YAPMALI	YALVARAM
NE YAPSIN	ZAMET OLMASA
NEDENDİR BİLMEM	ZAN ETERSİÑ
NEYLEYİM	ZAN ETSEM
NİÇÜN OLSUN	

CÜMLE BAĞLAYICILARININ BAĞLAMA ŞEKİLLERİNE GÖRE TASNİFİ

1. BAŞINDA BULUNDUĞU CÜMLEYİ ÖNCEKİ CÜMLEYE BAĞLAYAN CÜMLE BAĞLAYICILARI

ACEBA	BAQASIÑ
AHIR-SOÑU	BAQSA
AKS ALDA	BAQSA NE KÖRSİN
ALS TAQDİRDE	BAQSAM
AKSİNCE	BAQ SEN
AKSİNE	BARİ
ALBU İSE	BARSIN
ALBU Kİ	BAŞTA
AMA, AMMA	BAŞQACA SÖYLEGENDE
AMMA DA	BELKİ
AMMA NE ÇARE	BELKİ DE
ANCA	BELKİM
ANCAQ	BELLİ Kİ
ANDAN DA SOÑ	BELLİ OLĞANI KİBİ
AÑLAŞILA	BELLİ YA
AÑLAŞILDI	BEREKET BERSİN
AÑLAĞANIMA KÖRE	BESBELLİ
AÑLAŞILĞANINA KÖRE	BESE-BELLİ
AÑLAYSIZMI	BİLE
ARTIQ	BİLESİÑMİ, BİLESİÑİZMİ
AQİQATEN	BİLİNİZ Kİ
AQİQATEN DE	BİLMİŞ OLUN

AQİQATTA
 ASIL
 ASIL DA
 ASILINI ALĞANDA
 ASLI
 ASILINDA
 ATTA
 AYNİ ZAMANDA
 AYSA
 AYTMAQ İSTEĞENİM
 AZ QALA
 BAQAYIM
 BU İSE
 BU KERESİ
 BU KERESİNDE
 BU MAALDE
 BU MÜNASEBETLE
 BU MÜNASEBETNEN
 BU SEBEPTEN
 BU SEFER İSE
 BUÑA BAQMADAN
 BUÑA SEBEP
 BUÑA SEBEBİ
 BUNDAN DA BAŞQA
 BUNDAN ĞAYRI
 BUNDAN DA ĞAYRI
 BUNDAN SOÑ
 BUNİÑ İÇÜN
 BUNİÑ İÇÜN DE
 BUNİÑ İÇÜN İSE

BİR DE
 BİZ İSE
 BİZGE İSE
 BİZGE MALÜM OLDUĞU KİBİ
 BİZNİ İSE
 BÖYLE VAQITLARDA
 BÖYLE YAPSA
 BÖYLA ZAMANLARDA
 BÖYLECE
 BÖYLELİKLE
 BÖYLELİKZEN
 BU ARADA
 BU CEETTEN
 BU DA YETMEGENİ KİBİ
 DOĞRU
 DOĞRU AYTASIÑ, DOĞRU
 AYTASIÑIZ
 DOĞRU QAYT ETMELİ Kİ
 DOĞRUDAN DA
 DOĞRUSI
 DOĞRUSI İSE
 DOĞRUSINI AYTACAQ OLSAM
 DOĞRUSINI AYTAM
 DOĞRUSINI AYTQANDA
 DOĞRUSINI AYTSAM
 DEMEK MÜMKÜN Kİ
 E-E-E
 EH
 ELBET
 ELBETTE

BUNİÑ NETİCESİNDE

BUNİÑ SEBEBİ

BUNİÑ ÜSTÜNE

BUNİÑLE BERABER

BUNİÑNEN DE

ÇOQTAN

ÇOQ YAHŞI Kİ

ÇOQ YAZIQ Kİ

ÇÜNKİ

DA, DE

DAA

DAA BİRİSİ

DAA DOĞRUSI

DAA DA DOĞRUSI

DAA DOĞRUSINI BİLMEK İSTESEÑ

DAA OLMAĞANDA

DAA OLMASA

DAA SOÑ

DEĞİL Kİ

DEMEK

DEMEK İSTEGENİM

DEMEK Kİ

DESENE

DEYCEGİM, DEYECEGİM

DİĞER TARAFTAN

DİĞER TARAFTAN İSE

İŞTE

İTİMAL

KENE

KENE DE

EM

EM DE

EM KERÇEK TE

EM KERÇEKTEN DE

EMİNİM Kİ

ENDİ

ENDİDEN SOÑ

EÑ ESASI

EÑ MÜİMİ

EÑ MERAQLI YERİ ŞINDA Kİ

EÑ MERAQLI YERİ DE ŞUNDA Kİ

EÑ MERAQLISI ŞUNDA Kİ

EÑ MÜİMİ ŞUNDA Kİ

ER ALDA

ER ALDE

ER ŞEYDEN EVELİ

ESASEN

ESASI

EVELA

EY-EY

EYİSİ

EN MÜİMİ

FARZ ETEYİK

GALİBA

GÜYA

HUSUSAN

İSTER-İSTEMEZ

İSTESE DE, İSTEMESE DE

NE İSE DE

NE OLSA DA

KERÇEK
 KERÇEKTEN
 KERÇEKTEN DE
 Kİ
 KİM BİLE
 KİM BİLİR
 KİM DE OLSA
 KİM OLSUN
 KİMERDE
 KİMDİR
 KÖREM
 KÖRESİÑMİ, KÖRESİÑİZMİ
 KÖRDİÑMİ
 LÂÇARE
 LÂKİN
 MADAM ÖYLE
 MALÜM Kİ
 MENCE
 MENİMCE
 MEN ÖYLE ZAN ETEM Kİ
 MESELA
 MESELE ŞUNDA Kİ
 MERAQLI YERİ ŞUNDA Kİ
 MINA
 NASIL DA OLSA
 NASIL DEYSİZ
 NASIL ETER DE
 NASIL OLA DA
 NASIL OLDU DA
 NASIL OLSA DA

NE OLSA DA, NE QALSA DA
 NE OLSA-OLSUN
 NE OLSA-OLSUN DA
 NE YAPAYIM
 NE YAPACAQSIN
 NE YAPMALI
 NE YAPSIN
 NEDENDİR BİLMEM
 NEDİR
 NEGEDİR
 NETİCEDE
 NEYLEYİM
 NİAYET
 NİÇİN OLSUN
 O BİR TARAFTAN
 O DERECE Kİ
 O İSE
 O SEBEPTEN
 O VAQIT
 OLA BİLİR
 OLMASA
 OLSA-OLSA
 ONDAN BAŞQA
 ONDAN DA BAŞQA
 ONDAN ĞAYRI
 ONDAN SOÑ
 ONIÑ İÇÜN
 ONIÑ İÇÜN DE
 ÖYLE AMMA
 ÖYLE EKEN

NASIL OLUR DA

NE

NE DE OLSA

NE DEMEK OLSUN

NE DESİN

NE İÇÜNDİR

NE İÇÜN DESEÑİZ, NEÇÜN ÖYLELİKLE

DESEÑİZ

NE İSE

SANKİ

SEN İSE

SİZDE İSE

SOÑ

SOÑ İSE

SOÑKİ

SOÑRA

SOÑUNDA

SOÑUNDAN

SOÑUNDAN İSE

SÖZ KELİMİ

SÖZ SIRASI

ŞAY DA OLSA

ŞAY İSE DE

ŞAY OLSA DA

ŞİMDİ DE

ŞİMDİ İSE

ŞİMDİLİK

ŞU ARADA

ŞU SEBEPLERGE KÖRE

ŞU SEBEPTEN

ÖYLE İSE

ÖYLE Kİ

ÖYLE OLĞANDA

ÖYLE OLSA

ÖYLE OLSA DA

ÖYLECE

ÖZÜNE QALSA

QANA

QISQADAN AYTQANDA

QISQASI

RİCA ETEM

ŞUSI PEK YAMAN Kİ

ŞUSI YAHŞI Kİ

ŞÜBESİZ

TABIİY

TABIİY Kİ

TAP SOÑUNDA

TEESSÜF Kİ

TEK

TEK

TOQTA

UMUMEN

VAAAY

VALLAY

VE

YA

YA DA

YA NE

YAHŞI

YAHŞI Kİ

ŞU SEBEPTEN OLSA KEREK	YAHUT
ŞU ŞEY QUVANÇLI Kİ	YALVARAM
ŞUÑA BAQMADAN	YANI
ŞUNDAN SOÑ	YAZIQ
ŞUNDAN SEBEP OLSA KEREK	YAZI IQ Kİ
ŞUNI DA AYTMALI Kİ	YOQ CANIM
ŞUNI DA AYTAYIM Kİ	YOQ, YOQ
ŞUNI DA AYTMAQ KEREK Kİ	YOQSA, YOQ İSE
ŞUNI DA İLAVE ETMELİ Kİ	YAHŞISI
ŞUNI DA QAYT ETMELİ Kİ	YARABBİM
ŞUNI DA QAYT ETMEK KEREK Kİ	ZAN ETERSİÑ
ŞUNI İLAVE ETMELİ Kİ	ZATEN
ŞUNIÑ İÇÜN, ŞUNIÑÇÜN	ZANIMCA
ŞUNIÑ İÇÜN DE	ZİRA
ŞUNIÑ İÇÜN OLSA KEREK	

2. BAŞINDA BULUNDUĞU CÜMLELERİ SONRAKİ CÜMLEYE BAĞLAYAN CÜMLE BAĞLAYICILARI

AYDI	KEL
BİLEM	KELİÑ
CANIM	SANARSIÑ
EBET	SANKİ DERSİÑ, SANKİ DERSİZ
EGER	ŞİMDİ
EGER DE	ŞUSI MERAKLI Kİ
İÇ OLMADIM	YALIÑIZ

İSTESE
İSTESEM
İSTESEÑİZ

YALVARAM
ZAMET OLMASA
ZAN ETSEM

3. İKİ CÜMLEYİ TEKRAR YOLUYLA BAĞLAYAN CÜMLE BAĞLAYICILARI

BELKİ....BELKİ DE..	İSTESEÑ...İSTEMESEÑ...
BİR BAQASIÑ...BİR DAA	İSTESEÑ DE...İSTEMESEÑ DE...
BAQASIÑ..	İSTESEÑİZ DE...İSTEMESEÑİZ
BİR TARAFTA... EKİNCİ TARAFTA..	DE...
BİR TARAFTAN...BİR TARAFTAN	KİM...KİMİ...
İSE..	NE...NE...
DE...DE...	NE...NE DE...
EM...EM...	YA...YA..
EM...EM DE...	YA...YA DA
İSTER...İSTER...	

SONUÇ

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabîî bir vasıtaadır.”⁽¹⁾ “İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için, dil denilen vasıtaya başvururlar. Dil, canlı bir varlıktır. Zaman zaman bir takım değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterir.”⁽²⁾ Bu değişme ve gelişmeler, dilin kullanım amacına uygun olarak kelimelere yüklenen görevlerle ve bu görevler çerçevesinde kazanılan anlamlarla ortaya çıkar. Bir dilin kelimeleri, zamanla değişik anlam ve görevlerde kullanılabilir. ⁽³⁾ Wilhelm Von Humbolt bu konuda şöyle diyor; “Dil her şeyden önce psikolojiye dayandığı için, bu durum, dilde şeklin sınırlı, görevin ise sınırsız olduğunu gösterir; dil, olmuş bitmiş bir yapıt değil, işlemekte, oluşmakta olan bir erktir; şekil sınırlı, görev ise sınırsızdır.” ⁽⁴⁾ Bu ifadelerden hareketle, Kırım Tatar Türkçesi’nde kullanılmakta olan cümle bağlayıcıları; kelime, kelime gurubu ve cümlelerin, “bağlama” maksadıyla yeni yeni anlamlar kazanmaları ve görevler üstlenmeleri neticesinde teşekkül etmiştir, diyebiliriz.

Kırım Tatar Türkçesi’nde Cümle Bağlayıcıları, adını verdiğimiz çalışmamızdan çıkardığımız sonuçlar şunlardır;

1. “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelimeler dizisine cümle denir.”⁽⁵⁾ “Duygu ve düşünceler, dış dünyaya yansımadan önce zihinde çeşitli kalıplar halinde teşekkül eder. zihinde teşekkül eden bu kalıplar, bazen aynen, çoğu zaman da farklı

(1) (ERGIN, Prof. Dr. ; “Türk Dil Bilgisi”, Bayrak Yay. İST. 1993, s. 3)

(2) (ERGIN, Prof. Dr. ; a.g.e. s. 3)

(3) (Bkz. DİLAÇAR, A.; “Görevsel Dilbilgisi”, Ömer Asım Aksoy Armağanı, ANK. 1978 s. 46)

(4) (Bkz. DİLAÇAR, A. ; a.g.m. s. 45)

(5) (KARAHAN, Prof. Dr. Leylâ ; “Türkçede Söz Dizimi”, Akçağ Yay. ANK. 1999, s. 46)

şekillerde dış dünyada söze ve yazıya yansır.”⁽⁶⁾ İnsanoğlunun düşünme ve düşündüklerini, hissettiklerini ifade etme yeteneği geliştikçe, cümle dediğimiz bu kalıplarla anlatılanlar artacak, derinlik kazanacak ve birbirleriyle ilişkilendirilecektir. Nitekim, tek bir cümle kalıbı ile yeterli yoğunlukta ifade edilemeyecek duygu ve düşünceler, birbirleriyle anlam ilişkisi içindeki cümleler dizisiyle anlatılmaya çalışılır. İşte, bu cümleler arasındaki anlam ilişkisi, cümle bağlayıcıları adını verdiğimiz yapılarla sağlanır. Dil, canlı bir varlıktır ve bu canlı yapıyı kullanan insanların ifade yetenekleri geliştikçe cümle bağlayıcılarına olan ihtiyaç artacaktır.⁽⁷⁾

2. Kırım Tatarcası’nda kullanılan cümle bağlayıcılarının önemli bir kısmı Türkçe kelimelerden meydana gelmiştir. Bizim tespit ettiğimiz 356 cümle bağlayıcısının % 45’i tamamen Türkçe asıllı kelimelerden meydana gelmiştir. Yabancı asıllı olanlarının bir kısmı ise, Türkçe kelimelerle birlikte kullanılmaktadır. Bunların oranı % 33’tür. Tamamen yabancı asıllı kelimelerden meydana gelen cümle bağlayıcılarının sadece % 22 oranında tespit edilmiştir.

3. Çalışmamızda tespit ettiğimiz cümle bağlayıcılarının bir çoğu, kelime, kelime gurubu ve cümlelerin asıl anlamlarının kaybolması ve bunların görevli dil birlikleri halinde kalıplaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle kelime gurubu ve cümle kuruluşundaki cümle bağlayıcılarında bu kalıplaşma açık bir biçimde görülmektedir: **aks taqdirde, bu da yetmegeni kibi, bunıñla beraber, eñ meraqlı yeri şunda ki, daa doğrusını bilmek isteseñ, nedendir bilmem...** gibi.

⁽⁶⁾ (KARAHAN, Prof. Dr. Leylâ ; “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı, TDK Yay., ANK. 1995, s. 37)

⁽⁷⁾ (Prof. Dr. M. Mansuroğlu bu konuda şunları söylüyor; “Daha ilk metinlerden başlamak üzere, Türkçe’nin sıra söz ve cümlelerin bağlanması, yabancı dillerin tesirinden fazla, anlam inceliklerini belirtmek, ve ifadeyi daha renkli kılmak kaygısı hakim olmuş ve daha çok Türkçe, daha az bir nisbette ise yabancı sözlerin sıra söz veya cümleleri bağladığı görülmüştür.” Bkz. Prof. Dr. M. MANSUROĞLU; “Türkçede Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları”, TDAY-Belleten, TDK Yay. ANK. 1955, s. 61)

4. Tespit ettiğimiz cümle bağlayıcılarının % 40'ı "Açıklama", % 14'ü "Sonuç Bildirme" işlevlerini görmektedir. "Açıklama" ve "Sonuç Bildirme" işlevlerinin oran olarak fazlalığı, bu işlevlerin birbirine olan yakınlığı da düşünülürse;⁽⁸⁾ "cümle bağlayıcıları niteliğindeki bağlaçların asıl işlevlerinin kendilerinden önce gelen cümleleri açıklama hedefinde yoğunlaştığı"⁽⁹⁾ yargısını desteklemektedir.

5. Çalışmamızda bir cümle bağlayıcısı, kullanıldığı cümlelerde üstlendiği görevlere göre birbirinden değişik işlevler ifade edebilmektedir. Meselâ, "**ama, amma**" cümleleri "Açıklama", "Sonuç Bildirme", "İlave", "Üsteleme", "Zıtlık Bildirme"; "**demek**" cümleleri "Açıklama", "Hayret", "Tahminde Bulunma", "Üsteleme", "Sonuç Bildirme" gibi işlevlerle birbirine bağlamaktadır.

6. Cümle bağlayıcılarının bazıları aynı ifade içerisinde arka arkaya kullanılabilir. Bunlar, aslında kendileri birer cümle bağlayıcısı olan **amma, em, ve, daa, ki, lâkin** gibi kelimeleri takip eden başka cümle bağlayıcılarıyla meydana gelmiş dil birlikleridir. Çalışmamızda "**amma, teessüf ki**"; "**amma, başta**"; "**em, aқиqaten**"; "**aқиqatta, ğaliba**"; "**ve, daa, belkim**"; "**ve, aynı zamanda**"; "**daa, belkim**"; "**em, artıq**"; "**ki, ister-istemez**"; "**ki, dersin**"; "**ki, atta**"; "**lâkin, na yapmalı**" ... gibi örnekler tespit edilmiştir.

Birbirini takip eden bu cümle bağlayıcılarının içinde bulundukları cümleyle ilişkileri ve o cümleyi önceki ya da sonraki cümleye bağlama şekilleri birbirinden farklıdır. Mesela; "Cenk bitti, adamlarımız qayta başladılar. Yavaş-yavaş sovhozğa on altı dane traktör yolladık. Elbet de,

⁽⁸⁾ (Prof. Dr. M. ERGİN, bu işlevleri zaten "Netice ve izah ifade edenler" başlığı altında bir grupta toplamaktadır. Bkz. Prof. Dr. Muharrem ERGİN; "Türk Dil Bilgisi", Bayrak Yay. İST. 1993, s. 335)

⁽⁹⁾ (Bkz. Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ; "Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)", TDK Yay. 827, ANK. 2003, s. 1124)

birinci yılları zor olur. **Lâkin, ne yapmalı**, geceleri künden etip çalışmaktan başka çare qalmadı. (A, 156)” cümlesinde **lâkin** ve **ne yapmalı** arka arkaya kullanılmasına rağmen; cümlede bir “**lâkin**”in üstlendiği işlev (Açıklama), bir de “**ne yapmalı**”nın üstlendiği işlev (Kabullenme) vardır. Nitekim biz, bu şekildeki kullanımlarda her bir cümle bağlayıcısını ayrı ayrı esas almayı uygun gördük.

7. Çalışmamızda tespit ettiğimiz cümle bağlayıcıları, yapı bakımından incelendiğinde, “Kelime Gurubu Halinde” olanlar % 40’lık bir oranla çoğunluğu oluşturuyor. Daha sonra % 32 ile “ Tek Kelime Halinde” ve % 28 ile “Cümle Halinde” olanlar gelmektedir. Özellikle “Kelime Gurubu Halinde” teşekkül etmiş cümle bağlayıcılarının çokluğundan, cümle bağlayıcılarının daha çok “Kalıplaşma” neticesinde ortaya çıktığı sonucunu çıkarabiliriz.

8. Çalışmamızda, “Cümle Bağlayıcılarının Bağlama Şekillerine Göre Tasnifi” çerçevesinde, başında bulunduğu cümleyi önceki cümleye bağlayan cümle bağlayıcıları % 89 gibi bir oranla çoğunluğu teşkil ediyor. Bunu başında bulunduğu cümleyi sonraki cümleye bağlayanlar takip ediyor (% 6); cümleleri tekrar yoluyla bağlayanların oranı ise % 5’tir.

Bu oranlar, “cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçların asıl işlevlerinin kendilerinden önce gelen cümleleri açıklama hedefinde yoğunlaştığı”⁽¹⁰⁾ yargısını desteklemektedir.

9. Çalışmamızda yer alan cümle bağlayıcılarının bir kısmında “**ki**” bağlama edatı (bağlacı) bulunmaktadır; **albu ki, madam ki, o derece ki, yahşı ki, men öyle zan etem ki, şunı da aytmalı ki, şunı da ilave etmek kerek ki...** gibi. Bunların oranı % 11’dir.

⁽¹⁰⁾ (Bkz. Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ; a.g.e. s. 1124)

Bu durum “**ki**”nin aslında bir bağlama edatı⁽¹¹⁾ olmasından kaynaklanıyor, denilebilir.

10. Çalışmamızda bağlama ve kuvvetlendirme edatları⁽¹²⁾ olan “**da/de**” % 16 oranında; “**ise**” % 6 oranında yer almaktadır.

11. Çalışmamızda yer alan cümle bağlayıcılarının önemli bir kısmının, kelime gurubu ve özellikle cümle halinde olanlarının, daha çok bir muhataba yönelik olması dikkat çekicidir; aııaysızımı, bilesiñmi, dersiñ, doğru aytasıñ, kel, nasıl deysiz, ne içün deseñiz, sanarsıñ, ne yapacaqsıñ, toqta... gibi.

Bu durumu, cümle bağlayıcılarının bir kısmının kaynağının, karşılıklı konuşmaya dayandığı ve bunların yazı dilinde işlenerek geliştirildiğı, şeklinde açıklayabiliriz.

12. Kırım Tatar Türkçesi’nde kullanılmakta olan cümle bağlayıcıları, bugün Türkiye Türkçesi’nde yer alan cümle bağlayıcılarıyla, gerek köken ve anlam, gerek yapı ve gerekse işlev bakımından paralellikler göstermektedir; “**aksine/ aksince**”, “**aksi halde/ aks alda**”, “**besbelli/ bese-belli**”, “**maalesef/ teessüf ki**”, “**kısacası/ qısqası**” , “**denilebilir ki/ demek mümkün ki**”, “**doğrusunu söylemek gerekecek olursa/ doğrusını aytacaq olsam**”... gibi. Bazı cümle bağlayıcıları ise her iki lehçede de ortaktır; “**ama, amma/ ama, amma**”, “**artık/ artık**”, “**aynı zamanda/ aynı zamanda**”, “**belki/ belki**”, “**böylece/ böylece**”, “**bununla beraber/ buniñle beraber**”, “**yazık ki/ yazık ki**”, “**gerçekten/ kerçekten**”, “**sonra/ soñra**”, “**gel/ kel**”, “**hem...hem/ em...em**”... gibi.⁽¹³⁾

(11) (Bkz. Prof. Dr. N. HACİEMİNOĞLU; “Türk Dilinde Edatlar”, MEB Yay. İST. 1992, s. 167)

(12) (Bkz. Prof. Dr. Muharrem ERGİN; a.g.e. s. 335)

(13) (Bkz. İbrahim ÖKÜZCÜ; “Türkçe’de Cümle Bağlayıcıları”, Gaz. Ün. Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi, ANK. 1989, (Tezi Yöneten Prof. Dr. Leylâ KARAHAN, XXVI+234 s.)

Bu durumu, her iki lehçenin de köken itibariyle aynı kaynaktan gelmesiyle; her iki halkın gerek coğrafi yakınlık neticesinde oluşan tarihsel ve kültürel münasebetle, gerekse aynı kader bağı ile bağlı olmasıyla açıklamak mümkündür.

Kırım Tatar Türkçesi'nin, tıpkı diğer Türk Lehçeleri gibi, cümle bağlayıcılarının gelişmesine son derece müsait olduğu görülmektedir. Kırım Tatar Türkçesi, edebî bir dil olarak geliştikçe cümle bağlayıcılarının sayısı ve örnekleri artacaktır.

K A Y N A K Ç A

ABDULLUAH, Z. Elövset; "Türk Dilinde Bağımlı Birleşik Cümlelerin Evrimi Üzerine, Bilimsel Bildiriler", TDK Yay. ANK. , 1975, s. 519 - 523

ACAR, Kenan; "Kırımlı Bekir Sıtkı Çobanzade (Dilciliği ve Edebiyat Araştırmacılığı)", TDK Yay. ANK. 2001

ADALI, Oya; "Türkçede Biçimbirim", TDK Yay. ANK. 1979

AKSAN, Doğan; "Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim", TDK Yay. ANK. 1980

-----; "Türkçenin Söz Varlığı", Engin Yayınevi, ANK. 1996

ARASLI, Altan; "Kazan ve Kırım Türklerinin Folklor ve Musikisi", Türk Kültürü 13 (156), 1975, s. 337 - 360

ARAT, Reşit Rahmeti; "Türk Şivelerinin Tasnifi", Türkiyat Mecmuası X, İST. 1950, s. 59 - 139

ATALAY, Besim; "Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi", TDK Yay. ANK. 1999, IV Cilt

BALA, Mirza; İNALCIK, Halil; "Kırım", İslâm Ansiklopedisi 6. Cilt, s. 741
762

BANGUOĞLU, Tahsin; "Türkçenin Grameri", TTK Yay. ANK. 1986

BİLGELİ, Kaya; "Türkçede Dilbilgisi", Dergâh Yay. İST. 1984

BLASKOVICS, J. ; "Dobruca Tatarlarının Halk Türküleri" , Nemeth Armağanı, TDK Yay. ANK. 1962, s. 69 - 77

CAĞFEROĞLU, Ahmet; "Türk Dili Tarihi",Alfa Yay. İST. 2001, 246 s.

-----; "Türk Kavimleri", TKAE Yay. ANK. 1988, 96 s.

-----; "Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü", İST. 1968

-----; "İsmail Gaspralı : Ölümünün 50.Yıldönümü Münasebetiyle Bir Etüd", İST. 1964

ÇAĞATAY, Saadet; "Türk Lehçeleri Örnekleri II: Yaşayan Ağız ve Lehçeler", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay. ANK. 1972

DENY, Jean; "Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)", (çev. Oytun ŞAHİN), TDK Yay. ANK. 1995

DEVLET, Nadir;" Çağdaş Türkîler", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi: Ek cilt, Çağ Yay. İST. 19

-----; "Altın Ordu: Asyadaki Türk - İslam Devletleri", Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi: 9. cilt , Çağ Yay. İST. 1988, s. 103 - 179

-----; "Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905 - 1917)", TKAE Yay. ANK. 1985

DİLAÇAR, A. ; "Görevsel Dilbilgisi", Ömer Asım Aksoy Armağanı, TDK Yay. ANK. 1978

DOERFER, Gerhard; "Das Krimtatarskiy yazık, Philologiae Turcicae Fundamenta 1", WIESBADEN 1959

-----; "Kırım Tatarcası", (Çev. Mustafa ARGUNŞAH), Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S 94 (Şubat 1995)

EMRE, Ahmet Cevat; "Türk Dilbilgisi", TDK Yay. İST. 1945

-----; "Türkçede Cümle I - II", TDAY - Belleten, ANK. 1954

ERCİLASUN, Ahmet B. ; "Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri", Kültür Bakanlığı Yayınları, ANK. 1993

-----; "Kırım, Kırım Türklerininindir", Türk Kültürü, C. XXVII, S 314, (Haziran 1989), s. 1

-----; "Tatar Türkçesinin Kısa Grameri", Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, ANK. 1991, s. 1087 - 1096

ERGİN, Muharrem; "Türk Dil Bilgisi", Bayrak Yay. , İST. 1993

-----; "Üniversiteler İçin Türk Dil Bilgisi", Bayrak Yay., İST. 1987

GARKAVETS, A. N. ; "Ana Tili: Kırımtatar Tilini Fakültativ Ogrenen 7. Sınıf Talebeleri İçün Sınama Dersi", KİEV 1988

—————; “Ana Tilinde: Kırım tatar Tilini Fakültativ Ogrenen 7. Sınıf Talebeleri İçün Okuv Kitabı”, KİEV 1988

GENCAN, Tahir Nejat; “Ne.....Ne Bağlacı Üzerine”, Türk Dili, ANK. 1970

GÖĞÜŞ, Beşir; “Türkçede Cümlemsilerin Kuruluşu ve Temel Cümleye Bağlanma Şekilleri”, TDAY - Belleten, ANK. 1968, s. 89 - 142

GÜRSOY - NASKALİ, “Emine; Türk Dünyası Gramer Terimleri Sözlüğü”, TDK Yay. ANK. 1997

HACIEMİNOĞLU, Necmettin; “Türk Dilinde Edatlar”, Milli Eğitim Bakanlığı Yay. İST. 1992

—————; “da / de Edatı Üzerine”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, sayı 16, İST. 1968

HANGİLDİN, V. N. ; “Tatar Têlé Grammatikası Morfologiya hem Sintaksis)”, KAZAN 1959

HATİPOĞLU, Vecihe; “Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü”, TDK Yay. ANK. 1972

—————; “Kelime Grupları ve Kuralları”, TDAY - Belleten, ANK. 1988, s. 203 - 224

İNALCIK, Halil; “Kırım Hanlığı”, Türk Dünyası El. Kitabı, TKAE Yay. ANK. 1992, s. 420 - 433

—————; “Kırım Hanlığının Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahitname Meselesi”, Belleten c. VIII / 30, s. 185 - 229

İSENBET, Nekiy; "Tatar Télénén Frazeeoljik Süzlégé", 2 cilt, Tatarstan Kitap Neşriyatı, KAZAN 1989 - 1990

KAKUK, Zsuzsa; "Kırım Tatar Şarkıları", TDK Yay. ANK. 1993

KARAHAN, Leylâ; "Türkçede Söz Dizimi", AKÇAĞ Yay., ANK. 1999

KARAHAN, Leylâ; "Türkçede Birleşik Cümle Problemi", Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı, TDK Yay. ANK. 1995, s. 36-39

KAYNAK, Oya; "Türkçede Bağlaçlar", Türk Dili c. XIX, ANK. 1969, s. 697-705

KIRIMAL, Edige; "Kırım Türklerinin Yiğit Halim Halk Destanı Hakkında Bazı Kayıtlar", MÜNİH 1958

KIRIMLI, Hakan; "Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905 - 1916)", TTK Yay. ANK. 1996

KONONOV, A. N. ; "Türkçede Birleşik Cümle Problemi", Bilimsel Bildiriler, TDK Yay. ANK. 1960

KORKMAZ, Zeynep; "Gramer Terimleri Sözlüğü", TDK Yay. ANK. 1992

—————; "Türkiye Türkçesinin ki Bağlama ve Şüphe Edatları Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı", Necati Lugal Armağanı, TDK Yay. ANK. 1968

—————; "uçun / üçün / için v.b. Çekim Edatlarının Yapısı Üzerine", TDAY - Belleten, ANK. 1996

-----; "Türkçede ok / ök Kuvvetlendirme (Intensivum) Edatı Üzerine", TDAY - Belleten, ANK. 1961, s. 13 - 29

-----; "Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)", TDK Yay. 827, ANK. 2003

KURTOĞLU, Fevzi; "İlk Kırım Hanlarının Mektupları", Belleten c. I / 3 - 4, ANK. 1937, s. 641 - 655

MANSUROĞLU, Mecdut; "Türkçede Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları", TDAY - Belleten, ANK. 1955

MARTINET, Andre; "İşlevsel Genel Dilbilim", (çev. Beke VARDAR), Birey ve Toplum Yay. ANK. 1985

MEMETOV, A. ; "Tatar Tili Grammatikasının Praktikumı", TAŞKENT 1984

ORKUN, Hüseyin, Namık; "Eski Türk Yazıtları", TDK Yay. ANK. 1994

ÖKÜZCÜ, İbrahim; "Türkçe'de Cümle Bağlayıcıları", Gazi Ün. Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi, ANK. 1989

ÖNER, Mustafa; "Bugünkü Kıpçak Türkçesi", TDK Yay. ANK. 1998

ÖZYETKİN, A. Melek; "Altın Ordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiklerin Dil ve Üslup İncelemesi", TDK Yay. ANK. 1996

POPPE, Nicholas; "Tatar Manual", Indiana University Publications, BLOOMINGTON 1965

SEVORTYAN, E. V. ; "Kırmısko - tatarskiy yazık: Yazıkı nadarov",
SSSR - Tyurkskie yazıkı, MOSKOVA 1966, s. 234 - 259

TAYMAS, Abdullah; "Kırımlı Filolog - Şair Bekir Çobanzade'yi
Tanıtma Tecrübesi", TDAY - Belleten, ANK. 1954

TEKİN, Talat; "da / de Bağlayıcısının Türeyişi", Türk Dili c. VII s. 78,
ANK. 1958, s. 505 - 521

TEMİR, Ahmet; "Türk Lehçeleri", Türk Dünyası El Kitabı, TKAE
Yay. 1976, s. 374 - 378

-----; "Kuzey Tatar Edebiyatı (Tatar - Başkurt)", Türk
Dünyası El Kitabı, TKAE Yay. ANK. 1976, s. 505 - 521

-----; "Dış Türklerde Dil ve Yazı", Türk Dünyası El Kitabı,
TKAE Yay. ANK. 1976, s. 1391 - 1404

-----; "Kuzey Türkçesi", Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yay.
ANK. 1976, s. 297 - 304

-----; "Kazan Hanlığı", Türk Dünyası El Kitabı, TKAE
Yay. ANK. 1992, s. 405 - 414

ÜLKÜSAL, Müstecip; "Kırım Türk-Tatarları", İST. 1980

ÜLKÜSAL, Müstecip; "Kırım Türkleri", Türk Dünyası El Kitabı, TKAE
Yay. ,ANK. 1976, s. 1140-1154

YÜKSEL, Zühal ; "Kırım Türk Edebiyatı", Türk Dünyası El Kitabı c.
3, TKAE Yay. ANK. s. 684 - 704

-----;" Kırım, Kazan ve Başkurt Türkçelerinde Fiil", Gazi Ün. Sos. Bil. Ens. Doktora Tezi, (Tezi Yöneten Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN), XVII+445 s. , ANK. 1992

-----;" Polatlı Kerç ve Çongar Ağzı", Gazi Ün. Sos. Bil. Ens. Master Tezi, (Tezi Yöneten Prof. Dr. Ahmet B. ERCİLASUN), ANK. 1985

ÖZET

Cümle bağlayıcıları, temel olarak bağlama görevi gören dil birlikleridir. Cümle, bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime ve kelime grubudur. İnsanoğlunun düşünme ve düşündüklerini ifade edebilme yeteneği geliştikçe, tek tek kurulmuş basit cümlelerden, anlamca birbiriyle ilişkili cümlelere geçiş kaçınılmaz olmuştur. Cümle bağlayıcıları, işte bu birbiriyle anlamca ilişkili cümleleri birbirine bağlamaktadır. Dil araştırmacılarının bağlama edatları ve bağlaçlar, başlıkları altında inceledikleri cümle bağlayıcıları; işlevlerine, yapılarına ve bağlama şekillerine göre sınıflandırılmaktadır. Çalışmamızda Kırım Tatar Türkçesi'nde kullanılan cümle bağlayıcıları, bu sınıflandırmaya göre incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Kırım Tatar Türkçesi, cümle, edat, bağlaç, cümle bağlayıcıları

ABSTRACT

Sentence connecting is language community. It is basically function is connection. Sentence, which is word and word group, is informed idea, feeling, situation, occurrence and judgment. While Human being is developing thought and thought expression of ability, it is not inevitable passing from single and simple sentences to meaning connection each other sentences. The mission of meaning connection each other sentence is attached between sentences. Language researcher is divided sentence connecting into two; binding preposition and particle. In addition, sentence connecting is classified according to structure, function and connection shape. In this our study, we investigated sentence connection in Turkish of Crimean Tatar according to this classification.

Keywords: Turkish of Crimean Tatar, sentence, preposition, conjunction, connective of sentence